

การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของ
กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

พลตำรวจเอก สุชาติ ธีระสวัสดิ์
ที่ปรึกษา (สบ ๑๐) (ด้านความมั่นคงและกิจการพิเศษ)
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตำรวจเอก สุชาติ ธีระสวัสดิ์ **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๕๙

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางและนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้กับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ อีกทั้งเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาบังคับใช้กฎหมายในรูปแบบพิเศษในกระบวนการยุติธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการดำเนินการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจากประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งเคยปฏิบัติราชการอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน ขอบเขตของการวิจัย ศึกษาจากรูปแบบหรือยุทธวิธีการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ ของผู้ก่อความรุนแรง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด การพิสูจน์ให้รู้ตัวผู้กระทำผิดและนำส่งพยานหลักฐานแก่ศาลในการพิจารณาลงโทษตามกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาด้านรองลงมาคือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุอย่างถ่องแท้ อีกทั้งยังขาดแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้เครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษ รวมถึงกล้องวงจรปิด มีไม่เพียงพอและล้าสมัย ข้อเสนอแนะจากการวิจัยควรให้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความมั่นคง เพื่อบังคับใช้เฉพาะพื้นที่ แยกจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป การกำหนดให้พยานหลักฐานบางชนิด เช่น คำรับสารภาพ การดักฟัง ข้อมูลการติดต่อสื่อสาร การขอหรือให้ข้อมูลทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสาร ให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ นอกจากนี้ควรจัดสรรกำลังพลในแต่ละภาคส่วนให้มีเพียงพอต่อความต้องการ ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร จัดให้มีการฝึกอบรม เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง ควรมีการสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ให้ค่าตอบแทนงานสอบสวนทางคดีความมั่นคงแตกต่างจากคดีอาญาปกติ และการให้สิทธิวิภูคุณในการเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น ควรจัดหาและจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงเครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษและกล้องวงจรปิดให้มีความทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์และรู้ตัวผู้กระทำผิด ติดตามจับกุมดำเนินคดี และส่งให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้ก่อเหตุตามกระบวนการของกฎหมาย อันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมในหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางและนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้กับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ อีกทั้งเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาบังคับใช้กฎหมายในรูปแบบพิเศษในกระบวนการยุติธรรม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจากประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งเคยปฏิบัติราชการอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นระยะเวลา งานวิจัยฉบับนี้ไม่อาจจะประสบผลสำเร็จได้ หากปราศจากความอนุเคราะห์ จากบุคลากรฝ่ายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา และคณะอาจารย์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการจัดทำวิจัยฉบับนี้อย่างเต็มที่ รวมทั้งทุกท่านที่ได้สละเวลาในการให้ทัศนะและความคิดเห็น อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยหวังว่า วิจัยฉบับนี้ จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หากมีข้อผิดพลาดประการใดอันเกิดแต่วิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับและจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

พลตำรวจเอก

(สุชาติ ชีระสวัสดิ์)

นักศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
ขอบเขตของการวิจัย	๘
วิธีดำเนินการวิจัย	๘
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
คำจำกัดความ	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑
ประวัติความเป็นมาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๑
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน	๒๓
แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม	๓๑
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระเบิด	๔๗
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๕๔
โครงสร้างการจัดกองกำลังตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้	๖๔
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๘
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗๐
สรุป	๗๑
บทที่ ๓ การสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๗๓
บทเรียนการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ ของผู้ก่อความรุนแรง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๗๓
กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด	๘๘
สรุป	๑๐๙
บทที่ ๔ บทวิเคราะห์และผลการวิจัย	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๔๐
สรุป	๑๔๐
ข้อเสนอแนะ	๑๔๕

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม

ประวัติย่อผู้วิจัย

หน้า

๑๔๘

๑๕๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒ - ๑	ผังโครงสร้างกองกำลังตำรวจชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ.๒๕๖๐	๖๔
๒ - ๒	กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๐
๓ - ๑	ห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน	๑๐๘
๔ - ๑	โครงสร้างเครือข่ายขบวนการเอกราชปัตตานี (PULO)	๑๒๐
๔ - ๒	ชุดปฏิบัติการ RKK ปัจจุบัน	๑๒๑
๔ - ๓	ชุดปฏิบัติการก่อเหตุระเบิด	๑๒๒
๔ - ๔	สมาชิกชุดปฏิบัติการ RKK	๑๒๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส รวม ๓๓ อำเภอ (รวมถึง ๔ อำเภอ ของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อ.จะนะ อ.เทพา อ.นาทวี และ อ.สะบ้าย้อย) มีพื้นที่ ๑๐,๙๒๗ ตารางกิโลเมตร ประชากร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ รวมทั้งสิ้น ๑,๙๗๒,๘๙๖ คน เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน ๑,๖๓๔,๖๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๖ เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๓๕,๗๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๑ เป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์และอื่นๆ จำนวน ๒,๕๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๓ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๘) เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางสังคมของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและเปราะบางต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน มีความซับซ้อนและมีความละเอียดอ่อน (สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ, ๒๕๓๙ : ๒) ซึ่งพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) ประกอบด้วย กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีสถานีตำรวจในสังกัดจำนวน ๕๑ สถานี และอีก ๘ สถานีของ ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลาของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๙ (บช.ภ.๙) รวมสถานีตำรวจทั้งสิ้น ๕๙ สถานี ขึ้นกับกองบังคับบัญชาทางยุทธการกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.)

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่รุ่งเช้าของวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ เมื่อกลุ่มโจรก่อการร้ายลอบเผาโรงเรียนในจังหวัดนราธิวาส คืบเดียว ๒๐ แห่ง ใน ๑๑ อำเภอ และบุกปล้นปืนของหน่วยทหารกองพันพัฒนาที่ ๔ ค่ายนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส สังหารทหาร ๔ นาย ลักลอบขนอาวุธปืนไป ๓๖๐ กระบอก หลังจากนั้นได้มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้ใช้ยุทธวิธีในการก่อเหตุกระทำการต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งสถานที่ต่างๆ ทั้งของทางราชการและเอกชน โดยมุ่งให้เกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตร่างกาย และทรัพย์สิน สร้างความหวาดกลัวทำลายบรรยากาศการค้าการลงทุน สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนเงินที่ประเมินค่ามิได้ การก่อเหตุรุนแรงดังกล่าวเป็นการท้าทายและต่อต้านอำนาจการบริหารงานของรัฐ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแบ่งแยกดินแดน เนื่องจากมีเชื้อชาติและศาสนาที่แตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยใช้ช่วงเวลาเสี้ยวหนึ่งของประวัติศาสตร์ กล่าวคือ มีการนำเอาประวัติศาสตร์ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่สยามยกกองทัพมาปราบปรามเมืองปัตตานี ถึง ๒ ครั้ง เมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๒ และ พ.ศ.๒๓๓๔ โดยกองทัพเรือจากกรุงเทพฯ สมทบกับกองทัพเมืองนครศรีธรรมราชและสงขลาเข้าปราบปรามเมืองปัตตานี สงคราม ๒ ครั้งนี้ ได้รับการบันทึกและ

ผลิตซ้ำเป็นประวัติศาสตร์ของคนในพื้นที่ด้วยมุมมองและความรู้สึกที่แตกต่างออกไปจากหลักฐานของฝ่ายสยาม เป็นประวัติศาสตร์ที่เข้มข้นและเป็นบาดแผลของเมืองปัตตานี (พรรณงาม เก้าธรรมสาร, ๒๕๕๒:๓๕) มาบรรยายและปลุกระดมความคิดจนเกินจริง และรวมถึงประเด็นต่างๆ ที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาเป็นเงื่อนไขสร้าง ความเกลียดชังให้เกิดขึ้น สร้างอุดมการณ์และความคิดให้กับแนวร่วมของขบวนการว่า เมืองปัตตานีรวมทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอ ในจังหวัดสงขลา เคยเป็นรัฐมลายูปัตตานีที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อนและถูกประเทศสยาม หรือ ประเทศไทย ในอดีตไปรุกรานยึดครองเป็นการสนับสนุนขบวนการก่อความไม่สงบในการปฏิบัติเพื่อสร้างรัฐปัตตานีदारุสลามที่เป็นรัฐอิสลามบริสุทธิ รวมทั้งปลุกฝังความคิดให้กับแนวร่วมที่ชักจูง หรือ ชักชวนมาได้ให้ร่วมเข้าขบวนการ เพื่อต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานของรัฐข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ให้การสนับสนุน หรือร่วมมือกับรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน ผู้บริสุทธิมีความเคารพศรัทธาต่อศาสนาที่ต่างกัน ก็เป็นเหยื่อต่อการกระทำด้วยความรุนแรงของผู้ก่อเหตุดังกล่าว โดยอ้างความชอบธรรมให้กับแนวร่วม หรือ ผู้ร่วมขบวนการว่า เป็นการกระทำด้วยความรุนแรงต่อผู้รุกราน และบิดเบือนหลักธรรมทางศาสนา ที่อ้างว่าการกระทำรุนแรงต่อผู้รุกรานนั้นไม่เป็นความผิด เป็นความชอบทางศาสนา รวมถึงการก่อเหตุด้วยความรุนแรงโหดร้าย เพื่อพยายามให้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ รวมถึงประชาชนที่นับถือศาสนาเดียวกันที่มีความเป็นกลาง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยกับการกระทำรุนแรง แต่ก็ไม่กล้าที่จะไปต่อต้าน หรือ แสดงความไม่เห็นด้วย หรือ ไม่กล้าที่จะให้ความร่วมมือกับฝ่ายรัฐ

วิธีการ หรือ ยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงใช้ก่อเหตุในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑. ยุทธวิธีระดับเหตุ คือ มุ่งกระทำโดยใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งในการกระทำต่อเป้าหมาย เช่น การประทุบยิง การช่มยิง การใช้ระเบิดแสวงเครื่อง

๒. การใช้ยุทธวิธีผสมผสาน คือ การใช้วิธีการก่อเหตุหลายรูปแบบในการก่อเหตุครั้งหนึ่งๆ เช่น การวางระเบิดยานพาหนะที่ลำเลียงกำลังพลแล้วยิงซ้ำเพื่อปล้นอาวุธ การก่อเหตุเพื่อลวงให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจที่เกิดเหตุ แล้วมีการวางระเบิดซ้อนเหตุไว้ หรือการวางระเบิดซ้อนอำพรางไว้มากกว่า ๑ ลูก

๓. การใช้ยุทธวิธีพิเศษ คือ การดึงมวลชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการก่อเหตุ เช่น การปิดถนนประท้วงเรียกร้องเพื่อปิดการจราจรในเส้นทางหลัก และกระทำการช่มโจมตีต่อกองกำลังเจ้าหน้าที่รัฐที่หลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางสำรอง เป็นต้น

จากข้อมูลที่มีการรวบรวมวิธีการหรือแนวทางการก่อเหตุวางระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวทางหรือรูปแบบดังนี้

๑. รูปแบบหรือยุทธวิธี

๑.๑ ก่อเหตุช่มโจมตีต่อเป้าหมายที่มีพฤติกรรมประจำและภารกิจเปิดคาดเดาได้ง่าย (เส้นทางเวลาสถานที่ยานพาหนะ และยุทธวิธี)

๑.๒ เพื่อก่อเหตุซ้ำ ณ ที่เกิดเหตุในระหว่างเส้นทางไปกลับต่อชุดเข้าสนับสนุนที่เกิดเหตุ

๑.๓ การลวงก่อเหตุเพื่อก่อเหตุซ้ำ ณ ที่เกิดเหตุในระหว่างเส้นทางไปกลับต่อชุดเข้าสนับสนุนที่เกิดเหตุ

๑.๔ การพัฒนาระบบจุดระเบิดเพื่อมุ่งกระทำต่อเจ้าหน้าที่ชุดตรวจ และควบคุมที่เกิดเหตุโดยการใช้ระบบจุดระเบิดสองวงจรขึ้นไป

๑.๕ ทดสอบระบบการนำเข้าที่เกิดเหตุและกระทำต่อเป้าหมายอ่อนแอ เพื่อกำหนดยุทธวิธีที่จะกระทำต่อเป้าหมายเจ้าหน้าที่รัฐ

๑.๖ ก่อเหตุเพื่อแสดงศักยภาพ และทดสอบวินัยของกลุ่มขบวนการ โดยก่อเหตุในหลายๆ จุดพร้อมกันลดความน่าเชื่อถือในอำนาจรัฐ

๒. ระบบจุดระเบิดเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการระเบิดขึ้น และมีการทำงานได้หลายลักษณะ แต่ส่วนใหญ่ที่พบมักจะมีรูปแบบของการทำงาน ดังนี้

๒.๑ ระบบควบคุมจากระยะไกล ได้แก่ จุดระเบิดด้วยโทรศัพท์มือถือใช้การลากสายไฟ และแบตเตอรี่ในการจุดระเบิดวิทยุสื่อสาร รีโมทคอนโทรล เพจเจอร์ เป็นต้น

๒.๒ ระบบตั้งเวลา ได้แก่ ใช้นาฬิกาตั้งเวลาแบบ ANALOG และ DIGITAL ใช้วงจรตั้งเวลาแบบอิเล็กทรอนิกส์ (IC TIMER) ตั้งเวลาจากโทรศัพท์มือถือ ตั้งเวลาจากระบบการเผาไหม้ (ยากันยุง) หรือ หยดน้ำ เป็นต้น

๒.๓ ระบบใช้เหยื่อมากกระทำ ได้แก่ ยกเปิดกตติงเคลื่อนย้ายเปลี่ยนทิศทาง โดยใช้ไมโครสวิทช์ หรือ สวิตช์แบบดัดแปลงเอง เป็นต้น

๓. วิธีการจุดระเบิด

๓.๑ ในห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๗ - ๒๕๔๘

๓.๑.๑ ระบบควบคุมระยะไกลโดยใช้โทรศัพท์มือถือ

๓.๑.๒ ระบบการลากสายพวงแบตเตอรี่มีจุดเล็ก

๓.๑.๓ ระบบให้เหยื่อเป็นผู้กระทำ รับแรงกด/ดึงเช่น สวิตช์กันยก ไม้หนีบผ้า

๓.๑.๔ ระบบจุดระเบิดระบบเดียวต่อวัตถุระเบิดหลายหน่วย

๓.๑.๕ ระบบแสงเครื่องจากลูกระเบิดขว้างสังหาร

๓.๑.๖ ระบบตั้งเวลาโดยนาฬิกาแบบ ANALOG และ DIGITAL

๓.๒ ในห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๙ - ๒๕๕๐

๓.๒.๑ ระบบให้เหยื่อเป็นผู้กระทำ รับแรงกด/ดึง เช่น หมอนลม ไม้หนีบผ้า ท่อพีวีซีสไลด์ เพื่อป้องกันการกลับทิศทาง

๓.๒.๒ ระบบควบคุมจากระยะไกล โดยใช้รีโมทคอนโทรล

๓.๓ ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ -ปัจจุบัน ยังมีการจุดระเบิดแบบในห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๗ - ๒๕๕๐ แต่ไม่มีการนำระบบควบคุมระยะไกลโดยใช้คลื่นความถี่ของโทรศัพท์มือถือและรีโมทคอนโทรลมาใช้

๓.๓.๑ ระบบจุดระเบิดหลายระบบ ต่อวัตถุระเบิด ๑ หน่วย ป้องกันการรบกวนสัญญาณ

๓.๓.๒ ระบบจุดระเบิดในบริเวณเดียวกัน มีการลวงเข้าที่เกิดเหตุ หรือ เพื่อก่อเหตุซ้ำ ณ ที่เกิดเหตุ

๓.๓.๓ ระบบให้เหยื่อเป็นผู้กระทำ รับแรงกด/ดึงเช่น สวิตช์กันยก ไม้หนีบผ้า Loop Switch

๓.๓.๔ ระเบิดขว้างแสงเครื่อง

๓.๓.๕ ระบบการใช้วิทยุสื่อสารและโทรศัพท์ประกอบวงจร ถอดรหัส DTMF

๓.๓.๖ ระบบตั้งเวลาด้วยโทรศัพท์มือถือและโดยวงจรเวลา หรือ IC TIMER

๔. ลักษณะการใช้

๔.๑ การวาง

๔.๑.๑ การขุดเจาะผิวถนน

๔.๑.๒ วางริมถนน

๔.๑.๓ ใต้ท่อลอด

๔.๑.๔ เส้าไฟฟ้า

๔.๑.๕ ซ่อนพรางมาในยานพาหนะ (รถจักรยานยนต์ และรถยนต์) ซึ่งมักใช้

การปลอมแปลงแผ่นป้ายทะเบียนด้วย

๔.๑.๖ ซ่อนพรางในอาคารหรือสถานที่ที่ไม่มีการควบคุมตลอดเวลา

๔.๒ การยิง ได้แก่ ลูกยิง ค. ขนาด ๔๐ มม. จรวด (อยู่ระหว่างทดลอง) นำมาใช้ ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ.๒๕๕๙

๔.๓ การขว้าง ได้แก่

๔.๓.๑ ใช้การหน่วงเวลา ระเบิดขว้างมาตรฐาน และระเบิดขว้างแสวงเครื่อง

๔.๓.๒ ใช้การเสียดสีกระทบแตก ระเบิดป้องกัน

๕. องค์ประกอบวัตถุระเบิดที่พบ

๕.๑ ภาชนะบรรจุ

๕.๑.๑ ถังแก๊สหุงต้มขนาด ๔ ๗ ๑๒ และ ๑๕ กก. ยี่ห้อ PETRON นำมาจาก ประเทศมาเลเซีย

๕.๑.๒ ถังน้ำยาแอร์

๕.๑.๓ ถังดับเพลิง

๕.๑.๔ ท่อเหล็ก

๕.๑.๕ ก่อเหล็กขึ้นรูป

๕.๑.๖ ครอบงนม ครอบงอาหารเสริม ครอบงปลาครอบง ครอบงสี่สเปร์ย ครอบงสเปร์ยฆ่าแมลง ภาชนะหุงต้ม หรือบรรจุอาหาร

๕.๑.๗ ท่อ PVC

๕.๒ ตัวจุดระเบิด

๕.๒.๑ วิทยุสื่อสาร

๕.๒.๒ วงจร DTMF

๕.๒.๓ วงจร IC Timer

๕.๒.๔ โทรศัพท์มือถือ

๕.๒.๕ นาฬิกา

๕.๒.๖ อื่นๆ เช่น สวิตช์ไฟปลายสายไฟที่ต่อพ่วงแบตเตอรี่ ยากันยุง

๕.๓ แหล่งจ่ายพลังงาน

แบตเตอรี่ ขนาด ๑.๕ ๙ และ ๑๒ โวลต์

๕.๔ ส่วนสังหาร

๕.๔.๑ เหล็กเส้นตัดท่อน

๕.๔.๒ steel ball

๕.๔.๓ ตะปู

๕.๔.๔ โซ่รถจักรยานยนต์ โซ่เลื่อยยนต์

๕.๔.๕ พืนแกน หรือเดือยเหล็ก

๕.๔.๖ อื่นๆ เช่น ชีลวดตัดท่อน รีเวท ลูกแก้ว

๕.๕ ดินระเบิดหลัก

๕.๕.๑ วัตถุระเบิดมาตรฐานทั้งทางทหารและพลเรือน เช่น PETN. EMULSION DYNAMITE C4

๕.๕.๒ วัตถุระเบิดที่สังเคราะห์หรือผสมโดยวิธีทางเคมี (H.M.E. HOME MADE EXPLOSIVE) เช่น ANFO UREA NITRATE SODIUM CLORATE

๕.๖ เชื้อประทุ ทั้งแบบมาตรฐานและแบบแสวงเครื่อง (ดินระเบิดเป็นชนิด HMTD LEAD AZIDE LEAD STIFFNESS)

๖. แหล่งที่มาของวัสดุ

๖.๑ หาซื้อได้ทั่วไปตามที่ท้องตลาด ได้แก่ ร้านจำหน่ายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ร้านจำหน่ายอุปกรณ์การสื่อสาร ร้านจำหน่ายอุปกรณ์อะไหล่ยานพาหนะ ร้านขายเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรหรือทางการศึกษา ร้านจำหน่ายอุปกรณ์ก่อสร้าง ร้านจำหน่ายเคมีภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน ร้านจำหน่ายเคมีภัณฑ์ที่ใช้ในการเสริมความงาม

๖.๒ ได้มาจากการซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในตลาดมืด

๖.๓ ได้มาจากการซื้อขายจากผู้ประกอบการที่หลีกเลี่ยงภาษีหรือ

๖.๔ ได้มาจากประเทศเพื่อนบ้าน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเกือบ ๑๓ ปี ยุทธวิธีย่อยที่ผู้ก่อความรุนแรงนิยมใช้มาก คือ การก่อเหตุโดยใช้วัตถุระเบิด ทั้งวัตถุระเบิดมาตรฐาน และวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุดในการกระทำต่อเป้าหมาย สร้างความบาดเจ็บ สูญเสียต่อชีวิตบุคคล ทำลายทรัพย์สิน สิ่งก่อสร้าง สร้างความหวาดกลัว การก่อเหตุระเบิดโดยเฉพาะระเบิดแสวงเครื่องใช้ผู้ก่อเหตุไม่มาก และใช้เงินในการจัดหา และประกอบระเบิดน้อย แต่เกิดผลเสียหายในวงกว้าง และเป็นการต่อต้านอำนาจรัฐโดยตรง สื่อสัญลักษณ์ว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถปกป้องคุ้มครองตนเองและประชาชนได้ อำนาจรัฐไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปลอดภัย รัฐไม่สามารถรักษาความสงบสุขได้อันเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐบาล

จากสถิติการก่อเหตุในช่วงระยะเวลา ๑๓ ปี ที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ - เดือน ต.ค.๒๕๕๙) มีเหตุระเบิด รวมทั้งสิ้น ๓,๙๓๐ เหตุ เป็นเหตุระเบิด จำนวน ๓,๔๖๗ ครั้ง ระเบิด ๔๖๓ ครั้ง ของจำนวนการก่อเหตุทั้งหมด การก่อเหตุระเบิดสร้างความเสียหายในแต่ละครั้งมากมายนับไม่ถ้วน หากจับกุมผู้ก่อเหตุระเบิดมาลงโทษได้จะเป็นการเรียกความศรัทธา ความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่นจากประชาชน และทำให้แนวร่วมหรือกระบวนกรที่จะก่อเหตุระเบิดลดจำนวนน้อยลง นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานที่รัดกุมเป็นต้นน้ำของการนำผู้ก่อเหตุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

ตามกฎหมาย และได้รับการลงโทษในที่สุด อีกทั้งภาครัฐสามารถลบคำครหา หรือ การใส่ร้ายป้ายสี จากฝ่ายตรงข้ามที่มักจะปล่อยข่าวลือว่าผู้ก่อเหตุที่จับกุมได้นั้นคือ “ผู้บริสุทธิ์” หรือเรียกว่า “แพะรับบาป”

จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รูปแบบการก่อเหตุ ด้วยการใช้วัตถุระเบิด โดยเฉพาะระเบิดแสวงเครื่อง เป็นเหตุที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวม พยานหลักฐานในที่เกิดเหตุเพื่อจะเชื่อมโยง ระหว่างตัวระเบิดกับผู้ก่อเหตุ เพื่อพิสูจน์ หรือ ยืนยัน ผู้ก่อเหตุได้น้อย การดำเนินการติดตามจับกุมตัวผู้ก่อเหตุมาลงโทษสามารถจับกุมผู้ก่อเหตุได้น้อย เนื่องจากในการสืบสวนหลังเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น พบว่ายังมีปัญหาหลายประการ ดังนี้

๑. การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับที่เกิดเหตุ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) มีหน้าที่ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เก็บกู้วัตถุระเบิด เก็บรวบรวมหลักฐาน วัสดุที่ใช้ในการประกอบระเบิด วัตถุต้องสงสัย ตลอดจน การทำให้พื้นที่เกิดเหตุและบริเวณใกล้เคียงให้มีความความปลอดภัย และออกรายงานในฐานะชำนาญการ ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจ โดยหลังจากหน่วย EOD ทำพื้นที่ให้มีความปลอดภัยและตรวจเก็บหลักฐานแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานตรวจเก็บวัตถุพยานที่เกี่ยวกับเหตุวัตถุระเบิด หรือ วัตถุพยานอย่างอื่น หรือ ในเหตุคดีอื่นๆ ด้วยให้เป็นไปตามหลักสากลที่กระบวนการยุติธรรมยอมรับ เช่น การตรวจเก็บ ลายนิ้วมือแฝงสารพันธุกรรม (DNA) ในที่เกิดเหตุ หรือ วัตถุพยานต่างๆ เช่น ชิ้นส่วนในการ ประกอบและจุดระเบิด นอกจากนี้ในแต่ละหน่วยที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บกู้วัตถุระเบิดการตรวจ สถานที่เกิดเหตุ การสืบสวน ยังประกอบไปด้วยหน่วยงานหลักและหน่วยงานย่อยที่มีอำนาจหน้าที่ ทับซ้อนกันอยู่หลายหน่วยงาน เช่น หน่วย EOD มีทั้งตำรวจ ซึ่งแยกเป็นหน่วย EOD ของภูธรจังหวัด แต่ละจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (ศบ.ศปก.ตร.สน.)ตชด. และหน่วย EOD ของในส่วนทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ หรือ หน่วยพิสูจน์หลักฐาน มีทั้งศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๑๐ วิทยาการจังหวัดของแต่ละจังหวัดศูนย์นิติวิทยาศาสตร์ รวมทั้งหน่วยสืบสวน ซึ่งมีทั้งงานสืบสวนของ สภ.พื้นที่ งานสืบสวนภูธรจังหวัด งานสืบสวนของ ศชต. งานสืบสวนคดีความมั่นคง รวมทั้งหน่วย ทหารที่มีอำนาจหน้าที่อยู่ในพื้นที่เช่นกัน

๒. ผู้ปฏิบัติงานหน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิดและเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน บางส่วนขาดความรู้ ความชำนาญและมีประสบการณ์น้อย เนื่องจากการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้ง ถูกกลุ่มผู้ก่อเหตุกระทำการเป็นเหตุให้เสียชีวิตและบาดเจ็บ เมื่อเจ้าหน้าที่คนใหม่มาปฏิบัติหน้าที่ ต้องหาประสบการณ์ในการทำงาน และใช้ระยะเวลาจนกว่าจะมีความชำนาญ จึงเป็นเหตุให้ไม่มี ความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๓. เครื่องมือในการเก็บกู้วัตถุระเบิดไม่เพียงพอ ไม่ทันสมัย ถูกทำลายจนเกิดความเสียหาย ใช้งานไม่มีประสิทธิภาพ หรือ เกิดปัญหาล่าช้าในการจัดหาเครื่องมือเก็บกู้วัตถุระเบิดได้ในเวลา อันรวดเร็ว

๔. การจัดเก็บข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จากการตรวจที่เกิดเหตุในแต่ละ จังหวัด ไม่มีการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยอย่างแท้จริง โดยไม่มีหน่วยงานกลาง ที่ทำการรวบรวมข้อมูลเหตุระเบิดที่เกิดทุกพื้นที่

๕. เอกภาพในการบริหารเหตุการณ์ เนื่องจากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบไปด้วยกำลังหลายหน่วยงาน ที่มีหน้าที่เก็บกู้และสืบสวนขยายผลเกี่ยวกับเหตุระเบิด เช่น หน่วย EOD สืบสวน ทหารพราน หน่วยข่าว ฯลฯ แยกการบังคับบัญชาจึงไม่สามารถที่จะบูรณาการร่วมกันได้ ทำให้การตรวจเก็บและพิสูจน์หลักฐานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

๖. ในกระบวนการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ หลังเกิดเหตุระเบิดนั้น บางครั้งจำเป็นต้องมีการทำลายวัตถุระเบิด เช่น ใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง ฉีดเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อความปลอดภัยกับเจ้าหน้าที่และสถานที่เกิดเหตุโดยรอบ ทำให้พยานหลักฐานที่คาดว่าจะได้รับในสถานที่เกิดเหตุ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือแฝง หรือ DNA เกิดความเสียหาย ไม่เพียงพอต่อการพิสูจน์ตัวผู้กระทำความผิดได้

๗. พยานบุคคล โดยส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากเกรงว่าจะไม่ปลอดภัย

๘. กล้องวงจรปิดไม่เพียงพอ ถูกทำลาย หรือไม่มีประสิทธิภาพที่จะยืนยันตัวบุคคล หรือยานพาหนะ เพื่อเชื่อมโยงไปหาผู้กระทำความผิดได้

๙. วัตถุพยานที่ได้จากการสืบสวนทางเทคนิค เช่น ขาดผู้ชำนาญการในการวิเคราะห์ ข้อมูลความล่าช้าในการให้ข้อมูลของบริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ รวมทั้งทำให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงทราบถึงวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ และไม่สามารถนำมาเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ เนื่องจากปัญหาข้อกฎหมาย

๑๐. อำนาจหน้าที่ในการตรวจเก็บวัตถุพยาน เป็นเหตุให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานเสียหาย

ดังนั้นจากสภาพปัญหาอุปสรรคต่อการสืบสวนหลังเกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานจากเหตุระเบิด ผู้วิจัยซึ่งเคยปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นเวลานาน จึงเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์รู้ตัวผู้กระทำผิด ติดตามจับกุมดำเนินคดี และส่งให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้ก่อเหตุตามกระบวนการของกฎหมายอันเป็นส่วนหนึ่ง เพื่อนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางและนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้กับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาแก้กฎหมายให้เป็นกฎหมายพิเศษ เพื่อบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยแนวทางการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาจากรูปแบบหรือยุทธวิธีการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ ของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด ซึ่งจะนำไปสู่การพิสูจน์ให้รู้ตัวผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งนำเสนอหลักฐานแก่ศาลในการพิจารณาลงโทษตามกฎหมาย

๒. วิจัยเฉพาะเหตุการณ์ที่เปิดเผยได้เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

แหล่งข้อมูลเพื่อการวิจัย

๑. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม มีการเก็บข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เจ้าหน้าที่หน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ซักถาม เป็นต้น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) การสังเกตการณ์ และประสบการณ์ตรงของผู้ทำการวิจัย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านงานสืบสวน รวมทั้งเคยปฏิบัติราชการอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นระยะเวลาไม่นาน

๒. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยจากเอกสาร และรายงานอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) เอกสารส่วนราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเหล่านั้นมาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษาวิจัย แล้วนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการสืบสวนเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปและวิเคราะห์ ตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีการนำเสนอการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพ

๓. ทำให้หน่วยงานในพื้นที่สามารถนำแนวทางและข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน และเป็นข้อมูลเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาแก้กฎหมายให้เป็นกฎหมายพิเศษ เพื่อบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

คำจำกัดความ

ผู้ก่อความรุนแรง	หมายถึง บุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมายโดยประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้อื่น กระทำด้วยวิธีการรุนแรงโดยใช้อาวุธมีด ปืน หรือวัตถุระเบิด หรือกระทำการรุนแรงในรูปแบบอื่น ในลักษณะเดียวกัน โดยประสงค์ต่อเป้าหมาย สร้างความหวาดกลัวความสูญเสียต่อชีวิตบุคคล ทำลายทรัพย์สินหรือสิ่งปลูกสร้าง
พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง พื้นที่ของ จว.ยะลา จว.ปัตตานี จว.นราธิวาสและ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา (อ.จะนะ อ.เทพา อ.นาทวีและอ.สะบ้าย้อย)
การสืบสวน	หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและ เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๑๐))
ระเบิด	หมายถึง สารประกอบหรือของผสม ซึ่งเมื่อถูกความร้อนแรงกระแทกหรือการเสียดสีจะเปลี่ยนสถานะจากเดิมกลายเป็นแก๊สมีปริมาตรมากขึ้น ทำให้เกิดพลังงาน คือ ความดันและความร้อนจำนวนมาก
ระเบิดแสงเครื่อง	หมายถึง ระเบิดที่ผู้ก่อความรุนแรงประดิษฐ์ขึ้นมาเองเพื่อใช้ในจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง โดยนำเอาสารเคมีและอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายและใกล้ตัวในทีนั้นๆ มาประกอบเป็นระเบิดทำให้ระเบิดแสงเครื่อง ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ไม่มีสัญลักษณ์หรือรูปแบบตัวอักษรใดๆ แสดงให้เห็นว่าเป็นวัตถุระเบิด

หน่วยเก็บกู้และตรวจสอบวัตถุระเบิด (EOD)

	หมายถึง หน่วยงานหนึ่งสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่ในการตรวจสอบรวบรวมหลักฐานเพื่อระบุประเภทของระเบิดและวัสดุที่ใช้ในการประกอบลูกระเบิดรวมทั้งเก็บกู้หรือทำลายวัตถุต้องสงสัยว่าเป็นระเบิด
กองพิสูจน์หลักฐาน	หมายถึง หน่วยงานหนึ่งสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีภารกิจหลักคือ ดำเนินการพิสูจน์หลักฐานวิทยาการตำรวจ การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การถ่ายรูป การทะเบียนประวัติอาชญากรการจัดเก็บสารบบลายพิมพ์นิ้วมือ การตรวจสอบประวัติผู้กระทำความผิด การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ฐานข้อมูลระเบิด รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการตรวจพิสูจน์วิเคราะห์ เก็บกู้ และทำลายระเบิดเฉพาะกรณีที่มีลักษณะพิเศษและสนับสนุนการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่น
วัตถุพยานในที่เกิดเหตุ	หมายถึง สิ่งหรือวัตถุใดๆ ที่ส่งมอบอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเป็นวิถิท่าง สำหรับการยืนยันข้อเท็จจริงของคำกล่าวหาที่กำลังมีการสอบสวนดำเนินคดีกันอยู่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของดินแดนที่รู้จักในอดีตในนามของ “เมืองปัตตานี” ซึ่งต่อมาคือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ของไทยนั้น อาจแบ่งช่วงระยะเวลาของการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้ดังนี้ (สุริชัย หวันแก้ว, ๒๕๕๐ : ๒๕-๕๒)

๑. อาณาจักรลังกาสุกะถึงราชอาณาจักรปัตตานี

๑.๑ ประวัติศาสตร์สมัยยุคโบราณก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕

๑.๒ ประวัติศาสตร์สมัยจารีตยุคทองของปัตตานี ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗

๒. จากแขกเจ็ดหัวเมืองสู่มณฑลเทศาภิบาล การล่มสลายของราชอาณาจักร

๓. ปัตตานีกับชาตินิยมไทย การต่อต้านของชาวปัตตานีต่อการบูรณาการทางวัฒนธรรมของรัฐไทย (พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๑๐)

๔. ขบวนการแบ่งแยกดินแดน (Separatist Movement)

ในส่วนต่อไปนี้จะได้กล่าวเรื่องราวของปัตตานี โดยเน้นการอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามและรัฐไทย ตามลำดับ ทั้งนี้มีสมมติฐานว่าการทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายจะทำให้เราเข้าใจสาเหตุความขัดแย้ง เมื่อมองจากปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น

จากอาณาจักรลังกาสุกะถึงราชอาณาจักรปัตตานี ภูมิรัฐศาสตร์ตำนานพื้นเมือง และพัฒนาการจากชุมชนสู่รัฐในสมัยโบราณจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕

ฮายัตปัตตานี (Hikayat Patani) ซึ่งเป็นตำนานท้องถิ่นฉบับที่เรียบเรียงขึ้น ในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้กล่าวถึง การกำเนิดของปัตตานีไว้ว่า มีราชวงศ์ผู้ปกครองเมืองชื่อว่า “โกตามาลีลิยกัย” ได้ย้ายที่ตั้งของเมือง ซึ่งอยู่แผ่นดินตอนในมาสู่บริเวณชายฝั่งทะเลและขนานนามว่า “ปัตตานี” ต่อมาราชวงศ์ดังกล่าว ได้รับศาสนาอิสลามมาเป็นศาสนาของบ้านเมือง ตำนานท้องถิ่นดังกล่าวเป็นเพียงหนึ่งในตำนานที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของปัตตานี ตัวอย่างของตำนานอื่นยังมีอีกเช่น เรื่องที่กล่าวไว้ในตำนานเมืองของเกดะห์ หรือไทรบุรีว่า ปัตตานีถูกก่อตั้งขึ้นโดย เจ้าหญิงเกดะห์และเรื่องของปัตตานีที่ปรากฏในเซอจาเราะห์มลายูของอาณาจักรมะละกา ซึ่งกล่าวว่า ผู้ครองปัตตานีชื่อ เจ้าศรีวงศา ต่อมาได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เรื่องราวจากตำนานเหล่านี้ โดยตัวเองอาจจะบอกเราได้ไม่มากนัก แต่เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับภูมิรัฐศาสตร์ของบริเวณคาบสมุทรมาลายูและหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า มีความสอดคล้องกันและเป็นไปได้ว่า ครั้งหนึ่งชุมชนที่ก่อตั้งเมืองปัตตานีนั้น เคยตั้งหลักแหล่งอยู่ตอนในคาบสมุทร และเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมาสู่ชายฝั่ง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเส้นทางการค้าทางทะเล

ในการศึกษาพบว่า ชุมชนพัฒนาขึ้นบริเวณใต้คอคอดกระและคาบสมุทรมลายูตอนเหนือได้อย่างไร เราต้องพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และสภาพพื้นที่ของบริเวณคาบสมุทรมลายู ซึ่งทำให้เกิดชุมชนปากแม่น้ำที่ไม่ใหญ่นักกระจุกกระจายอยู่ทั่วไป เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นง่ายแต่ก็สลายตัวง่ายการก่อตัวของชุมชนหรือรัฐประเภทรูปนี้ มีความสัมพันธ์กับการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนหลายพวกหลายระลอก จึงเกิดการทับซ้อนกันยากที่จะแยกแยะว่าเป็นดินแดนของใครตั้งแต่แรก ส่วนพลังในการพัฒนาและพลวัตหรือความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณนี้ จะขึ้นอยู่กับการค้าทางทะเล หลักฐานทางโบราณคดี ชี้ให้เห็นว่า บริเวณที่ต่อมาก็คือ เมืองปัตตานีนั่น เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนที่รู้จักกันในนามของอาณาจักรลังกาสุกะ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๙ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองยะรัง บนเส้นทางเดินบกข้ามคาบสมุทรระหว่าง ปัตตานีกับเกดะห์ ชุมชนนี้ตั้งอยู่บนเส้นทางขนถ่ายสินค้าระหว่างจีนกับอินเดียผ่านบริเวณคาบสมุทรมลายูใต้คอคอดกระลงไป ต่อมาในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ หรือ ๑๕ ศูนย์กลางของอาณาจักรลังกาสุกะเริ่มเคลื่อนตัวจากตอนในมาสู่ชายฝั่งทะเล เพื่อรองรับเส้นทางการเดินเรือที่เปลี่ยนไป กล่าวคือ เส้นทางการค้าที่ต้องขนถ่ายสินค้าขึ้นบก เพื่อข้ามจากฝั่งอ่าวไทยไปยังฝั่งอันดามันไปออกมหาสมุทรอินเดีย เปลี่ยนมาเป็นการแล่นเรือเลียบชายฝั่งอ้อมแหลมมลายูไปช่องแคบมะละกาหรือต่อไปยังทะเลชวา ซึ่งมีเครื่องเทศเป็นสินค้าสำคัญ การเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้าดังกล่าว ทำให้ชุมชนที่อยู่บนเส้นทางบกภายในไม่มีความสำคัญอีกต่อไป จึงเกิดการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางของชุมชนจากตอนในมายังบริเวณที่ติดทะเล เพื่อรองรับเส้นทางการค้าใหม่ศูนย์กลางใหม่ของอาณาจักรลังกาสุกะคือ เมืองท่าที่รู้จักกันต่อมาในนาม “ปัตตานี” ผู้คนที่ตั้งชุมชนอยู่ตอนในสมัยของอาณาจักรลังกาสุกะนั้นมีร่องรอยว่าเป็นผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู-พราหมณ์ในระยะต้นๆ และนับถือพุทธศาสนานิกายมหายานในเวลาต่อมา หลักฐานทางศิลปะโบราณวัตถุได้ชี้ให้เห็นว่า ทั้งชุมชนในอาณาจักรลังกาสุกะและชุมชนบริเวณชายฝั่งที่เกิดขึ้นใหม่ ต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรศรีวิชัย ในเรื่องนี่ยังคงความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เรามีอยู่ก็ไม่ขัดแย้งกับข้อสันนิษฐานดังกล่าว เนื่องจากเป็นที่ทราบกันว่าตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๙ เป็นต้นมา อาณาจักรศรีวิชัยซึ่งเชื่อว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่ปาเล็มบังบนเกาะสุมาตรา ได้มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับบริเวณเมืองท่าต่างๆ สองฝั่งของคาบสมุทรมลายู

เป็นการยากที่จะบอกได้ว่า ผู้คนของอาณาจักรลังกาสุกะและปัตตานีในตอนต้นนั้นเป็นชนชาติไทยแต่น่าจะเป็นชุมชนที่ปะปนกันหลายเชื้อชาติ อาจมีทั้งชุมชนดั้งเดิมอย่างเช่น ชาวปา ชาวเล คนมอญ เขมร ชาวอินเดีย และอื่นๆ อีกมาก อย่างไรก็ตาม การย้ายศูนย์กลางมาที่ชายฝั่งนั้น จะประจวบกับพัฒนาการที่สำคัญ ๒ ประการคือ ประการแรกการอพยพเพิ่มเติมเข้ามาของชาวมลายูและประการที่ ๒ อิทธิพลทางการค้าที่ศาสนาอิสลาม เริ่มมีต่อดินแดนในบริเวณคาบสมุทรมลายูโดยเฉพาะเมืองปาไซบนเกาะสุมาตราและมะละกา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญทั้ง ๒ แห่ง

การเข้ามาของศาสนาอิสลามในคาบสมุทรมลายูและสุมาตรา ทำให้เกิดศูนย์อำนาจใหญ่ย่อย ที่มีลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เป็นจุดเริ่มต้นของโลกมลายูมุสลิม ผู้นำของปัตตานีก็รับศาสนาอิสลามด้วย ชุมชนโบราณของอาณาจักรลังกาสุกะ จึงเปลี่ยนเป็นเมืองท่าของกลุ่มชาวมลายูมุสลิมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เป็นอย่างช้า

ปัตตานีในสมัยจารีตคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ (ยุคทองทางการค้า)

“ปัตตานี” มีความรุ่งเรืองสูงสุดในฐานะเมืองท่า การค้าภายใต้การปกครองของราชวงศ์ที่มีชื่อเรียกกันว่า ราชวงศ์ที่มาจากตอนในหรือ Inland Dynasty มีช่วงเวลาของความรุ่งเรืองอยู่ระหว่าง ค.ศ.๑๕๑๑-๑๖๘๘ ซึ่งร่วมสมัยกับอาณาจักรอยุธยา (ถึงประมาณแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) มีพัฒนาการที่สำคัญ ๓ ประการคือ

๑. ความเป็นรัฐค้าชายฝั่งทะเล (Maritime State) ซึ่งเห็นได้จากลักษณะของการเมืองภายใน ได้แก่ การรักษาตุลาอำนาจระหว่างราชสำนักกับกลุ่ม Orang Kaya ซึ่งได้แก่ ขุนนางและพ่อค้าที่ร่ำรวยจากการค้าทางทะเล

๒. ความสัมพันธ์กับอยุธยา ซึ่งเป็นที่รับรู้กันคือ ปัตตานีกับสยาม มีความสัมพันธ์ในระบบประเทศราชหรือระบบบรรณาการ

๓. ความสัมพันธ์กับรัฐมลายูอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกันมาตั้งแต่ต้น แต่เห็นความพยายามที่จะกระชับสายสัมพันธ์โดยเฉพาะทางเครือญาติด้วยการแต่งงาน

ระหว่างศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ ปัตตานีมีรูปแบบการปกครองที่เรียกว่า Malay Kerajaan คำว่า Kerajaan หมายถึง A Condition of Having Raja กล่าวคือ ราชอาณาจักรดำรงอยู่ของชุมชน เพราะราชาทำให้ชุมชนนั้นแตกต่างจากชุมชนที่ไม่มีราชาหรือมีราชาที่ศักดิ์ศรีไม่เท่า ผู้คนจึงทำงานให้ราชา เพราะถ้าไม่ทำถ้าไม่เป็นคนของราชา เขาก็จะไม่มีชื่อเสียงปรากฏ หรือไม่มีความสำคัญนั่นเอง ในระบบการปกครองเช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างราชากับข้าราชการเป็นความสัมพันธ์แบบตรงตัวต่อตัว เป็นการให้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เหมาะกับสังคมที่เล็ก ร่ำรวยด้วยการค้าและไม่ต้องการคุมคนเพื่อทำการผลิตมากกว่า

ในบริเวณที่หน่วยการเมืองเล็ก กระจุกกระจาย และทำหน้าที่คล้ายกัน จะมีการแข่งขันอยู่ในบริบทนี้ เชื้อชาติ (ความเป็นมลายู) และศาสนา (ความเป็นมุสลิม) ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยง สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกเสียจากจะมีศัตรูจากภายนอก ถึงกระนั้นตลอดเวลาของยุคจารีตรัฐมลายู จะเลือกมิตรและศัตรูด้วยการคำนึงถึงความปลอดภัย และผลประโยชน์มากกว่าปัจจัยอื่นๆ ดังนั้นแม้ว่า ปัตตานีจะพัฒนาขึ้นเป็นอาณาจักรมลายู-มุสลิมอย่างเด่นชัด ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา แต่ปัตตานีก็ยังไม่ได้นับตัวเองเข้าเป็นส่วนเดียวกับรัฐมลายู - มุสลิมอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่า ปัตตานีดำเนินความสัมพันธ์กับดินแดนอื่นๆ โดยยึดถือผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าความใกล้ชิดด้านเชื้อชาติและศาสนา

ประเด็นที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวของปัตตานี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ นี้ คือ การมองความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานี จากการศึกษาตำนานท้องถิ่นพบว่า ตำนานสะท้อนให้เห็นว่า ในบรรดาดินแดนที่ปัตตานี มีความสัมพันธ์ด้วยนั้นสยามถือเป็นดินแดนที่มีความสำคัญและบทบาทมากที่สุด เนื่องจากสยามเป็นอาณาจักรใหญ่มีกำลังคนมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยาม จึงอยู่ในรูปแบบของรัฐบรรณาการ ในกรอบปริมณฑลแห่งอำนาจ ซึ่งรัฐเล็กก็ต้องผ่อนปรนตามความต้องการของรัฐใหญ่ อย่างไรก็ตามแม้รัฐเล็กจะไม่มีอิสระเต็มที่ มีฐานะเสมือนเมืองขึ้น แต่รัฐเล็กยังคงความสามารถในการปกครองกิจการภายในของตนเอง (Local Autonomy) ความสัมพันธ์ระหว่างสยามและปัตตานี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ หรือในช่วงอยุธยา นั้น จะเป็นความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการเช่นที่กล่าวมา ซึ่งหมายความว่า ปัตตานีเป็น

“ประเทศราช” หรือ “เมืองขึ้น” ของไทยเช่นเดียวกับเชียงใหม่ หรือหัวเมืองลาว หรือ แม่แต่เขมร ในระยะเดียวกันนั้น การเป็นเมืองขึ้นคือ การยอมรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การครอบครองดินแดนดังนั้น จึงไม่ถูกต้องที่จะกล่าวว่าปัตตานีเป็นดินแดนของสยามในระยะนี้ แต่เป็นที่ชัดเจนว่าปัตตานีเป็นเมืองขึ้นและอยู่ภายใต้อำนาจของอยุธยา

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสยามกับปัตตานีในสมัยอยุธยานั้น เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบหลวมๆ ซึ่งวางอยู่บนผลประโยชน์ทางการค้าที่ทั้งสองมีต่อกันเป็นหลัก ปัตตานีเป็นเมืองทำการค้าที่สำคัญมาก ในช่วงนี้โดยเฉพาะเมื่อมะละกาดกเป็นของโปรตุเกส พ่อค้ามุสลิมนิยมขนถ่ายสินค้ามายังปัตตานี สยามเองก็มีความสำคัญต่อกระบวนการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และปัตตานี เพราะเป็นผู้ที่ติดต่อกับจีนและญี่ปุ่นได้ผลประโยชน์และรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หลวมๆ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานี มีความยืดหยุ่นต่อกันได้และ ไม่มีความตึงเครียดที่ถาวร ความสัมพันธ์กับสยามในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) เช่นนี้ เป็นที่เข้าใจและยอมรับทั้งสองฝ่าย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามจะเปลี่ยน เมื่อฐานความคิดนี้เปลี่ยนไป

จากแขกเจ็ดหัวเมืองสู่ณฑลเทศาภิบาล (การล่มสลายของราชอาณาจักร)

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง สยามกับดินแดนบริเวณคาบสมุทรมลายู ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ในสมัยจารีตซึ่งเป็นที่เข้าใจและยอมรับด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย เริ่มเปลี่ยนในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ เมื่อฐานความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจเปลี่ยนไป การควบคุมปัตตานีแบบหลวมๆ ไม่ใช่ความต้องการของ สยามอีกต่อไป ในทางตรงกันข้ามสยามต้องการสลายความแข็งแกร่งของปัตตานี โดยการแบ่งแยก การปกครอง ทำให้เกิดการแบ่งแยกปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะหริ่งสายบุรี หนองจิก ยะลา รามัน และระแงะ ในตอนปลายรัชกาลที่ ๑

ในการกระชับอำนาจของกรุงเทพฯ เหนือปัตตานีรอบแรก ระหว่าง ค.ศ.๑๗๘๖-๑๘๑๖ มีเหตุการณ์ที่นำไปสู่การแบ่งแยกรัฐปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมือง ดังนี้

๑. ค.ศ.๑๗๘๖ (พ.ศ.๒๓๒๙) กรมพระราชวังบวรฯ ตีเมืองปัตตานีและตั้ง “ตวนกูลัมมิเต็น” ขึ้นเป็น “พระยาดานี” แทนสุลต่านที่สืบต่อมาจากราชวงศ์กลันตัน

๒. ค.ศ.๑๗๙๑ (พ.ศ.๒๓๓๔) ตวนกูลัมมิเต็น แข็งเมือง สยามปราบปราม แล้วแต่งตั้ง “ระตุปะกาลัน” เป็นเจ้าเมือง แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของขุนนางไทย ซึ่งอาจจะเป็นขุนนางจาก เมืองนครศรีธรรมราช

๓. ค.ศ.๑๘๐๘ (พ.ศ.๒๓๕๑) ระตุปะกาลัน แข็งเมือง เริ่มการแบ่งแยกปัตตานีออกเป็น เจ็ดหัวเมือง และแต่งตั้งผู้ครองหัวเมืองทั้งเจ็ดอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสงขลา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ทำให้การอธิบายการแยกปัตตานีเป็นเจ็ดหัวเมือง มักจะเน้นไปที่ประเด็นของความไม่สงบเรียบร้อย และความต้องการของสยามที่จะลดทอนอำนาจของ ปัตตานี ซึ่งก็เป็นมุมมองที่ถูกแต่ไม่ใช่เหตุผลทั้งหมด การทำความเข้าใจท่าทีของสยามต่อปัตตานี ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น ต้องมองผ่านกรอบของสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในส่วนภาคพื้นทวีปที่เกี่ยวข้องกับสยามโดยตรง แต่ละส่วนของบริเวณปลายแหลมมลายู ปัจจัยผลักดันที่สำคัญ มีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น การเกิดก๊กต่างๆ หลังเสียกรุง แสดงให้

เห็นว่า ระบบการปกครองอย่างหลวมๆ แบบเดิมนั้น ไม่สามารถผูกพันอำนาจท้องถิ่นได้ ความสนใจของพม่าและเวียดนามที่มีต่อบริเวณตอนใต้ของอาณาจักรสยามก็ทำให้สยามกังวล และการที่อังกฤษเข้ามามีอิทธิพลทางการค้าแทนดัตซ์ และได้เข้ามาตั้งเมืองท่าที่ปีนัง (ค.ศ.๑๗๘๖) ทำให้เกิดผลกระทบต่อรัฐมลายู ที่อยู่ใต้อำนาจของสยาม เช่น ไทรบุรี เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เข้ามาประกอบกันทำให้สยามต้องตัดสินใจที่จะกระชับอำนาจของกรุงเทพฯ เหนือท้องถิ่นต่างๆ ในคาบสมุทรมลายูตอนบน หากพิจารณาให้กว้างออกไป จะเห็นว่าการกระชับอำนาจไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในกรณีของปัตตานีเท่านั้น แต่นโยบายต่อเมืองอื่นๆ ในบริเวณคาบสมุทรมลายูก็เริ่มเข้มงวดขึ้นเช่นกัน โดยมีวิธีการในการกระชับอำนาจแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี เช่น การเลือกสรรผู้ปกครองที่ไว้วางใจได้ สร้างระบบอุปถัมภ์ และความเป็นเครือญาติกับผู้ปกครองท้องถิ่น สร้างดุลอำนาจ เช่น ระหว่างนครศรีธรรมราช-สงขลา ใช้เศรษฐกิจเพื่อผูกพันผลประโยชน์ของผู้นำท้องถิ่นกับรัฐบาลกลาง เช่น ระบบเหมามือเมือง ในฝั่งทะเลตะวันตก (ตระกูล ณ ระนอง) และสงขลา ใช้ผู้นำที่ไม่มีรากฐานอยู่ในท้องถิ่นเดิม เช่น เมืองกลาง จังหวัดภูเก็ต และชาวจีนอื่นๆ การสลายอำนาจท้องถิ่นแบ่งแยกปกครองปัตตานีออกเป็นเจ็ดหัวเมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะหริ่ง สายบุรี หนองจิก ยะลา รามัน และระแงะ และทำสงครามกับ ไทรบุรี ปะลิส และสตูล นับเป็นมาตรการในการกระชับอำนาจอย่างหนึ่ง แต่เป็นมาตรการที่รุนแรง ซึ่งใช้กับดินแดนที่ไม่สามารถใช้วิธีอย่างประนีประนอมได้

หลังจากที่ปัตตานีถูกแบ่งแยกออกเป็นเจ็ดหัวเมือง แล้วมีการต่อต้านและมีความพยายามที่จะก่อกบฏหลายครั้ง ขณะเดียวกันทั้งสองฝ่ายก็มีการปรับความสัมพันธ์รูปแบบใหม่เข้าหากัน ปัตตานีได้พยายามต่อสู้เพื่ออิสรภาพ แต่เมื่อไม่สำเร็จก็จะมีการปรับตัวให้อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ใหม่ แต่ปัญหาที่สำคัญเกิดขึ้น คือ สถานะของเจ็ดหัวเมืองภายใต้ระบบความสัมพันธ์ใหม่นั้น มีความกำกวมก่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน กล่าวคือ สยามมองว่าเจ็ดหัวเมืองนั้นคือ “หัวเมืองชั้นนอก” ของสยามเหมือน นครศรีธรรมราช สงขลา ฯลฯ ส่วนเจ็ดหัวเมืองมองตนเองว่าเป็น “หัวเมืองประเทศราช” ของสยาม ยังคงส่งดอกไม้เงินทอง และยังมี “พระราช” ซึ่งมีอำนาจในการปกครองตนเองคราวนี้ไม่ใช่ “พระราช” คนเดียว แต่มีถึง ๗ คน ฐานคิดที่ไม่ตรงกันนี้เกิดขึ้นเพราะ “ทฤษฎี” กับ “การปฏิบัติ” ไม่เหมือนกัน เนื่องจากปัตตานีเป็นดินแดนที่ห่างไกลและกรุงเทพฯ จะต้องปกครองหัวเมืองเหล่านี้ผ่านสงขลา เจ้าเมืองสงขลาปล่อยให้ผู้ปกครองเจ็ดหัวเมืองดำเนินกิจการภายในอย่างอิสระตราบเท่าที่ให้ผลประโยชน์แก่สงขลา จึงทำให้เกิดความเข้าใจว่าสถานะ “หัวเมืองประเทศราช” ยังคงอยู่นอกจากนั้นในความพยายามที่จะสร้าง “ความสามัคคี” ของรัฐและหัวเมืองมลายูตอนเหนือ ให้มีต่อสยามและป้องกันการหันไปหาอังกฤษที่เข้ามาตั้งศูนย์กลางที่ปีนังและสหพันธรัฐมลายูแล้ว สยามโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ อาจมีนโยบายที่จะชักจูงซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าสยามจะ “รับรอง” ความเป็นหัวเมืองประเทศราชของดินแดนเหล่านี้

ดังนั้น เมื่อมีการกระชับอำนาจของกรุงเทพฯ เหนือปัตตานีรอบที่ ๒ คือ การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงทำให้เกิดกระแสต่อต้านจากผู้นำหัวเมืองทั้งเจ็ดอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าว เปลี่ยนสถานะและทำลายผลประโยชน์ของผู้นำศักดินาของปัตตานีอย่างสิ้นเชิง ผู้นำเหล่านี้ได้รับแรงสนับสนุน จากประชาชนเพราะในโลกทัศน์ของชาวมลายู การขาด Raja คือ การสูญเสียของ Kerajaan

ทำไมสยามจึงต้องกระชับอำนาจเหนือปัตตานีอีกครั้ง ด้วยระบบมณฑลเทศาภิบาล ในความเป็นจริงการเปลี่ยนแปลงในการประชันอำนาจของส่วนกลางเหนือท้องถิ่นนี้เกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร ได้มุ่งไปที่ปัตตานีเพียงแห่งเดียว และผลกระทบที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ก็มีการต่อต้านเกิดขึ้น เช่นเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า การมองประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ต้องมองในบริบทของปริณิชนแห่งอำนาจ ซึ่งมีเขตแดนที่ไม่แน่นอน อำนาจการควบคุมลดหลั่นไปตามระยะทาง ศูนย์กลางรูปแบบนี้เปลี่ยนไปภายใต้บริบทของจักรวรรดินิยม ตะวันตก ซึ่งผลักดันให้สยามต้องกำหนดเขตแดน และสร้างระบบการปกครองที่ปกครองท้องถิ่นต่างๆ ได้โดยตรงและเป็นเอกภาพ เมื่อกำหนดเขตแดนแล้วก็ต้องวางระบบการปกครองที่เป็นเนื้อเดียวกัน สลายอำนาจท้องถิ่น และปกครองออกจากศูนย์กลาง สิ่งนี้คือ การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในสมัย รัชกาลที่ ๕

ปัตตานีกับการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ ๕

๑. ค.ศ.๑๘๘๖ (พ.ศ.๒๔๓๙) เริ่มวางนโยบายลดอำนาจเจ้าเมือง

๒. ค.ศ.๑๘๘๘ (พ.ศ.๒๔๔๑) ยกเลิกการผูกขาดภาษีของเจ้าเมือง

๓. ค.ศ.๑๘๘๙ (พ.ศ.๒๔๔๒) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.๑๖๖ เริ่มมีข้าหลวงเทศาภิบาลได้รับการต่อต้านจากเจ้าเมืองปัตตานีสายบุรี และระแงะ โดยเฉพาะว่าที่เจ้าเมืองปัตตานีคนใหม่คือ “สุลต่าน अबดุลกอดีร์” นั้น พยายามขอความช่วยเหลือจากสิงคโปร์

๔. ค.ศ.๑๙๐๑ (พ.ศ.๒๔๔๔) ข้อบังคับสำหรับการปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ ลดอำนาจเจ้าเมืองอยู่ภายใต้ข้าหลวงประจำบริเวณ (พระยาศักดิ์มณี)

๕. ค.ศ.๑๙๐๒ (พ.ศ.๒๔๔๕) สุลต่าน अबดุลกอดีร์ของปัตตานี พระยาสายบุรี และพระยาระแงะ ต่อต้านการทำงานของข้าหลวงประจำบริเวณกรุงเทพฯ จึงส่งพระยาศรีสุทโธปถไปพร้อมอนุญาโตให้ใช้มาตรการเฉียบขาดสุลต่าน अबดุลกอดีร์ ถูกจับไปพิชณโลก และถอดยศหลังปล่อยตัวในอีก ๒ ปีต่อมา

๖. ค.ศ.๑๙๐๖ (พ.ศ.๒๔๔๙) ประกาศจัดตั้งมณฑลปัตตานี ซึ่งกระบวนการต่อเนื่องไปจนถึงประมาณ ค.ศ.๑๙๑๕ (พ.ศ.๒๔๕๘)

๗. ค.ศ.๑๙๐๙ (พ.ศ.๒๔๕๒) สยามทำสนธิสัญญากับอังกฤษสละอำนาจเหนือ เกดะห์ กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ทำให้ปัตตานีกลายเป็นรัฐมลายูรัฐเดียวที่เปลี่ยนสถานะเป็นหัวเมืองของไทยอย่างสมบูรณ์

การต่อต้านของชาวปัตตานีในช่วงหลัง ค.ศ.๑๙๑๐ มาจากสาเหตุ ๒ ประการและมีผู้นำ ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำศัคนาจะไม่พอใจการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งทำให้สถานะลดลงและสูญเสียอำนาจด้านภาษีกาญ และกลุ่มผู้นำศาสนา ซึ่งไม่พอใจการเปลี่ยนแปลงด้านการศาลและการใช้กฎหมายไทยว่าส่งผลกระทบต่อ “ความเป็นมุสลิม” ในช่วง ค.ศ.๑๙๑๐-๑๙๑๑ มีการต่อต้านในรูปแบบต่างๆ จากปัตตานี เช่น กบฏ To'Tae Haji Haji Bula เป็นต้น แต่ใน ค.ศ.๑๙๒๒ (พ.ศ.๒๔๖๕) เกิดการจลาจลครั้งสำคัญ ซึ่งทางการเชื่อว่าสุลต่าน अबดุลกอดีร์ ซึ่งขณะนั้นลี้ภัยอยู่ที่กลันตันให้การสนับสนุน แต่สาเหตุสำคัญนั้นมาจากการออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับใน ค.ศ.๑๙๒๑ ซึ่งนำมาใช้ในหมู่ชุมชนมุสลิม เพื่อสนับสนุนให้เด็กๆ เรียนภาษาไทย ซึ่งผู้นำชุมชนมุสลิมมองว่าเป็นความพยายามที่จะทำลายศาสนาวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังมีความไม่พอใจเกี่ยวกับภาษีกาญที่เก็บเข้าส่วนกลางจากชาวมลายูเป็นจำนวนค่อนข้างมาก ผู้นำศัคนาและผู้นำศาสนาจึงยุยงให้ราษฎรที่

บ้านน้ำสาย อำเภอมายอ ไม่จ่ายภาษีทำให้เกิดการปะทะกันขึ้น ปีต่อมามีการปะทะกันอีก เมื่อมีการกล่าวหาว่า ข้าราชการสั่งปิดโรงเรียนมุสลิมและปอนาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนนโยบายใหม่ใน ค.ศ.๑๙๒๓ (พ.ศ.๒๔๖๖) รัชกาลที่ ๖ ทรงมีหลักรัฐประศาสนนโยบายบริหารมณฑลปัตตานี ซึ่งสะท้อนลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากหลักรัฐประศาสนนโยบายบริหารราชการมณฑลปัตตานีของรัชกาลที่ ๖ เน้นประเด็นสำคัญที่ว่า

๑. ระเบียบหรือวิธีการปฏิบัติที่ทำให้พลเมืองเห็นว่าเบียดเบียน กดขี่ศาสนาอิสลามต้องยกเลิกหรือแก้ไข

๒. การเก็บภาษีอากรเมื่อรวมแล้วต้องอย่าให้มากกว่าพลเมืองของแคว้นแคว้นที่อยู่ใกล้เคียง

๓. การกดขี่ของเจ้าพนักงาน เนื่องจากใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือดูหมิ่นพลเมืองชาติแขก ในฐานะของคนต่างชาติต้องแก้ไขและระมัดระวังไม่ให้มีขึ้น

๔. ข้าราชการที่แต่งตั้งออกไปต้องเลือกเฟ้นอย่าสักแต่ส่งไปหรือส่งไปเป็นการลงโทษ

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๖-๒๔๘๑ การใช้นโยบายผ่อนปรนทางศาสนา วัฒนธรรมของรัฐ ทำให้การต่อต้านลดลง นอกจากนี้ ผู้นำปัตตานีเริ่มรู้ว่าไม่สามารถพึ่งพารัฐมลายูตอนเหนือได้มากเท่าที่ควร เพราะอำนาจของอังกฤษกระชับแน่นขึ้น ประกอบกับ สุลต่าน अबดุลกอดีร์ กามารุดินเสด็จทิวงคต ค.ศ.๑๙๓๓ อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้การต่อต้านรัฐไทยลดน้อยลง ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งทำให้ผู้นำมุสลิมมีความหวัง ที่จะเรียกร้องสิทธิชุมชนผ่านกระบวนการประชาธิปไตย

ดังนั้นหากจะสรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ หากทุกฝ่ายทำความเข้าใจและมีความจริงจัง ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและตรงจุด ผู้วิจัยเชื่อว่าปัญหาการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันต้องสามารถแก้ไขได้อย่างแน่นอน

พัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ก่อนการจัดตั้งเป็นจังหวัดเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๖ ดินแดนแห่งนี้ผ่านอารยธรรมมาหลายยุคหลายสมัยตามลำดับดังนี้

๑. สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีหลักฐานการอยู่อาศัยของคนพื้นเมืองมาแต่ก่อน ๓,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา โดยเรียกรวมว่า พวกโอรังอัสลี (Orang Asli) ซึ่งได้แก่กลุ่มนิกริต (Nigrito) เช่น ซาไก และเซมิง นอกจากนี้ยังมี กลุ่มซีนอย (Senoi) เผ่ามองโกลอยด์ได้แก่ บรรพบุรุษของชาวสยามอยู่อาศัยมานานนับพันปีเช่นกัน หลักฐานที่สำคัญในสมัยนี้ ได้แก่ ภาพเขียนสี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำศิลป์ จังหวัดยะลา เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ขวานหิน ซึ่งพบหลายแห่งตามถ้ำและที่ราบ

๒. สมัยเริ่มประวัติศาสตร์ ประมาณ ๒,๐๐๐ ปีที่ผ่านมาถึงราว พ.ศ.๗๐๐ มีชาวอินเดียและชาวอาหรับบางกลุ่ม เดินทางมายังแถบนี้ พร้อมทั้งนำศาสนาและวัฒนธรรมมาเผยแพร่ ทำให้ศาสนาฮินดูเริ่มเข้ามา ในระยะนี้ชนพื้นเมืองเริ่มค้าขายกับชนต่างถิ่นเริ่มตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มมากขึ้น บริเวณปากแม่น้ำ และบริเวณที่มีการติดต่อค้าขายสะดวกแถบนี้กลายเป็นที่พบกันของพ่อค้านักเดินเรือ ชุมชนบางแห่งขยายตัวเป็นเมืองในเวลาต่อมา

๓. สมัยอาณาจักรโบราณล้งยาซูหรือล้งกาสุกะ ราว พ.ศ.๗๐๐-๑๔๐๐ ปรากฏในบันทึกการเดินทางของชาวจีนว่า มีรัฐต่างๆ เกิดขึ้นหลายแห่งบนคาบสมุทรมลายู โดยอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรฟูนัน (Funan) ในจำนวนนั้นมีรัฐล้งยาซู (Lang YaShiu) รวมอยู่ด้วย ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ล้งยาซูเป็นอิสระ มีหลักฐานการส่งทูตไปเยือนจีน เมื่อ พ.ศ.๑๐๕๘ ๑๐๖๖ ๑๐๗๔ และ ๑๑๑๑ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ ถือว่าเป็นยุครุ่งเรืองของล้งยาซู หรือล้งกาสุกะ แหล่งโบราณสถานแถบท่าสาบ จังหวัดยะลา และอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ที่ยังคงปรากฏร่องรอยอยู่เป็นจำนวนมากถูกสร้างขึ้นในระยนี้ โดยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา

๔. สมัยล้งกาสุกะ ภายใต้การปกครองของศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ล้งกาสุกะ ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีกำลังกองทัพเรือเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น พุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้รับความนิยมมาก ชาวล้งกาสุกะยอมรับนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน อย่างแพร่หลาย ศาสนสถานหลายแห่งและศิลปวัตถุในพุทธศาสนาถูกสร้างขึ้นมากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งพุทธไสยาสน์ขนาดใหญ่ในถ้ำคูหาภุข จังหวัดยะลา และพระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวนมาก ก็ถูกสร้างขึ้นในสมัยนั้น

๕. สมัยล้งกาสุกะภายใต้อำนาจของโจฬะ ตั้งแต่ พ.ศ.๑๕๓๕ เป็นต้น มากองทัพโจฬะ แห่งอินเดีย เข้าโจมตีเมืองต่างๆ ของอาณาจักรศรีวิชัย เพื่อควบคุมเส้นทางการค้าในช่องแคบมะละกา และเมืองหลายๆ แห่ง รวมทั้งล้งกาสุกะซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของโจฬะในปี พ.ศ.๑๕๖๗ แต่หลังจากนั้น ชาวเมืองล้งกาสุกะก็ได้ต่อสู้ยึดคืนมาได้ในปี พ.ศ.๑๕๘๗ แม้ว่าหลังจากนั้นศรีวิชัยจะกลับมามีอำนาจ แต่ก็พ่ายแพ้ต่ออาณาจักรที่ตั้งขึ้นมาใหม่คือ มัชปาหิตในปี พ.ศ.๑๘๓๖ ในระยนี้ศาสนาอิสลาม แฝ่เข้ามามากขึ้นโดยพ่อค้า และนักเผยแพรศาสนาชาวอาหรับและชาติต่างๆ

๖. สมัยล้งกาสุกะภายใต้อำนาจของสุโขทัย-อยุธยาและมัชปาหิต ในปี พ.ศ.๑๘๓๘ กองทัพสุโขทัยซึ่งลงมาอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ต้นรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงร่วมกับ กองทัพเรือนครศรีธรรมราชลงไป ทำสงครามเพื่อปกครองเมืองต่างๆ บริเวณปลายแหลมมลายู ไปจนถึงเตมาสิก (สิงคโปร์ในปัจจุบัน) ไปจนถึงเมืองปาโซบนเกาะสุมาตรา ตำนานนครศรีธรรมราช บันทึกไว้ว่า ไทยได้ส่งเจ้าเมืองไปปกครองหัวเมืองมลายู ได้แก่ เมืองปัตตานี (ล้งกาสุกะ) เมืองสาย (สายบุรี) เมืองกลันตัน เมืองปาหัง เมืองไทร (ไทรบุรี) เมืองอะเจ (อาเจห์) แต่ครองอำนาจได้ไม่นาน อาณาจักรมัชปาหิตก็ขยายอำนาจมาปกครองหัวเมืองดังกล่าว โดยล้งกาสุกะอยู่ภายใต้อิทธิพลของ มัชปาหิต ในปี พ.ศ.๑๘๘๔-๑๙๐๗ ขณะเดียวกันศาสนาอิสลามก็แผ่ขยายเข้ามาเพิ่มขึ้นในหมู่ประชาชน หัวเมืองมลายูโดยเฉพาะแถบเมืองปาโซและมะละกา

๗. สมัยล้งกาสุกะล่มสลายและกำเนิดเมืองปัตตานี ในช่วงต้นสมัยอยุธยามะละกามีอำนาจ มากขึ้น ต่อมาได้ปฏิเสธอำนาจของมัชปาหิตและสยาม ทำให้สยามต้องยกทัพไปปราบปรามมะละกา แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ ในปี พ.ศ.๑๙๙๘ กองทัพมะละกาได้บุกเข้าโจมตีเมืองโกตามหลิขัยของล้งกาสุกะ และขยายอำนาจเข้าปกครองเมืองต่างๆ แถบปลายแหลมมลายู ทำให้ชาวเมืองหันมานับถือศาสนา อิสลามตามแบบอย่างมะละกามากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับปัตตานีนั้น “พญาอินทรี” โอรสของราชาศรีวังสา แห่งโกตามหลิขัยได้สร้างเมือง “ปัตตานี” ขึ้นใหม่ที่ริมทะเลบ้านกรือเซะบานา ราว พ.ศ.๒๐๐๐ ต่อมา ทรงเข้านับถือศาสนาอิสลาม และเปลี่ยนพระนามเป็น “สุลต่านอิสมาอีลซาลห์” ปกครองเมืองปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.๒๐๔๓-๒๐๗๓ นับแต่นั้นมาเมืองปัตตานีเข้าสู่ยุคอิสลามโดยสมบูรณ์ มีความรุ่งเรืองมาก

ทั้งในด้านการผลิตนักเผยแพร่อิสลาม และเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลาม จนได้รับยกย่องว่า “ปัตตานีเป็นกระจกเงาและเป็นระเบียบแห่งเมกะ” ปัตตานีมีสุลต่านเป็นเจ้าเมืองปกครองต่อเนื่องมาถึง ๒๓ พระองค์ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๕๑ จึงมีการปรับปรุงการปกครองเป็นระบบ ๗ หัวเมือง

๘. สมัยปกครอง ๗ หัวเมือง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๓๕๑ เป็นต้นมา มีการแบ่งการปกครองออกเป็น ๗ เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง ยะลา รามัน ระแงะ และสายบุรี แต่ละเมืองมีเจ้าเมือง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลสยามที่กรุงเทพฯ เป็นผู้ปกครอง โดยมีหลักว่าเมืองใดมีผู้นับถือศาสนาอิสลามมาก ก็ให้มีเจ้าเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม เมืองใดที่มีการนับถือศาสนาพุทธมากก็ให้มีเจ้าเมืองที่นับถือพุทธศาสนา แต่ในทางปฏิบัติประสบปัญหาอยู่เนืองๆ เจ้าเมืองกับรัฐสยามรวมทั้งประชาชนในเมืองต่างๆ มีข้อขัดแย้ง อันเนื่องจากการปกครองอยู่บ่อยครั้ง จึงต้องยกเลิกการปกครองรูปแบบนี้ไปในปี พ.ศ.๒๔๔๕ ปัจจุบันยังคงมีวังที่เคยเป็นที่พำนักของเจ้าเมืองเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานแต่บางแห่งก็ทรุดโทรมและถูกทิ้งร้างไปตามกาลเวลา

๙. สมัยมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ.๒๔๔๙ รัฐสยามประกาศตั้งมณฑลปัตตานีโดยมีสมุหเทศาภิบาลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสยามเป็นผู้ปกครองมีเมืองเข้าร่วมอยู่ในมณฑลปัตตานี ๔ เมือง คือ เมืองปัตตานี (รวมเมืองหนองจิกยะหริ่งและปัตตานี) เมืองยะลา (รวมเมืองรามันและยะลา) เมืองสายบุรี และเมืองระแงะ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๖๕ ได้ยกฐานะเมืองทั้ง ๔ เป็นจังหวัด ทำให้ปัตตานี ยะลา สายบุรี และนราธิวาส มีฐานะเป็นจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๕ เป็นต้นมา ในสมัยมณฑลเทศาภิบาลอำนาจและบทบาทของเจ้าเมืองในระบบเดิม ซึ่งมีมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๐๔๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีข้อขัดแย้งหลายกรณีเกิดขึ้นนำไปสู่การเคลื่อนไหวการจัดตั้งองค์กรเพื่อเรียกร้องอิสรภาพปัตตานี

๑๐. สมัยสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี พ.ศ.๒๔๗๔ รัฐบาลประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานีและยุบจังหวัดสายบุรี ลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปัตตานี โดยรวมจังหวัดทั้งสามไว้ใน การปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๖ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองออกเป็นจังหวัดและอำเภอ ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีฐานะเป็นจังหวัด ในระบบราชการบริหารส่วนภูมิภาค และมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๖ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากลำดับพัฒนาการดังกล่าว ทำให้เห็นว่าดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเจริญรุ่งเรืองถึงระดับที่เรียกขานกันว่า เป็นอาณาจักรมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย ซึ่งถือเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของอาณาจักรไทย ต่อมาอำนาจของเมืองหลวงคือ สุโขทัยได้แผ่ขยายลงมาทางใต้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ โดยแต่ละช่วงสมัยความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับรัฐไทยกับปัตตานี หรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างกันไป ตามพลังอำนาจทางการเมืองและความเข้มแข็งของแต่ละฝ่าย ทำให้ประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวกับปัตตานีและประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เกี่ยวกับรัฐไทยมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ดังนั้นการนำเสนอตามลำดับพัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สิ่งที่คนไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และคนไทยทั่วไปเกิดความภาคภูมิใจประการหนึ่ง ได้แก่ ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมากมายที่บ่งบอกถึงพัฒนาการทางสังคมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ของการก่อความไม่สงบ

ยุทธศาสตร์ในที่นี้ หมายถึง การจัดระบบ การรวบรวม และการอำนวยความสะดวก โดยใช้ปัจจัยต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยแต่ละวัตถุประสงค์ แต่ละปัจจัย และวิธีการจัดระบบแผนการจะแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี

มียุทธศาสตร์ ๔ ประการ ที่กลุ่มก่อความไม่สงบใช้ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่สามารถปรับปรุงเป็นบทเรียนที่ควรศึกษา ได้แก่

๑. ยุทธศาสตร์กองโจร ใช้ในการสร้างความรุนแรง หรือการใช้แผนปฏิบัติการลับ โดยใช้กลุ่มปฏิบัติการขนาดเล็กและเน้นปฏิบัติการเร็ว เพื่อโค่นล้มการปกครอง หรือเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง

๒. ยุทธศาสตร์ในการทำสงครามยืดเยื้อ โดยใช้มวลชนในการปฏิบัติ อันเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมที่สุด ใช้ในการยึดครองอำนาจจากทางการจีน เน้นการต่อสู้ทางการเมืองและการจัดตั้งมวลชนพร้อมทั้งการสร้างความรุนแรงคู่ขนานกันไป

๓. ยุทธศาสตร์การทหารนำการเมือง โดยใช้การทำสงครามของฝ่ายก่อความไม่สงบหรือสงครามตามแบบร่วมด้วย โดยเชื่อว่าประชาชนจะกลัวและเลือกที่จะอยู่ข้างฝ่ายเดียวกับผู้ก่อความไม่สงบ

๔. ยุทธศาสตร์สงครามในเมือง มีการจัดองค์กรขนาดเล็ก มีการก่อการร้ายระดับต่ำถึงปานกลางต่อเป้าหมายที่เป็นศูนย์การปกครองของรัฐ เมื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ที่กลุ่มก่อความไม่สงบใช้ในการปฏิบัติการแล้ว ก็ควรพิจารณาถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะความแตกต่างและผลกระทบ ซึ่งจะมีต่อการแพ้-ชนะของสงคราม

รูปแบบใหม่ของการก่อความไม่สงบ

นักวิเคราะห์ประเทศตะวันตก ได้ศึกษารูปแบบของการก่อความไม่สงบในช่วงก่อนและหลังปี ค.ศ.๑๙๘๐ และได้ให้ความเห็นว่า การก่อความไม่สงบแบบดั้งเดิม มีจุดมุ่งหมายในการทำสงครามปลดปล่อยเป็นหลัก แต่การก่อความไม่สงบในปัจจุบัน มุ่งเน้นการทำสงครามแยกตัวเป็นอิสระหรือในบางกรณีอาจเป็นการต่อสู้เพื่อรักษาอำนาจของรัฐบาล โดยใช้สภาพแวดล้อมทุกอย่างให้เป็นประโยชน์ในการทำสงครามก่อความไม่สงบ นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีก็ยังเปลี่ยนแปลงไปด้วยสงครามก่อความไม่สงบรูปแบบใหม่ เห็นได้ชัดจากกรณีของสงครามในอิรักและในอัฟกานิสถานจากกรณีทั้งสอง ทำให้เห็นได้ว่า การก่อความไม่สงบมีการพัฒนาการไปตามสถานการณ์และจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การเมืองโลก

การก่อความไม่สงบแบบดั้งเดิม เป็นการต่อสู้ระหว่าง ๒ ฝ่าย ระหว่างกลุ่มก่อความไม่สงบ (ฝ่ายต่อต้านรัฐบาล) และฝ่ายต่อต้านการก่อความไม่สงบ (ฝ่ายรัฐบาล) แต่การก่อความไม่สงบในปัจจุบันมีหลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการให้การสนับสนุนหรือความร่วมมือจากต่างประเทศองค์กรต่างประเทศ รวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือจากเครือข่ายกลุ่มก่อความไม่สงบในต่างประเทศ ขณะเดียวกันกลุ่มศาสนาก็กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการก่อความไม่สงบอีกด้วย นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางการสื่อสารโทรคมนาคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตก็มีส่วนต่อการจัดโครงสร้างของกลุ่มก่อความไม่สงบอีกด้วย กล่าวคือ จากที่เคยมีองค์กรที่แน่นอนมาเป็นการสร้างความเห็นร่วมกันในการปฏิบัติการให้กับปัจเจกบุคคล ซึ่งจะเห็นได้ว่า การก่อความไม่สงบในระยะหลังมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเล็กๆ (cell) มากขึ้น และมีลักษณะการเป็นเครือข่ายที่สามารถปฏิบัติการ

ได้อย่างเป็นอิสระ ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน ตลอดจนมีการกระจายอำนาจ รวมทั้งมีปฏิบัติการที่ไม่แสดงตัวผู้นำ และมีการแสวงหาแหล่งเงินทุน เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วย ในขณะที่แบบเดิมนั้นจะมีลักษณะการจัดตั้งอย่างเด่นชัด

นอกจากกลุ่มนี้ กลุ่มก่อความไม่สงบในปัจจุบัน ได้อาศัยเงินทุนจากภายนอกประเทศ มากกว่าการแสวงหาเงินทุนจากภายในประเทศ พร้อมทั้งมีการพัฒนาเงื่อนไขให้เกิดเป็นประเด็นการสร้างความปลอดภัยให้กับฝ่ายของตนอีกด้วย สำหรับพื้นที่ปฏิบัติการและพื้นที่ที่ใช้หลบซ่อนนั้น เดิมใช้พื้นที่ในชนบทเป็นหลัก แต่ในกรณีของอิรักและอัฟกานิสถาน หรือแม้กระทั่งในกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ปรากฏให้เห็นชัดเจนว่ากลุ่มก่อความไม่สงบได้หันมาใช้พื้นที่ในเขตเมือง เป็นแหล่งกบดานพรางตัว เนื่องจากมีการซ่อนพรางที่ดีกว่า โดยเฉพาะการปะปนอยู่กับประชาชน ในเมืองที่ ทำให้แยกแยะได้ยาก ขณะที่การปฏิบัติการของกลุ่มก่อความไม่สงบในเขตเมืองก็ปรับ ยุทธวิธีการใช้การลอบวางระเบิดเป็นหลัก ควบคู่ไปกับการใช้การโฆษณาชวนเชื่อ โดยหวังผลในการทำลายขวัญกำลังใจของประชาชนและอำนาจรัฐ นอกเหนือไปจากการสร้างความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและสาธารณะ

จากสภาพดังกล่าว กลุ่มก่อความไม่สงบในปัจจุบัน จึงแปรสภาพมาเป็นกลุ่มการก่อการร้าย มากกว่าจะเป็นกลุ่มก่อความไม่สงบเช่นในอดีต หรืออาจเรียกรวมว่าเป็นการก่อความไม่สงบ (Insurgent Terrorism) อย่างไรก็ตาม มีสิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงก็คือ การก่อความไม่สงบทั้งในอดีต และปัจจุบัน ต่างเห็นความสำคัญของประชาชนในการขยายฐานแนวร่วมหรือเป็นฐานการสนับสนุนตน

เทคนิคการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตามปกติกลุ่มก่อความไม่สงบพยายามใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากประชาชน ซึ่งฝ่ายรัฐสามารถนำมาใช้ เพื่อตอบโต้และแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนได้เช่นเดียวกัน (รศ.ดร.สุรชาติ บำรุงสุข, ๒๕๕๓ : หน้า ๕๑)

๑. บุคลิกภาพของผู้นำ มีความสำคัญในการดึงดูดความสนใจจากประชาชน โดยเฉพาะผู้นำที่มีความอ่อนโยน นอกจากนี้ผู้นำจะต้องมีภาพลักษณ์ของการเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นพิเศษ มีทักษะในการพูด มีพลังในการเคลื่อนไหว มีอำนาจและมีความสามารถในการจูงใจ ตัวอย่างของผู้นำที่มีบุคลิกที่โดดเด่น ได้แก่ เหมมาเจอตุง เชกูเวร่า เป็นต้น และที่สำคัญบุคลิกภาพของผู้นำมีความสำคัญต่อการทำสงครามด้วยเช่นกัน

๒. ประเด็นการเคลื่อนไหวที่เข้าใจได้ง่าย กลุ่มก่อความไม่สงบใช้ประเด็นทางศาสนา และลัทธิอุดมการณ์ในการชักชวนประชาชนเข้าร่วมในการต่อสู้ ฝ่ายต่อต้านการก่อความไม่สงบสามารถนำความเคลื่อนไหวดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่อการพิจารณาว่ากลุ่มก่อความไม่สงบเป็นกลุ่มใด โดยอาจแยกพิจารณาในกรอบของอุดมการณ์ หรือศาสนา เช่น การเป็นกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงหรือกลุ่มมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ เป็นต้น ซึ่งในการนี้จะต้องนำบุคลิกภาพของผู้นำมาพิจารณาประกอบด้วย ทั้งกลุ่มอุดมการณ์และกลุ่มศาสนา ต่างใช้ประเด็นที่สามารถเข้าใจได้ในการเรียกร้องความสนใจจากประชาชน โดยมักจะเป็นประเด็นที่ชี้ให้เห็นถึง โชคชะตาและพื้นฐานของความแตกต่างของมนุษย์ กลุ่มศาสนาใช้การอธิบายความหมายที่เป็นระเบียบ รวมทั้งอธิบายที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงทางศาสนา ส่วนกลุ่มอุดมการณ์จะจำกัดขอบเขตการวิเคราะห์เพียงการตั้งข้อสังเกตที่เป็นรูปธรรม และอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่วิทยาศาสตร์ โดยจะแสดงให้เห็นถึง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังเช่น

การใช้แนวทางมาร์กซิสต์-เลนินิสต์ ในการพรรณนาถึงความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ในการต่อสู้ทางชนชั้น และแสดงให้เห็นผลการต่อสู้ในขั้นสุดท้ายว่า จะได้รับชัยชนะจากการต่อสู้กับชนชั้นปกครองและนายทุน นำไปสู่สังคมอุดมคติในอนาคต

การนำศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือ ได้รับความสำเร็จในหมู่ชาวยิวในอินเดียและกลุ่มมิสลิมหัวรุนแรงในประเทศต่างๆ ประชาชนที่อยู่ในกลุ่มศาสนามีความสำคัญมากกว่ากลุ่มอุดมการณ์ เพราะมีความเชื่อเป็นพื้นฐาน มีวินัยและความซื่อสัตย์ ส่วนการใช้ประเด็นสิทธิพลของต่างประเทศก็สามารถปลุกกระตือรือร้นความคิดของประชาชนได้ แต่ไม่ควรเน้นย้ำมากเกินไป เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศนั้นๆ ได้

๓. การตอกย้ำปัญหาและขยายผลโดยการมุ่งย้ำถึงความขมขื่นที่เป็นรูปธรรม ทั้งที่มีต่อปัญญาชนและมวลชน กรณีปัญญาชนว่างงาน ทำให้ปัญญาชนรู้สึกหมดคุณค่า และไม่มีสถานภาพทางสังคม ส่วนมวลชนนั้นเป็นการง่ายที่จะใช้การเน้นย้ำความทุกข์ยาก เพราะเป็นสภาพที่ประชาชนเผชิญอยู่แล้ว ในการปฏิบัติการจิตวิทยา กลุ่มก่อความไม่สงบยังสามารถหยิบยกประเด็นอื่นที่เป็นจุดอ่อนของรัฐบาลไปใช้ขยายผลได้ในวงกว้าง เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน การถูกรังแกจากเจ้าหน้าที่ความยุ่งยากในการทำมาหากิน ที่ดิน การบริการสาธารณสุข โรงเรียน และอื่นๆ อธิบายภาพที่ชัดเจนซ้ำๆ กัน จนกลายเป็นความเห็นของประชาชนในที่สุด

๔. การใช้ความรุนแรง หากการย้ำประเด็นที่เข้าใจได้และการขยายในวงกว้างไม่ได้รับการสนับสนุนตามที่คาดหวัง กลุ่มก่อความไม่สงบจะหันมาใช้วิธีการก่อการร้าย เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนโดยอาศัยจุดอ่อนของรัฐบาลในการปฏิบัติการเชิงรุกต่อฝ่ายรัฐบาล ความสำเร็จของการก่อการร้ายขึ้นอยู่กับ

๔.๑ เป้าหมายในการก่อการร้าย

๔.๒ ระยะเวลาในการปฏิบัติการก่อการร้าย

หากคนหรือกลุ่มชนที่ประชาชนเกลียดชังเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติการผู้ก่อการร้ายสามารถใช้การชี้นำประชาชนที่ถูกกดขี่ และเลือกใช้วิธีการก่อการร้ายต่อผู้ที่กดขี่ได้ ซึ่งจะทำให้กลุ่มก่อความไม่สงบได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น กรณีการก่อการร้ายข้ามชาติปฏิบัติการร่วมกับการก่อการร้ายภายในประเทศ อาจตั้งข้อสงสัยในประเด็นการได้รับการสนับสนุนจากภายในประเทศได้

๕. การยั่วยุความอดทนของฝ่ายรัฐบาล การที่กลุ่มก่อความไม่สงบพยายามยั่วยุรัฐบาลให้ตอบโต้ประชาชนอย่างไร้ทิศทางและไร้หลักการ จะยิ่งสร้างความโกรธแค้นให้กับประชาชนและจะกลายเป็นโอกาสที่กลุ่มก่อความไม่สงบสามารถแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการตอบโต้ที่รุนแรงเกินกว่าเหตุจากฝ่ายทหาร ตำรวจ หรืออาสาศัมครของฝ่ายรัฐ

๖. การแสดงศักยภาพของกลุ่มก่อความไม่สงบ ต้องพึ่งพาการสนับสนุนใน ๒ มิติ ได้แก่

๖.๑ การสนองความต้องการของประชาชนผ่านเครื่องมือการบริหาร ซึ่งสามารถจัดหาบริการทางสังคม เช่น การศึกษา การรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๖.๒ การเป็นฝ่ายรุกการปฏิบัติการทางทหาร

ในประเด็นแรก มิได้เป็นเพียงการแสดงศักยภาพของกลุ่มเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความล้มเหลวของฝ่ายรัฐในการจัดการกับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานให้กับรัฐบาลเงา นอกจากนี้ปฏิบัติการของกลุ่มก่อความไม่สงบ ยังสามารถเข้าถึงความทุกข์ยากของประชาชน พร้อมทั้งช่วยเหลือประชาชน ในกิจกรรมต่างๆ เช่น เก็บเกี่ยวพืชผล สร้างโรงเรียน เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือประชาชน เป็นบันไดขั้นแรกในการสร้างความผูกพัน ระหว่างประชาชนกับเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในประเด็นที่สอง การเป็นฝ่ายรุกทางทหารเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความประทับใจให้กับประชาชน ซึ่งกลุ่มก่อความไม่สงบมีแนวโน้มจะได้รับความสำเร็จ

นอกจากนี้ การสร้างขวัญกำลังใจ ก็เป็นส่วนเสริมความสำเร็จของกลุ่มก่อความไม่สงบ โดยเฉพาะการสร้างความรักในหมู่คณะให้กับองค์กรและหน่วยงานในการปฏิบัติการ กลุ่มก่อความไม่สงบ มีความยืดหยุ่นสูงในการชุมนุมตีคลังแสง การจับตัวประกัน การสังหาร และอื่นๆ ซึ่งความเข้มแข็งของปฏิบัติการและชัยชนะต่อเนื่องของปฏิบัติการรุกรานทางทหาร จะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเพิ่มขึ้น

๗. การบังคับขู่เข็ญ เมื่อกลุ่มก่อความไม่สงบดำเนินการใดๆ แล้ว แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนกลุ่มก่อความไม่สงบจะใช้วิธีการบังคับขู่เข็ญ แต่มักจะได้รับความสำเร็จน้อย เพราะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและกลุ่มก่อความไม่สงบเปราะบาง และอาจจะเป็นการสร้างความโกรธแค้นให้ประชาชนมากขึ้นในบางครั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

๑. หลักทฤษฎีการพัฒนา

๑.๑ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

ทรัพยากรมนุษย์ ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานทุกประเภท ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงถูกกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญ และจัดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ดังจะให้เห็น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ที่กำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งของรัฐ และจะผลต่อการลงทุนด้านอื่นๆ และรัฐพึงสนับสนุนเงินงบประมาณ ตลอดจนทรัพยากรด้านพัฒนาบุคลากรอื่นๆ อย่างจริงจัง

เมื่อสังคมวิวัฒนาการมาสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สิ่งที่ต้องคำนึงคือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้ง ภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้น การบริหารงานในองค์กรต่างๆ จึงเน้นที่ความรู้ (Knowledge) ความชำนาญ (Skill) และความสามารถ (Ability) ในการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นสำคัญ ในอันที่จะปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการนำเทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การที่จะนำความรู้ใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้มีความพร้อมที่จะรับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรอยู่รอด และสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ ได้ ดังนั้น องค์กรต่างๆ

จึงควรเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งหมดในองค์กร

๑.๒ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การดำเนินการให้บุคลากรได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะได้นำเอามาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน โดยมีวิธีการ ๓ ประการ คือ (Leonard Nadler, ๒๕๒๓ : หน้า ๕)

๑.๒.๑ การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน (Present Job) เป้าหมายคือ การยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ ของพนักงานในขณะนั้นให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

๑.๒.๒ การศึกษา (Education) การศึกษานับว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงเพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิด ตลอดจนการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคคล ถ้าพิจารณาในองค์กรแล้ว การศึกษาจะเน้นการเตรียมพนักงานสำหรับงานในอนาคต (Future Job) เพื่อเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต หรืออีกกรณีหนึ่งการให้การศึกษาสามารถใช้เพื่อเตรียมพนักงาน เพื่อการเลื่อนตำแหน่งใหม่ ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน

๑.๒.๓ การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน (Not Focus On A Job) แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามต้องการที่ต้องการ การพัฒนาองค์การนั้น จะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การ เพื่อการปฏิบัติงานขององค์การในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

๑.๓ ความหมายการพัฒนาและทฤษฎีการพัฒนาองค์การ

การพัฒนาองค์การ สามารถแปลได้หลายความหมาย เช่น ความพยายามเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีแบบแผน มีการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนยุทธศาสตร์ และใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือการพัฒนากระบวนการ โดยมีส่วนร่วมทั้งองค์การ เริ่มจากผู้บริหารระดับสูงลงสู่ระดับล่างขององค์การ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ ได้มีนักวิชาการได้เคยให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การไว้หลายแนวความคิดด้วยกัน

๑.๓.๑ วรพงศ์ มหาโพธิ์ (๒๕๔๗) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

๑.๓.๑.๑ การพัฒนาองค์การ คือ ความพยายามอย่างมีแผนที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ เป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์การ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ควรมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงระบบขององค์การเป็นหลัก ไม่ใช่การมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงของบุคคล แต่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นผลพลอยได้ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ

๑.๓.๑.๒ การพัฒนาองค์การ คือ กระบวนการปรับปรุงองค์การให้กลับสู่สถานะใหม่ที่เหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิม โดยมุ่งที่ความกล้าในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เน้นให้องค์การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะนำเอาความใหม่และแปลก ทั้งทางด้านเทคนิค วิทยาการ และทรัพยากรมนุษย์ ที่มีค่ามาสู่องค์การ

๑.๓.๑.๓ การพัฒนาองค์การคือ กระบวนการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้การวิจัยเชิงแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีระบบเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- ๑) การวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นขององค์การ
- ๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การ
- ๓) การป้อนข้อมูลย้อนกลับให้องค์การ
- ๔) สืบหาปัญหาขององค์การจากข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด
- ๕) วางแผนปฏิบัติการ
- ๖) ลงมือปฏิบัติการ

๑.๓.๒ การพัฒนาองค์การ เป็นผลมาจากการที่บรรดานักปฏิบัติการทางด้านการจัดการและนักวิชาการ โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมศาสตร์ ได้คิดค้นหาเทคนิคใหม่ๆ ในอันที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดีกว่าแบบเดิมที่เป็นอยู่ แนวความคิดและวิธีการใหม่นี้ได้มุ่งไปสู่การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง “องค์การ” เพื่อประสิทธิผลและความเจริญเติบโตขององค์การโดยส่วนรวม แนวความคิดเชื่อว่า สามารถจะแก้ไขข้อบกพร่อง และความรู้ประสิทธิภาพของเทคนิคในการเปลี่ยนแปลงในแนวเก่าได้เป็นอย่างดี และได้รับการขนานนามว่า “การพัฒนาองค์การ” หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Organization Development” และเรียกสั้นๆ ว่า “OD”

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “การพัฒนาองค์การ” ย่อมมีหลายแนวด้วยกัน เช่น การพัฒนาองค์การ หมายถึง

๑. ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า
๒. เกี่ยวกับองค์การโดยส่วนรวมทั้งหมด
๓. เริ่มดำเนินการจากฝ่ายจัดการระดับสูง
๔. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์การ
๕. โดยวิธีการใช้เครื่องมือสอดแทรกอย่างมีแผนในกระบวนการต่างๆ ภายใน

องค์การ อาศัยความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์

อีกแนวหนึ่ง การพัฒนาองค์การ หมายถึง เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อมุ่งที่จะเปลี่ยนความเชื่อเจตคติ ค่านิยม และโครงสร้าง ในอันที่จะให้องค์การปรับตัวให้เข้ากับวิทยาการใหม่ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

แนวสุดท้าย การพัฒนาองค์การเป็นความพยายามที่ต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อที่จะปรับปรุงความสามารถขององค์การให้พร้อม เพื่อต้อนรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การเอง ตลอดจนเป็นการปรับปรุงความสามารถขององค์การในการแก้ปัญหาต่างๆ ในองค์การ

จากความหมายและองค์ประกอบต่างๆ พอสรุปถึงความหมายของการพัฒนาองค์การได้ คือ

๑. เป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าในองค์การ
๒. เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบทุกระบบที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์การ
๓. โดยอาศัยผลของความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์เข้ามาสอดแทรกในกระบวนการต่างๆ ขององค์การที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง
๔. เพื่อวัตถุประสงค์ในการเจริญก้าวหน้าของส่วนต่างๆ ภายในองค์การ
๕. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพ-ประสิทธิผล ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวขององค์การให้เข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาองค์การ หมายถึง ความพยายามอย่างมีแผนและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง และต้องใช้เครื่องมือ และเทคนิคทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ประกอบกระบวนการวิจัยเชิงแก้ปัญหาเป็นแม่แบบ

๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การกระทำของแต่ละบุคคลที่มีความสามารถและความพร้อม พยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่วด้วยความมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและมาตรฐาน จึงสรุปได้ว่าบุคคลจะมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานต้องเกิดจาก ความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่ในงาน พร้อมด้วยจิตใจที่ซื่อสัตย์และภักดีต่อองค์กร งานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้หรือดียิ่งขึ้น

โดยทั่วไปแล้ว ประสิทธิภาพ (Efficiency) สำหรับการปฏิบัติงานนั้น มักจะแยกไม่ออกกับประสิทธิผล (Effectiveness) ในการปฏิบัติงาน เพราะการปฏิบัติงานนั้น จะมีประสิทธิภาพไม่ได้ ถ้าหากว่าการปฏิบัติงานนั้นไม่มีประสิทธิผล ซึ่งหมายความว่า การปฏิบัติงานจะไม่บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ แต่ในขณะเดียวกันการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล ก็ไม่จำเป็นว่าการปฏิบัติงานนั้นจะต้องมีประสิทธิภาพเสมอไป เพราะความหมายโดยตรงของประสิทธิภาพนั้น มีผู้กล่าวไว้หลายท่านด้วยกันดังนี้

ปีเตอร์สัน และโพลแมน (Plowman and Peterson) (อ้างถึงใน คชาวุธ พรหมายน, ๒๕๔๕ : ๙) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ แฮริง เอเมอร์สัน (Haring Emerson) โดยตัดทอนบางข้อลง และสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพภาพไว้ ๔ ข้อด้วยกัน คือ

๑. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูง คือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ
๒. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน
๓. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย

๔. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมด จะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้กำไรมากที่สุด

ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ผลสำเร็จที่พิจารณาในแง่ของเศรษฐศาสตร์ที่มีตัวบ่งชี้ ได้แก่

๑. ประหยัด (Economy) ได้แก่ ประหยัดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และประหยัดเวลา

๒. เสร็จทันตามกำหนดเวลา (Speed)

๓. คุณภาพ (Quality) โดยพิจารณาทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า หรือวัตถุดิบ มีการคัดสรรอย่างดี มีกระบวนการดำเนินงาน กระบวนการผลิตที่ดี และมีผลผลิตที่ดี ดังนั้นการมีประสิทธิภาพ จึงต้องพิจารณากระบวนการดำเนินงานว่า ประหยัด รวดเร็ว มีคุณภาพของงาน ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานทั้งหมด

ประสิทธิผล (Effective) หมายถึง ผลสำเร็จของงานที่เป็นไปตามความมุ่งหวัง (Purpose) ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (Objective) และเป้าหมายเฉพาะ (Target) ซึ่งประกอบด้วย

๑. เป้าหมายเชิงปริมาณ จะกำหนด ชนิด ประเภท และจำนวนของผลผลิต สู้ท้าทายต้องการที่ได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นลง

๒. เป้าหมายเชิงคุณธรรม จะแสดงถึง คุณค่าของผลผลิตที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้น

๓. มุ่งเน้นที่จุดสิ้นสุดของกิจกรรมหรือการดำเนินงานว่าได้ผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่

๔. มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน

ไซมอน (Simon อ้างถึงใน สลิต คำลาเลียง, ๒๕๔๔ : ๑๓) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้ว่า ถ้าจะพิจารณาว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ให้ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับ เพราะฉะนั้นตามทรรศนะนี้จึงหมายถึง ผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้า และถ้าเป็นการบริหารราชการ องค์กรของรัฐก็บอกความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Satisfaction) เข้าไปด้วยซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ ดังนี้

$$E = (O-I) + S$$

E = Efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output คือ ผลผลิตหรืองานที่ได้รับออกมา

I = Input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร

S = Satisfaction คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

รพี แก้วเจริญ และชิตยา สุวรรณชฎ (๒๕๑๐ : ๕) ได้อธิบายความหมายของ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึง ปัจจัยนำเข้าหรือความพึงพอใจ

ทิพาวดี เมฆสุวรรณ (๒๕๓๘ : ๒) เห็นว่า ประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึงผลผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณาคือ

๑. ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนของการผลิต (Input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยี ที่มีอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดการสูญเสียที่น้อยที่สุด

๒. ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว และใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไร ทันเวลาผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงาน และบริการเป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

ทิพาวดี เมฆสวรรค์ (อ้างถึงใน ธานินทร์ สุทธิบุญชร, ๒๕๔๓: ๑๐) ได้เสนอแนวคิดในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐโดยศึกษาการปรับปรุงระบบราชการของต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จได้ดังนี้

๑. ต้องกำหนดแนวทางและเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน หมายถึง การทำงานที่มีประสิทธิผลยึดถือผลสำเร็จ หรือผลสัมฤทธิ์ของงาน (Results) เป็นหลักในการดำเนินงาน โดยมุ่งที่ผลลัพธ์ (Outcome) โดยมีการประเมินผล และวัดผลสำเร็จของงานอย่างเป็นรูปธรรม สามารถตอบสนองและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าผู้มารับบริการ ปรับปรุงโครงสร้าง และระบบงาน เพื่อยุบเลิกงานที่ซ้ำซ้อน โดยสร้างสรรค์กระบวนการทำงานใหม่ ลดขนาดกำลังคน เพื่อลดค่าใช้จ่ายขององค์กร ด้านบุคลากร มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจจากระดับบนสู่ระดับเจ้าหน้าที่

๒. ระบบการบริหารงานที่จะยึดผลสำเร็จของงานและผลลัพธ์ขององค์กรเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการ รวมทั้ง ใช้มาตรการจูงใจและให้รางวัลตอบแทนแก่องค์กรที่ประสบความสำเร็จ

ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๒๖ : ๑๙๘) นิยามว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง กิจกรรมทางด้านการบริหารบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องกับวิธีการ ซึ่งหน่วยงานพยายามกำหนดให้ทราบแน่ชัดว่า พนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

สมพงษ์ เกษมสิน (อ้างถึงใน คชาวุธ พรหมายน, ๒๕๔๕ : ๑๔) ได้กล่าวถึง แนวคิดของ Harring Emerson ที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการทำงานให้มีประสิทธิภาพในหนังสือ "The Twelve Principles of Efficiency" ซึ่งได้รับการยกย่องและกล่าวขานกันมาก โดยมีหลัก ๑๒ ประการ ดังนี้

๑. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่าง
๒. ใช้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน
๓. ค่าปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง
๔. รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน
๕. ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม
๖. การทำงานต้องเชื่อถือได้มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพและมีการลงทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน

๗. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง

๘. งานเสร็จทันเวลา

๙. ผลงานได้มาตรฐาน

๑๐. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้

๑๑. กำหนดมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสอนงานได้

๑๒. ให้บำเหน็จแก่งานที่ดี

นอกจากนี้ ยังมีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ หรือปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานนั้น และมีนักทฤษฎีหลายท่าน ได้ศึกษาและสรุปเป็นปัจจัยสำคัญๆ ที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

เบคเกอร์ และ นิวเฮาเซอร์ (Becker and Neuhauser อ้างถึงใน คชาวุธ พรหมายน, ๒๕๔๕ : ๑๒) ได้เสนอ ตัวแบบจำลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กร (Model of Organization Efficiency) โดยกล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์กรนอกจากจะพิจารณาถึง ทรัพยากร เช่น คน เงิน วัสดุ ที่เป็นปัจจัยนำเข้า และผลผลิตขององค์กรคือ การบรรลุเป้าหมายแล้วองค์การในฐานะที่เป็นองค์กรในระบบเปิด (Open System) ยังมีปัจจัยประกอบแบบจำลองในรูปสมมติฐานซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. หากสภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรนั้น มีความซับซ้อนต่ำ (Low Task Environment Complexity) หรือมีความแน่นอน (Certain) มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติในการทำงานขององค์กรอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว แน่ชัดว่าจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์กรมากกว่าองค์กรที่มีสภาพแวดล้อมในการทำงานยุ่งยากและซับซ้อนสูง (High Task Environment Complexity) หรือมีความไม่แน่นอน (Uncertain)

๒. การกำหนดระเบียบปฏิบัติชัดเจน เพื่อเพิ่มผลการทำงานที่มองเห็นได้มีผลทำให้ประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

๓. ผลการทำงานที่มองเห็นได้สัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิภาพ

๔. หากพิจารณาควบคู่กันไป จะปรากฏว่าการกำหนดระเบียบปฏิบัติอย่างชัดเจน และผลการทำงานที่สามารถมองเห็นได้ จะมีความสัมพันธ์มากขึ้นต่อประสิทธิภาพมากกว่าตัวแปรแต่ละตัวตามลำพัง

อีกทั้ง ยังมีความเชื่ออีกว่า การสามารถมองเห็นผลการทำงานขององค์กรได้ (Visibility Consequences) และมีความสัมพันธ์ของประสิทธิภาพขององค์กร เพราะองค์กรสามารถทดลองและเลือกระเบียบการปฏิบัติได้ ซึ่งระเบียบการปฏิบัติและผลการปฏิบัติงานจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

แคทซ์ และ คาสัน (Katz and Kahn, ๒๕๒๑ : ๒๓๒-๒๔๐) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีที่ศึกษาองค์กรระบบเปิด (Open System) เช่นกัน ก็ได้ศึกษาในเรื่องปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งเขากล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ส่วนประกอบที่สำคัญของประสิทธิผล ประสิทธิภาพขององค์กร ถ้าจะวัดจากปัจจัยนำเข้าเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้ จะทำให้การวัดประสิทธิภาพคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงขององค์กร หมายถึง การบรรลุเป้าหมาย (Goal-Attainment) ขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ปัจจัยต่างๆ คือ การฝึกอบรม ประสบการณ์ความผูกพัน ยังมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในองค์กรด้วย

นฤมล กิตตะยานนท์ (อ้างถึงใน คชาวุธ พรหมายน, ๒๕๔๕ : ๑๕-๑๖) ได้เสนอว่าการปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย ๓ ส่วน ดังนี้

๑. คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (Individual Attributes) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้
 ๑.๑ Demographic Characteristics ลักษณะเกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์
 ๑.๒ Competence Characteristics ลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความชำนาญของบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ จะได้มาจากการศึกษาอบรมและสั่งสมประสบการณ์

๑.๓ Psychological Characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม การรับในเรื่องต่างๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

๒. ระดับความพยายามในการทำงาน (Work Effort) จะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ความต้องการ แรงผลักดันอารมณ์ ความรู้สึกความสนใจ ความตั้งใจ เพราะว่าคนที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงาน มากกว่าผู้ที่แรงจูงใจในการทำงานต่ำ

๓. แรงสนับสนุนจากองค์กร หรือ หน่วยงาน (Organization Support) ซึ่งได้แก่ คำตอบแทนความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร และวิธีการที่จะมอบหมายงาน ซึ่งมีผลต่อกำลังใจ ผู้ปฏิบัติงาน สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลเกิดจาก สภาพภูมิหลังของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน สภาพร่างกายจิตใจ การศึกษา ความรู้ความสามารถ ความถนัดต่างๆ โดยมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างจากการประเมินของผู้บังคับบัญชาแล้วให้คะแนนออกมาในระดับต่ำปานกลาง และระดับสูง ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ข้าราชการผู้นั้น ให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่มากขึ้นเรื่อยๆ

มาโนช สุขฤกษ์และคณะ (อ้างถึงใน สถิติ คำลาเลี้ยง, ๒๕๔๔ : ๑๘-๑๙) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานว่า ประกอบด้วยปัจจัยหลัก ๓ ปัจจัยด้วยกัน คือ

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

- ๑.๑ เพศ
- ๑.๒ จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- ๑.๓ อายุ
- ๑.๔ ระยะเวลาในการทำงาน
- ๑.๕ สติปัญญา
- ๑.๖ ระดับการศึกษา
- ๑.๗ บุคลิกภาพ

๒. ปัจจัยที่ได้รับมาจากงาน ได้แก่

- ๒.๑ ชนิดของงาน
- ๒.๒ ทักษะความชำนาญ
- ๒.๓ สถานภาพทางอาชีพ
- ๒.๔ สถานภาพทางภูมิศาสตร์
- ๒.๕ ขนาดของธุรกิจ

๓. ปัจจัยที่ควบคุมได้โดยฝ่ายบริหาร ได้แก่

- ๓.๑ ความมั่นคง
- ๓.๒ รายได้
- ๓.๓ สวัสดิการ
- ๓.๔ โอกาสก้าวหน้าในงาน
- ๓.๕ สภาพการทำงาน
- ๓.๖ ผู้ร่วมงาน
- ๓.๗ ความรับผิดชอบ
- ๓.๘ การจัดการ

สมพงษ์ เกษมสิน (๒๕๑๙ : ๒๗๑-๒๗๓) ได้พูดถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในการปฏิบัติงานว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ซึ่งได้แก่

๑. กิจกรรมในงานและนอกงาน
๒. การรับสถานการณ์
๓. ระดับความปรารถนา
๔. กลุ่มอ้างอิง
๕. เพศ
๖. ภูมิหลังทางวัฒนธรรม
๗. การศึกษา
๘. ประสบการณ์
๙. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม

การสืบสวนอาชญากรรม (Criminal Investigation) หมายถึง การค้นหา การซักถาม ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย เพื่อหาคนหรือสิ่งของที่ใช้ประกอบการกระทำความผิด หรือละเว้น การทำตามกฎหมาย อันเป็นการซักถามจากสิ่งที่รู้ย้อนหลังไปหาสิ่งที่ไม่รู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อตัดสิน ตามความจริงเท่าที่จะพบได้ในขอบเขตของกฎหมาย การสืบสวนในความหมายของประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา “มาตรา ๒(๑๐) หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด” พล.ต.ต.เวทย์ เพชรบรม ได้ให้ความหมาย ของการสืบสวนว่า เป็นศิลปะที่สลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยน เทคนิคและยุทธวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมตามลักษณะของคดี และความมุ่งหมายของการสืบสวน อยู่เสมอ นอกจากนั้นการสืบสวนยังจะต้องอาศัยประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัวเข้า ช่วยเสริมอีกด้วย จึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจระบุได้แน่นอน

การสืบสวนเป็นมาตรการเบื้องต้นในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวนนั้น เป็นการดำเนินงานขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การสืบสวนเป็นการเที่ยวเสาะแสวงหาในขั้นต้น เพื่อทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นคดีอาญาขั้นต้นว่า เรื่องเป็นอย่างไร มีสาเหตุอะไร กระทำผิดฐานใด เพื่อสืบค้นจากสถานที่เกิดเหตุว่ามีอะไรตกหล่นหรือทิ้งร่องรอยไว้ พอจะได้เป็นหลักฐานหรือเค้าเรื่องว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใด มีอะไรบ้างเป็นเครื่องพิสูจน์หรือมีใครรู้เห็นบ้าง มีพยานหลักฐานในคดีนั้นๆ อย่างไร เพื่อจะได้ทำการสอบสวนให้คดีมีมูลสำหรับฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดได้

ส่วนการสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบัญญัติไว้ใน “มาตรา ๒ (๑๐) ว่า การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก พอจับเค้าความแตกต่างที่เห็นได้ง่ายว่า การสืบสวนนั้นเป็นการกระทำเบื้องต้นเพื่อการเสาะหาข้อเท็จจริงและหลักฐานแห่งคดีที่เกิดขึ้น แต่การสอบสวนเป็นการกระทำขั้นต่อมาเพื่อรวบรวมหลักฐานเป็นสำนวนส่งฟ้องศาล

ประวัติการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมในยุคแรกๆ ในศตวรรษที่ ๑๘ ประเทศต่างๆ ในยุโรป มักใช้เงินเป็นรางวัลล่อใจให้สืบสวนจับกุมคนร้ายมีการวางโทษหนัก เพื่อควบคุมอาชญากรรม มีการใช้กำลังทหารเข้าช่วยปราบปรามการก่อจลาจล ยุคแรกของตำรวจสายตรวจเป็นเพียง การป้องกันอาชญากรรมและจับกุมความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แต่ไม่มีตำรวจคนใดพยายามสืบสวนจับกุมเพื่อเอาผู้ประกอบอาชญากรรมออกไปจากสังคม ผู้ก่ออาชญากรรมที่มีความเฉลียวฉลาดยังคงทำผิดอยู่เสมอๆ อย่างไม่เกรงกลัว ทั้งๆ ที่มีตำรวจสายตรวจคอยตรวจตราอยู่ โทษหนักก็ได้ทำให้อาชญากรรมลดลง อาชญากรกลับกระทำการรุนแรงยิ่งขึ้น ประชากรในสังคมเกิดความขุ่นเคืองใจ เพราะทั้งๆ ที่มีตำรวจคอยตรวจตราอยู่เสมอ กลับยังมีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้น จึงเกิดแรงผลักดันให้ใช้ตำรวจนอกเครื่องแบบเข้ามาจัดการปัญหาสังคมดังกล่าวเป็นการเฉพาะ โดยคิดกันอย่างตรงไปตรงมาว่า เพื่อไม่ให้คนร้ายรู้ว่าเป็นตำรวจ ทำให้สะดวกในการสืบสวนหาข้อมูลเกี่ยวกับคนร้าย

แนวความคิดแรกๆ ของตำรวจฝ่ายสืบสวนแตกต่างกันเป็น ๓ แนวความคิด คือ

๑. แนวความคิดแรก เชื่อว่าการสืบสวนจะได้ผล เพราะความรู้สึกสังหรณ์ใจ เกิดจากความคิดขึ้นมาแวบหนึ่งหรือเกิดมโนภาพขึ้น เหมือนนิยายเรื่องนักสืบชาร์ลส์โสมส์บางตอน

๒. แนวความคิดที่สอง เชื่อว่า งานสืบสวนของตำรวจเป็นงานที่ทำประจำ ใช้ประสบการณ์อย่างเดียวหาหลักฐาน แล้วคิดจินตนาการประกอบกันเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่เกิดจากความรู้สึกสังหรณ์ใจ

๓. แนวความคิดที่สาม เชื่อว่า งานสืบสวนของตำรวจที่ถูกต้องที่สุดคือ การใช้กล้องจุลทรรศน์ ตรวจดูและวิเคราะห์ในห้องทดลอง หรือเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจเป็นงานทางวิทยาศาสตร์

ข้อเท็จจริงในการวิเคราะห์ พบว่า แนวความคิดที่ดีที่สุดในงานสืบสวนของตำรวจ ต้องบูรณาการทั้งสามแนวความคิดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดแนวความคิดที่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ เจ้าหน้าที่มีความขยันหมั่นเพียร สนใจในงานและการทำงานสัมพันธ์กันระหว่างการปฏิบัติภาคสนาม

กับการวิจัยในห้องทดลอง ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีมระหว่างตำรวจที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ และ ตำรวจผู้สืบสวนในภาคสนาม เมื่อค้นพบหรือมีทฤษฎีที่บอกสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต้องขยายผลออกไปทำงานอย่างรอบคอบ อดทน โดยนำสิ่งที่ค้นพบมาได้จากการสืบสวนมาประกอบเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ในแนวความคิดที่รวบรวมเอาวิทยาศาสตร์กับเทคนิคการสืบสวนอาชญากรรมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่า จะพึ่งพาอาศัยผู้ให้ข่าวเพียงอย่างเดียว วิธีการนี้ต้องใช้ความชำนาญเพื่อตรวจวิเคราะห์ หลักฐานทางวัตถุในสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรม และค้นพบพยานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยตัวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเอง หลักฐานต่างๆ ในที่เกิดเหตุจะเล่าเรื่องราวของเหตุการณ์ นับตั้งแต่ต้นในขณะสืบสวนจนกระทั่งถึงกระบวนการในชั้นศาล ไม่ว่าจะแสดงให้เห็นเองหรือทางการเบิกตัวพยาน ผู้ประสบเหตุการณ์มาให้การ รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ หลักฐานเช่นนี้มักใช้แทนหรือสนับสนุนหลักฐานของพยานที่เป็นพยานบุคคลซึ่งตำรวจพบและไต่ถามมา เมื่อการสืบสวนได้ผลสืบหน้าจะสร้างแรงจูงใจ หรือกระตุ้นเจ้าหน้าที่ให้ติดตามยิ่งขึ้นโดยอัตโนมัติ และในที่สุดก็สามารถนำไปสู่การจับกุมคนร้ายมาลงโทษ ขั้นตอนตรงจุดที่จะให้เกิดความจูงใจ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ต้องใช้ความระมัดระวัง ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเต็มใจ มั่นใจ อย่าให้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความท้อใจเบื่อหน่าย นี่เป็นจิตวิทยาร่วมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

วัตถุประสงค์ของการสืบสวน

การสืบสวนคือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

๑. การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีวัตถุประสงค์คือ การสืบสวนก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพื่อผลประโยชน์ในการป้องกันหรือเป็นแนวทางสำหรับการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ปัจจัยเป็นข้อมูลสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน สำหรับวางแผนแนวทางในการป้องกัน มิให้กระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งผู้มีหน้าที่ในการสืบสวนควรรู้ สรุปได้ ๓ ประการคือ

๑.๑ ความรู้ทั่วไปในท้องที่ ซึ่งได้แก่ ภูมิประเทศ สถานที่ สิ่งของต่างๆ ตลอดจนบุคคลที่อยู่ในท้องที่รับผิดชอบ และสามารถนำมาประมวลเป็นข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องตรงกับความต้องการ

๑.๒ ความรู้เกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม หรือบุคคลผู้มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางผิดกฎหมาย อาทิเช่น ผู้ที่เคยต้องโทษ บุคคลติดยาเสพติดให้โทษ บุคคลที่ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งบุคคลประพฤติตนเป็นอันธพาล

๑.๓ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งข่าวต่างๆ อาทิเช่น ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านกาแฟ ร้านถ่ายรูป ไนต์คลับ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ

๒. สำหรับการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด มีวัตถุประสงค์นี้ คือ การสืบสวนหลังจากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งอาจแยกได้เป็น ๓ ประการคือ

๒.๑ ในกรณีที่จับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ การสืบสวนดังกล่าวนี้จะเป็นการสืบสวนเพื่อแสวงหาหลักฐานต่างๆ จากพยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวน

๒.๒ ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับตัวไม่ได้ การสืบสวนดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการสืบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเกี่ยวกับรายละเอียดแห่งความผิดแล้วยังต้องทำการสืบสวนเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด

๒.๓ ในกรณีที่ไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิดและยังไม่ทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนในลักษณะนี้ จะต้องทำการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานให้ได้รายละเอียดว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด (Who) กระทำความผิดอะไร (What) กระทำความผิดเมื่อใด (When) กระทำความผิดที่ไหน (Where) ทำไมจึงกระทำความผิด (Why) และกระทำความผิดอย่างไร (How) การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อวัตถุประสงค์ในการสืบสวนดังกล่าวข้างต้น อาจได้จากบุคคลและสถานที่

ประเภทของงานสืบสวน

การสืบสวนแบ่งออกเป็น ๒ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ การสืบสวนทั่วไป หรือการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ คือ การสืบสวนรวบรวมข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในทางที่จะนำมาใช้เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การสืบสวนนี้ เจ้าพนักงานตำรวจทุกคนต้องกระทำเป็นปกติ เพื่อหาทางระงับหรือหาทางป้องกันมิให้มีเหตุร้ายเกิดขึ้น โดยถือหลักดำเนินการสืบสวน ดังนี้

๑. ภูมิภาคต้องรู้จักสภาพพื้นที่ในเขตที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียง เส้นทางคมนาคม ทั้งทางบก และทางน้ำ เส้นทางสัญจรของประชาชน ทั้งเส้นทางหลัก ตรอกซอกซอย เส้นทางลัด การเชื่อมต่อกันของเส้นทางต่างๆ รวมทั้งพื้นที่หรือเส้นทางที่ล่อแหลมต่อการเกิดอาชญากรรมหรือเหตุร้ายต่างๆ โดยให้ความหมั่นไปตรวจตราและหาทางป้องกันเหตุ

๒. สถานที่ ต้องรู้จักอาคารสถานที่สำคัญที่ควรสนใจเป็นพิเศษ เช่น สถานทูต ที่พักอาศัยของบุคคลสำคัญ สถานศึกษา โรงงาน โรงมหรสพ โรงแรม สถานบริการ ธนาคาร สถานที่ราชการ หรือสถานที่อื่น ซึ่งล่อแหลมต่อการก่อความไม่สงบว่าอยู่ที่ใด มีทางเข้าออกอย่างไร และใครเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ เป็นต้น โดยให้สถานีตำรวจทุกแห่ง ทำแผนที่ แสดงที่ตั้งอาคาร และสถานที่ต่างๆ ไว้ประจำสถานี และต้องตรวจตราแก้ไขแผนที่ให้ตรงกับความเป็นจริงเสมอ

๓. ประเภทและความประพฤติของบุคคล เจ้าพนักงานตำรวจต้องรู้ว่า ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ ผู้ใดประกอบอาชีพใด ผู้ใดเป็นผู้มีอิทธิพล ผู้มีประวัติทางโจรกรรม เป็นช่องโจร รับของโจร ผู้ที่เคยต้องโทษ ผู้เสพสุรา ยาเสพติดเป็นอาชญากร ผู้ประพฤติเที่ยวเตร่ไม่ประกอบอาชีพ และไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง คนเหล่านี้ทุกสถานีตำรวจต้องทำบัญชีไว้โดยทางลับและสืบสวนอย่างใกล้ชิดคิดว่าคนจำพวกนี้ยังประพฤติชั่วหรือกลับตนเป็นคนดีประการใด แก้ไขเพิ่มเติมบัญชีให้ตรงตามความเป็นจริงอยู่เสมอ และควรสืบสวนให้รู้จักบุคคลที่ควรสนใจเป็นพิเศษ เช่น บุคคลสำคัญ ทูตานุทูต สมาชิกรัฐสภา เป็นต้น นอกจากนี้ควรสืบสวนถึงกิริยาเป็นพิรุณหรือน่าสงสัยของบุคคลอีกด้วย เช่น มั่วสุม ประชุมเลี้ยงสุรากัน หรือมีอาวุธเที่ยวเตร่ไปมา ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นแนวทางการสืบสวนขั้นต่อไปว่า บุคคลเหล่านั้นจะไปกระทำความผิด หรือได้กระทำความผิดในทางอาญาแล้วหลบหนีมาหรือไม่

๔. บุคคลหรือสิ่งของที่ควรสงสัย โดยมีเหตุและรายงานละเอียดตามสมควร เจ้าหน้าที่งาน ตำรวจต้องสืบสวนและตรวจค้น เช่น คนที่มีอาวุธปืนคราบโลหิต และทำกิริยาซ่อนเร้นเป็นพิรุณ หรือ คนที่มีสิ่งของเกินกว่าฐานะ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่อาจจะมีได้ หรือข้อพิรุณอื่นๆ ที่น่าสงสัยว่าได้มาโดยไม่สุจริต ต้องพยายามสืบสวนให้ได้ทราบและเก็บไว้เป็นข้อมูล เพื่อดำเนินการตามควรแก่กรณีต่อไป

กรณีที่ ๒ การสืบสวนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ลักษณะการสืบสวนหลังเกิดเหตุจะเป็นการสืบสวนที่มีการกระทำความผิดเหตุขึ้นแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ในการสืบสวน ๓ ประการคือ

๑. ในกรณีที่จับตัวผู้กระทำความผิดได้ การสืบสวนในลักษณะนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจ จะต้องสืบสวนหาพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริง พยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยาน เพื่อที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตลอดจนในชั้นพิจารณาคดีของศาล เพื่อที่จะสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ต่อไป

๒. ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับตัวไม่ได้ การสืบสวนในลักษณะนี้ นอกจากจะเป็นการสืบสวน เพื่อเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายละเอียดแล้ว ยังจะต้องทำการสืบสวนตัวผู้กระทำความผิดต่อไปอีกด้วย

๓. ในกรณีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและยังไม่ทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนในลักษณะนี้ จะต้องทำการสืบสวนหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อให้ได้รายละเอียดว่า ใครเป็นผู้กระทำความผิด กระทำความผิดเมื่อไร ที่ไหน อย่างไร และสาเหตุที่กระทำความผิดนั้นเกิดจากสาเหตุใด

สำหรับการศึกษาคำนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นการสืบสวนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือ การสืบสวนหลังเกิดเหตุเท่านั้น เนื่องจากการสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นกลไกสำคัญ จึงเปรียบเสมือนกับเข็มทิศที่เราจะใช้เป็นเครื่องมือนำทางไปสู่จุดมุ่งหมาย หากใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพต่ำ การเดินทางไปสู่จุดหมายของเราก็มีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนสูง แต่หากเราใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพดี ก็เท่ากับโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดย่อมลดน้อยลงไปด้วย เฉกเช่นเดียวกับการสืบสวน หากผู้ทำหน้าที่สืบสวนปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานทุกประเภท ผลของการสืบสวนที่ได้ก็จะสามารถใช้เป็นแนวทาง ซึ่งจะนำไปสู่การติดตามตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

หลักเกณฑ์การสืบสวน

หลักเกณฑ์การสืบสวนโดยทั่วไป แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน คือ (การุณย์ บัวเฟื่อน, ๒๕๓๕: ๓๗-๔๐)

๑. การสังเกต ผู้ที่จะสังเกตได้ดี ต้องเป็นผู้ที่ค้นหาเหตุผลโดยไม่มีอคติ วางตนเป็นกลาง การสังเกตเป็นที่มาของการสืบสวนขั้นต่อไป วิธีการสังเกตนั้นควรสนใจในเรื่อง

๑.๑ ระยะทางที่แน่นอน โดยการวัดมิใช่การคาดคะเน

๑.๒ รายละเอียดของสถานที่ ต้องบันทึกให้ละเอียด และควรถ่ายรูปหลายๆ ด้าน เพื่อจะได้เห็นรายละเอียดที่ต้องการ

๑.๓ ร่องรอยต่างๆ ต้องค้นหาค้นหาบันทึกเอาไว้ เช่น เศษผ้า เศษผม ที่ติดอยู่ตามที่ต่างๆ รอยดิน รอยลาก เป็นต้น อย่าคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ไม่มีความสำคัญ

๑.๔ ความรู้สึกแรกพบ มีผลในทางจิตวิทยาอย่างมากที่คนส่วนมาก มักจะเชื่อตามความรู้สึกแรกพบมาก ควรจะมองในแง่อื่นๆ ด้วย

๑.๕ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องควรทราบให้มากที่สุด เพราะในระยะแรกไม่มีทางทราบได้ว่าข้อความตอนใดสำคัญ ตอนใดไม่สำคัญ ฉะนั้นถ้ามีอะไรเกี่ยวข้องกับคดีต้องสังเกตและบันทึกไว้ก่อน อย่าใช้จำเพราะอาจหลงลืมได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อมีคดีติดๆ กันหลายเรื่อง

๒. การตั้งคำถาม เป็นการสอบถามข้อความจากบุคคลอื่น เพราะเราไม่รู้ข้อเท็จจริงเลย การสอบถามจากบุคคลอื่นทำให้เราเข้าใจนั้น นอกจากวัตถุประสงค์แล้วการมีพยานบุคคลประกอบกับวัตถุประสงค์จะทำให้สามารถเข้าใจเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้นจริงๆ ได้ หรืออาจรับฟังไม่ได้นั้น มีหลักในการตั้งคำถามอยู่บางประการที่น่าสนใจ คือ

๒.๑ ไม่มีใครพูดเท็จ ๑๐๐% หากเราตั้งคำถามดีๆ ที่ผู้ตอบไม่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้า อาจได้คำตอบที่มีลักษณะขัดแย้งกัน และพยานบอกเล่าอาจทำให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีมากขึ้น

๒.๒ ถามมากถามน้อยขึ้นอยู่กับรูปคดี อะไรควรถามก่อนหลัง จะช่วยหว่านล้อมให้ผู้ตอบให้ความจริงภายหลังได้

๒.๓ การตั้งคำถามที่ถูกต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

๒.๓.๑ ได้ข้อความเกี่ยวกับการกระทำผิดมาน้อยเพียงเพียงใด

๒.๓.๒ เข้าใจบุคลิกของผู้ตอบมากน้อยเพียงใด

๒.๓.๓ ลักษณะของผู้ถามถ้าพูดจาข่มขู่อยู่เสมอจะไม่ได้รับความจริงอะไรเลย

๒.๓.๔ ถามแล้วควรคาดคะเนว่าเขาพูดจริงแค่ไหน โดยเปรียบเทียบกับ

ข้อเท็จจริงที่ได้สืบสวนมา

๒.๔ คำให้การบางที่ไม่จริงก็ไม่ได้ หมายความว่า พยานโกหก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจรวดเร็วเกินไปที่จะจดจำได้หมด บางทีความตื่นเต้นตกใจยากที่วินิจฉัยเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จึงตอบเท่าที่จะนึกได้ จึงอาจตรงกับข้อเท็จจริงบางส่วน ซึ่งก็ต้องพิจารณาให้ออกว่าความจริงอยู่ตรงที่ใด

๒.๕ พยานที่ให้การเท็จ อาจใช้ยันกับคำถามก่อนๆ มา หรือคำถามจากคนอื่นๆ ซึ่งหากอธิบายไม่ได้ในตอนท้ายก็จะยอมจำนน กลับคำให้การเป็นจริงได้ในภายหลัง

๓. การหาข่าวจากแหล่งต่างๆ เพื่อที่จะคลี่คลายความจริงออกมา แหล่งข่าวที่ดีที่สุดคือจากประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาและไว้วางใจก็จะช่วยให้ข่าวที่มีประโยชน์แก่ทางราชการมาก ดังจะเห็นได้จากบางท้องที่ราษฎรไปหาปลัดอำเภอ หรือนายอำเภอ หรือนายตำรวจเพื่อเล่าเหตุการณ์ในท้องที่ที่น่าสนใจให้ฟัง จนบางครั้งสามารถป้องกันอาชญากรรมสำคัญๆ ได้สำเร็จ ถ้ายังมีผู้ให้ข่าวเป็นจำนวนมากเท่าใด ยิ่งสามารถสืบสวนคดีใหญ่ได้รวดเร็วเท่านั้น ข่าวบางข่าวบางครั้งต้องใช้สายลับเข้าช่วย ซึ่งจะทำให้รู้ต้นลึกหนาบางของคนในวงการคนร้ายมาก ส่วนมากสายลับประเภทนี้มักเป็นผู้กระทำผิดอยู่บ้าง แต่มักเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ มักมาอาศัยเจ้าพนักงานเพื่อคุ้มครองเข้าทำนอง “เลี้ยงโจรไว้จับโจร” ซึ่งไม่ใช่นโยบายการปกครองที่ดี แต่ในบางคดีก็จำเป็น โดยเฉพาะคดีที่สำคัญๆ หาข่าวจากทางอื่นๆ ไม่ได้ก็เลยต้องพึ่งพาพวกนี้

ขั้นตอนการสืบสวน

ในจุดมุ่งหมายของการสืบสวนมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การรู้หรือระบุตัวผู้กระทำความผิด

๒. การติดตามสืบสวนจนกระทั่งรู้ว่าผู้กระทำความผิดได้หลบหนีไปอยู่ที่ใด แล้วดำเนินการจับกุม

๓. การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อนำสู่ศาล

ซึ่งตำรวจสืบสวนมีขั้นตอนในการสืบสวน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสืบสวน ๓ ประการ ดังนี้ คือ

๑. การระบุตัวผู้กระทำความผิด (Identifying the Criminal) เริ่มจากการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้รู้ว่า ผู้ใดเป็นผู้ประกอบอาชญากรรมนั้น หรือเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น ซึ่งพนักงานสอบสวนจะรู้ได้จาก

๑.๑ พยานบุคคลหรือประจักษ์พยาน (Eyewitness) คือ พยานที่รู้จักตัวรูปร่างหน้าตา ของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งพยานประเภทนี้ จะมีน้ำหนักมากในการพิจารณาของศาล

๑.๒ คำสารภาพของผู้ต้องหา (Confession) เป็นความมุ่งหมายสำคัญของการสืบสวนที่พนักงานสอบสวนพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำ

๑.๓ พยานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) ผู้กระทำความผิด อาจถูกระบุได้ทางอ้อมโดยใช้ข้อมูลเท็จจริง หรือเหตุแวดล้อมกรณี ซึ่งจะเป็นสิ่งเดียวหรือเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงอื่นๆ ก็สารภาพที่แท้จริงของผู้ต้องหาตาม ทำให้สามารถเชื่อมโยงไปถึงตัวผู้กระทำความผิดนั้นได้

๒. การติดตามและการรู้ที่หลบซ่อนของผู้กระทำความผิด (Tracing and Locating the Criminal) เป็นขั้นตอนของการสืบสวนที่เกี่ยวกับการติดตามสอบสวน จนกระทั่งรู้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นหลบหนีไปอยู่ที่ใด เพื่อจับกุมต่อไป การที่จะรู้ถึงที่หลบซ่อนของผู้กระทำความผิด ก็จำเป็นที่จะต้องรู้ถึงอาชีพ การทำงาน ประเภทของคตินิสัยเป็นส่วนประกอบ

๓. การพิสูจน์ความผิด (Proving the Guilt) หมายถึง การสืบสวนหาพยานหลักฐานมาประกอบสำนวนการสอบสวนเพื่อนำคดีสู่ศาล เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมีประสิทธิภาพและศาลลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ ได้บัญญัติว่าให้ศาลใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

จะเห็นได้ว่า แม้ตำรวจสืบสวนจะจับกุมผู้ต้องหาได้มากเพียงใด หากพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดจริง หรือหากมีเหตุสงสัยในพยานหลักฐาน ศาลย่อมยกฟ้องในกรณีเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นข้อบกพร่องของตำรวจสืบสวนในการค้นหาความจริง นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งขั้นตอนของการสืบสวนได้เป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การสืบสวนเบื้องต้นและการสืบสวนต่อเนื่อง

๑. การสืบสวนเบื้องต้น (Primary Investigation) เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจไปถึงที่เกิดเหตุแล้ว ควรจะต้องรีบดำเนินการในสิ่งที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

- ๑.๑ ดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยทันที
- ๑.๒ ให้ความช่วยเหลือรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยทันที
- ๑.๓ ควบคุมจำกัดเขตการรुकู้เข้ามาภายในบริเวณที่เกิดเหตุจากบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันการเคลื่อนย้ายทำลาย หรือความเสียหายของวัตถุพยานต่างๆ
- ๑.๔ จัดเก็บรวบรวมทุกสิ่งทุกอย่าง อันอาจใช้เป็นวัตถุพยานหลักฐานที่จะอธิบาย รายละเอียดแห่งการเกิดอาชญากรรมให้ได้มากที่สุด
- ๑.๕ การเริ่มจัดทำเป็นรายงานหรือสำนวนประกอบการปฏิบัติการในแต่ละครั้ง อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกต้อง

๒. การสืบสวนต่อเนื่อง (The Follow-up Investigation) อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติการ ต่อเนื่องจากการสืบสวนเบื้องต้น โดยจะมีขั้นตอนการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน คือ

- ๒.๑ การสอบปากคำผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยที่สามารถจับกุมได้ในสถานที่เกิดเหตุแล้ว
- ๒.๒ การสอบถามพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์
- ๒.๓ การค้นหาสำรวจตรวจสถานที่เกิดเหตุ เพื่อหาวัตถุพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งอาจ ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาการตำรวจ
- ๒.๔ การทดลองทบทวนทำแผนประทุษกรรม เพื่อประกอบการอธิบายเรื่องราวการ เกิดของอาชญากรรมที่คล้ายคลึงกัน
- ๒.๕ ค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมจากแหล่งข้อมูลตำรวจ เพื่อเสนอเทศ ข้อมูลประกอบการสืบสวน เพื่อหารายละเอียดของการกระทำผิด และเพื่อรู้ตัวคนร้ายที่แท้จริง ตลอดจนเพื่อหารายละเอียดเกี่ยวกับเหยื่อและแรงจูงใจในการกระทำผิด

การสืบสวนโดยใช้สายลับ เป็นการหาข้อมูลจากกลุ่มบุคคลธรรมดาในสังคม เช่น คนขับรถรับจ้าง พนักงานเสริฟ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หรืออาจจะเป็นพลเมืองดีอื่นๆ สายลับ อาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. สายลับโดยทั่วไปคือ บุคคลใดๆ ที่ให้ข่าวต่อพนักงานสอบสวน อาจจะให้ข่าว โดยเปิดเผยหรือแม้กระทั่งเป็นพยานในคดี หรือ อาจให้ข่าวโดยปิดบัง ซ่อนเร้น และไม่ประสงค์ จะออกนาม
๒. สายลับโดยปกปิดคือ บุคคลที่ทำให้ข่าวอันปกปิดเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในระหว่างการ สอบสวนและคดีที่คนร้ายกำลังวางแผนกันอยู่ โดยไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยตนว่าเป็นแหล่งข่าว พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ ในการที่จะป้องกันมิให้โฉมหน้าของสายลับ ผู้นั้นเปิดเผยออกมา เนื่องจากคุณค่าของสายลับผู้นั้นจะหมดไปทันที

วิธีการสืบสวน

การสืบสวนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะรักษา ความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ดังนั้น เพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริง และหลักฐานดังกล่าว จึงสามารถแบ่งวิธีการสืบสวนออกเป็น ๓ วิธีด้วยกันคือ (สง่า ดวงอัมพร, ๒๕๓๑: ๖-๙)

๑. การสืบสวนในลักษณะการเฝ้าตรวจ (Surveillance)

๑.๑ การเฝ้าตรวจ หมายถึง การเฝ้าสังเกต บุคคล สถานที่ และสิ่งของ ด้วยวิธีปกปิด การสืบสวนในลักษณะนี้ มีวัตถุประสงค์ในการสืบสวนดังต่อไปนี้

- ๑.๑.๑ เพื่อหาพยานหลักฐานในการใช้ยืนยันผู้ต้องสงสัย
- ๑.๑.๒ เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งอันเป็นแหล่งที่อยู่ของผู้ที่หลบหนีไป
- ๑.๑.๓ เพื่อให้รู้ตัวผู้ที่มีส่วนสมคบกับผู้ต้องสงสัย
- ๑.๑.๔ เพื่อป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา
- ๑.๑.๕ เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของผู้ต้องสงสัย
- ๑.๑.๖ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการออกหมายค้น
- ๑.๑.๗ เพื่อให้หาอาชญากรซึ่งรู้ตัวแล้ว เคลื่อนไหวอยู่เรื่อยๆ

๑.๒ การเฝ้าตรวจ (Surveillance) มีอยู่ ๓ ลักษณะ คือ

๑.๒.๑ การเฝ้าตรวจชนิดเคลื่อนที่ (Moving Surveillance) ได้แก่ การสะกดรอย (Foot Surveillance) และ การใช้ยานพาหนะ (Vehicle Surveillance)

๑.๒.๒ การเฝ้าตรวจชนิดประจำที่ (Stationary Surveillance) ได้แก่ การเฝ้าตรวจเคหสถาน อาคารพาณิชย์ สถานที่ต่างๆ เป็นต้น การเฝ้าตรวจลักษณะนี้ อาจทำการขยายวิธีการสืบสวนในรูปแบบสังเกตการณ์ (Observation Post) ที่สังเกตการณ์ควรจะเป็นที่ช่วยให้เห็นสถานที่หรือยานพาหนะได้อย่างชัดเจนและควรเป็นที่ที่เข้าออกได้โดยไม่มีคนเห็น นอกจากจะใช้สถานที่ที่เป็นที่สังเกตการณ์แล้ว อาจจะใช้รถบรรทุกดัดแปลงให้เป็นที่สังเกตการณ์ การใช้รถบรรทุกหรือรถอย่างอื่นดัดแปลงเป็นที่สังเกตการณ์ จะทำให้การเฝ้าตรวจได้เข้าไปใกล้สถานที่ที่ต้องสงสัยได้เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่ประจำที่สังเกตการณ์ควรมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานดังนี้

๑.๒.๒.๑ วิทยุรับ-ส่ง ซึ่งสามารถรับส่งระหว่างสำนักงานและที่สังเกตการณ์ได้เป็นอย่างดี

๑.๒.๒.๒ กล้องส่องทางไกลที่สามารถส่องให้ได้ภาพชัดเจนถึงความเคลื่อนไหวของบุคคล ตลอดทั้งตำหนิรูปพรรณของบุคคลที่อยู่ในสถานที่ต้องสงสัย

๑.๒.๒.๓ กล้องถ่ายรูป ควรใช้เลนส์ถ่ายไกล เพื่อบันทึกภาพสถานที่บุคคลผู้ต้องสงสัย

๑.๒.๒.๔ เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อความในรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ตัวบุคคลและสิ่งของ เพื่อใช้เป็นหลักฐาน

๑.๒.๒.๕ สมุดบันทึก มีไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่

๑.๒.๓ การเฝ้าตรวจชนิดใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Surveillance) เป็นวิธีการสืบสวนที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ เช่น ใช้เครื่องลอบฟัง เครื่องดักฟัง ซึ่งเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

๒. การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับ (Under Cover)

การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับคือ กรรมวิธีทางการสืบสวนวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้วิธีปลอมแปลง และอ้างชื่อแก้ตัวกลบเกลื่อนต่างๆ เพื่อให้ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรรมไว้วางใจ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้

- ๒.๑ เพื่อทราบว่กำลังมีการวางแผน เพื่อประกอบอาชญากรรมนั้นแล้วหรือไม่
- ๒.๒ เพื่อหาพยานหลักฐานแสดงต่อศาล
- ๒.๓ เพื่อให้ทราบผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด
- ๒.๔ เพื่อค้นหาของผิดกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรม
- ๒.๕ เพื่อกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับเข้าจู่โจมสถานที่ที่ตัวการชอบมามั่วสุม หรือเพื่อเข้าจับกุมตัวการสำคัญ
- ๒.๖ เพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่บุคคลสำคัญของประเทศหรือผู้นำของต่างชาติที่มาเยือน

๓. การสืบสวนโดยใช้สายลับ (Informant)

นอกจากตำรวจปลอมตัวเป็นสายลับ (Undercover Assignment) ดังกล่าวแล้วในหลายกรณีทางการตำรวจ อาจจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสายตำรวจด้วย และในคดีสำคัญหลายๆ คดี ที่การทำงานของตำรวจไม่ประสบความสำเร็จ การสืบสวนโดยใช้สายลับกลับสามารถช่วยคลี่คลายคดีสำคัญๆ เหล่านั้นได้อย่างรวดเร็วมาก สายอาจแบ่งเป็น ๒ ประเภท ไม่ว่าจะมิมีเหตุจูงใจใดในการให้ข่าวกับตำรวจก็ตามคือ (แสวง ธีระสวัสดิ์, ๒๕๓๐ : ๑๖)

๓.๑ สายลับโดยทั่วไป คือ บุคคลใดๆ ที่ให้ข่าวต่อตำรวจ ไม่ว่าจะเปิดเผยหรือแม้กระทั่งเป็นพยานในคดี หรืออาจให้ข่าวโดยปิดบังซ่อนเร้นและไม่ประสงค์จะออกนาม

๓.๒ สายลับโดยปกปิด คือ บุคคลที่ให้ข่าวเป็นปกติเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในระหว่างสอบสวน และคดีที่คนร้ายกำลังวางแผนกันอยู่ โดยไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยตนว่าเป็นแหล่งข่าว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการประเมินคุณค่าการสืบสวนลักษณะเป็นสายลับของตำรวจ และการใช้สายลับว่า แม้จะได้งบประมาณจำกัดเพียงไม่ถึงร้อยละ ๑ ของงบประมาณองค์การสืบสวนกลาง การทำงานของสายลับได้รับผลสำเร็จมาก เฉพาะในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๒๗ การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับและโดยใช้สายลับ ทำให้จับผู้ต้องหาได้เกือบ ๑,๒๐๐ คน และเกือบหนึ่งพันคน ในจำนวนนี้ถูกศาลพิพากษาลงโทษ ได้รับทรัพย์สินที่หายไปกลับคืนมามากกว่า ๑๐๐ ล้านดอลลาร์ และได้ค่าปรับเข้ารัฐอีกเกือบ ๓ ล้านดอลลาร์ (William H. Webster, ๒๕๒๖ : ๓๖๑)

๔. การสืบสวนในลักษณะข่าวกรองตำรวจ (Police Intelligence)

การสืบสวนในลักษณะข่าวกรองตำรวจนั้น เป็นวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกวิธีหนึ่ง ที่ดำเนินการไปเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน จากการผลิตข่าวด้านอาชญากรรม โดยมีกรรมวิธี ๕ ประการ คือ

๔.๑ การรวบรวม (Collection) หมายถึง การรวบรวมข่าวจากแหล่งข่าวต่างๆ เช่น จาก สถานีตำรวจ ศาล เรือนจำ กรมสรรพากร กรมศุลกากร โรงพยาบาล วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

๔.๒ การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำข่าวสารที่ได้จากแหล่งข่าวต่างๆ มาทำการประเมินค่าว่าข่าวสารที่นำมาประเมินค่านั้น สามารถเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใด

๔.๒.๑ แบ่งได้ ๖ ลักษณะ ดังนี้

๔.๒.๑.๑ เชื่อถือได้เต็มที่ (Completely Reliable)

๔.๒.๑.๒ มักเชื่อถือได้ (Usually Reliable)

๔.๒.๑.๓ พอเชื่อถือได้ (Fairly Reliable)

๔.๒.๑.๔ มักเชื่อถือไม่ได้ (Not Usually Reliable)

๔.๒.๑.๕ เชื่อถือไม่ได้เลย (Unreliable)

๔.๒.๑.๖ ไม่สามารถกำหนดความเชื่อถือได้ (Reliability can not be Judged)

๔.๒.๒ การประเมินค่าข่าวสารในลักษณะเกี่ยวกับความแน่นอนของข่าวสาร โดยแบ่งออกเป็น ๖ ลักษณะคือ

๔.๒.๒.๑ ได้รับการยืนยันจากแหล่งข่าวอื่น (Confirmed by other Sources)

๔.๒.๒.๒ น่าจะเป็นความจริง (Probably True)

๔.๒.๒.๓ อาจจะเป็นความจริง (Possible True)

๔.๒.๒.๔ สงสัยว่าจะจริงหรือไม่ (Doubtfully True)

๔.๒.๒.๕ ไม่น่าจะเป็นไปได้ (Improbable)

๔.๒.๒.๖ ไม่สามารถจะตัดสินความจริงได้ (Truth can not be Fudged)

๔.๓ การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง การนำข่าวสารที่ได้ประเมินค่าแล้วมาพิจารณาในรายละเอียดของข่าวที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันเพิ่มเติมหรือแย้งกันในเนื้อหาข่าว

๔.๔ การสนธิกรรม (Integration) หมายถึง การนำข่าวสารต่างๆ ที่ได้ผ่านกรรมวิธีตามลำดับข้างต้นมาประกอบ เพื่อกำหนดภาพของข่าวกรองที่น่าจะเป็นไปได้ การสนธิกรรมจะทำให้สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับปริมาณ คุณภาพของข่าวสาร และความสามารถของเจ้าหน้าที่ผลิตข่าวด้วย

๔.๕ การตีความ (Interpretation) หมายถึง การดำเนินการ ๓ ขั้นคือ การวิเคราะห์ การสนธิกรรม และการอนุมาน (การพิจารณาเหตุและผล) เพื่อหาความหมายที่แฝงอยู่ รวมทั้งข้อยุติด้วย

ข่าวกรองตำรวจ

ข่าวกรองตำรวจ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของหน่วยงานที่จะใช้ข่าวกรอง นำมาในการวินิจฉัยสั่งการได้ถูกต้องและแม่นยำมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถลดความผิดพลาดในการสั่งการพร้อมกันใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมต่างๆ อีกด้วย

ข่าวกรองตำรวจ สามารถแบ่งออกได้ ๓ ประเภท คือ

๑. ข่าวกรองยุทธวิธี (Strategic Intelligence) เป็นข่าวกรองที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลต่างๆ อันเป็นลักษณะพื้นฐานเบื้องต้นที่แสดงถึงลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นผู้ร่วมและประกอบอาชญากรรม

๒. การต่อต้านข่าวกรอง (Counter Intelligence) เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือข่าวที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสถานที่ รวมทั้งการดำเนินการเพื่อต่อต้าน ล้มล้าง การประกอบอาชญากรรมต่างๆ เช่น การจารกรรม การบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรม เป็นต้น

๓. ข่าวกรองหลัก (Line Intelligence) เป็นข่าวกรองที่นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการวางแผน และปฏิบัติตามแผน

การหาข่าวกรองตำรวจนั้น อาจจะไปหาข่าวด้วยตนเองหรือใช้บุคคลอื่นไปหากก็ได้ โดยมีรูปแบบในการหาข่าวด้วยกันหลายวิธี เช่น (อาชวัตน์ โชติกเสถียร และคนอื่นๆ, ๒๕๔๖ : ๔๖-๔๗)

๑. การเฝ้าจุดและสะกดรอย คือ มอบหมายให้บุคคลเข้าทำหน้าที่ติดตามผู้กระทำความผิด หรือผู้สมคบ หรือผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อสืบสวนไปถึงบุคคลและข้อเท็จจริงอื่นๆ เพื่อทราบข้อเท็จจริงโดยแน่ชัด การเฝ้าจุดจะต้องใช้ความอดทนและพากเพียร ต้องอาศัยความชำนาญ มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า

๒. วิธีสังเกต คือ การหาข่าวโดยใช้บุคคลเข้าไปเป็นสาย เพื่อล่อลวงให้คนร้ายหรือผู้ต้องสงสัยเกิดความหลงเชื่อ แสดงตัวหรือเผยวิธีการที่ผู้สืบสวนพึงประสงค์ออกมา เพื่อทำการจับกุม หรือปรากฏหลักฐานในการกระทำผิดนั้น

๓. วิธีการเข้าเกลียว คือ การหาข่าวโดยใช้วิธีการปลอมตัวในระหว่างเข้าไปติดต่อกับคนร้ายโดยตรงหรือบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นคนร้าย

การหาข่าวกรองตำรวจนั้น ไม่ว่าจะเป็นการหาข่าวโดยการใช่วิธีสังเกต หรือวิธีการเข้าเกลียวก็ตาม ผู้หาข่าว จำเป็นต้องอาศัยการอำพรางตัว (Undercover) เป็นเทคนิคในการสืบสวนหาข่าว เพื่อเป็นการปกปิดตัวในระหว่างที่ค้นคว้าหาความจริง การอำพรางตัวของผู้หาข่าวในแต่ละครั้ง ผู้อำพรางตัวจะต้องคำนึงถึงเหตุการณ์ล่วงหน้าด้วย โดยจะต้องมีการกำหนดรูปแบบขึ้น เพื่อจะนำไปเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ในขณะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อจะแก้ปัญหาได้ถูกต้อง และในการอำพรางตัวแต่ละครั้ง เพื่อจะหาข่าวนั้น ผู้อำพรางตัวจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยคือ

๑. จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของตัวผู้ปฏิบัติ เช่น รูปร่าง การแต่งกาย เป็นต้น

๒. จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างตัวผู้ร่วมปฏิบัติในทีมงานด้วยว่าจะสอดคล้องกันหรือไม่

๓. จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อมในขณะอำพรางตัวด้วย

จิตวิทยาในการสืบสวน

การมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาและเข้าใจถึงพยาธิสภาพทางจิตแบบต่างๆ นั้น นับได้ว่าเป็นหัวใจของงานทุกชนิดเมื่อมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งรวมถึงงานด้านการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย มันเกือบจะเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับพนักงานสืบสวนสอบสวน ที่จะต้องมีความรู้ทางจิตวิทยา และนำมาใช้ในการสอบปากคำพยานบุคคลและผู้ต้องสงสัย เพราะไม่เพียงแต่ต้องใช้จิตวิทยาในการสอบสวนอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความสามารถกำหนดประเมินน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้จากบุคคล ซึ่งมีลักษณะต่างๆ กันตามที่ถูกสอบปากคำด้วย ความเข้าใจถึงจิตวิทยา มนุษย์นี้ มีคุณประโยชน์ต่อพนักงานสืบสวนสอบสวนไม่น้อยเช่นกัน ในการที่จะสามารถพิจารณาถึงแรงผลักดัน หรือเหตุจูงใจในการประกอบอาชญากรรมและการแกะรอย รวมตลอดจนถึงจับกุมผู้กระทำความผิด

ความบกพร่องที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางจิตวิทยา และพยาธิสภาพทางจิตบ้างนั้น อาจทำให้ผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนเกิดความสับสนได้ เพราะพื้นฐานความรู้สึกรู้สึกนึกคิดจิตใจของคนแต่ละคนไม่ได้ง่ายที่จะเข้าใจ และโดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้เจ็บป่วยทางจิตแล้ว ยิ่งยากเกินกว่าจะนึกคิดประเมินเอาเอง จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นได้ ซึ่งหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องของจิตวิทยาในการสืบสวนมี ๕ ประการ ได้แก่

๑. วิธีการในการซักถาม มีความแตกต่างกันไปอย่างมากตามสภาพจิตของผู้ถูกสอบปากคำ และตลอดจนถึงอายุ ชาติพันธุ์ เพศ ศาสนา แนวความคิดทางการเมือง สถานภาพทางสังคม และระดับการศึกษา เป็นต้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ในการสอบปากคำ จึงจำเป็นต้องมีประสบการณ์ และมีความเข้าใจอย่างเฉียบแหลมต่อจิตวิทยาของบุคคลที่ตนสอบปากคำด้วย เพราะจะสามารถเข้าใจความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของบุคคลนั้นตามไป ในบางครั้ง ก็มีความจำเป็นต้องจริงจังเข้มงวด แต่บางครั้งก็ต้องแสดงความเมตตาปรานี และบางครั้งก็ต้องอดทน อยุ่อย่างไรก็ดี การที่จะบังคับพยาน เพื่อให้การหรือให้ผู้ต้องสงสัยยอมรับสารภาพ โดยวิธีการข่มขู่หรือทำให้หวาดกลัว หรือทำร้ายเขานั้น หรือแม้แต่ใช้กลลวงว่า ได้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นจริงตามการสืบสวนมาแจ้งให้พยานหรือผู้สงสัยได้รับรู้ นับเป็นความไร้เกียรติของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังมีใช้สิ่งจำเป็นหรือเป็นการฉ้อฉลด้วยเลย

๒. คำถามที่ใช้ควรมีความเป็นธรรม ถูกต้อง และไม่มีอคติใดๆ ทั้งสิ้น เหตุการณ์แวดล้อมแห่งกรณีทั้งหมดที่ให้ประโยชน์ต่อผู้ต้องสงสัย และแนวโน้มที่จะพิสูจน์ได้ถึงความบริสุทธิ์ของเขา จะต้องตรวจสอบอย่างรอบคอบที่สุด เราต้องไม่ลืมว่าบางครั้งที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในชั้นต้นแท้ที่จริงเป็นผู้บริสุทธิ์ ถึงแม้ข้อกล่าวหาหรือพยานหลักฐานบางอย่างดูเหมือนจะมุ่งชี้ไปยังเขาอย่างเต็มที ในบางโอกาส จนกระทั่งแม้พนักงานสืบสวนสอบสวนก็เกิดความรู้สึกโน้มเอียงไปยังพยานหลักฐานเหล่านั้นด้วยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำผิดจริง ความสามารถแยกความรู้สึกส่วนตัว และความอคติออกไปได้นั้น เป็นคุณธรรมล้ำเลิศอย่างเดียวของผู้ปฏิบัติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้

๓. คำถามนำ คือ คำถามที่ใช้ในการซักถามสอบปากคำพยานและผู้ต้องสงสัย ควรเป็นถ้อยคำที่ฟังเข้าใจได้ง่ายและไม่วกวนหรือกำกวม ขณะเดียวกันก็ไม่ควรตั้งคำถามซึ่งจะเป็นการช่วยชี้นำสู่เป้าหมายทางใดทางหนึ่ง และสิ่งสำคัญที่ต้องหลีกเลี่ยงคือการใช้คำถามนำ เช่น ไม่ควรถามว่าพยานได้เห็นผู้ต้องสงสัยใส่เสื้อผ้าสีน้ำเงินหรือสีน้ำตาล ทั้งๆ ที่เราอยากรู้ถึงสีการแต่งกายของผู้ต้องสงสัยก็ตาม แต่ควรเปลี่ยนคำถามเป็นว่า พยานได้เห็นผู้ต้องสงสัยสวมใส่อะไรบ้าง สีอะไร เป็นต้น

๔. ผู้กล่าวหา คือ ผู้ที่ระบุตัวผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาว่ากระทำผิด หรือการที่ได้มีเจ้าทุกข์หรือผู้มาแจ้งความว่า ได้เกิดอาชญากรรมขึ้น จำเป็นที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องถือเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการสืบสวนสอบสวน แต่ขณะเดียวกันจะต้องไม่ยอมรับการระบุชี้ต่างๆ ตามที่ผู้กล่าวอ้างขึ้น จนกระทั่งได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและความน่าจะเป็นไปได้ในทุกๆ ด้านเสียก่อน บางครั้งผู้ที่กล่าวหาว่าที่อาชญากรรมเกิดขึ้น หรือได้ระบุลงไปว่าใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมขึ้น อาจให้ถ้อยคำอย่างละเอียด จนกระทั่งดูเหมือนไม่จำเป็นต้องมีการสืบสวนใดๆ อีกก็ได้

แต่พนักงานสืบสวนสอบสวนที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่หนักแน่น ไม่โอนเอียงไปกับลำพังคำกล่าวหา ทั้งยังต้องประเมินดูด้วยว่าผู้กล่าวหาอันนั้นเป็นใคร มีสภาพจิตปกติดีหรือไม่ เขาอาจเป็นผู้มีจิตวิปริต หรือวิตกจริตสูงก็ได้ หรืออาจเป็นการหลงลืม หรือความจำผิดพลาด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้

อาจเกิดขึ้นได้เสมอ จึงเพียรควรวอมรับฟังคำกล่าวหา แต่ไม่ยอมปักใจเชื่อลงไปจนสามารถหาพยานหลักฐานอื่นๆ มาพิสูจน์ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์

บางครั้ง คำกล่าวหาอาจเป็นสิ่งที่ไม่เป็นความจริง โดยเจตนาของผู้กล่าวหา เพื่อที่ตนเองได้ผลประโยชน์บางประการ หรือเพื่อมุ่งทำลายผู้อื่นโดยอาศัยเงื้อมมือของกฎหมาย และถ้าเราเป็นพนักงานสืบสวนสอบสวนที่เชื่อคนง่าย ไม่นึกหนักแน่นหรือไม่มีคุณธรรมประจำใจแล้ว ก็อาจเป็นเครื่องมือของผู้กล่าวหาประเภทนี้ ทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นอย่างไม่น่าให้อภัย

๕. ผู้ต้องสงสัย ศิลปะในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่น่าพิจารณาปฏิบัติตามในเรื่องผู้ต้องสงสัยก็คือ เราควรต้องรู้รายละเอียดทั้งปรากฏอยู่ในที่เกิดเหตุ สอบปากคำพยานสำคัญๆ และสืบทราบถึงเรื่องราวและเบาะแสเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยได้โดยแน่ชัดแล้วเท่านั้น จึงควรสอบปากคำผู้ต้องสงสัย จะทำให้ได้มีการวางแผนลำดับขั้นตอน และกลวิธีในการซักประเด็นได้ดีกว่าที่จะสอบปากคำในขณะที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ยังไม่มีข้อมูลอย่างเพียงพอ

ข้อแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยนั้น ยังมีบางประการที่สำคัญนอกเหนือไปจากการแสวงหาข้อมูลมาแล้วอย่างมากที่สุด ๑๐ ข้อ ดังนี้

๑. ควรใช้วาจาและภาษาที่เข้าใจได้ง่าย และเป็นคำธรรมดาๆ แต่ทั้งนี้ควรหลีกเลี่ยงคำที่มีลักษณะรุนแรงด้วย เช่น คำว่าฆ่า ช่มชืด ปล้น ขโมย โจรกรรม เป็นต้น เพราะขณะที่เราสอบปากคำผู้ต้องหานั้น เราก็มุ่งหวังในส่วนที่สำคัญ คือ การรับสารภาพของเขาด้วย

๒. ควรสอบปากคำผู้ต้องสงสัยโดยลำพัง ไม่ให้ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือผู้ร่วมงานของผู้ต้องสงสัยอยู่ในบริเวณนั้นด้วย เพราะการที่ยอมรับให้ผู้อื่นอยู่ด้วยนั้น ทำให้ผู้ถูกสอบปากคำอาจไม่กล้าให้ความจริง เนื่องจากความหวาดกลัว อับอาย หรือระแวงภัยต่างๆ หรือแม้แต่ความรู้สึกเกรงใจที่จะเปิดเผยความจริงก็ได้เหมือนกัน หลักข้อนี้ใช้ได้ทั้งการสอบปากคำภายในสถานีตำรวจและภายนอกโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในที่เกิดเหตุ ในที่พักของผู้ต้องสงสัยเอง หรือในสถานที่ทำงานก็ตาม

๓. หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หรือแม้เพียงส่วนหนึ่งก็ดี หรือได้ให้คำให้การอันเป็นประโยชน์แก่คดี การซักถามสอบปากคำ ควรมุ่งสู่ประเด็นที่จะนำไปสู่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทันที

๔. ในทางตรงกันข้ามกับข้อ ๓. คือ ถ้าผู้ต้องสงสัยยืนยันในความบริสุทธิ์ของตน เจ้าหน้าที่จะต้องมีกลวิธีของตนเองในการตั้งคำถาม และชักจูงเข้าสู่ประเด็นที่จะชี้ทำลายการยืนยันความบริสุทธิ์ (ที่ไม่บริสุทธิ์) นั้น ทั้งนี้ความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของตำรวจผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก

๕. อย่าให้ข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานกับผู้ต้องสงสัยเป็นอันขาด และในบางกรณีไม่จำเป็นจะต้องให้รู้ด้วยซ้ำว่าเขาถูกสอบปากคำในฐานะที่อยู่ในข่ายผู้ต้องสงสัยในคดี

๖. หากมีพยานหลักฐานใดปรากฏเห็นได้เกี่ยวกับหรือจากตัวผู้ต้องสงสัย ควรสอบปากคำให้ได้ความกระจ่างอย่างละเอียด แต่อย่าใช้วิธีการปรักปรำเด็ดขาด เพราะอาจจะทำให้ไม่เกิดผลดีทั้งในแง่คำสารภาพของผู้ต้องสงสัย หรือในแง่ของทัศนคติต่อเจ้าพนักงานด้วย

๗. ควรปฏิบัติและแสดงต่อผู้ต้องสงสัย ให้อยู่ในฐานะของพยานเท่านั้น ในขณะที่สอบปากคำ อย่าแสดงความสงสัยออกมาเด็ดขาด เพราะอาจทำให้ผู้ต้องสงสัยที่เป็นคนร้ายไหวตัวได้

๘. ควรระลึกถึงหลักจิตวิทยาประการหนึ่งว่า คนเรายากนักที่จะพูดความจริงปนกับความหลอกลวงได้อย่างราบรื่น และจดจำได้ทั้งหมดว่า ตอนไหนได้พูดความจริง ตอนไหนได้กล่าวเท็จไว้ ดังนั้น การซักถามของฝ่ายเจ้าหน้าที่ จึงไม่ควรเพียงตั้งคำถามให้ตอบเท่านั้น แต่ควรให้ผู้ต้องสงสัยได้เล่าเรื่องเองบ้าง และถ้าเรารู้ว่าข้อเท็จจริงประการใดได้บิดเบือนไปหรือกล่าวความอันเป็นเท็จ ก็ไม่ต้องตอบกลับ หรือแสดงให้ผู้ต้องสงสัยได้รู้ ยิ่งผู้ต้องสงสัยกล่าวเท็จเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เขาตกที่นั่งลำบากมากขึ้นเท่านั้น

๙. ถ้ามีผู้ต้องสงสัยหลายคนในคดีเดียวกัน ถ้าเป็นไปได้ควรสอบปากคำในเวลาเดียวกัน และในลักษณะเดียวกัน แต่ไม่ใช่พร้อมกัน

๑๐. แม้หากว่าผู้ต้องสงสัยได้ให้การรับสารภาพแล้วก็ตาม รายละเอียดข้อปลีกย่อยของอาชญากรรม ก็ยังคงต้องถูกพิสูจน์ขึ้นอยู่ดีในคดีสำคัญๆ ผู้กระทำผิดควรต้องถูกพาไปยังที่เกิดเหตุและแสดงถึงลักษณะและวิธีการที่ก่ออาชญากรรมของตนขึ้น ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่าเป็นการทำแผนประทุษกรรมหรือที่ในภาษาที่เข้าใจในวงการตำรวจต่างประเทศว่า M.O. (ซึ่งย่อมาจากคำว่า Modus Operandi หรือ Method Of Operation) และการมีแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนี้เองที่จะเป็นการเพิ่มน้ำหนักคำรับสารภาพนั้นให้มากยิ่งขึ้น

การจับเท็จและเครื่องมือจับเท็จ

จะเป็นสิ่งที่ดียิ่ง หากผู้มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนเป็นผู้มีจิตวิทยาสูง เข้าใจถึงสภาพธรรมชาติของมนุษย์ และสามารถประเมินได้อย่างถูกต้องถึงความน่าเชื่อถือ หรือความไม่น่าเชื่อถือจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก แต่กระนั้นก็ดี ความสามารถเช่นนี้ มีข้อจำกัดอยู่มาก และบางครั้งเหตุการณ์หรือพยานหลักฐานบางอย่างอาจทำให้เกิดความสับสนและไม่แน่ใจขึ้นมาได้

ดังนั้น นอกจากความสามารถในการหยั่งรู้ถึงเหตุและในพฤติกรรม และคำให้การของบุคคลแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยในการสืบสวน คือ การใช้เครื่องจับเท็จ (Polygraph หรือ Lie Detector) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มุ่งถึงหลักพื้นฐานที่ว่า สภาพจิตของบุคคล มีอิทธิพลต่อการทำงานของร่างกาย ภาวะอารมณ์ของผู้ต้องสงสัยจะมีผลถึงความเปลี่ยนแปลงทางสรีระบางประการ เช่น หัวใจเต้นเร็วขึ้น หายใจไม่สม่ำเสมอ หน้าแดง เหงื่อตก ริมฝีปากแห้ง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน สมองก็จะมีปฏิกิริยาต่อสภาพอารมณ์นั้นๆ โดยส่งผลกระทบไปยังระบบประสาท ซึ่งควบคุมการทำงานของร่างกาย และสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยากที่บุคคลจะควบคุมตนเองได้

คุณสมบัตินักสืบสวน

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาทั้งปวง นอกจากจะเป็นผู้รู้ตัวบทกฎหมายระเบียบการ และข้อบังคับเกี่ยวกับการสืบสวนเป็นอย่างดีแล้ว ควรประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ๘ ประการ ดังนี้

๑. ต้องมีความเป็นกลาง เจ้าพนักงานผู้ทำการสืบสวนคดีอาญา ย่อมเป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลหาใช่เป็นคู่คดีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ และการสืบสวนก็เพื่อจะให้รู้ข้อเท็จจริง และหลักฐานต่างๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฉะนั้น พนักงานสืบสวนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางตนให้เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นผู้มีอุเบกขา ปราศจากอคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคคติ (ความรัก) โทสาคคติ (ความโกรธ) ภยาคติ (ความกลัว) และโมหาคติ (ความหลง)

๒. มีความอดทนและเพียรพยายาม เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่สืบสวน จะต้องมีความอดทน และเพียรพยายามประจำตัว ไม่ท้อถอยต่อความยากลำบาก การสืบสวนบางครั้งมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนและใช้เวลานานยากแก่การสืบสวน จำเป็นที่จะต้องใช้เวลาอดทนและเพียรพยายาม ยิ่งขึ้น ตามสภาพและลักษณะของคดีและพยานหลักฐาน จึงจะทำให้การสืบสวนประสบความสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย

๓. มีปฏิภาณไหวพริบ การสืบสวนคดีอาญาไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ เสมอไป บางเรื่อง ก็น่าจะยาก โดยปกติผู้กระทำความผิด มักจะปกปิดหลักฐานและร่องรอยต่างๆ ไว้โดยมิดชิด ฉะนั้น พนักงานสืบสวน จำเป็นต้องมีปฏิภาณไหวพริบดี มีการวางแผนสืบสวน บันทึกถ้อยคำพยาน การค้นคว้าหาพยานหลักฐานต่างๆ ตลอดจนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและ ความสามารถในการปรับตนเองเป็นอย่างดี

๔. มีความกล้าหาญ การสืบสวนบางครั้งย่อมมีอันตรายต่อผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะในคดีที่ เกี่ยวกับเงินจำนวนมาก อาทิเช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด การค้าสินค้าที่หลบหนีศุลกากร และคดีเกี่ยวข้องกับนักการเมือง พนักงานสืบสวนจะต้องมีความกล้าหาญในการแสวงหาพยานและ ข้อเท็จจริงตามหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยไม่เกรงกลัวและหวั่นไหวต่ออิทธิพลต่างๆ ดังกล่าว ข้างต้น นอกจากสถานที่ที่จะต้องสืบสวนอาจอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีภัยอันตรายต่อชีวิต อาทิเช่น พื้นที่ที่มี ผู้ก่อการร้ายแทรกซึมอย่างรุนแรง

๕. ต้องสร้างศรัทธาในกฎหมาย เจ้าหน้าที่พนักงานที่ทำหน้าที่สืบสวนจะต้องสร้างศรัทธาในหมู่ ประชาชนทั่วไป กล่าวคือ กระทำตามให้เป็นผู้ที่พอใจรักใคร่ของประชาชนทำให้ประชาชนเคารพ นับถือ และเชื่อในความสามารถที่ตนจะกระทำให้เป็นผลสำเร็จได้ เมื่อประชาชนมีความศรัทธาแล้ว ก็จะได้รับความร่วมมือในการสืบสวนด้วยดี

๖. ต้องมีความรอบคอบ เจ้าหน้าที่พนักงานผู้ทำการสืบสวนจะต้องมีความรอบคอบในการ ตรวจสอบสถานที่หรือหลักฐานใดๆ อย่าให้สิ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อคดีล่องพ้นสายตาไปได้ การสืบสวน ปากคำของบุคคลที่น่าจะรู้เหตุการณ์ในความคิดก็จะต้องฟังด้วยความรอบคอบ มิฉะนั้นจะไม่พบ ความจริงแห่งกรณีที่ตนทำการสืบสวน

๗. มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์เทคนิค ความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี ย่อมมีส่วน สัมพันธ์กับวิธีการกระทำความผิด ฉะนั้น เจ้าหน้าที่พนักงานผู้ทำการสืบสวนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ เครื่องมือที่ทันสมัยอยู่เสมอ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับแผนประทุษกรรมของพวกมิจฉาชีพต่างๆ

๘. มีความสำนึกในเกียรติและชื่อเสียงต่อหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่บางครั้งอาจประสบ ภาวะล่อตาล่อใจและสิ่งเย้ายวนใจ เพียงแต่ละเว้นไม่กระทำการบางอย่างเท่านั้น ก็อาจได้รับ ผลประโยชน์ตอบแทน ผู้สืบสวนที่ดีจะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความสุจริตใจไม่หวังผลตอบแทน อย่างใดทั้งสิ้น เพราะการปล่อยตัวเป็นทาสของความเย้ายวน ถ้าเกิดขึ้นอยู่กับผู้สืบสวนเสียแล้ว ย่อมเป็นบ่อเกิดของความอ่อนแอในภายหน้าได้อีกเช่นกัน

หลักสำคัญเบื้องต้นของพนักงานสืบสวนสอบสวน

พนักงานสืบสวนสอบสวนที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน จะต้องเป็นผู้ที่มี ทั้งทักษะ และประสบการณ์สูง ซึ่งต้องรู้ว่า พยานหลักฐานหรือร่องรอยอะไร ที่จะนำไปสู่การประเมนผลทาง วิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ได้อย่างไร และในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้มีความรู้ที่จะเก็บรักษาและนำส่ง

พยานหลักฐานเหล่านั้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องมีทักษะในการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยและ
ประการสุดท้ายจะต้องรู้ว่าพยานหลักฐานอะไร ที่เป็นตัวสำคัญยิ่งในการพิสูจน์อาชญากรรมที่เกิดขึ้น

การสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรม มีหลักสำคัญเบื้องต้นอยู่ ๓ ประการดังนี้ พนักงาน
สืบสวนสอบสวนผู้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ คือ

๑. อาชญากรรมได้เกิดขึ้นอย่างไร
๒. ถ้าเกิดขึ้นเป็นอาชญากรรมอะไร
๓. ใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมนั้น

เมื่อเป็นที่พิจารณาได้ว่าอาชญากรรมได้เกิดขึ้น ก็ต้องมีความรู้ว่ามีคนใดประเภทอะไร
หรือในฐานะอะไรด้วย ส่วนข้อสุดท้ายเป็นเรื่องที่ถือเป็นภาระสำคัญของพนักงานสืบสวนสอบสวนที่
จะต้องทำการแสวงหาพยานหลักฐานให้ได้แน่ชัดว่า ใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมนั้นๆ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัตถุระเบิด

วัตถุระเบิดคือ สารเคมีที่เป็นสารประกอบหรือของผสม ซึ่งหากได้รับการกระตุ้นที่
เหมาะสมด้วยความร้อน แรงกระแทก การเสียดสี หรือแรงช็อคเวฟ (Shock Wave) จะทำปฏิกิริยา
สลายตัวทันทีทันใดตามขั้นตอนของ Thermo chemical ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดเป็นความร้อน
และก๊าซที่มีแรงดันสูง มีอุณหภูมิประมาณ ๓,๐๐๐-๗,๐๐๐ องศาฟาเรนไฮต์ และความดันประมาณ
๑๕๐,๐๐๐-๔,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ต่อตารางนิ้ว

วัตถุระเบิดแรงต่ำมีการทำปฏิกิริยาช้า เป็นลักษณะของการเผาไหม้อย่างรวดเร็ว (Rapid
Burning) เรียกว่า การ Deflagration ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่มีความเร็วช้ากว่าความเร็วเสียง

ส่วนวัตถุระเบิดแรงดันสูงบางชนิด ทำปฏิกิริยาอย่างรวดเร็วมากเรียกว่าการ Detonation
ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นเร็วกว่าความเร็วของแสง

ประวัติของวัตถุระเบิด

ปีคริสต์ศักราช ๑๘๔๖ AscanioSobrero นักวิทยาศาสตร์ชาวอิตาลีได้ค้นพบไนโตรกลีเซอริน
(Nitroglycerine) เป็นครั้งแรก

ปีคริสต์ศักราช ๑๘๖๗ Alfred Nobel ชาวสวีเดน ได้ค้นพบ วิธีการนำ Nitroglycerine
มาใช้ได้อย่างปลอดภัยเป็นครั้งแรก โดยการใช้ผงทรายและไดอะตอมไมต์ (Diatomite) เป็นตัวดูดซับ
Nitroglycerine ได้ส่วนผสม ที่เรียกว่า “ไดนาไมต์แปงเปียก” (Paste Dynamite) ต่อมาได้มีการนำเอา
ซีเลียมและโซเดียมไนเตรท (Sodium Nitrate) มาเป็นตัวดูดซับ Nitroglycerine ตามลำดับ

ปีคริสต์ศักราช ๑๘๗๕ Alfred Nobel ค้นพบ วิธีการนำ Nitroglycerine ผสมกับไนโตร
เซลลูโลส (Nitrocellulose) ได้วัตถุระเบิดชนิดใหม่เรียกว่า “บลาสติงเจลลาติน” (Blasting Gelatin)
ซึ่งนับเป็นวัตถุระเบิดในทางการค้าที่มีพลังการทำลายสูงที่สุด

ปีคริสต์ศักราช ๑๙๔๕ ได้มีการพัฒนาวัตถุระเบิดทางการค้าที่เรียกว่า “Ammonium
Nitrate and Fuel Oil” (ANFO) ขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรก โดยการนำแอมโมเนียมไนเตรท (Ammonium
Nitrate) มาผสมกับน้ำมันดีเซล ในอัตราส่วน ๙๔:๖ โดยประมาณ วัตถุระเบิดชนิดนี้ มีประโยชน์ต่อ

วงการวัตถุระเบิดในทางการค้ามากที่สุด เนื่องจากวัตถุระเบิดที่มีราคาต่ำ มีความปลอดภัยสูง และมีประสิทธิภาพยอดเยี่ยมเมื่อเปรียบเทียบกับราคาวัตถุระเบิดชนิดอื่น

ปีคริสต์ศักราช ๑๙๕๐-๑๙๖๐ ได้มีการค้นพบ วัตถุระเบิดที่มีองค์ประกอบและลักษณะเหมือนเจล มี Ammonium Nitrate สารอินทรีย์และน้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เรียกว่า “วอเตอร์เจล” (Watergel)

ปีคริสต์ศักราช ๑๙๖๐-๑๙๗๐ ได้มีการค้นพบ วัตถุระเบิดที่มี Ammonium Nitrate หรือ Sodium Nitrate และซีฟิงปิโตรเลียม (Petroleum Wax) เป็นองค์ประกอบสำคัญ มีลักษณะเป็นของเหลวหนืด เรียกว่า “วัตถุระเบิดแบบหนืด” (Emulsion Explosive) ส่วนวัตถุระเบิดประเภทเจลน้ำ (Watergel) มีส่วนประกอบสำคัญคือ Ammonium Nitrate และ น้ำประมาณ ๑๐-๓๐% นอกจากนั้นจะมีเชื้อเพลิงที่เป็นสารอินทรีย์ สารประกอบคาร์บอน ผงอะลูมิเนียม หรือวัตถุระเบิดแรงสูงชนิดอื่น เช่น TNT เป็นต้น วัตถุระเบิดประเภทนี้ หากนำมาทำให้มีความไวต่อการจุดระเบิดด้วยเชื้อประทุ (Detonator) หรือ จุดระเบิดด้วยวัตถุระเบิดแรงสูง (High Explosive) ก็ทำได้ง่าย เรียกว่า “วัตถุระเบิดชนิดเหลวหนืด” (Slurry Explosive) มีชื่อทางการค้าได้แก่ Power Gel หรือ Magnum ภาชนะที่บรรจุส่วนมากจะเป็นแบบกระป๋องเคลือบดีบุกมีหลายขนาดหรืออาจบรรจุในผ้าใบยางสังเคราะห์ วัตถุระเบิดแบบเพาเวอร์เจล (Emulsion Slurry Type) เป็นสารระเบิดชนิดเหลว ถือเป็นสารระเบิดในทางพลเรือนใช้ในการระเบิดหินตามเหมืองถ่านหิน ระเบิดแบบเพาเวอร์เจลเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ก่อการร้ายสากล เนื่องจากเป็นของเหลวสามารถนำไปบรรจุใส่ในอุปกรณ์หรือวัตถุได้หลากหลายแบบ กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และซุกซ่อนได้ง่าย

ชนิดของวัตถุระเบิด

วัตถุระเบิด สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ชนิด ตามการใช้งาน คือ

๑. วัตถุระเบิดทางการค้าหรืออุตสาหกรรม (Commercial Explosive) ได้แก่ Gelatin Blasting Water Gel Dynamite วัตถุระเบิดแบบหนืด (Emulsion Explosive) เป็นต้น ซึ่งต้องมีการขออนุญาตและมีขั้นตอนการผลิตอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์และกฎหมาย ได้แก่ งานเหมืองแร่ งานโยธาและเหมืองหิน และงานพิเศษอื่นๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการทหาร

ประเภทของวัตถุระเบิดทางการค้าหรืออุตสาหกรรมแบ่งตามคุณสมบัติในการใช้งาน และตามกฎหมายควบคุมการขนส่ง ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความเร็วในการระเบิดของสารระเบิดหรือวัตถุระเบิดชนิดนั้นๆ ได้ ๔ ประเภท คือ

๑.๑ วัตถุระเบิดแรงดันต่ำ (Low Explosive) คือ วัตถุระเบิดที่ไม่ให้ Shock Wave ขณะทีระเบิด เช่น ดินดำ (Black Powder) ผงระเบิดไม่มีควัน (Smokeless Powder) ผงแฟลช (Flash Powder) วัตถุระเบิดแรงต่ำจะถูกกระตุ้นให้ระเบิดได้โดยการจุดไฟ

๑.๒ วัตถุระเบิดที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการระเบิด (Initiating Explosive or Primary High Explosive) ได้แก่ Lead Azide Lead styphnate Mercury Fulminate PENT หรือ RDX เป็นต้น เป็นวัตถุระเบิดที่ใช้ทำเชื้อประทุเพื่อจุดระเบิดแรงสูง ประกอบด้วย วัตถุระเบิดแรงดันต่ำและวัตถุระเบิดแรงสูงประกอบเข้าด้วยกัน เมื่อมีการจุดระเบิดวัตถุระเบิดแรงต่ำจะทำให้เกิดการกระตุ้นให้วัตถุระเบิดแรงสูงที่ใช้เป็นระเบิดในการกระตุ้นให้เกิดการระเบิด ในเชื้อประทุหรือแก่ปเกิดการระเบิดและไปกระตุ้นให้ระเบิดแรงสูงเกิดการระเบิดขึ้น ในลักษณะของปฏิกิริยาลูกโซ่จาก

ระเบิดที่มีพลังงานน้อยไปสู่วัตถุระเบิดที่มีพลังงานมากกว่า โดยเชื่อประทุที่อยู่รวมกับวัตถุระเบิดแรงสูงนี้ เรียกว่า “ไพรเมอร์” (Primer) ส่วนวัตถุระเบิดแรงสูงที่ใช้กระตุ้นระเบิดแรงสูงที่เป็นระเบิดหลัก (Main Charge) โดยไม่มีเชื่อประทุอยู่ด้วย เรียกว่า “บูสเตอร์” (Booster)

๑.๓ วัตถุระเบิดแรงสูงที่เป็นวัตถุระเบิดหลัก (Secondary High Explosive or Main Charge) คือ สารที่ให้ Shock Wave ขณะที่ระเบิด เช่น Dynamite Watergel Emulsion explosive TNT ANFO และสายชนวนระเบิด เป็นต้น วัตถุระเบิดแรงสูงมักจะสามารกระตุ้นให้เกิดการระเบิดได้ด้วย แก๊ปเบอร์ ๖ หรือการกระแทกอย่างแรง จนเกิดสภาวะเป็น Shock Wave เช่น การถูกฟ้าผ่า การถูกยิงด้วยกระสุนปืน เป็นต้น แต่วัตถุระเบิดแรงสูงไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดระเบิดได้ โดยการจุดไฟ จะต้อง มีแก๊ปหรือวัตถุที่สามารถผลิต Shock Wave กระตุ้นให้มีการระเบิด อย่างไรก็ตามกฎหมายมักมีความเข้มงวด ในการควบคุมการขนส่งวัตถุระเบิดแรงสูงเป็นพิเศษกว่าสารประกอบระเบิด

๑.๔ สารประกอบระเบิด (Blasting Agent) คือ สารประกอบหรือของผสมที่ใช้เป็นส่วนผสมที่สำคัญ สำหรับใช้ทำวัตถุระเบิดแรงสูง หรือวัตถุระเบิดแรงสูงบางชนิดที่จุดระเบิดได้ยาก เช่น วัตถุระเบิดแบบหนืด (Emulsion Explosive) บางชนิด มักเป็นวัสดุที่สามารถให้ออกซิเจน (Oxidizer) สารระเบิดเหล่านี้ไม่ได้จัดเป็นวัตถุระเบิดโดยตัวของมันเอง แต่จะกลายเป็นวัตถุระเบิดได้ก็ต่อเมื่อ ได้มีการผสมกับวัสดุที่เป็นวัสดุจำพวกเชื้อเพลิงในอัตราส่วนที่เหมาะสมแล้วเท่านั้น ตัวอย่างสารระเบิด ที่นิยมใช้ในการทำวัตถุระเบิดในทางการค้ามากที่สุดคือ แอมโมเนียมไนเตรท (Ammonium Nitrate) สารประกอบระเบิดนี้ กฎหมายของประเทศต่างๆ มักจะมีความเข้มงวดในการควบคุมการขนส่ง น้อยกว่าวัตถุระเบิดแรงสูง

๒. วัตถุระเบิดทางทหาร (Military Explosive) เป็นวัตถุระเบิดที่ใช้ในงานทางทหาร ได้แก่ PETN (Penta Erytherite Tetra Nitrate) TNT (Tri Nitro Toluene) และ RDX (Reserch Development Explosive) เป็นต้น

๒.๑ ประเภทของวัตถุระเบิด แบ่งตามความเร็วในการประทุ หรือความเร็วในการลุกไหม้ (เมตรหรือฟุตต่อวินาที) ได้ ๒ ประเภท คือ

๒.๑.๑ วัตถุระเบิดแรงดันต่ำ (Low Explosives) คือ ระเบิดที่สามารถทำให้เกิดการระเบิดได้โดยการใช้ไฟจุด ทำให้เกิดปฏิกิริยาในการเปลี่ยนสภาพจากของแข็งไปเป็นแก๊ส เกิดได้ค่อนข้างช้า มีการเผาไหม้ของสารเคมีอย่างรุนแรงในพื้นที่จำกัด ทำให้เกิดแรงดันของก๊าซอย่างมหาศาล จนทำให้เกิดการระเบิดขึ้น (ประมาณ ๔๐๐ เมตร หรือ ๑,๓๐๐ ฟุตต่อวินาที) เรียกว่า “การลุกไหม้อย่างรุนแรง” (Deflagration) คุณลักษณะอันนี้ ทำให้วัตถุระเบิดแรงต่ำเหมาะสำหรับเป็นตัวกำลัง ชับตัน วัตถุระเบิดประเภทนี้ได้แก่ ดินส่งกระสุน ดินดำ และสารไพโรเทคนิค (Pyrotechnic) ระเบิดแรงต่ำต่างจากรเบิดแรงสูงคือ ไม่สามารถทำให้เกิด Shock Wave ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่มีความเร็ว น้อยกว่าความเร็วเสียงได้

๒.๑.๒ วัตถุระเบิดแรงดันสูง (High Explosives) คือ วัตถุระเบิดที่สามารถสลายตัวได้อย่างรวดเร็วมา (ประมาณ ๑,๐๐๐-๘,๕๐๐ เมตรต่อวินาที หรือ ๓,๒๘๐-๒๗,๘๘๘ ฟุตต่อวินาที) เรียกว่า “การปะทุ” (Detonation) ทำให้เกิดอำนาจการฉีกขาดต่อเป้าหมาย โดยต้องถูกกระตุ้นให้เกิดการระเบิดด้วยการกระแทกอย่างแรงจนเกิดเป็น Shock Wave เช่น การถูกยิงด้วยกระสุนปืน

แต่ไม่สามารถที่จะกระตุ้นได้โดยการจุดไฟ วัตถุระเบิดแรงสูงนี้ใช้ในที่ที่ต้องการอำนาจการฉีกขาด เช่น ใช้เป็นดินระเบิดทำลาย และใช้เป็นดินระเบิดในทุ่นระเบิดกระสุนปืนใหญ่

๒.๒ วัตถุระเบิดที่ใช้ในทางทหาร (Military explosives)

๒.๒.๑ Penta Erytherite Tetra Nitrate (PETN) เป็นวัตถุระเบิดทางทหารที่มีความไวสูงและมีกำลังการระเบิดมากชนิดหนึ่งพอกๆ กับ RDX และ ไนโตรกลีเซอริน มีลักษณะเป็นผงสีขาวจนถึงสีเทาอ่อน ไม่ละลายน้ำ แต่ละลายได้ในแอลกอฮอล์ อีเทอร์ อะซิโตน หรือเบนซิน นิยมใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเชื้อปะทุโดยใช้เป็นประจุล่าง (Base Charge) ใช้ทำสายชนวนระเบิด (Detonating Cords) และใช้สำหรับกระตุ้นการระเบิดแรงสูงชนิดอื่น (Cast Boosters) หรือทำดินขยายการระเบิด (Booster) เป็นวัตถุระเบิดที่เสถียรและมีประสิทธิภาพสูงมากที่สุดชนิดหนึ่ง มักใช้ผสมกับวัตถุระเบิดแรงสูงชนิดอื่น เช่น RDX ในทางทหารใช้ทำระเบิดพลาสติก เมื่อถูกแรงกระแทกหรือการเสียดสี สามารถระเบิดได้ง่ายกว่า TNT หรือเททริล มีความเร็วในการระเบิด ๒๗,๒๐๐ ฟุตต่อวินาที นอกจากนี้ยังใช้เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสม โดยผสมกับ TNT หรือไนโตรเซลลูโลส เช่น ดินระเบิด เอ็ม ๑๑๘ โดยสารระเบิด PETN นี้เกือบจะไม่ละลายน้ำเลย จึงอาจใช้ในการทำลายใต้น้ำได้

๒.๒.๒ แอมโมเนียมไนเตรท (Ammonium Nitrate) เป็นวัตถุระเบิดทางทหารที่มีความไวน้อยที่สุด จะต้องมิดินขยายการระเบิด จึงจะระเบิดได้โดยสมบูรณ์ ใช้ทำเป็นวัตถุระเบิดชนิดผสม เนื่องจากแอมโมเนียมไนเตรทมีความไวในการปะทุต่ำ จึงไม่เหมาะสมในการระเบิดเจาะหรือตัด แต่เหมาะในการระเบิดชุดหลุม ในทางพลเรือนใช้สำหรับระเบิดหิน แอมโมเนียมไนเตรทดูดความชื้นได้ง่าย จึงต้องบรรจุไว้ในภาชนะที่ผนึกกันความชื้น แอมโมเนียมไนเตรทหรือวัตถุระเบิดที่ผสมกับแอมโมเนียมไนเตรทไม่เหมาะในการใช้ทำลายใต้น้ำ นอกจากจะบรรจุอยู่ในภาชนะที่ผนึกกันน้ำหรือจู่ระเบิดทันทีที่วางลงไปใต้น้ำแล้วเท่านั้น

๒.๒.๓ Tri Nitro Toluene (TNT) เป็นวัตถุระเบิดทางทหาร อาจใช้ตามลำพัง หรือใช้ทำเป็นวัตถุระเบิดชนิดผสมของวัตถุระเบิดแรงสูงหลายชนิด ทั้งในทางทหารและใช้ในทางการค้า มีที่ใช้สำหรับเป็นดินขยายการระเบิด ดินระเบิด และดินระเบิดทำลาย เป็นวัตถุระเบิดมาตรฐานในการเปรียบเทียบกับวัตถุระเบิดแรงสูงอื่นๆ TNT ที่มีการผลิตที่ได้มาตรฐานจะมีเสถียรภาพมากกว่าไนโตรกลีเซอริน และมีความปลอดภัยจากการเสียดสี การกระแทก และไม่มีการดูดความชื้น จึงเก็บไว้ได้นานกว่า โดยทั่วไปสามารถจู่ระเบิดได้โดยการใช้เชื้อปะทุเท่านั้นนิยมใช้เป็นวัตถุระเบิดทางการทหารและทางการค้า

๒.๒.๔ Cyclonite เป็นวัตถุระเบิดทางทหารที่มีความไวและอำนาจการฉีกขาดสูงและมีกำลังการระเบิดมากชนิดหนึ่ง ใช้งานเช่นเดียวกับ PETN คือ ทำเป็นประจุล่างของเชื้อปะทุทำสายชนวนระเบิด ใช้สำหรับกระตุ้นการระเบิดแรงสูงชนิดอื่น ใช้เป็นดินส่วนบรรจุหลักสำหรับบรรจุเชื้อปะทุไฟฟ้า เอ็ม ๖ และเชื้อปะทุชนวน เอ็ม ๗ เมื่อผสมกับตัวลดความไว แล้วนำมาใช้เป็นดินช่วยขยายการระเบิด ดินขยายการระเบิด ดินระเบิด และดินระเบิดทำลาย ส่วนใหญ่ใช้สำหรับทำวัตถุระเบิดชนิดผสม เช่น คอมโบซิชั่น เอ บี และ ซี มีความเร็วในการระเบิด ๒๗,๓๙๔ ฟุตต่อวินาที RDX ประมาณ ๘๓% ผสมกับซีฟิ่งหรือวัสดุที่สามารถทำให้มีการบั่นเป็นก้อนได้ง่ายอีก ๑๗% เรียกว่า “ระเบิดซีฟิ่ง” (C๔) เป็นวัตถุระเบิดที่ใช้เพื่อการทหาร

๒.๒.๕ Tri Nitrophenyl Ethyl Nitramine (Tetryl) มีลักษณะเป็นผงละเอียดหรือเป็นผลึกสีเหลืองอ่อน ไม่มีกลิ่น สามารถจุดระเบิดได้ด้วยไฟ การเสียดสี หรือการกระทบ ใช้มากในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใช้สำหรับทำดินระเบิดและทำวัตถุระเบิดชนิดผสม สำหรับใช้เป็นดินระเบิดหรือดินระเบิดทำลาย เป็นวัตถุระเบิดที่มีความไวและอำนาจการระเบิดมากชนิดหนึ่ง มีพลังการระเบิดสูงกว่า TNT แต่ไม่ค่อยเสถียรเท่ากับ TNT ทำให้มีการใช้ในทางทหารน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม ทั้งเททริลและวัตถุระเบิดชนิดผสมที่มีเททริลอยู่ด้วยกำลังเปลี่ยนมาใช้วัตถุระเบิดชนิดผสมที่มี RDX และ PETN เป็นส่วนประกอบ ซึ่งมีกำลังการระเบิดและอำนาจการฉีกขาดมากกว่า ปัจจุบันนิยมใช้เป็นวัตถุระเบิดในการผลิตเชื้อปะทุและใช้ในการกระตุ้นระเบิดแรงสูงชนิดอื่น (Standard Booster Explosive)

๒.๒.๖ ไนโตรกลีเซอริน (Nitroglycerin : NG) เป็นวัตถุระเบิดแรงสูงที่มีกำลังการระเบิดมากชนิดหนึ่งพอๆ กับ RDX และ PETN มีลักษณะเป็นของเหลว หากบริสุทธิ์จะใส ไม่มีสี ไม่ละลายน้ำ แต่ละลายได้ในแอลกอฮอล์ ใช้เป็นวัตถุระเบิดหลักของไดนาไมท์พลเรือน ไนโตรกลีเซอรินมีความไวมากและมีผลกระทบต่ออุณหภูมิที่ร้อนจัดหรือหนาวจัด เนื่องจากความไวและความยากลำบากในการหีบยกขนย้ายของไนโตรกลีเซอริน จึงไม่นำมาใช้เป็นวัตถุระเบิดในราชการทหารและไดนาไมท์ของพลเรือน

๒.๒.๗ ดินดำ (Black Power) เป็นวัตถุระเบิดและดินส่งกระสุนเก่าแก่ โดยเป็นส่วนผสมของถ่าน ดินประสิว และกำมะถัน ดินดำ มักใช้ในการทำฝักแคเวลา ดินทิวเพลิง หรือดินจุด และดินนำระเบิดบางชนิด

๒.๒.๘ เททริตอล (Tetrytol) เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสมระหว่าง เททริลกับ TNT ในอัตราส่วน ๗๕:๒๕ ใช้เป็นดินระเบิดทำลาย มีกำลังการระเบิดและอำนาจการฉีกขาดสูงกว่า TNT แต่มีความไว้น้อยกว่าเททริล

๒.๒.๙ คอมโพสิชันเอทรี (Composition A๓) เป็นส่วนผสมของ RDX ๙๑% และซีฟิ่ง ๙% ซึ่งเป็นตัวบัพหุ้มอนุภาคของ RDX และเป็นตัวลดความไว ทำหน้าที่เป็นตัวยึด (Binder) มีที่ใช้เป็นดินขยายการระเบิดของดินโพรง และบังกะไลตอร์ปิโดรุ่นใหม่ นอกจากนี้ก็ใช้เป็นดินระเบิดของกระสุนระเบิดชนิดพลาสติก

๒.๒.๑๐ แอมมาตอล (Ammatol) เป็นส่วนผสมของแอมโมเนียมไนเตรทกับ TNT ซึ่งได้นำมาใช้เป็นดินระเบิดแทน TNT โดยใช้ในอัตราส่วน ๘๐-๒๐ (แอมโมเนียมไนเตรท ๘๐% กับ TNT ๒๐%) มีใช้ในบังกะไลตอร์ปิโดแบบเก่า เนื่องจากแอมมาตอลมีแอมโมเนียมไนเตรทเป็นส่วนผสม จึงเกิดการดูดความชื้น ในการบรรจุจำเป็นต้องเก็บไว้ในภาชนะที่มีผนึกกันความชื้น ซึ่งถ้าบรรจุไว้ในหีบห่อได้เป็นอย่างดี ก็อาจเก็บรักษาแอมมาตอลไว้ได้นาน โดยไม่ทำให้ความไวอำนาจการฉีกขาดและความคงทนเปลี่ยนไป

๒.๒.๑๑ คอมโพสิชันบี (Composition B) เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสมระหว่าง RDX ๖๐% TNT ๓๙% และซีฟิ่ง ๑% มีความไวมากกว่า TNT และเนื่องจากมีความไวในการปะทุและอำนาจฉีกขาดสูงจึงนำมาใช้เป็นดินระเบิดของดินโพรง (Shaped Charge)

๒.๒.๑๒ คอมโพสิชันซีทู และ ซีทรี (Composition C๒ C๓) เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสม ประกอบไปด้วย RDX ๘๐% กับสารปั้นได้ประเภทวัตถุระเบิด ๒๐% (TNT กับวัตถุระเบิดอื่นๆ) ต่อมาได้ผลิต ซีทรี ออกมาใช้แทน ซีทู ประกอบด้วย RDX ๗๗% กับสารปั้นได้ประเภทวัตถุระเบิด ๒๓%

(TNT เททริล ไนโตรเซลลูโลส และอื่นๆ) ดินระเบิดทั้งสองชนิดนี้ มีเนื้ออ่อนและสามารถปั้นได้ในช่วงอุณหภูมิ -๒๐ องศาฟาเรนไฮต์ ถึงมากกว่า ๑๒๕ องศาฟาเรนไฮต์ ใช้เป็นดินระเบิดทำลายเพราะมีความเร็วในการปะทะและอำนาจการฉีกขาดสูง เหมาะในการใช้ทำงานใต้น้ำ เพราะแท่งดินระเบิดไม่ละลายน้ำ เก็บรักษาได้ในอุณหภูมิที่สูงกว่า ๑๒๐ องศาฟาเรนไฮต์

๒.๒.๑๓ คอมโปสิชันบีพีร์ (Composition B๔) เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสมประกอบไปด้วย RDX ๖๐% TNT ๓๙.๕% และแคลเซียมซิลิเกต (Calcium Silicate) ๐.๕% ใช้เป็นดินระเบิดของบังกาลีเตอร์ปีโด และดินโพรงรุ่นใหม่

๒.๒.๑๔ คอมโปสิชันซีพีร์ (Composition C๔) เป็นวัตถุระเบิดชนิดผสมประกอบไปด้วย RDX ๙๑% กับสารปั้นได้ที่ไม่ใช่วัตถุระเบิด ๙% ใช้แทน คอมโปสิชันซีทีร์ ในการทำลาย และใช้ทำลายหลอดดินระเบิด มีอำนาจการฉีกขาดดีกว่าคอมโปสิชันซีทีร์ และปั้นได้ในช่วงอุณหภูมิมากกว่า (-๗๐ องศาฟาเรนไฮต์ถึง ๑๗๐ องศาฟาเรนไฮต์) มีความคงทนกว่าและถูกน้ำชะกร่อนได้น้อยกว่าเมื่อใช้ทำลายใต้น้ำ

๒.๒.๑๕ เพนโตไลท์ (Pentolite) เป็นส่วนผสมระหว่าง PETN กับ TNT ในอัตราส่วน ๕๐:๕๐ ใช้เป็นดินขยายการระเบิดของดินโพรงบางแบบ

๒.๒.๑๖ ไดนาไมท์ (Dynamite) ไดนาไมท์ส่วนมากมีไนโตรกลีเซอรินปนอยู่ด้วยยกเว้น ไดนาไมท์ทางทหาร กำลังการระเบิดและความไวของไดนาไมท์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างรวมทั้งปริมาณของไนโตรกลีเซอรินที่มีอยู่ใช้ในการระเบิดต่างๆ ไป และในการระเบิดทำลาย ได้แก่ การระเบิดกวาดล้างพื้นที่ขุดหลุม/คูและการระเบิดหิน

๒.๒.๑๗ ไดนาไมท์ทางทหาร (Military Dynamite) เป็นส่วนผสมระหว่าง RDX ๗๕% TNT ๑๕% สารปั้นได้และตัวลดความไว ๑๐% มีกำลังเทียบเท่าไดนาไมท์พลเรือน ๖๐% ไม่มีไนโตรกลีเซอรินผสมด้วย จึงทำให้มีความคงทนมากกว่า ปลอดภัยในการเก็บรักษาและการหยิบยกกว่าไดนาไมท์พลเรือน

วัตถุระเบิดที่เหมาะสมสำหรับใช้ปฏิบัติการทางทหาร จะต้องมีความสมบัติและลักษณะที่เป็นมาตรฐานและเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังนี้

๑. ได้จากวัตถุดิบที่หาได้ง่ายและผลิตได้ในราคาถูก
๒. สามารถใช้ในอากาศชื้นหรือใต้น้ำได้
๓. มีอำนาจการฉีกขาดและพลังงานศักย์เพียงพอสำหรับการใช้งาน
๔. มีความหนาแน่นมาก
๕. มีความคงทนดี สามารถเก็บรักษาไว้ได้นานในทุกสภาพอากาศ ตั้งแต่ -๘๐ องศาฟาเรนไฮต์ ถึง ๑๖๕ องศาฟาเรนไฮต์
๖. ไม่ไวต่อแรงกระแทกหรือเสียดสีจนเกินไปและต้องจุดด้วยตัวจุดง่าย ๆ ได้
๗. มีความเป็นพิษน้อยที่สุด
๘. มีรูปร่างและขนาดเหมาะสมแก่การบรรจุหีบห่อ เก็บรักษา ขนย้ายและใช้งาน

๒.๓ วัตถุระเบิดแสงเครื่อง (Improvised Explosive Device)

ระเบิดแสงเครื่อง คือ ระเบิดที่ผู้ก่อการร้ายประดิษฐ์ขึ้นมาเอง เพื่อใช้ในจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง เป็นวัตถุระเบิดที่เกิดจากการนำเอาสารเคมี และอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายและใกล้ตัวในพื้นที่นั้นๆ มาทำเป็นวัตถุระเบิด ทำให้ระเบิดแสงเครื่อง ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ไม่มี

สัญลักษณ์หรือรูปแบบตัวอักษรใดๆ แสดงให้เห็นว่า เป็นวัตถุระเบิด ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นระเบิด แสงเครื่องแบบถือ/พกพาได้ หรือแบบกระเป่าเอกสาร ระเบิดแสงเครื่องแบบพลีชีพ และระเบิด แสงเครื่องที่ติดไว้กับรถยนต์หรือคาร์บอมบ์ (Car Bomb)

การทำงานของวัตถุระเบิดแสงเครื่อง

ระเบิดแสงเครื่อง มีลักษณะการทำงาน ๓ ระบบ คือ

๑. ระบบสารเคมี เป็นการใส่สารเคมีมาทำให้เกิดการทำงานของระเบิด ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่นิยมใช้เพราะขั้นตอนการประดิษฐ์ยุ่งยาก และเป็นอันตรายกับตัวผู้ประดิษฐ์ เนื่องจากไม่สามารถควบคุมเวลาในการระเบิดได้แน่นอน

๒. ระบบกลไก เป็นการใช้อุปกรณ์ทางกลต่างๆ เช่น แรงดึง แรงกด แรงดีด หรือแรงตก กระแทก มาทำให้เกิดการทำงานของระเบิด นิยมใช้กับการระเบิดที่มุ่งสังหารตัวบุคคล เพราะต้องอาศัยสิ่งต่างๆ ภายนอกมากระทำต่ออุปกรณ์ ระเบิดจึงจะทำงาน

๓. ระบบไฟฟ้า ใช้อุปกรณ์ทางไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ มาทำให้เกิดการทำงานของระเบิด เป็นระบบที่นิยมใช้มาก เนื่องจากสามารถกำหนดเวลาและควบคุมการทำงานได้แน่นอน รวมถึงควบคุมการทำงานในระยะไกลได้ และสามารถออกแบบได้ซับซ้อนและตอบสนองความต้องการของผู้ประดิษฐ์ได้หลายรูปแบบ

ขั้นตอนการทำงานของวัตถุระเบิดแสงเครื่อง

เมื่อส่วนประกอบทั้งหมดถูกเชื่อมต่อกันเป็นวงจรตามลำดับของการระเบิด การทำงานของวัตถุระเบิดแสงเครื่อง จะเริ่มขึ้นอย่างเป็นลูกโซ่ เริ่มจากเมื่อระบบสวิทช์ควบคุมมีการถูกกระตุ้นให้ทำงานก็จะไปทำการปล่อยวงจรไฟฟ้าจากแหล่งกำเนิดไฟฟ้า เช่น แบตเตอรี่ส่งผลให้แบตเตอรี่จ่ายกระแสไฟฟ้าผ่านสายไฟที่อยู่บริเวณปลายหลอดของตัวเชื้อปะทุไฟฟ้า ซึ่งมีหน้าที่เป็นสะพานไฟให้กับดินเริ่มการจุดระเบิด (Primary Charge) ได้แก่ Lead Azide Lead Styphnate Mercury Fulminate ที่บรรจุอยู่ในตัวเชื้อปะทุไฟฟ้านี้เกิดการระเบิดขึ้น ส่งผลต่อให้ดินระเบิดส่วนล่าง (Base Charge) ซึ่งเป็นวัตถุระเบิดชกน้ามักนิยมใช้ RDX PETN หรือ Tetyl ที่เป็นดินระเบิดแรงสูง (High Explosive) เกิดการระเบิดตามแรงระเบิดจากวัตถุระเบิดชกน้าม ในเชื้อปะทุไฟฟ้า จะกระตุ้นให้วัตถุระเบิดแรงสูงในส่วนของดินขยายการระเบิด เช่น Dynamine Emulsion Anzomex เกิดการระเบิดขึ้นและแรงระเบิดจากวัตถุระเบิดแรงสูงจะกระตุ้นให้วัตถุระเบิดหลัก เช่น ANFO หรือ TNT เกิดการระเบิดขึ้นในที่สุด

การตรวจหาวัตถุระเบิด(Explosive Detection)

การตรวจหาวัตถุระเบิดมี ๓ รูปแบบ คือ

๑. Bulk Explosive เป็นการตรวจหาวัตถุระเบิด โดยอาศัยการตรวจหาชิ้นส่วนของวัตถุระเบิดหรือส่วนประกอบที่อยู่ในลูกระเบิด เช่น นาฬิกา สวิตช์ วัตถุระเบิด ขนวน เศษโลหะ ด้วยเทคโนโลยีต่างๆ เช่น เครื่องเอกซเรย์ หรือการตรวจหาวัตถุระเบิดด้วยเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ซึ่งจะเน้นถึงการตรวจคุณลักษณะของสารพิษ (Material Characterization) ที่เป็นองค์ประกอบอยู่ในวัตถุระเบิดนั้น เช่น ตรวจหาโลหะหนัก ตรวจหาโครงสร้างโมเลกุล โครงสร้างผลึก หรือการตรวจหาความหนาแน่นของธาตุไนโตรเจน คาร์บอน และออกซิเจน เป็นต้น

๒. Shape เป็นการตรวจหาวัตถุระเบิด โดยการอาศัยคลื่นแม่เหล็กหรือพลังงานของสารระเบิดที่ได้ปลดปล่อยออกมาจากตัวของสารระเบิดเอง แล้วใช้เครื่องมือที่ใช้หลักการตรวจจับพลังงานเหล่านี้ เช่น เครื่องที่ใช้หลักการทาง UVIR และ Radar

๓. Vapor Phase เป็นการตรวจหาวัตถุระเบิด จากไอระเหยของสารระเบิด ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของสารระเบิดมักจะเป็นสารระเหย (Volatile Compound) ซึ่งจะมีไอระเหยออกมาข้างนอกหรือติดอยู่ตามผิวของวัตถุระเบิดหรือภาชนะที่หุ้มห่อ สามารถใช้เทคโนโลยีในการตรวจวิเคราะห์หาสารระเบิดเหล่านี้ได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗

มาตรา ๖ ในเขตที่ประกาศใช้กฏอัยการศึกให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธการระงับปราบปรามหรือการรักษาความสงบเรียบร้อย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

มาตรา ๙ การตรวจค้นนั้นให้มีอำนาจที่จะตรวจค้นดังต่อไปนี้

(๑) ที่จะตรวจค้นบรรดาสิ่งซึ่งจะเกณฑ์ หรือต้องห้ามหรือต้องยึดหรือจะต้องเข้าอาศัยหรือมีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งมีอำนาจที่จะตรวจค้นได้ไม่ว่าที่ตัวบุคคล ในยานพาหนะ เคหะสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือที่ใดๆ และไม่ว่าเวลาใดๆ ทั้งสิ้น

(๒) ที่จะตรวจ ข่าวดสาร จดหมาย โทรเลข หีบห่อ หรือสิ่งอื่นใดที่ส่งหรือมีไปมาถึงกันในเขตที่ประกาศใช้กฏอัยการศึก

(๓) ที่จะตรวจ หนังสือสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณาบท หรือ คำประพันธ์

มาตรา ๑๑ การห้ามนั้นให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ดังนี้

(๕) ที่จะห้ามมี หรือ ใช้เครื่องมือสื่อสาร หรือ อาวุธเครื่องอุปกรณ์ของอาวุธและเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติ ทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคลสัตว์พืช หรือทรัพย์สิน หรือที่อาจนำไปใช้ทำเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติดังกล่าวได้

(๗) ที่จะห้ามบุคคลเข้าไป หรือ อาศัยอยู่ในเขตท้องที่ใด ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อการยุทธการระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อย และเมื่อได้ประกาศห้ามเมื่อใดแล้ว ให้ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตนั้นออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ได้ประกาศกำหนด

๒. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรา ๑๘ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันปราบปรามระงับยับยั้งและแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ภายในพื้นที่ตามมาตรา ๑๕ ให้ผู้อำนวยการโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติการหรืองดเว้นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใด

(๒) ห้ามเข้า หรือ ให้ออกจากบริเวณพื้นที่ อาคาร หรือ สถานที่ที่กำหนด ในห้วงเวลาที่ปฏิบัติการ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นบุคคล ซึ่งได้รับการยกเว้น

(๓) ห้ามออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด

(๔) ห้ามนำอาวุธออกนอกเคหสถาน

(๕) ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม หรือการใช้ยานพาหนะ หรือกำหนดเงื่อนไขการใช้เส้นทางคมนาคม หรือการใช้ยานพาหนะ

(๖) ให้บุคคลปฏิบัติ หรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด อันเกี่ยวกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่ชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของประชาชน

ข้อกำหนดตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขเวลา หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ด้วยก็ได้ ทั้งนี้การกำหนดดังกล่าว ต้องไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชนเกินสมควรแก่เหตุ

มาตรา ๒๔ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามมาตรา ๑๘ (๒) (๓) (๔) (๕) หรือ (๖) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๓. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๕๔๘

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่สถานการณ์ฉุกเฉิน มีการก่อการร้ายการใช้กำลังประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สิน หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐความปลอดภัยในชีวิต หรือทรัพย์สินของรัฐ หรือบุคคล และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาให้ยุติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง ให้นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้น เป็นสถานการณ์ที่มีความร้ายแรงและให้นำความในมาตรา ๕ และมาตรา ๖ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม เมื่อมีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว นอกจากอำนาจตามมาตรา ๗ มาตรา ๘ มาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือเป็นผู้ใช้ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น หรือปกปิดข้อมูล เกี่ยวกับการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้เท่าที่มีเหตุจำเป็น เพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำการ หรือร่วมมือกระทำการใดๆ อันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงหรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

(๕) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจสอบ จดหมาย หนังสือสิ่งพิมพ์ โทรเลข โทรศัพท์ หรือการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นใด ตลอดจนการสั่งระงับ หรือยับยั้งการติดต่อ หรือการสื่อสารใด เพื่อป้องกันหรือระงับเหตุการณ์ร้ายแรง โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษโดยอนุโลม

(๖) ประกาศห้ามมิให้กระทำการใดๆ หรือสั่งให้กระทำการใดๆ เท่าที่จำเป็นแก่การรักษาความมั่นคงของรัฐความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน

(๙) ประกาศให้การซื้อ ขาย ใช้ หรือ มีไว้ในครอบครอง ซึ่งอาวุธสินค้า เวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัสดุอุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจใช้ในการก่อความไม่สงบหรือก่อการร้าย ต้องรายงาน หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

(๑๐) ออกคำสั่งให้ใช้กำลังทหาร เพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจระงับเหตุการณ์ร้ายแรง หรือควบคุมสถานการณ์ให้เกิดความสงบโดยด่วน ทั้งนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ของทหารให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้โดยการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายทหารจะทำได้ในกรณีใดได้เพียงใด ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและเงื่อนไขที่นายกรัฐมนตรีกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่ากรณีที่มีการใช้กฎอัยการศึก

เมื่อเหตุการณ์ร้ายแรงตามวรรคหนึ่งยุติลงแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีประกาศยกเลิกประกาศตามมาตราี้โดยเร็ว

มาตรา ๑๒ ในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยตามประกาศในมาตรา ๑๑ (๑) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจหรือศาลอาญา เพื่อขออนุญาตดำเนินการ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวได้ไม่เกินเจ็ดวันและต้องควบคุมไว้ในสถานที่ที่กำหนด ซึ่งไม่ใช่สถานีดำรวจที่คุมขังทัณฑสถานหรือเรือนจำ โดยจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ในลักษณะเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวต่อเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาล เพื่อขยายระยะเวลาการควบคุมตัวต่อได้อีกคราวละเจ็ดวัน แต่รวมระยะเวลาควบคุมตัวทั้งหมดต้องไม่เกินกว่าสามสิบวัน เมื่อครบกำหนดแล้ว หากจะต้องควบคุมตัวต่อไปให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำรายงานเกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลนั้นเสนอต่อศาลที่มีคำสั่งอนุญาตตามวรรคหนึ่งและจัดส่งสำเนา รายงานนั้นไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ญาติของบุคคลนั้นสามารถขอดูรายงานดังกล่าวได้ ตลอดระยะเวลาที่ควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้

การร้องขออนุญาตต่อศาลตามวรรคหนึ่งให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการขออนุญาตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดประกาศหรือคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ หรือมาตรา ๑๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๔. พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พุทธศักราช ๒๔๙๐

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

(๓) “วัตถุระเบิด” คือ วัตถุที่สามารถส่งกำลังดันอย่างแรงต่อสิ่งห้อมล้อมโดยฉับพลันในเมื่อระเบิดขึ้น โดยมีสิ่งเหมาะสมทำให้เกิดกำลังดัน หรือโดยการสลายตัวของวัตถุระเบิดนั้น ทำให้มีแรงทำลายหรือแรงประหาร กับหมายควมรวมตลอดถึง เชื้อประทุต่างๆ หรือวัตถุอื่นใด อันมีสภาพคล้ายคลึงกัน ซึ่งใช้หรือทำขึ้นเพื่อให้เกิดการระเบิด ซึ่งรัฐมนตรีจะได้ประกาศระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๘ ห้ามมิให้ผู้ใด ทำ ซื่อ มี ใช้ สั่ง นำเข้า คำ หรือจำหน่ายด้วยประการใดๆ ซึ่งวัตถุระเบิด เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่ นายทะเบียนจะออกใบอนุญาตได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี

มาตรา ๔๓ ห้ามมิให้ย้ายวัตถุระเบิดจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง เว้นแต่ได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงาน ซึ่งรัฐมนตรีกำหนดไว้และในการย้ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในหนังสืออนุญาตนั้นด้วย

มาตรา ๗๔ ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติเกี่ยวกับวัตถุระเบิดตามมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง หรือ วรรคสาม ซึ่งได้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา ๔๑ หรือฝ่าฝืนมาตรา ๓๘ ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

มาตรา ๘๐ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๓๗ วรรคสอง หรือมาตรา ๔๓ หรือฝ่าฝืนเงื่อนไขตามมาตรา ๔๐ ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ห้าร้อยบาทถึงห้าพันบาท

๕. พระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“ยุทธภัณฑ์” หมายความว่า อาวุธ เครื่องอุปกรณ์ของอาวุธ สารเคมี สารชีวะ สารรังสี หรือเครื่องมือเครื่องใช้ ที่อาจนำไปใช้ในการรบหรือการสงครามได้ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามมาตรา ๗

“สั่งเข้ามา” หมายความว่า สั่งเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งยุทธภัณฑ์

“นำเข้ามา” หมายความว่า นำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งยุทธภัณฑ์

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ประกอบ ซ่อมแซม เปลี่ยนลักษณะ ผสมแปรสภาพปรุงแต่ง หรือแบ่งบรรจุซึ่งยุทธภัณฑ์

“มี” หมายความว่า มีกรรมสิทธิ์หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยุทธภัณฑ์

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใด สั่งเข้ามา นำเข้ามา ผลิต หรือมีซึ่งยุทธภัณฑ์ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากปลัดกระทรวงกลาโหม

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดเงื่อนไขไว้ในใบอนุญาตก็ได้

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๓ ผู้รับใบอนุญาตผู้ใด ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๖. พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พุทธศักราช ๒๕๓๕

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

วัตถุอันตรายหมายความว่าวัตถุดังต่อไปนี้

(๑) วัตถุระเบิดได้

(๒) วัตถุไวไฟ

(๓) วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์

- (๔) วัตถุมีพิษ
- (๕) วัตถุที่ทำให้เกิดโรค
- (๖) วัตถุกำมันตรังสี
- (๗) วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม
- (๘) วัตถุกัดกร่อน
- (๙) วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง
- (๑๐) วัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นครีเม็กกันท์ หรือ สิ่งอื่นใด ที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือ สิ่งแวดล้อม

“ผลิต” หมายความว่า ทำ เพาะ ปูจ ผสม แปรสภาพ ปูจแต่ง แบ่ง บรรจุ หรือรวมบรรจุ

“นำเข้า” หมายความว่า นำ หรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร หรือนำผ่าน ส่งออกหมายความว่า ส่ง หรือดำเนินการเพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

“ขาย” หมายความว่า การจำหน่าย จ่าย หรือแจก เพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงการมีไว้เพื่อขายด้วย

“มีไว้ในครอบครอง” หมายความว่า การมีไว้ในครอบครอง ไม่ว่าจะเพื่อตนเอง หรือผู้อื่นและไม่ว่าจะเป็นการมีไว้ เพื่อขาย เพื่อขนส่ง เพื่อใช้ หรือเพื่อประการอื่นใด และรวมถึงการทิ้งอยู่หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย

“ฉลาก” หมายความว่า รูปรอยประดิษฐ์ หรือข้อความใด ซึ่งแสดงไว้ที่ วัตถุอันตรายหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุ หรือสอดแทรก หรือรวมไว้กับวัตถุอันตราย หรือภาชนะบรรจุ หรือ หีบห่อบรรจุ และหมายความรวมถึง เอกสาร หรือคู่มือประกอบการใช้วัตถุอันตรายด้วย

๗. ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๑๓๕/๑ ผู้ใดกระทำการอันเป็นความผิดอาญาดังต่อไปนี้

(๑) ใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใด อันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกาย หรือเสรีภาพของบุคคลใดๆ

(๒) กระทำการใด อันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบโทรคมนาคม หรือโครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นประโยชน์สาธารณะ

(๓) การกระทำการใด อันก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ทรัพย์สินของรัฐหนึ่งรัฐใด หรือของบุคคลใด หรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ

ถ้าการกระทำนั้น ได้กระทำโดยมีความมุ่งหมาย เพื่อขู่เข็ญหรือ บังคับรัฐบาลไทย รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ ให้กระทำหรือไม่กระทำการใด อันจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือเพื่อสร้างความปั่นป่วน เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน ผู้นั้นกระทำความผิดฐานก่อการร้าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท

การกระทำในการเดินขบวน ชุมนุม ประท้วงโต้แย้ง หรือเคลื่อนไหวก่อการร้ายเพื่อเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือ หรือให้ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นการกระทำความผิดฐานก่อการร้าย

มาตรา ๑๓๕/๒ ผู้ใด

(๑) ชูเชื้อว่าจะกระทำการก่อการร้าย โดยมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้น จะกระทำการตามที่ชูเชื้อจริง หรือ

(๒) สะสมกำลังพล หรืออาวุธ จัดการ หรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึกการก่อการร้าย ตระเตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อก่อการร้าย หรือกระทำความผิดใดๆ อันเป็นส่วนของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือ รู้ว่ามีผู้ก่อการร้าย และกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือปกปิดไว้

ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท

มาตรา ๑๓๕/๓ ผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดตามมาตรา ๑๓๕/๑ หรือมาตรา ๑๓๕/๒ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้นๆ

มาตรา ๒๐๙ ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคล ซึ่งปกปิดวิธีดำเนินการและมีความมุ่งหมายเพื่อการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นอั้งยี่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในคณะบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา ๒๑๐ ผู้ใดสมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในภาค ๒ นี้ และความผิดนั้นมีกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นช่องโจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าเป็นการสมคบเพื่อกระทำความผิด มีระวางโทษถึงประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท

มาตรา ๒๑๗ ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปีและปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

มาตรา ๒๑๘ ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์สินดังต่อไปนี้

- (๑) โรงเรือน เรือ หรือแพที่คนอยู่อาศัย
- (๒) โรงเรือน เรือ หรือแพอันเป็นที่เก็บหรือที่ทำสินค้า
- (๓) โรงมหรสพหรือสถานที่ประชุม
- (๔) โรงเรือนอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นสาธารณสถาน หรือเป็นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามศาสนา

(๕) สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน หรือที่จอดรถ หรือเรือสาธารณะ

(๖) เรือกลไฟ หรือเรือยนต์อันมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป อากาศยาน หรือ รถไฟที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ

ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี

มาตรา ๒๒๑ ผู้ใดกระทำให้เกิดระเบิด จนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น หรือ ทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

มาตรา ๒๒๒ ผู้ใดกระทำให้เกิดระเบิด จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินดังกล่าว ในมาตรา ๒๑๗ หรือมาตรา ๒๑๘ ต้องระวางโทษ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ

มาตรา ๒๒๓ ความผิดดังกล่าวในมาตรา ๒๑๗ มาตรา ๒๑๘ มาตรา ๒๒๐ มาตรา ๒๒๑ หรือมาตรา ๒๒๒ นั้น ถ้าทรัพย์สินที่เป็นอันตราย หรือที่น่าจะเป็นอันตราย เป็นทรัพย์สินที่มีราคาค่าต่ำ และการกระทำนั้นไม่น่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือ ปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๒๔ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา ๒๑๗ มาตรา ๒๑๘ มาตรา ๒๒๑ หรือ มาตรา ๒๒๒ เป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ถ้าเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี

มาตรา ๒๔๘ ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุก ตลอดชีวิต หรือจำคุก ตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี

มาตรา ๒๔๙ ผู้ใด

(๑) ฆ่าบุพการี

(๒) ฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือ เพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่

(๓) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำความ หน้าที่หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วยหรือได้ช่วยเจ้าพนักงาน ดังกล่าวแล้ว

(๔) ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน

(๕) ฆ่าผู้อื่นโดยทรนาคหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย

(๖) ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือ เพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำ ความผิดอย่างอื่น หรือ

(๗) ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์ อันเกิดแต่การที่ตน ได้กระทำความผิดอื่นเพื่อปกปิดความผิดอื่นของตนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดที่ตนได้ กระทำไว้ต้องระวางโทษประหารชีวิต

๘. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒ ในประมวลกฎหมายนี้

(๑๐) “การสืบสวน” หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง และ หลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

(๑๑) “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ

มาตรา ๗๗ หมายถึงให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร

มาตรา ๗๘ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้เว้นแต่

(๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐

(๒) เมื่อพบบุคคล โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่น อันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา ๖๖ (๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(๔) เป็นการจับผู้ต้องหา หรือ จำเลยที่หนี หรือ จะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๗

มาตรา ๘๕ เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

การค้นนั้น จักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๘๗ ห้ามมิให้ ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับ ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็น เพื่อทำการสอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล ขอหมายซึ่งผู้ต้องหานั้นไว้ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้อง ไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีตามวรรคหก เมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็นศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

มาตรา ๑๐๐ ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้นหรือจะถูกค้นจะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้หรือให้อยู่ในความดูแลของ เจ้าพนักงานในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้การขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล

ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นได้ เอาสิ่งของที่ต้องการพบชุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้ตั้งบัญญัติไว้ตามมาตรา ๘๕

มาตรา ๑๐๒ การค้นในที่รโหฐานนั้น ก่อนลงมือค้นให้เจ้าพนักงานผู้ค้นแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อนและเท่าที่สามารถจะทำได้ ให้ค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น หรือถ้าหากบุคคลเช่นกล่าวนั้นไม่ได้ ก็ให้ค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานได้ขอร้องมาเป็นพยาน

การค้นที่อยู่ หรือสำนักงานของผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ให้ทำต่อหน้าผู้นั้น ถ้าผู้นั้นไม่สามารถ หรือไม่ติดใจมากำกับจะตั้งผู้แทน หรือให้พยานมากำกับก็ได้ ถ้าผู้แทนหรือพยานไม่มี ให้ค้นต่อหน้าบุคคลในครอบครัว หรือต่อหน้าพยานดังกล่าวในวรรคก่อน

สิ่งของใดที่ยึดได้ต้องให้ผู้ครอบครองสถานที่ บุคคลในครอบครัว ผู้ต้องหาจำเลย ผู้แทนหรือพยานดูเพื่อให้รับรองว่าถูกต้อง ถ้าบุคคลเช่นกล่าวนั้นรับรองหรือไม่ยอมรับรองก็ให้บันทึกไว้

มาตรา ๒๒๖ พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจมีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น อันว่าด้วยการสืบพยาน

มาตรา ๒๒๖/๑ ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้น หรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ความสำคัญและความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น

(๒) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี

(๓) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ

(๔) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบ อันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น

ได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด

มาตรา ๒๒๖/๒ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่นๆ หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของจำเลย เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีที่ถูกฟ้องเว้นแต่พยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์ประกอบความผิดของคดีที่ฟ้อง

(๒) พยานหลักฐานที่แสดงถึงลักษณะ วิธี หรือรูปแบบเฉพาะ ในการกระทำความผิดของจำเลย

(๓) พยานหลักฐานที่หักล้างข้อกล่าวอ้างของจำเลยถึงการกระทำ หรือความประพฤติในส่วนของจำเลย

ความในวรรคหนึ่งไม่ห้ามการนำสืบพยานหลักฐานดังกล่าว เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือเพิ่มโทษ

มาตรา ๒๒๖/๓ ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใด นำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสาร หรือวัตถุอื่นใด ซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าเว้นแต่

(๑) ตามสภาพลักษณะแหล่งที่มาและข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่า นั้น น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(๒) มีเหตุจำเป็นเนื่องจากไม่สามารถนำบุคคล ซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้และมีเหตุผลสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น

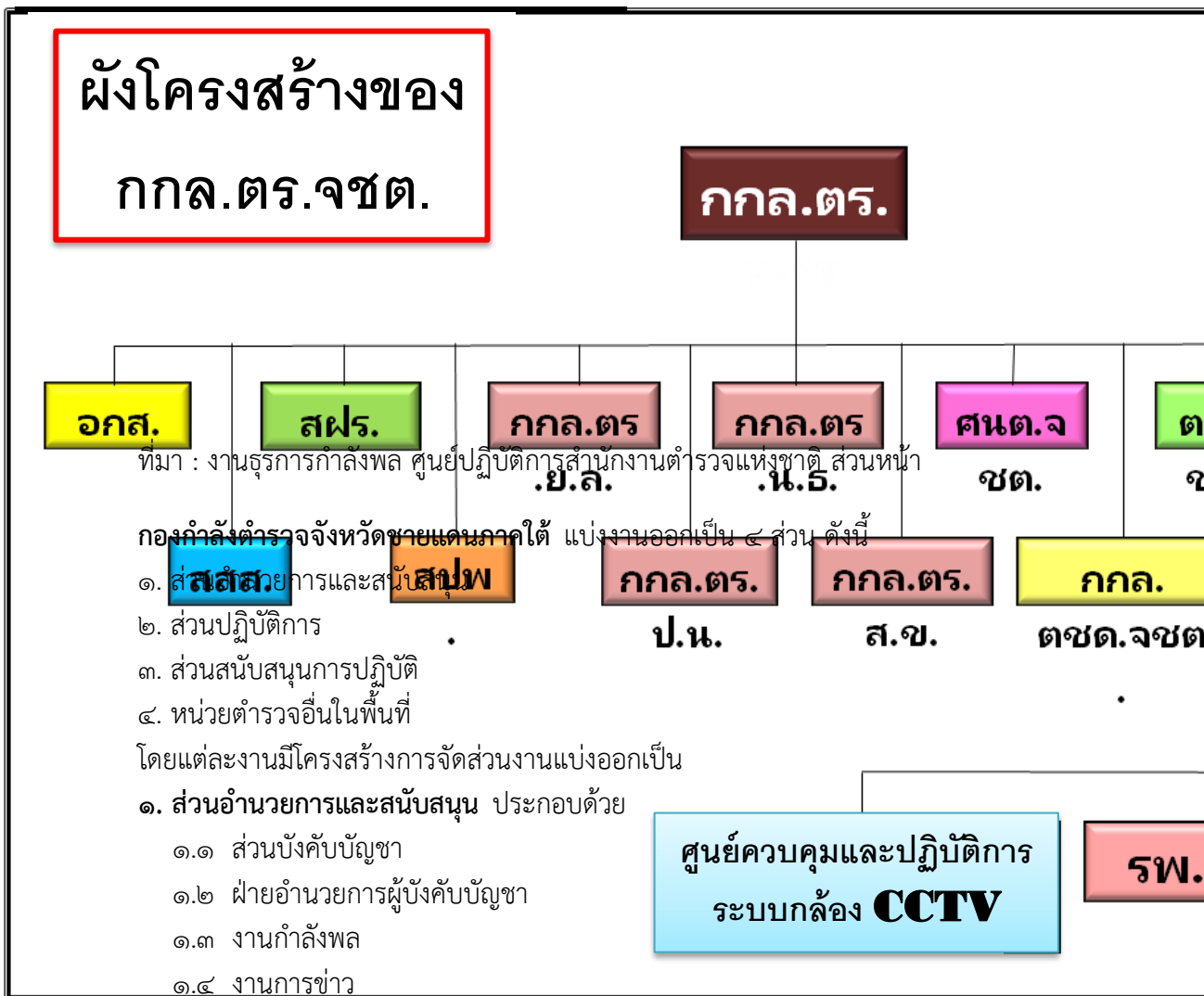
ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้าน ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนาม หรือชนิด และลักษณะของ พยานบอกเล่า เหตุผลที่ไม่ยอมรับและข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงาน หรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้น ยืนยันคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๒๒๗ ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงนำพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

โครงสร้างการจัดกองกำลังตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

แผนภาพที่ ๒ - ๑ ผังโครงสร้างกองกำลังตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ.๒๕๖๐

๒. ส่วนปฏิบัติการ ประกอบด้วย

๒.๑ กองกำลังตำรวจจังหวัดยะลา ประกอบด้วย

- ๒.๑.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๒.๑.๒ ฝ่ายอำนวยการ
- ๒.๑.๓ งานสืบสวนสอบสวน
- ๒.๑.๔ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ
- ๒.๑.๕ ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิด
- ๒.๑.๖ หน่วยสนับสนุน

๒.๑.๗ สถานีตำรวจภูธรในสังกัด ๑๗ สถานี ได้แก่ สภ.เมืองยะลา สภ.เบตง สภ.รามัน สภ.ยะหา สภ.บันนังสตา สภ.ธารโต สภ.กาบัง สภ.กรงปินัง สภ.ลำใหม่ สภ.อัยเยอร์เวง สภ.ยะรม สภ.จะก๊ะ สภ.โกตาบารู สภ.ท่าธง สภ.ปะแต สภ.บาตูดามัง และ สภ.แม่หวาด

๒.๒ กองกำลังตำรวจจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย

- ๒.๒.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๒.๒.๒ ฝ่ายอำนวยการ
- ๒.๒.๓ งานสืบสวนสอบสวน
- ๒.๒.๔ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ
- ๒.๒.๕ ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิด
- ๒.๒.๖ หน่วยสนับสนุน

๒.๒.๗ สถานีตำรวจภูธรในสังกัด ๑๕ สถานี ได้แก่ สภ.เมืองปัตตานี สภ.สายบุรี สภ.โคกโพธิ์ สภ.หนองจิก สภ.มายอ สภ.ยะหริ่ง สภ.ปะนาเระ สภ.ยะรัง สภ.กะพ้อ สภ.ไม้แก่น สภ.ทุ่งยางแดง สภ.แม่ลาน สภ.บ้านโสร่ง สภ.ราตาปันยัง และ สภ.นาประดู่

๒.๓ กองกำลังตำรวจจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย

- ๒.๓.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๒.๓.๒ ฝ่ายอำนวยการ
- ๒.๓.๓ งานสืบสวนสอบสวน
- ๒.๓.๔ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ
- ๒.๓.๕ ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิด
- ๒.๓.๖ หน่วยสนับสนุน

๒.๓.๗ สถานีตำรวจภูธรในสังกัด ๑๙ สถานี ได้แก่ สภ.เมืองนราธิวาส สภ.สุไหงโกลก สภ.ตากใบ สภ.บาเจาะ สภ.ระแงะ สภ.รือเสาะ สภ.สุไหงปาดิ์ สภ.แว้ง สภ.สุคีริน สภ.ศรีสาคร สภ.ยี่งอ สภ.จะแนะ สภ.เจาะไอร้อง สภ.ตันหยง สภ.โคกเคียน สภ.มูโนะ สภ.ปาลูกาสามะ และ สภ.ไฉะจูด

๒.๔ กองกำลังตำรวจจังหวัดสงขลา (๔ อำเภอ) ประกอบด้วย

- ๒.๔.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๒.๔.๒ ฝ่ายอำนวยการ
- ๒.๔.๓ งานสืบสวนสอบสวน
- ๒.๔.๔ ด้านตรวจควบคุม

๒.๔.๕ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ

๒.๔.๖ สถานีตำรวจในสังกัด ๘ สถานี ได้แก่ สภ.นาทวี สภ.จะนะ สภ.เทพา สภ.สะบ้าย้อย สภ.สะทอน สภ.ควนมิต สภ.ห้วยปลิง และ สภ.บ้านโหนด

๒.๕ กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย

๒.๕.๑ ส่วนบังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการ

๒.๕.๒ ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๔

๒.๕.๓ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ๔๔

๒.๕.๔ ชุดเฉพาะกิจกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ๔๓

๒.๕.๕ ชุดเฉพาะกิจกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ๔๔

๒.๕.๖ ชุดควบคุมตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส

และชุดปฏิบัติการรบพิเศษ

๓. ส่วนสนับสนุนการปฏิบัติ ประกอบด้วย

๓.๑ ส่วนสืบสวนสอบสวน ประกอบด้วย

๓.๑.๑ ส่วนบังคับบัญชา

๓.๑.๒ ฝ่ายอำนวยการ

๓.๑.๓ ศูนย์ข้อมูลด้านการสืบสวน

๓.๑.๔ งานสืบสวนอาชญากรรม

๓.๑.๕ ศูนย์พิทักษ์สันติ

๓.๑.๖ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ (ศปจร.)

๓.๑.๗ กลุ่มงานสอบสวน

๓.๑.๘ งานสืบสวนคดีความมั่นคง

๓.๒ ศูนย์นิติวิทยาศาสตร์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย

๓.๒.๑ ส่วนบังคับบัญชา

๓.๒.๒ งานอำนวยการ

๓.๒.๓ งานตรวจสถานที่เกิดเหตุ

๓.๒.๔ งานทะเบียนประวัติอาชญากร

๓.๒.๕ งานตรวจพิสูจน์

๓.๒.๖ งานบริหารข้อมูลทางคดี

๓.๒.๗ งานนิติเวชวิทยา

๓.๒.๘ ศูนย์ปฏิบัติการศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๙ ส่วนหน้า

๓.๓ ศูนย์ควบคุมและต่อต้านวัตถุระเบิด ประกอบด้วย

๓.๓.๑ ส่วนบังคับบัญชา

๓.๓.๒ งานอำนวยการ

๓.๓.๓ งานตรวจพิสูจน์

๓.๓.๔ งานควบคุมและต่อต้านวัตถุระเบิด

๓.๓.๕ งานระบบฐานข้อมูล

โดยมีสายการประสานงานข้อมูลระเบิดในพื้นที่ ได้แก่ แผนกข้อมูลวัตถุระเบิด ส่วนข่าวกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า และส่วนสนับสนุนการปฏิบัติ ได้แก่ งานสืบสวนคดีสำคัญ ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๑๐ ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิดจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ตำรวจตระเวนชายแดน ชุดสืบสวนภูธรจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และหน่วยทำลายล้างวัตถุระเบิดอินทัย กรมสรรพาวุธทหารบก

๓.๔ ส่วนปฏิบัติการพิเศษ ประกอบด้วย

- ๓.๔.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๓.๔.๒ ฝ่ายอำนาจการ
- ๓.๔.๓ กองร้อย นปพ.ที่ ๑
- ๓.๔.๔ กองร้อย นปพ.ที่ ๒
- ๓.๔.๕ ชุดสนับสนุนทางยุทธวิธี

๓.๕ ส่วนฝึกอบรม ประกอบด้วย

- ๓.๕.๑ ฝ่ายอำนาจการ
- ๓.๕.๒ ฝ่ายการฝึก

๓.๖ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ (ศปจร.)

ประกอบด้วย

- ๓.๖.๑ ฝ่ายอำนาจการ
- ๓.๖.๒ งานติดตามยานพาหนะที่สูญหาย
- ๓.๖.๓ ชุดวิทยากร

๓.๗ ศูนย์ควบคุมและปฏิบัติการกล้อง CCTV ประกอบด้วย

- ๓.๗.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๓.๗.๒ งานอำนาจการวิเคราะห์และฐานข้อมูล
- ๓.๗.๓ งานควบคุมระบบ CCTV และฝ่ายเทคนิค
- ๓.๗.๔ งานปฏิบัติรับแจ้งเหตุและสื่อสาร

๓.๘ ส่วนการแพทย์ ประกอบด้วย

- ๓.๘.๑ ส่วนบังคับบัญชา
- ๓.๘.๒ ฝ่ายอำนาจการ/งานส่งกลับสายแพทย์
- ๓.๘.๓ หมวดการแพทย์
- ๓.๘.๔ หมวดพยาบาล

๔. หน่วยตำรวจอื่นในพื้นที่ ตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตร.จชต.) ประกอบด้วย

- ๔.๑ กองบินตำรวจ (บ.ตร.)
- ๔.๒ ตำรวจท่องเที่ยว (ทท.)
- ๔.๓ ตำรวจน้ำ (รน.)
- ๔.๔ ตำรวจรถไฟ (รฟ.)
- ๔.๕ ตำรวจทางหลวง (ทล.)

๔.๖ ตำรวจปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ปทส.)

๔.๗ ตำรวจสันติบาล (ส.)

๔.๘ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง (ตม.)

๔.๙ ตำรวจปราบปรามยาเสพติด (ปส.)

๔.๑๐ ตำรวจสื่อสาร (สส.)

๔.๑๑ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ประกอบด้วย ส่วนบังคับบัญชา และงานป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐธร เพระสุนทร (๒๕๕๔ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพและบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาการก่อความไม่สงบและบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งเพื่อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก หากนำวิเคราะห์ถึงสาเหตุหลักของปัญหา จะพบว่ามาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจประชาชนในพื้นที่ และนโยบายของรัฐ โดยข้อเสนอแนะ สำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ การสร้างความเข้าใจกับประชาชนผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เพื่อเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานของตำรวจ การศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีในพื้นที่ เพื่อให้สามารถเข้ากับประชาชนในท้องถิ่นให้ได้ การมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในพื้นที่ให้มีความเหมาะสม และสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวเน้นงานมวลชนสัมพันธ์และการพัฒนาชุมชน

ภูษิต มหาพรหม (๒๕๕๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสืบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสืบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจนครบาลที่มีประสิทธิภาพ และศึกษาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสืบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจนครบาล จำแนกตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม จากการศึกษาพบว่า การแสดงความคิดเห็นด้านนโยบาย/กฎหมาย/กฎระเบียบบุคลากรจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เสนอว่า ต้องมีการจัดทำระเบียบข้อตกลงกับหน่วยงานในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ด้านการบริหารงานบุคคลจะต้องสร้างขวัญและกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ที่มีสายงานที่มีความก้าวหน้าโดยตรง ด้านการตรวจสถานที่เกิดเหตุและสภาพแวดล้อม ต้องให้ความสำคัญกับสถานที่เกิดเหตุและระบุรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานให้ครบถ้วน ด้านการประสานงานหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านความร่วมมือของประชาชนจะต้องพบปะประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในความร่วมมือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม และด้านการใช้วิทยาการในการพิสูจน์หลักฐาน จะต้องสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างครบถ้วน ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสืบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า มีความเห็นด้วยในด้านการบริหาร

งานบุคคล และด้านการใช้วิทยาการในการพิสูจน์หลักฐานมาเป็นอันดับที่ ๑ รองลงมา ได้แก่ ด้านการตรวจสถานที่เกิดเหตุและสภาพแวดล้อม อันดับที่ ๔ ได้แก่ ด้านนโยบาย/กฎหมาย/กฎระเบียบ อันดับที่ ๕ ได้แก่ ด้านความร่วมมือของประชาชน ขณะที่อันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่านายตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ทำหน้าที่สืบสวนทั้ง ๙ กองบังคับการตำรวจนครบาล จะมีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน แต่การทดสอบสมมติฐานความแตกต่างด้านความคิดเห็นดังกล่าว ไม่มีความแตกต่างกัน

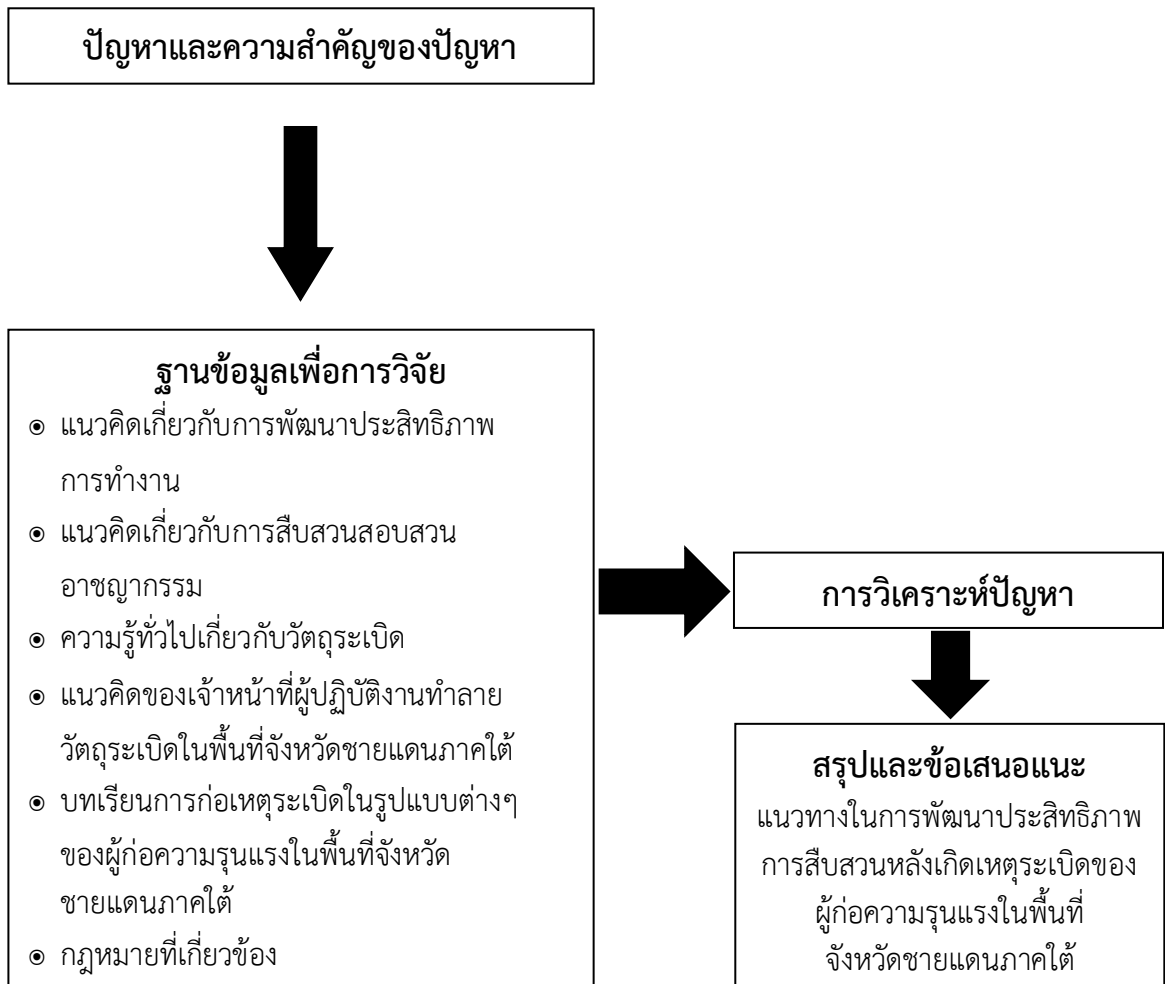
สมณิ พรหมรส (๒๕๕๔ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงของชาติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยมีเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ความรุนแรง ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องคือ อุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทำให้กระบวนการก่อการร้ายขยายตัวมากขึ้น โดยอาศัยความบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมมาใช้ในการปลุกระดมชาวบ้านให้กลายเป็นแนวร่วม ซึ่งยิ่งทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมสถานการณ์และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนความเชื่อมั่นของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ยาก และไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมในการแก้ไขปัญหา และประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงควรมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้ ความเข้าใจ ด้านกฎหมาย และขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปหลัคนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน ส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เบียดเบียนเอาเปรียบจากการบ่มเพาะอุดมการณ์ในการแบ่งแยกดินแดน ปรับปรุงประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม โดยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานทุกระดับ นำระบบงานนิติวิทยาศาสตร์มาใช้อย่างจริงจัง รวมทั้ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เพื่อลดข้อพิพาทและขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

กรกฎ ทองชะโชค, อภิวัฒน์ สมานธิ, อธิพร ทองชะโชค (๒๕๕๙ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐาน เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยกระบวนการ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดีความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินคดีด้านการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์หลักฐานในการดำเนินคดีความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ ยังคงปฏิบัติงานแบบแยกส่วนตามภารกิจของหน่วยงานตนเอง ปัญหาอุปสรรคเนื่องจากการดำเนินคดีความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พนักงานสอบสวนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะทำงานคดีความมั่นคง ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่

ทำการสอบสวนเฉพาะคดีความมั่นคงอย่างเดียว แต่ยังคงรับภาระงานทำคดีอาญาอื่นๆ ในส่วนของพนักงานอัยการเมื่อมีความเห็นสั่งฟ้องในคดีความมั่นคงบางคดี ไม่สามารถดำเนินคดีตั้งแต่การทำ ความเห็นสั่งฟ้องจนถึงชั้นการสืบพยานในชั้นศาลให้เสร็จสิ้น ได้เนื่องจากครบวาระการโยกย้ายออกจากพื้นที่ จึงไม่สามารถบริหารคดีตั้งแต่ต้นจนคดีเสร็จสิ้นได้ จึงควรกำหนดให้พนักงานอัยการ เข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่ต้น และการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการไม่ควรกำหนดระยะเวลาให้สิทธิในการย้ายออกจากพื้นที่ แต่พิจารณาจากการ ทำงานต่อเนื่องของคดีที่รับผิดชอบ เพื่อให้ดำเนินการคดีเสร็จสิ้นถึงจะมีสิทธิย้ายออกจากพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒-๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุป

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ทราบถึง ปัญหาการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้น มีสาเหตุของความขัดแย้งมาจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน เนื่องจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านต่างๆ ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกดขี่ข่มเหงจนลูกหลาน ก่อให้เกิดกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน มีการบ่มเพาะและปลูกฝังอุดมการณ์ให้เยาวชนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โฆษณาชวนเชื่อ และสร้างข่าวลือ เพื่อหวังผลให้ประชาชนเกลียดชัง ไม่ให้ความร่วมมือ และต่อต้านอำนาจรัฐ รวมทั้ง การจับอาวุธเข้ามาต่อสู้และสร้างสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีการนำกฎหมายพิเศษมาใช้ในการจัดการกับผู้ก่อความไม่สงบ แต่การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง พนักงานสอบสวนไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่ดีมาใช้ประกอบสำนวนเพื่อฟ้องผู้ต้องหาได้ ส่วนใหญ่จะเป็นพยานบอกเล่า ซึ่งไม่เป็นที่เชื่อถือและสามารถกลับคำให้การได้ในชั้นศาล เมื่ออัยการต้องส่งฟ้องไป ก็มักได้รับการพิจารณาคดียกฟ้องในชั้นศาล ทำให้ต้องมีการเพิ่มและพัฒนาประสิทธิภาพในกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เพื่อที่จะนำไปสู่การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในชั้นศาลที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากสถิติการก่อเหตุความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงระยะเวลา ๑๓ ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ - เดือน ต.ค.๒๕๕๙) การก่อเหตุระเบิดเป็นยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่นิยมใช้มาก โดยใช้วัตถุระเบิดทั้งวัตถุระเบิดมาตรฐาน และวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ซึ่งมีเหตุระเบิดเกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น ๓,๙๓๐ เหตุ เป็นเหตุระเบิดจริง จำนวน ๓,๔๖๗ ครั้ง เก็บกู้ได้ ๔๖๓ ครั้ง ของจำนวนการก่อเหตุระเบิดทั้งหมด การก่อเหตุระเบิดสร้างความเสียหายในแต่ละครั้งมากมายมหาศาล ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุดในการกระทำต่อเป้าหมาย สร้างความสูญเสียต่อชีวิตบุคคล ทำลายทรัพย์สิน สิ่งก่อสร้าง สร้างความหวาดกลัว การก่อเหตุระเบิดโดยใช้ระเบิดแสวงเครื่องจะใช้จำนวนของผู้ก่อเหตุไม่มาก ใช้เงินในการจัดหาและประกอบระเบิดน้อย แต่เกิดผลเสียหายในวงกว้าง และเป็นการต่อต้านอำนาจรัฐโดยตรง สื่อสัญลักษณ์ว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถปกป้องคุ้มครองตนเองและประชาชนได้ อำนาจรัฐไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปลอดภัย รัฐไม่สามารถรักษาความสงบสุขได้ อันเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐบาล ซึ่งหากสามารถจับกุมผู้ก่อเหตุระเบิดมาลงโทษได้ ก็จะเป็นการเรียกความศรัทธา ความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่นจากประชาชน ทำให้แนวร่วมหรือกระบวนกรที่จะก่อเหตุระเบิดมีจำนวนน้อยลง

การรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุระเบิด จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนต้นน้ำของการนำผู้ก่อเหตุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและได้รับการลงโทษในที่สุด หากจะกล่าวถึงพยานหลักฐานสำคัญที่ใช้ประกอบในสำนวนคดีการก่อเหตุระเบิดนั้น คงหนีไม่พ้นองค์ประกอบของวัตถุระเบิด การศึกษาเพื่อให้ทราบส่วนประกอบและการทำงานของวัตถุระเบิดชนิดต่างๆ มีส่วนช่วยในการรวบรวมพยานหลักฐานและเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด เช่น ทำให้ทราบว่าวัตถุพยานต่างๆ ที่ตรวจพบในที่เกิดเหตุ มีแหล่งผลิตหรือแหล่งซื้อขายมาจากที่ใด รูปแบบของการประดิษฐ์วัตถุระเบิดเป็นของกลุ่มใด ทำให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสามารถเชื่อมโยงไปยังกลุ่มของผู้ก่อเหตุ กลุ่มของ

แนวร่วม กลุ่มนายทุน กลุ่มผู้สนับสนุน หรืออื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเหตุระเบิด ทำให้การสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปยัง การสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด เนื่องจากการสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นกลไกที่สำคัญ เปรียบเสมือนกับเข็มทิศที่จะใช้เป็นเครื่องมือนำทางไปสู่จุดมุ่งหมาย หากใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพต่ำ การเดินทางไปสู่จุดหมายก็มีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนสูง แต่หากใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพดี ก็เท่ากับโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดย่อมลดน้อยลงไปด้วย เช่นเดียวกับการสืบสวน หากเจ้าหน้าที่สืบสวนปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานทุกประเภท ผลของการสืบสวนที่ได้ก็จะสามารถใช้เป็นแนวทางซึ่งจะนำไปสู่การติดตามตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ในส่วนของสภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความสำคัญและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกเลือกปฏิบัติ อีกทั้ง การได้รับความยุติธรรมในเรื่องคดีต่างๆ ที่สืบเนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงในพื้นที่ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยวิธีการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดและส่งฟ้องศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งการกระทำดังกล่าว ได้สร้างความชุ่นข้องหมองใจและความหวาดระแวงให้กับประชาชนในพื้นที่ และเป็นการสร้างแรงกดดันให้ประชาชนกลายเป็นศัตรูกับรัฐ การนำกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายอย่างถ่องแท้ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ยิ่งจะส่งผลทำให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความหวาดระแวงให้แก่ประชาชน ซึ่งพิจารณาได้จากกรณีที่มีการจับกุมตามกฎหมายความมั่นคง มักจะมีการร้องเรียนอยู่เสมอว่าเป็นการจับกุมโดยมิชอบ ไม่มีการตั้งข้อหาและฝ่ายความมั่นคงไม่สามารถพิสูจน์ข้อหาหรือความผิดนั้นได้ ทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกเชิญตัวไปต้องถูกคุมขังถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ด้วยกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความรู้ทางด้านกฎหมายไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๕๕๗ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๕๑ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๕๔๘ พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พุทธศักราช ๒๕๓๕ ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น กฎหมายที่กล่าวมา ล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบเข้ากับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กระทำความผิด การรวบรวมพยานหลักฐานที่ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ จักนำไปสู่การพิสูจน์เพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด ติดตามจับกุมดำเนินคดี และส่งให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้ก่อเหตุตามฐานความผิดนั้นๆ และการบังคับใช้กฎหมายนั้น ต้องเป็นไปอย่างละเอียดรอบคอบ รัดกุมและเป็นธรรม จึงจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น เชื่อถือ และเป็นที่ยศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ อันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

บทที่ ๓

การสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทเรียนการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ ของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาและทำการเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบการก่อเหตุระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้สามารถสรุปเป็นบทเรียนที่ผู้ก่อความรุนแรงมักจะใช้ก่อเหตุในรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ยุทธวิธีการวางระเบิดแบบเร่งด่วน

ยุทธวิธีการวางระเบิดแบบเร่งด่วน คือ ยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีการพัฒนาขึ้นมาในช่วงปลายปี พ.ศ.๒๕๕๖ ใช้วิธีการนำวัตถุระเบิดแสวงเครื่องไปวางในพื้นที่สังหาร โดยใช้เวลาไม่นาน (ประมาณไม่เกิน ๓ ชั่วโมง) ก่อนที่เป้าหมายจะเข้ามาในพื้นที่สังหาร เพื่อป้องกันการถูกตรวจพบได้ก่อนหากวางไว้เป็นเวลานานๆ และรอเป้าหมายเข้ามา โดยมีปัจจัยในการก่อเหตุดังนี้

- ๑.๑ พฤติกรรมประจำของเป้าหมาย (เส้นทาง เวลา ยานพาหนะ ยุทธวิธี)
- ๑.๒ การกิจเปิดเผย คาดเคาการใช้เส้นทางได้ง่ายหรือเส้นทางบังคับ
- ๑.๓ แนวร่วมก่อเหตุในพื้นที่
- ๑.๔ ฝ่ายขนเข้า การเคลื่อนไหวของเป้าหมาย และเส้นทางที่จะใช้เวลาเคลื่อนตัว
- ๑.๕ ฝ่ายเก็บซ่อน IED (ระเบิดแสวงเครื่อง) และสิ่งที่ใช้ชุกซ่อนที่จะใช้ก่อเหตุ
- ๑.๖ คนนำไปวางและจุดระเบิด
- ๑.๗ การลาดตระเวนเส้นทางของเจ้าหน้าที่ผ่านแล้ว ไม่มีการควบคุมจุดเสี่ยง

หากต้องย้อนกลับเส้นทางเดิม

- ๑.๘ บริเวณพื้นที่ข้างทางยากต่อการขุดเจาะ เพื่อฝังระเบิดแสวงเครื่อง
- ๑.๙ สภาพด้านข้างเส้นทางมีกองวัสดุ วัชพืชปกคลุม หรือสิ่งก่อสร้างถาวร เอื้ออำนวย

ต่อการซ่อนพรางระเบิดแสวงเครื่องเพื่อก่อเหตุ กรณีไม่มีสิ่งดังกล่าวมากจะใช้วิธีการชุกซ่อนมากับยานพาหนะแล้วนำมาจอดทิ้งไว้ มาตรการการตรวจและคุมเส้นทางของเจ้าหน้าที่ที่เคร่งครัด ทำให้โอกาสในการวางระเบิดแสวงเครื่องล่วงหน้าเป็นเวลานานเพื่อรอก่อเหตุ อาจถูกตรวจพบและเก็บกู้ทำลายก่อน

ตัวอย่างและรายละเอียดของเหตุการณ์

เหตุลอบวางระเบิดรถยนต์ของเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เมื่อวันที่ ๒๔ ก.พ.๒๕๖๐ เหตุเกิดบริเวณพื้นที่ริมถนนสาย ๔๐๗๔ ทุ่งยางแดง-กะลาพอ ม.๓ ต.ปล่องหอย อ.กะพ้อ จ.ปัตตานี พิกัดทางภูมิศาสตร์ที่ QH ๗๙๐๓๖๑ ขณะที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร อ.ไม้แก่น จ.ปัตตานี ขับรถยนต์

จำนวน ๓ คัน เดินทางกลับจากการฝึกอบรม อ.เมือง จว.ยะลา ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวน ลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง บรรจุในถังแก๊ส ขนาด ๑๕ กก. ซ่อนพรางไว้ในกระสอบใยสังเคราะห์ บรรจุอยู่บนรถจักรยานยนต์พ่วงข้าง สีน้ำเงิน ซึ่งจอดอยู่ริมถนนด้านซ้ายมือ โดยคนร้ายใช้ยุทธวิธี การวางระเบิดแบบเร่งด่วนต่อเป้าหมาย ที่มีพฤติกรรมในการใช้เส้นทางซ้ำและต่อต้านการใช้อุปกรณ์ รบกวณสัญญาณ โดยใช้การลากสายไฟยาวประมาณ ๑๕๐ เมตร จากใกล้หลุมระเบิดไปยังตำบล จุฑะเบิดที่อยู่บนเขาที่เป็นสวนยาง สามารถตรวจการณ์การเคลื่อนที่ของเป้าหมายได้จากระยะไกล ลักษณะการต่อสายไฟมีการลากสายไฟจากตำบลจุฑะเบิดมารอบบริเวณ ห่างจากหลุมระเบิด ประมาณ ๕ เมตร ไว้ก่อน โดยชุกซ่อนสายไฟไว้ใต้วัชพืชและส่วนที่ห้อยผ่านหน้าผาดินใกล้ตำบล จุฑะเบิด ซึ่งมองไกลๆ จะคล้ายกับรากไม้ เพื่ออำพรางการตรวจการณ์ และเมื่อเป้าหมายผ่าน จุดตรวจการณ์ของคนร้าย ก็จะมีอีกชุดหนึ่งนำรถจักรยานยนต์ที่ประกอบระเบิดมาจอดที่หลุมระเบิด และทำการต่อพ่วงสายไฟ รอเป้าหมายมาถึงที่เกิดเหตุ จึงทำการจุดระเบิด โดยแรงระเบิดทำให้รถยนต์ เสริมเการะ ยี่ห้อมิตซูบิชิ สีขาว หมายเลขทะเบียน ๑ตมก-๘๙๐ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคันสุดท้ายที่ บรรทุกอาสาสมัคร ได้รับความเสียหายและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๖ นาย

ข้อพิจารณาเหตุการณ์

เมื่อเกิดเหตุหน่วยที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ ได้สนธิกำลังเข้าทำพื้นที่ให้ปลอดภัย และร่วมกันตรวจเก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ เพื่อนำไปสู่กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุ และหาตัวผู้กระทำผิดต่อไป

ผลการตรวจสถานที่เกิดเหตุพบองค์ประกอบวัตถุระเบิด ดังนี้

๑. ภาชนะบรรจุ ชิ้นส่วนถังแก๊สหุงต้ม ขนาดบรรจุ ๑๕ กก. เมื่อประกอบเป็นวัตถุระเบิด น้ำหนักรวมประมาณ ๖๐-๙๐ กก.
๒. ใช้ระบบจุดระเบิด ด้วยระบบไฟฟ้า ควบคุมการจุดระเบิดด้วยวิธีการลากสายไฟ
๓. แหล่งจ่ายพลังงาน (ไม่พบ)
๔. ดินระเบิดหลัก ใช้ดินระเบิดแรงสูงแบบผสมเอง
๕. ส่วนสังหารเหล็กเส้นตัดท่อนคละขนาดกัน
๖. อื่นๆ ได้แก่ สายไฟสีเทา ยาวประมาณ ๑๕๐ เมตร เทปพันสายไฟสีดำ ชิ้นส่วน กระสอบใยสังเคราะห์ (วัสดุอำพราง) ชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ ยี่ห้อมิตซูบิชิ รุ่นเวฟ และชิ้นส่วนรถพ่วง

การวิเคราะห์เหตุการณ์

๑. มีการสืบสภาพและเลือกเป้าหมายที่จะลงมือปฏิบัติการ และการใช้เส้นทางที่ ผู้ก่อความรุนแรงค่อนข้างมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว

๒. ผู้ก่อเหตุมีการนำวัตถุระเบิด โดยใช้ถังแก๊สหุงต้มขนาดบรรจุ ๑๕ กก. เป็นภาชนะ บรรจุ เมื่อประกอบระเบิดแสวงเครื่อง จะมีน้ำหนักประมาณ ๖๐-๙๐ กก. จุดระเบิดด้วยระบบไฟฟ้า ควบคุมจากระยะไกลด้วยการลากสายไฟ โดยชุกซ่อนไว้ในถุงกระสอบใยสังเคราะห์ วางไว้บน รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง จอดไว้ข้างทางริมถนน เพื่ออำพรางการตรวจการณ์ของเจ้าหน้าที่

๓. หากจุดที่ซุ่มและซ่อนตัวที่มองเห็นเป้าหมายได้ชัดเจน และสามารถตรวจการณ์ การเคลื่อนที่ของเป้าหมายได้จากระยะไกล ทำให้เพิ่มความแม่นยำในการทำร้ายเป้าหมาย และหลบหนีได้สะดวกหลังก่อเหตุ

๔. มีการแบ่งหน้าที่กันทำเป็นฝ่าย

๔.๑ ชุดตรวจการณ์และขานเป้าหมายที่ผ่านเข้ามาในเส้นทางที่กำหนดเป็นเส้นทางก่อเหตุ

๔.๒ ชุดซ่อนพรางยานพาหนะ วัตถุประสงค์ และนำมาวาง เมื่อได้รับแจ้งว่าเป้าหมายเคลื่อนที่มาในพื้นที่สังหาร

๔.๓ ชุดจุดระเบิดและก่อเหตุซ้ำ เพื่อแย่งชิงอาวุธและยิงซ้ำเป้าหมายที่รอดชีวิต

๔.๔ ชุดควบคุมสั่งการกำหนดยุทธวิธี

แนวทางการแก้ไข

๑. เมื่อจำเป็นต้องปฏิบัติการกิจในลักษณะนี้ ควรใช้ยุทธวิธีการประสานกองกำลังลาดตระเวนและควบคุมเส้นทาง โดยวางกำลังเป็นช่วงๆ เพื่อควบคุมจุดเสี่ยงและมีอุปกรณ์ตรวจการณ์จากระยะไกล เพื่อเป็นการป้องกันการวางระเบิดแบบเร่งด่วน

๒. ในเส้นทางที่ปกติ เจ้าหน้าที่มักจะไม่ใช่เป็นเส้นทางสัญจรประจำและไม่มีการวางกองกำลังของเจ้าหน้าที่ตลอดเส้นทาง ทำให้เป็นเส้นทางที่ผู้เหตุมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว จึงต้องอาศัยงานการข่าวพิสูจน์ทราบ AJAK และ SUPPORT SITE แล้วใช้กำลังเข้าปิดล้อมกีดกัน เพื่อจับกุมหรือสลายกองกำลัง รวมทั้งการ POP UP เพื่อสร้างความหวาดระแวงต่อกองกำลังฝ่ายผู้ก่อความรุนแรงและจำกัดเสรีภาพการเคลื่อนไหว

๓. กรณีประสานกองกำลังลาดตระเวนและควบคุมเส้นทางไม่ได้ให้รู้จักการสังเกตการจอดยานพาหนะข้างทางในลักษณะผิดปกติและมีพิรุณ โดยเฉพาะในเส้นทางผ่านที่บริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่ห่างไกลชุมชน ซึ่งเข้าองค์ประกอบเป็นพื้นที่เสี่ยงและจุดอ่อนแอต่อการก่อเหตุโดยให้คิดย้อนแย้งแบบผู้ก่อการร้ายคือ พื้นที่นั้นสามารถปฏิบัติการได้ สามารถหลบหนีได้โดยง่ายหรือไม่ แล้วหยุดรถตรวจการณ์ เพื่อตรวจการณ์โดยละเอียด หากพบข้อพิรุณและสงสัยให้ดำเนินการประสานหน่วยงานที่มีขีดความสามารถโดยตรงมาทำการพิสูจน์ทราบให้พื้นที่ปลอดภัย

๒. การก่อเหตุระเบิดชุดลาดตระเวนเส้นทาง

การก่อเหตุระเบิดโดยวิธีการจุดระเบิดด้วยระบบไฟฟ้า ชนิดใช้สายไฟจุดระเบิดวางข้ามลำน้ำ ซึ่งก่อเหตุลอบวางระเบิดชุดลาดตระเวนเส้นทาง บริเวณ ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา เมื่อวันที่ ๑ ธ.ค.๒๕๕๔

รายละเอียดของเหตุการณ์

เมื่อวันที่ ๑ ธ.ค.๒๕๕๔ ขณะที่ชุดปฏิบัติการตามแผนการรักษาความปลอดภัยครูซึ่งแบ่งกำลังออกเป็น ๓ ชุด โดยให้ ๑ ชุด เป็นชุดที่ใช้ยานพาหนะเดินทางร่วมไปกับคณะครู โดยมีจุดนัดพบในเขตเมือง และจัดอีก ๒ ชุด เป็นชุดลาดตระเวนเดินเท้าคุ้มครองเส้นทาง จากบริเวณทางแยกถนนสาย ๔๑๐ ไปยังโรงเรียนบ้านบัวทอง โดยกลุ่มเป้าหมายในการก่อเหตุในครั้งนี้เป็นชุดลาดตระเวนเดินเท้าที่มีฐานปฏิบัติการตั้งอยู่หลังโรงเรียนบ้านบัวทอง ขณะที่กำลังออกไปปฏิบัติการกิจลาดตระเวนและคุ้มครองเส้นทาง เมื่อไปถึงจุดเกิดเหตุ ซึ่งห่างจากฐานปฏิบัติการประมาณ ๑ กม. โดยคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวนได้จุดชนวนระเบิด ขณะที่ชุดลาดตระเวนเส้นทางเดินผ่านแรงระเบิด ทำให้มีผู้เสียชีวิต ๑ คน เมื่อตรวจสอบพบว่า เป็นระเบิดแสวงเครื่องใช้ภาชนะ

บรรจุเป็นกล่องเหล็กตัดแปลง น้ำหนักประมาณ ๓ กก. จุดชนวนด้วยระบบไฟฟ้า ด้วยการวางสายไฟ
ข้ามลำน้ำไปยังบริเวณป่าสวนยางบริเวณที่ใช้เป็นตำบลจุดระเบิด

ข้อพิจารณาและมาตรการ ในการป้องกันการลอบวางระเบิด โดยการวางสายไฟ ข้ามลำน้ำ

๑. ผู้ก่อเหตุมีการพัฒนารูปแบบการวางระเบิดโดยใช้ระเบิดขนาดเล็ก และวางแบบ
ลากสาย มุ่งทำร้ายชุดลาดตระเวนเดินเท้าและชุดลาดตระเวนเส้นทางโดยใช้จักรยานยนต์ของหน่วย
ในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะต้องเพิ่มรายละเอียดในการประเมินความเสี่ยงและการคุ้มครอง
พื้นที่เสี่ยง

๒. ควรมีการจัดส่งกำลังเคลื่อนไหวในฝั่งไกล ขณะที่ชุดคุ้มครองเส้นทางปฏิบัติหน้าที่
รวมทั้งการควบคุมบุคคลในพื้นที่เฝ้าระวัง

๓. การเคลื่อนย้ายหน่วยโดยใช้รถจักรยานยนต์มีความเสี่ยงเสมอ และการป้องกัน
ตนเองอยู่ในระดับต่ำ จึงควรหลีกเลี่ยง

บทเรียนจากเหตุการณ์

เส้นทางการเคลื่อนที่ของชุดลาดตระเวนจากฐานปฏิบัติการไปคุ้มครองเส้นทาง
มีระยะทางไกล และสองข้างทางเป็นป่าสวนยาง การเคลื่อนที่ด้วยรถจักรยานยนต์และไม่มีกำลัง
เคลื่อนไหวตามสองข้างทาง จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะถูกลอบทำร้าย ทั้งระเบิดและการใช้ขุมยิงโจมตี
พึงหลีกเลี่ยงการใช้รถจักรยานยนต์

หากมีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติการดังกล่าว การใช้ยานพาหนะควรเป็นรถยนต์
ขนาดใหญ่ หรือใช้การจรยุทธ์ออกไปตั้งฐานลอยใกล้เส้นทาง เพื่อพ่วงเล็งบริเวณภูมิประเทศสำคัญ
ทางทหารตามสองข้างทาง และบริเวณปลายสายที่จากไปจุดระเบิด มักจะมีความเสี่ยงต่อการ
วางระเบิดดักไว้ทำร้ายเจ้าหน้าที่ในระลอกที่สอง หน่วยในพื้นที่ต้องไม่เข้าไปในบริเวณดังกล่าว
โดยจะต้องรอให้หน่วยที่มีหน้าที่โดยตรงคือ ชุดเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) เข้าไปดำเนินการ

๓. การลวงเพื่อก่อเหตุซ้ำ

การลวงเพื่อก่อเหตุซ้ำคือ ยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงใช้ก่อเหตุ โดยการกระทำ
การสร้างความเสียหายที่ไม่มากนักในพื้นที่ต่างๆ เช่น การเผายางรถบนพื้นถนน การแขวนป้ายผ้า
เชิงสัญลักษณ์ การวางวัตถุต้องสงสัย ในลักษณะเพื่อสร้างความตกใจ หวาดกลัว หรือให้เป็นที่สนใจ
แก่ประชาชนโดยทั่วไป เพื่อหวังให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าระงับเหตุ เพื่อตรวจสอบหรือทำให้เป็น
พื้นที่ปลอดภัย และก่อเหตุต่อเจ้าหน้าที่ในระหว่างเส้นทางไปหรือกลับ หรือในบริเวณที่เกิดเหตุ โดยใช้
วิธีการข่มขู่โจมตีทั้งยิงและหรือวางระเบิดในระหว่างเส้นทาง หรือการวางระเบิดในบริเวณที่เกิดเหตุ

ตัวอย่างและรายละเอียดของเหตุการณ์

เหตุยิงลวงและก่อเหตุระเบิดเจ้าหน้าที่ชุดลาดตระเวน ชุดเฉพาะกิจทหารพรานที่
๔๔๑๐ (ฉก.ทพ.๔๔๑๐) พื้นที่ ต.ปล่องหอย อ.กะพ้อ จว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑๐ มิ.ย.๒๕๕๙ เวลา
ประมาณ ๑๒.๓๐ น. ผู้ก่อเหตุได้ยิงปืนขึ้น บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำสายบุรี ม. ๕ บ.คอกวัว ต.ปล่องหอย
อ.กะพ้อ จว.ปัตตานี และต่อมาเวลาประมาณ ๑๓.๒๐ น. ผู้ก่อเหตุได้ลอบวางระเบิด เจ้าหน้าที่ทหารพราน
(ฉก.ทพ.๔๔๑๐) ขณะลาดตระเวนเดินเท้าจรยุทธ์ เพื่อเข้าควบคุมพื้นที่เกิดเหตุ โดยใช้ยุทธวิธีการ
เดินเฉียงจากแนวถนนเข้าไปในพื้นที่ป่าข้างทาง บริเวณถนนสายคอกวัว-โลทุ รอยต่อระหว่าง ม.๕-ม.๗

ต.ปล่องหอย อ.กะพ้อ จว.ปัตตานี จนมาถึงที่เกิดเหตุ ซึ่งก่อนถึงจุดที่มีการยิงปืนนั้น ขณะที่กำลังจะผ่านตำแหน่งที่คนร้ายลอบวางระเบิดไว้ ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวน จุดระเบิดที่ซ่อนพรางในกระสอบโยสังเคราะห์ซุกซ่อนไว้บริเวณไหล่ทาง ซึ่งคาดว่าต้องเป็นเส้นทางที่เจ้าหน้าที่จะต้องผ่าน หากใช้รูปขบวนยานยนต์ แต่ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บ หน่วยที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ ได้สนธิกำลังกันเข้าทำพื้นที่ให้ปลอดภัย และเก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุเพื่อนำไปสู่กระบวนการสืบสวน หลังเกิดเหตุและหาตัวผู้กระทำผิดต่อไป

ผลการตรวจสถานที่เกิดเหตุขององค์ประกอบวัตถุระเบิด ดังนี้

๑. ภาชนะบรรจุเป็นถังแก๊สหุงต้ม ขนาดบรรจุ ๔ กก. น้ำหนักรวมส่วนสังหารเมื่อประกอบเป็นวัตถุระเบิดแสงเครื่อง ประมาณ ๒๐-๒๕ กก.

๒. จุดระเบิด ด้วยระบบไฟฟ้าบังคับจุดระเบิดจากระยะไกล ด้วยวิทยุสื่อสาร

๓. แหล่งจ่ายพลังงานพบ แบตเตอรี่ขนาด ๑.๕ และ ๙ โวลต์ จำนวน ๒ ก้อน

๔. ใช้ดินระเบิดแรงสูงแบบผสมเอง

๕. ส่วนสังหารพบ เหล็กเส้นตัดท่อนขนาด ๔ และ ๖ มม. ความยาวคละขนาดกัน

การวิเคราะห์เหตุการณ์

เป็นการก่อเหตุล่วงหน้าเพื่อก่อเหตุซ้ำต่อเจ้าหน้าที่ในขณะเดินทางเข้าที่เกิดเหตุ แต่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่ใช้รูปขบวนยานยนต์ในการเข้าที่เกิดเหตุในครั้งแรก ผู้ก่อความรุนแรงจึงจุดระเบิดในขณะที่ชุดจรรยาที่กำลังเข้าที่เกิดเหตุแต่คนละฝั่งถนนกัน ทำให้พลาดเป้าหมายและไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ

๑. กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงก่อเหตุล่วงหน้า เพื่อให้เจ้าหน้าที่ชุดลาดตระเวนของ ฉก.ทพ. ๔๔๑๐ เข้าพื้นที่สังหาร ซึ่งผู้ก่อความรุนแรงใช้วัตถุระเบิดชนิดแสงเครื่อง ภาชนะบรรจุถังแก๊สหุงต้ม ขนาดบรรจุ ๔ กก. น้ำหนักรวมเมื่อประกอบเป็นระเบิดแสงเครื่อง ประมาณ ๒๐-๒๕ กก. จุดชนวนระเบิดด้วยระบบไฟฟ้า ควบคุมการจุดระเบิดด้วยวิทยุสื่อสาร ซุกซ่อนไว้บริเวณป่ารกข้างทาง

๒. มีชุดยิงก่อเหตุ เพื่อลงให้เจ้าหน้าที่ลาดตระเวนออกตรวจสอบพื้นที่

แนวทางการแก้ไข

การตกเป็นเป้าหมาย โดยการสร้างโอกาสด้วยการก่อเหตุล่วงหน้าเพื่อก่อเหตุซ้ำในเส้นทาง

๑. ให้ทบทวนและเน้นย้ำมาตรการการเข้าตรวจและควบคุมที่เกิดเหตุของทุกๆ หน่วย หรือตามสั่งการของผู้บังคับบัญชา พร้อมทั้งให้สันนิษฐานและประเมินค่าอันตรายแต่ละเหตุ ให้อยู่ในระดับสูงสุดเสมอ เพื่อป้องกันการก่อเหตุซ้ำจากการลวงก่อเหตุหรือการก่อเหตุ และปฏิบัติการโจมตีต่อเจ้าหน้าที่ที่สนับสนุนภารกิจที่เกิดเหตุ

๒. จัดชุดลาดตระเวน จุดตรวจ-จุดสกัด และชุดซุ่มเฝ้าระวัง รวมทั้งจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวและการพยายามก่อเหตุ ต่อเป้าหมายที่มีการข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรง รวมถึงพื้นที่รอยต่อ

๓. จัดรูปขบวนเคลื่อนที่ที่เหมาะสมตามสถานการณ์ โดยคำนึงถึงผลที่ผู้ก่อความรุนแรงกระทำในเบื้องต้น มาประกอบการตัดสินใจในการจัดรูปขบวนเข้าที่เกิดเหตุ

๔. การฟื้นฟูกำลังภาคประชาชนในการทำตั้งชุมชนเข้มแข็ง เพื่อคอยหาข่าวและสอดส่องความเคลื่อนไหวของผู้ก่อความรุนแรง รวมทั้งการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวในการลงมือก่อเหตุ

๔. การใช้อยานพาหนะประกอบเป็นระเบิด

การใช้อยานพาหนะประกอบเป็นระเบิด ซึ่งผู้ก่อความรุนแรงก่อเหตุระเบิดรถยนต์ของผู้บังคับกองร้อย (ผบ.ร้อย) ในเขต บ.แม่โอน ต.คอรอดันหยง อ.หนองจิก จว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑๒ ส.ค.๒๕๕๕

รายละเอียดของเหตุการณ์

เมื่อวันที่ ๑๒ ส.ค.๒๕๕๕ เวลาประมาณ ๑๖.๒๐ น. ขณะที่ ผบ.ร้อย พร้อมกำลังพลรวม ๕ นาย ขับรถยนต์กระบะของทางราชการ เดินทางกลับจากการติดต่อราชการที่ ค่ายอิงคยุทธบริหาร อ.หนองจิก จว.ปัตตานี เพื่อกลับเข้าฐานปฏิบัติการ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต.เขาตุม อ.ยะรัง จว.ปัตตานี โดยใช้เส้นทางถนนสาย ๔๑๘ เมื่อเดินทางถึงท้ายสะพานในเขต บ.แม่โอน ต.คอรอดันหยง อ.หนองจิก จว.ปัตตานี ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวนจุดชนวนระเบิด โดยใช้ระเบิดแสวงเครื่อง น้ำหนักประมาณ ๓-๕ กก. จุดชนวนระเบิดด้วยวิทยุสื่อสาร ติดตั้งไว้กับรถจักรยานยนต์ แล้วนำมาจอดทิ้งไว้บริเวณริมถนน แรงระเบิดทำให้เจ้าหน้าที่ทหารได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๕ นาย

ข้อพิจารณาจากเหตุการณ์

๑. เส้นทางถนนหมายเลข ๔๑๘ เป็นเส้นทางหลักที่สร้างขึ้น เพื่อลดระยะทางการเดินทางข้ามจังหวัดระหว่าง จว.ปัตตานี และ จว.ยะลา ส่วนใหญ่บริเวณสองข้างทางเป็นพื้นที่โล่ง หมู่บ้านเป้าหมายมีน้อยและอยู่ห่างไกลถนน รูปแบบการก่อเหตุมักจะใช้รถจักรยานยนต์ประกอบระเบิด ประสงค์ต่อเป้าหมายที่เป็นรถยนต์ของเจ้าหน้าที่ที่สามารถมองเห็นเด่นชัดได้จากระยะไกล

๒. การใช้อยานพาหนะของทางราชการหรือรถที่แสดงสัญลักษณ์ชัดเจนว่าเป็นรถของเจ้าหน้าที่ อาจจะถูกกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงกำหนดเป็นเป้าหมายและถูกเกาะติดมาตั้งแต่เดินทางออกจากฐานแล้ว พลขับหรือผู้ที่นั่งอยู่เบาะด้านหน้า ควรจะต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณอย่างสูงในการเป็นผู้ช่างสังเกตและระมัดระวัง รถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ ที่จอดอยู่ริมข้างทาง และหวาดระแวงว่าเป็นรถต้องสงสัยที่ต้องตรวจสอบก่อน

๓. หน่วยที่รับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัยเส้นทาง จะต้องหามาตรการในการควบคุมการจอดยานพาหนะข้างทาง โดยขอความร่วมมือจากประชาชนที่มีบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมข้างทาง หรือประชาชนที่เข้าไปทำอะไรทำสวนข้างทาง ในการห้ามจอดยานพาหนะริมข้างทาง และหากตรวจพบต้องเข้าตรวจสอบทันที

บทเรียนการก่อเหตุด้วยรถจักรยานยนต์ประกอบระเบิด

๑. กำหนดมาตรการการควบคุมไม่ให้มีการจอดยานพาหนะไว้บริเวณริมข้างทาง โดยต้องอาศัยการสร้าง ความเข้าใจและความร่วมมือจากประชาชนที่มีบ้านเรือนที่ตั้งอยู่สองข้างทาง หรือผู้ที่เข้าไปทำอะไรทำสวนข้างทาง

๒. จัดให้มีการลงทะเบียนรถจักรยานยนต์ รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง มีการบันทึกข้อมูลโดยละเอียด รวมถึงการบันทึกภาพและจัดทำสัญลักษณ์ที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ เพื่อแสดงให้เจ้าหน้าที่เห็นอย่างชัดเจนในขณะจอดบริเวณริมข้างทาง

๓. เจ้าหน้าที่ที่ใช้เส้นทางโดยใช้รถยนต์ของทางราชการ หรือรถที่แสดงสัญลักษณ์ชัดเจนว่าเป็นรถของเจ้าหน้าที่ โดยมีการบรรทุกกำลังพลไว้ท้ายกระบะที่สามารถมองเห็นเด่นชัด ต้องหมั่นสังเกตยานพาหนะต่างๆ ที่จอดไว้ริมข้างทาง เช่น สังเกตตรวจหาประชาชนโดยรอบๆ ว่ามีหรือไม่ หากมีให้ตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าเป็นยานพาหนะที่ต้องสงสัย และจะต้องจอดรถลงไปดำเนินการตรวจสอบก่อนที่จะผ่านไป

มาตรการลดความเสี่ยงสำหรับการเคลื่อนย้ายด้วยขบวนยานยนต์

๑. การเลือกใช้เส้นทางหลักและห้วงเวลาในช่วงที่หน่วยประจำพื้นที่ มีความเข้มในการตรวจเส้นทางในภารกิจการรักษาความปลอดภัยในวงเช้า-บ่าย จำเป็นต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะสามารถลดความเสี่ยงจากเหตุระเบิดแบบลากสาย คงมีความเสี่ยงเฉพาะเหตุระเบิดที่ใช้คลื่นสัญญาณ ซึ่งมีความแม่นยำและความรุนแรงน้อยกว่า

๒. การใช้การเคลื่อนย้ายเป็นห้วงๆ โดยให้มีรถนำออกไปก่อน เพื่อลาดตระเวนเส้นทางและตรวจหารถต้องสงสัยตามเส้นทางหรือชุมชนที่สุ่มเสี่ยง ก่อนขบวนส่วนใหญ่ขับผ่าน หากทำได้ให้ใช้รถพลเรือนที่มีกล้องตรวจการณ์ระยะไกล มีเครื่องมือรบกวนสัญญาณ

๓. ยานพาหนะที่ใช้ควรจะมีเกราะป้องกันสะเก็ดระเบิดทางข้าง กำลังพลต้องสวมเสื้อเกราะและหมวกเหล็ก

การป้องกันการก่อเหตุโดยใช้รถจักรยานยนต์ประกอบระเบิดขณะบริหารที่เกิดเหตุ

หากเส้นทางที่ใช้เข้า-ออก พื้นที่เกิดเหตุ มีหลายเส้นทาง หน่วยที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรกำหนดเส้นทางที่ประเมินแล้วว่ามีความเสี่ยงน้อยที่สุด เป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการเข้าควบคุมพื้นที่เกิดเหตุ มีการวางแผนใช้กำลังส่วนหนึ่งในการปิดกั้นที่เกิดเหตุ อีกส่วนหนึ่งวางกำลังไว้ตามเส้นทางเข้า-ออก เพื่ออำนวยความสะดวกให้ เจ้าหน้าที่ที่เก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเข้าไปปฏิบัติหน้าที่จนจบภารกิจ

๕. การใช้ทุ่นระเบิดหรือกัณฑ์

ทุ่นหรือกัณฑ์ระเบิด (MINE) คือ วัตถุระเบิดที่ใช้วิธีการจุดระเบิดโดยเหยื่อมากระทำ ซึ่งระเบิดประเภทนี้ อาจไม่ประสงค์ต่อชีวิตของเหยื่อ ระเบิดจะถูกออกแบบมาสำหรับทำอันตรายต่อผู้ที่มาเหยียบให้บาดเจ็บหรือสูญเสียอวัยวะ เพื่อต้องการก่อกวน ทำลายขวัญ ชะลอ หรือยับยั้งการปฏิบัติการเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และหรือประสงค์ต่อชีวิตทั้งบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ระเบิดประเภทนี้ ผู้ก่อความรุนแรงมักจะสร้างโอกาสในการให้เหยื่อมากระทำ โดยใช้สถานการณ์ลวงเพื่อล่อให้เจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบ ได้แก่ การวางวัตถุต้องสงสัย การวางสิ่งเร้าที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ เช่น ธงชาติ แผ่นป้ายข้อความ เหยียงรถยนต์ หรือการสร้างสถานการณ์ในรูปแบบอื่นๆ เป็นต้น โดยผู้ก่อความรุนแรงมีการเริ่มนำมาใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๙ ที่ จว.นราธิวาส โดยมีการตรวจค้นพบ ตัวจุดระเบิดในพื้นที่ อ.สุโหงปาตี และนำมาใช้ปฏิบัติการครั้งแรกในพื้นที่ อ.เจาะไอร้อง โดยมีหลักการทำงานของระบบควบคุมการจุดระเบิดที่ถูกกระทำดังนี้

๑. แบบกด-เลิกกด

๒. แบบดึง-เลิกดึง

๓. แบบทำงานเมื่อมีการกลับหรือเปลี่ยนทิศทาง

ทุ่นระเบิดมีทั้งแบบมาตรฐานจากโรงงานและแบบแสวงเครื่อง สำหรับที่มีการใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นแบบแสวงเครื่อง ใช้ระบบไฟฟ้าในการจุดระเบิด มีอุปกรณ์การประกอบระเบิดดังนี้

๑. แหล่งจ่ายพลังงาน (Power Source) ได้แก่ แบตเตอรี่ชนิดและต่างๆ
๒. ตัวจุดระเบิด (Igniter) ได้แก่ วงจรจุดระเบิดที่ให้เหยื่อมากระทำ
๓. เชื้อประทุ (Detonator) มีทั้งแบบมาตรฐานและแสวงเครื่อง
๔. ดินขยายการระเบิดและดินระเบิดหลัก (Booster & Main Charge) ที่ใช้ดินระเบิดแรงสูง (มาตรฐาน ดินระเบิดผสมเอง) และดินระเบิดแรงต่ำ เช่น ดินดำ ดินเทา เป็นต้น
๕. ภาชนะบรรจุ ซึ่งแล้วแต่วัตถุประสงค์ที่ผู้ก่อความรุนแรงต้องการกระทำกับเหยื่อ โดยพอที่จะสามารถจำแนกได้ดังนี้

๕.๑ แบบสร้างความบาดเจ็บสังหารบุคคล หรือทำลายขวัญ เป็นระเบิดขนาดเล็ก มีน้ำหนักรวมประมาณ ๐.๕-๒ กก. มักจะบรรจุในกระป๋องบรรจุอาหารสำเร็จรูป ท่อพีวีซี ท่อเหล็ก ก่อเหล็กขึ้นรูปทรงสี่เหลี่ยม

๕.๒ แบบใช้สังหาร มักเป็นระเบิดขนาดเล็กถึงขนาดกลาง มีน้ำหนักประมาณ ๓-๑๐ กก. ถูกออกแบบมา เพื่อใช้สำหรับสังหารเหยื่อที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยการกด เหยียบ การดึง (เตะ สะกด) เช่น การเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ โดยขาดความระมัดระวัง ระเบิดแสวงเครื่องชนิดนี้ อาจมีสวิตช์จุดระเบิด ๑ จุด หรือหลายจุดต่อระเบิด ๑ ลูกก็ได้

เหตุการณ์ตัวอย่างการปฏิบัติที่ได้ผลของเจ้าหน้าที่

เหตุการณ์แห่งเหตุ ผู้ก่อความรุนแรงได้เกาะติดเป้าหมาย เพื่อวางระเบิดโดยดูจากพฤติกรรมประจำของเจ้าหน้าที่ทหารชุดรักษาความปลอดภัยครู ร้อย ร.๖๐๑๔ บนเส้นทางหน้าทางเข้าฐานปฏิบัติการ บ.ดอหะ ต.ริโก อ.สุไหงปาดิ จว.นราธิวาส เมื่อวันที่ ๒๘ ก.ย.๒๕๔๙ เวลาประมาณ ๐๗.๓๐ น. โดยมีเป้าหมายเป็นรถยนต์ทางทหารที่ใช้ในภารกิจและเจ้าหน้าที่ทหาร ทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเสียชีวิต จำนวน ๑ นาย ได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๕ นาย โดยผู้ก่อความรุนแรงใช้ระเบิดบรรจุในถังดับเพลิง แล้วเจาะไหลทางวางระเบิดไว้ใต้พื้นผิวถนน บังคับจุดระเบิดด้วยวิธีการลากสายไฟพ่วงต่อกับแบตเตอรี่ และใช้การก่อเหตุดังกล่าวเป็นเหตุแรก เพื่อที่จะสร้างโอกาสในการก่อเหตุซ้ำที่เกิดเหตุ โดยได้วางทุ่นระเบิดแบบสังหารบุคคล จุดชนวนโดยวิธีการกระทำของเหยื่อ โดยการเลิกดึงที่ใช้หมุดโลหะแทงทะลุพื้นรองเท้าวางขีดเพื่อดึงหน้าสัมผัสไว้ไม่ให้ไฟฟ้าครบวงจร

การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ หัวหน้าชุดที่เข้าตรวจและควบคุมที่เกิดเหตุ คือ ร.ต.อ. ปรีชา กิมเกลี้ยง ผบ.ร้อย นพ.ฉก.๒ นราธิวาส มีไหวพริบและปฏิภาณ ประกอบกับเคยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ชุดเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด ของ ภ.จว.นราธิวาส เมื่อเห็นร่องรอยการย่ำวีซพีช ในช่องทางที่สายไฟลากผ่าน จึงสั่งการไม่ให้กำลังติดตามไปในช่องทางที่พบเห็น แต่ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงทางสะดวก ทำให้ตรวจพบร่องเท้าข้างหนึ่งวางอยู่ห่างจากหลุมระเบิดประมาณ ๕๐ เมตร แต่ไม่ได้ทำการหยิบยก แต่ใช้วิธีการใช้ของแหลมแทงพื้นดินที่เปียกชื้นรอบๆ รองเท้า ปรากฏว่า ส่วนปลายไปกระทบกับของแข็ง จึงสันนิษฐานไว้ในเบื้องต้นว่า เป็นทุ่นระเบิดที่ใช้การจุดระเบิดโดยให้เหยื่อมากระทำ จึงทำการปิดกั้นที่เกิดเหตุไว้ เพื่อรอเจ้าหน้าที่ EOD ที่มีอุปกรณ์ครบถ้วนมาดำเนินการนิรภัย ในภายหลัง และต่อมาสามารถดำเนินการได้โดยปลอดภัย และห่างจากจุดที่พบร่องเท้ายังพบว่า

มีอาวุธปืนรีวอลเวอร์ พร้อมเครื่องกระสุนขนาด .๓๘ มม. บรรจุอยู่ในรังเพลิงตอกอยู่ จึงใช้วิธีการเดียวกัน แต่ไม่พบทุ่นระเบิดเพิ่มเติมแต่อย่างใด

บทเรียนจากเหตุการณ์การก่อเหตุ

การเกาะติดเป้าหมายจากพฤติกรรมประจำและการสร้างโอกาสจากปฏิบัติการเพื่อก่อเหตุซ้ำ ัน ที่เกิดเหตุที่แรก

ข้อพิจารณาและมาตรการการป้องกัน

๑. จากประสบการณ์การปฏิบัติงาน การศึกษา และการทำความเข้าใจกับบทเรียนการก่อเหตุในรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่ สามารถนำมาสู่การปฏิบัติที่เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ร่วมปฏิบัติงาน

๒. กำหนดมาตรการ การเข้าตรวจและควบคุมสถานที่เกิดเหตุ ให้ปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งเป็นการลดการสูญเสียเพิ่มเติมด้วย

แนวทางการป้องกันการก่อเหตุด้วยทุ่นและกับดักระเบิด

๑. ผู้ก่อความรุนแรงจะใช้วิธีการสร้างเหตุการณ์ลวงให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบ ซึ่งเจ้าหน้าที่ควรมียุทธวิธีการเข้าตรวจสอบ เช่น ใช้สุนัขดมระเบิด (K-๙) ใช้เครื่องตรวจโลหะใต้พื้นผิวในการตรวจสอบ เพื่อให้พื้นที่ปลอดภัยก่อนเข้าตรวจที่เกิดเหตุ เป็นต้น

๒. กรณีไม่มีตามข้อ ๑ ให้พิจารณาใช้รถฉีดน้ำหรือประสานขอรถดับเพลิงในพื้นที่เนื่องจากระเบิดประเภทนี้ใช้สวิทซ์ชนิดที่มีการทำงานแบบกด ที่มีชายทั่วไปตามร้านขายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีน้ำหนักกดน้อยหรือเบามาก ผู้ก่อความรุนแรงจึงไม่สามารถฝังให้ลึกได้ เนื่องจากน้ำหนักของดิน และสิ่งปกคลุมจะทำให้สวิทซ์ทำงานขึ้นก่อนได้ หากฝ่ายเราใช้แรงดันน้ำฉีดไปยังบริเวณพื้นที่ต้องสงสัยก็จะทำให้สวิทซ์หรือตัวระเบิดแสวงเครื่อง โผล่พ้นจากผิวดินและสิ่งปกคลุมต่างๆ ได้

๓. ใช้หลักการสังเกตระเบิดแสวงเครื่อง เพื่อหาร่องรอยของการขุดฝังซ่อน เช่น ดินที่ถูกขุดขึ้นมาใหม่จะมีความร่วนซุยและมีสีที่เข้มกว่า รวมถึงรอยกดทับบนวัชพืช กิ่งไม้แห้ง หรือการพลิกตัวของก้อนหิน หรือสิ่งที่ไม่น่าอยู่ ไม่มีเจ้าของ ตรงบริเวณนั้น เป็นต้น

๔. หลีกเลี่ยงการเดินทางในช่องทางเดินปกติในบริเวณพื้นที่เกิดเหตุ ควรเดินในพื้นที่ที่มีวัชพืชขึ้นปกคลุม และไม่มีร่องรอยคนเดินหรือถูกรบกวนมาก่อน ไม่ควรเดินทางเข้าที่เกิดเหตุโดยตรง ควรใช้การเดินทางลัดเลาะภูมิประเทศ

๕. ให้ระลึกลูกอยู่เสมอในการประเมินค่าความเสี่ยงว่า อาจมีระเบิดแสวงเครื่องแบบเหยียบอยู่บริเวณนั้นมากกว่า ๑ ลูกเสมอ

๖. ข้อพิจารณาเพิ่มเติม ในการปลดแผนป้ายข้อความโจมตี รูปภาพต่างๆ หรือธงแบบต่างๆ ห้ามใช้มือจับต้องหรือสัมผัสกับสิ่งของเหล่านั้นโดยตรง (อาจได้รับอันตรายจาก IED และเป็นการทำลายหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์) ควรใช้ไม้ยาวที่มีลักษณะเดียวกับไม้ตะขอสวยผลไม้เกี่ยวติงจากรยะไกลและต้องอยู่ในที่กำบัง หากไม่มีควรใช้รถหุ้มเกราะหรือโล่กันกระสุน ในการป้องกันระหว่างทำการตั้ง

๖. การก่อเหตุระเบิดในท่อลอดใต้ผิวถนน

การก่อเหตุระเบิดบริเวณท่อลอดระบายน้ำใต้ถนน มีตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ชุดลาดตระเวนเส้นทางตรวจพบ ระเบิดแบบลากสายบนเส้นทาง บ.บาโงบอง อ.รามัน จ.ยะลา เมื่อวันที่ ๑ ก.ค.๒๕๕๕

รายละเอียดของเหตุการณ์

เมื่อวันที่ ๑ ก.ค.๒๕๕๕ เวลาประมาณ ๐๘.๐๐ น. ชุดเฉพาะกิจยะลา ได้รับแจ้งจากแหล่งข่าวว่า มีคนร้ายไม่ทราบจำนวน เตรียมที่จะก่อเหตุระเบิดบนถนนสาย บ.อุเป๊ะ-บ.ซาเมาะ ต.วังพญา อ.รามัน จ.ยะลา จึงได้สั่งการให้ชุดลาดตระเวนออกพิสูจน์ทราบบริเวณเส้นทางดังกล่าว เมื่อชุดลาดตระเวนทำการลาดตระเวนมาถึง บ.บาโงบอง ได้สังเกตเห็นหลุมบริเวณข้างทางแห้งตาย เป็นทางยาวผิดปกติและพบสายไฟสีเขียว จึงประสานเจ้าหน้าที่ EOD เข้าตรวจสอบพบว่า เป็นระเบิดแสวงเครื่อง ใช้ภาชนะบรรจุเป็นถังน้ำยาปรับอากาศฝังอยู่บริเวณใต้พื้นผิวถนน น้ำหนักรวมประมาณ ๓๐ กก. โดยลากสายไฟฟ้าออกไปจากถนนเข้าไปข้างทางไกลประมาณ ๑๐๐ เมตร ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้ทำการเก็บกู้วัตถุระเบิดได้อย่างปลอดภัย

ข้อพิจารณาเหตุการณ์

๑. บริเวณเส้นทางที่ตรวจพบระเบิดพร้อมใช้งาน ตามแผนการรักษาความปลอดภัยครุในพื้นที่ ต.วังพญา อ.รามัน จ.ยะลา เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งปกติรูปแบบการรักษาความปลอดภัยที่ใช้คือ การจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โดยใช้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์กระบะ ร่วมขบวนไปกับยานพาหนะของคณะครุ

๒. การตรวจพบระเบิดพร้อมใช้งานในครั้งนี้ จึงถือว่าเป็นการทำลายความพยายามครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ต้องชมเชยแหล่งข่าวของชุดเฉพาะกิจยะลาที่ให้ข่าวได้อย่างแม่นยำ

๓. อย่างไรก็ตาม การทำเส้นทางให้ปลอดภัยของหน่วยรับผิดชอบเส้นทาง คงต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก ด้วยการวิเคราะห์ภูมิประเทศ วิเคราะห์เส้นทางให้ละเอียด กำหนดพื้นที่เสี่ยงให้ครบองค์ประกอบของการก่อเหตุ และกำหนดมาตรการในการคุ้มครองความเสี่ยงให้ชัดเจนว่า จะให้ชุดปฏิบัติการเส้นทางลาดตระเวนทำอะไร น่าจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่ทำให้เส้นทางปลอดภัย

หลักการวางแผนในการทำท่อลอดให้ปลอดภัย

๑. ท่อลอดที่มักใช้เป็นตำบลวางระเบิด มักอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านที่มีโครงสร้างมวลชน และอยู่บนเส้นทางที่ฝ่ายเราไม่ได้มีการเฝ้าตรวจหรือเข้าไปเคลื่อนไหวบ่อยๆ

๒. ท่อลอดเป็นจุดเสี่ยงที่กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงอาจใช้เป็นสถานที่ลอบวางระเบิด การทำพื้นที่บริเวณท่อลอดให้ปลอดภัยของหน่วยที่รับผิดชอบเส้นทาง จะต้องมีการป้องกันการเกาะติด การควบคุมสถานที่ที่อาจใช้ในการซุ่ม การควบคุมตำบลจุดระเบิด และใช้การตรวจ ณ บริเวณท่อลอดเป็นมาตรการสุดท้าย

๓. การตรวจบริเวณท่อลอดโดยใช้คนเข้าไปก้มมองหรือมุดเข้าไปดู เป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติอย่างยิ่ง ยุทธวิธีที่เหมาะสมและปลอดภัยที่สุดคือ การสังเกตสภาพแวดล้อมที่ผิดปกติบริเวณปากท่อลอด การตรวจหาสายไฟโดยใช้เครื่องมือช่วย การใช้กับดัก เช่น โปริยเศษแก้ว สังกะสี ผ่างตะปุดักเหยียบไว้ในท่อ

๔. การลอบวางระเบิดไว้ในที่ปลอดภัย โดยปกติมักใช้การจุดชนวนด้วยไฟฟ้าโดยใช้สายไฟ การจุดชนวนด้วยคลื่นสัญญาณ และผู้ก่อความรุนแรง มักจะเลือกบริเวณผิวถนนบนที่ปลอดภัยที่มีการจราจร หน่วยรับผิดชอบที่ดูแลเส้นทางตรวจพบ จะต้องประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อซ่อมแซมจุดที่ชำรุดและเป็นการป้องกันการจุดเจาะอย่างเร่งด่วน

บทเรียนจากเหตุการณ์

๑. การตรวจพบระเบิดพร้อมใช้งานในครั้ง นี้ จึงถือว่าเป็นการทำลายความพยายามของผู้ก่อความรุนแรงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นการลดความสูญเสียให้กับกำลังพลภายในหน่วยของตนเอง ส่วนราชการอื่นๆ และประชาชนผู้บริสุทธิ์ที่ใช้เส้นทางดังกล่าวด้วย

๒. การทำเส้นทางให้ปลอดภัยของหน่วยรับผิดชอบเส้นทาง คงต้องพึ่งตนเองเป็นหลักด้วยการวิเคราะห์ภูมิประเทศ วิเคราะห์เส้นทางให้ละเอียด โดยเฉพาะชายเส้นทางรองที่ผู้ก่อความรุนแรง อาจใช้เข้ามาและหลบหนีหลังการก่อเหตุ แล้วกำหนดพื้นที่เสี่ยงให้ครอบคลุมประกอบการก่อเหตุ และกำหนดมาตรการในการคุ้มครองความเสี่ยงให้ชัดเจนว่าจะให้ชุดปฏิบัติการลาดตระเวนเส้นทางทำอะไร น่าจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่ทำให้เส้นทางปลอดภัย

๓. การลากสายไฟเตรียมก่อเหตุ ผู้ก่อเหตุมีการซ่อนพรางไว้ใต้พวงหญาที่ยากต่อการมองเห็น ดังนั้นเพื่อเพิ่มความละเอียดและรวดเร็วในการตรวจหาสายไฟจุดระเบิด หน่วยควรมีเครื่องมือช่วย

๔. การใช้สุนัขตำรวจ ทหาร ในการเข้าตรวจสอบพื้นที่เกิดเหตุ ควรใช้เครื่องตัดหรือรบกวนสัญญาณ (วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ รีโมทคอนโทรล) ร่วมด้วย เพื่อป้องกันการฉกฉวยใช้วิธีจุดระเบิดด้วยคลื่นสัญญาณ

๗. การก่อเหตุบริเวณเส้นทางรถไฟ

การก่อเหตุบริเวณเส้นทางรถไฟ มีตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือ เหตุชุมนุมโจมตีขบวนรถยนต์ของชุดเฉพาะกิจนราธิวาส ๓๐ บนถนนเลียบบทางรถไฟในเขต บ.ยะบะ ต.เรือเสาะ อ.เรือเสาะ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ ๘ มี.ค.๒๕๕๕

รายละเอียดของเหตุการณ์

เมื่อวันที่ ๘ มี.ค.๒๕๕๕ ขณะที่ ร้อย ร.๑๕๓๒๑ ชุดเฉพาะกิจนราธิวาส ๓๐ ได้จัดกำลังพล จำนวน ๙ นาย เคลื่อนย้ายด้วยยานยนต์ ๒ คัน ประกอบด้วย รถยนต์กระบะหุ้มเกราะ ๑ คัน บรรทุกกำลังพล ๔ นาย และรถยนต์ต้นแบบ (ไซปราคาร์) ๑ คัน บรรทุกกำลังพล ๕ นาย ออกเดินทางจากฐานที่ตั้งอยู่ที่ บ.สโลว์ เข้าไปกำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ในเขตเทศบาล อ.เรือเสาะ ระยะทาง ๕ กม. ขณะที่เดินทางเพื่อกลับฐานโดยใช้เส้นทางรอง เลียบทางรถไฟมาถึงบริเวณปากทางขึ้นถนนหลัก บ.ยะบะ ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวน ทำการจุดชนวนระเบิดลักษณะระเบิดเป็นระเบิดแสวงเครื่องที่ใช้ภาชนะเป็นถังแก๊สหุงต้มน้ำหนัก ๑๕ กก. ผังไว้ใต้ถนนควบคุมการจุดระเบิดด้วยสายไฟ โดยวางสายไฟขนานไปกับเส้นทางแล้วลอดผ่านใต้ทางรถไฟไปยังแนวจุดชุมนุมจุดระเบิดบริเวณชายป่า ตรวจที่เกิดเหตุพบ สายไฟยาวประมาณ ๑๐๐ เมตร แรงระเบิดทำให้รถเสียหายทั้ง ๒ คัน และทำให้มีผู้เสียชีวิตทันทีในที่เกิดเหตุ จำนวน ๔ นาย และในเวลาต่อมาเสียชีวิตที่โรงพยาบาลเพิ่มอีก ๑ นาย ในเหตุการณ์นี้มีเจ้าหน้าที่เสียชีวิตรวมจำนวน ๕ นาย

ข้อพิจารณาจากเหตุการณ์

๑. ก่อนเกิดเหตุลอบวางระเบิดในครั้งนี้ เมื่อต้นเดือน มี.ค.๒๕๕๕ ได้เกิดเหตุระเบิดร้านก๋วยเตี๋ยวในเขตเทศบาลหรือเสาจะ จว.นราธิวาส โดยที่ชุดเฉพาะกิจนราธิวาส ๓๐ ได้เพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยในเขตเมือง ด้วยการจัดทหารเข้าไปตั้งจุดตรวจ-จุดสกัดมากขึ้น และเพิ่มความเข้มในการตรวจจุดเฝ้าระวังมากขึ้น จึงทำให้ขณะที่ชุดเฉพาะกิจนราธิวาส ๓๐ เดินทางกลับฐานที่ตั้งในคราวนี้ ตัดสินใจที่จะใช้เส้นทางรอง ซึ่งไม่ได้มีการทำให้ถนนมีความปลอดภัย ไม่มีกำลังคุ้มครองเส้นทาง และจำกัดความเคลื่อนไหวของผู้ก่อความรุนแรง ถึงแม้จะให้ยานพาหนะทั้ง ๒ คัน มีการดับไฟหน้า แต่ความเร็วของรถไปได้ช้า อีกทั้งเป็นคืนวันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง แสงสว่างระยะทางสายตาประมาณ ๖๐ เมตร ทำให้ผู้ก่อเหตุสามารถตรวจการณ์การเคลื่อนที่ของยานพาหนะจากจุดที่วางตัวจุดระเบิดได้

๒. การวางสายไฟลอดใต้ทางรถไฟ ผู้ก่อเหตุใช้สายไฟสีเทากลมกลืนกับสีของหมอนรองรางรถไฟ ทำให้ยากต่อการตรวจพบ ดังนั้นจะต้องมีการตรวจโดยละเอียดก่อนที่จะใช้เส้นทาง

บทเรียนจากเหตุการณ์

๑. การใช้ยานพาหนะในการเดินทางในพื้นที่ในยามวิกาล ย่อมมีความเสี่ยงเสมอ หากจำเป็นต้องใช้ควรใช้เส้นทางหลัก ใช้ความระมัดระวัง และมีการหยุดตรวจพื้นที่เสี่ยงก่อนใช้รถวิ่งผ่านเสมอ

๒. ชุดรักษาความปลอดภัยเส้นทางรถไฟ ต้องรู้จักประเมินภัยคุกคามที่คนร้าย มักใช้แนวถนนเลียบบางทางรถไฟเป็นพื้นที่ก่อเหตุ แล้วลากสายไฟลอดใต้รางรถไฟ โดยต้องมีการกำหนดพื้นที่เสี่ยงบนถนนแล้วตรวจพื้นที่โดยรอบรางรถไฟให้ละเอียด โดยเฉพาะสายไฟก็จะเป็นการช่วยทำให้ถนนปลอดภัยมากขึ้น

๓. ควรหลีกเลี่ยงการใช้รถยนต์ต้นแบบ (ไชยปราการ) ในเส้นทางที่ไม่มีมาตรการการทำเส้นทางให้ปลอดภัย เพราะรถประเภทดังกล่าวไม่แตกต่างจากรถจักรยานยนต์ เพียงบรรทุกำลังได้มากกว่าและมีความเร็วมากกว่าเท่านั้น

๘. ระเบิดขว้างแบบแสวงเครื่อง

ระเบิดแสวงเครื่อง เป็นอีกพัฒนาการหนึ่งของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบว่ามีกรนำมาใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๕๕๑ มีวิธีการผลิตโดยใช้ความรู้ด้านวงจรอิเล็กทรอนิกส์ นำมาปรับประยุกต์ให้เป็นวงจรจุดระเบิดแบบนับเวลาถอยหลัง หลักการคล้ายกับการทำงานของระเบิดขว้างมาตรฐาน เพื่อใช้ทดแทนระเบิดขว้างมาตรฐาน เป็นการเพิ่มอำนาจกำลังรบในการใช้เป็นวัตถุระเบิดขนาดเล็กที่สามารถพกพาติดตัวไปกับกำลังรบของผู้ก่อความรุนแรง ในการใช้โจมตีเป้าหมายเคลื่อนที่หรืออยู่กับที่ที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ สร้างความบาดเจ็บ สูญเสีย หรือใช้ในการทำลายขวัญในการเข้าตีที่ตั้ง การโจมตีโฉบฉวย หรือใช้สกัดกั้นการติดตามกรณีถอนตัว

ตัวอย่างและรายละเอียดของเหตุการณ์

เหตุคนร้ายใช้ระเบิดขว้างชนิดแสวงเครื่อง (กระทำต่อเป้าหมายอ่อนแอ ลดความเชื่อถือฝ่ายรัฐ) เมื่อวันที่ ๒๙ มิ.ย.๒๕๕๙ เวลาประมาณ ๒๑.๐๗ น. มีคนร้ายไม่ทราบชื่อจำนวน ๒ คน ขับจักรยานยนต์ไม่ทราบยี่ห้อและไม่ติดป้ายทะเบียน ขว้างลูกระเบิดขว้างชนิดแสวงเครื่องไปยังหน้าร้านขายของชำเลขที่ ๑๕๐ ริมถนนสาย ๔๒ ฝั่งขาเข้าปัตตานี ม. ๒ ต.บาเจาะ อ.บาเจาะ จว.นราธิวาส

และขณะเดียวกัน นายธีรยุทธ แซ่มิง อายุ ๒๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๔๑/๑ ต.บาเระเหนือ อ.บาเจาะ จว.นราธิวาส (ราษฎร) ขับขี่รถจักรยานยนต์ เพื่อกลับบ้านพักมาถึงบริเวณที่เกิดเหตุระเบิด ทำให้ได้รับบาดเจ็บบริเวณหน้าอกและนำส่งโรงพยาบาล

ข้อพิจารณาของเหตุการณ์

เมื่อเกิดเหตุหน่วยที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ ได้สนธิกำลังเข้าสนับสนุน เพื่อทำพื้นที่ให้ปลอดภัยและตรวจเก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ นำไปสู่กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เพื่อหาตัวผู้กระทำผิดต่อไป ผลการตรวจสถานที่เกิดเหตุพบองค์ประกอบวัตถุระเบิด ดังนี้

๑. ภาชนะบรรจุ เป็นท่อเหล็กทรงกลมมีรอยบั้งผิวท่อ เพื่อให้แตกเป็นสะเก็ดระเบิด
๒. ใช้ระบบจุดระเบิด ด้วยด้วยระบบไฟฟ้า ตั้งเวลาด้วยวงจร IC TIMER
๓. แหล่งจ่ายพลังงาน ใช้แบตเตอรี่ ขนาด ๙ โวลต์
๔. ดินระเบิดหลัก ใช้ดินระเบิดแรงสูงแบบผสมเอง (H.M.E.)
๕. ส่วนสังหารลูกปืน (STEEL BALL)

การวิเคราะห์เหตุการณ์

๑. ผู้ก่อความรุนแรงใช้ลูกระเบิดขวางแสงเครื่อง บรรจุท่อเหล็กทรงกลม มีรอยบั้งผิวท่อ เพื่อให้แตกเป็นสะเก็ด บังคับจุดด้วยระบบไฟฟ้า ตั้งเวลาด้วยวงจร IC TIMER ทำเป็นลูกระเบิดขวางชนิดแสงเครื่อง ซึ่งมีขนาดเล็กพกพาได้สะดวก ใช้ก่อเหตุทำร้ายเป้าหมายและหลบหนีได้สะดวก หลังก่อเหตุ

๒. มุ่งทำลายระบบเศรษฐกิจและความน่าเชื่อถือของอำนาจรัฐ ในพื้นที่ อ.บาเจาะ จว.นราธิวาส และหวังผลที่จะทำร้ายประชาชนผู้บริสุทธิ์

๓. เพื่อสร้างความหวาดกลัวและแสดงศักยภาพการก่อเหตุของแนวร่วมในพื้นที่

แนวทางการแก้ไข

๑. จัดชุดลาดตระเวน ตั้งจุดตรวจ-จุดสกัด และชุดซุ่มเฝ้าระวัง รวมทั้งแสวงหาข่าวสาร เพื่อจำกัดเสรีภาพความเคลื่อนไหวในการพยายามก่อเหตุของผู้ก่อความรุนแรง รวมทั้งสิ่งบอกเหตุถึงแนวโน้มการก่อเหตุ โดยอาศัยงานข่าวที่จะต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการพยายามลงมือก่อเหตุ

๒. ทบทวนมาตรการ ด้านงานข่าวและระบบการรักษาความปลอดภัยพื้นที่เมือง โดยเฉพาะในย่านเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่

๓. การใช้มาตรการ ด้านการบังคับใช้กฎจราจรอย่างเคร่งครัด และให้มีการเข้มงวดในการตรวจค้นยานพาหนะทั้ง รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เพื่อเป็นการจำกัดเสรีภาพและทำลายความคิดริเริ่มที่ผู้ก่อความรุนแรงจะนำมาใช้ในเส้นทาง

๙. การวางระเบิดเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมซ้ำๆ

ตัวอย่างและรายละเอียดของเหตุการณ์

เหตุระเบิดซุ่มรักษาความปลอดภัยเส้นทาง ริมถนนสาย ๔๑๐ บ.รานอ อ.กรงปินัง จว.ยะลา เมื่อวันที่ ๗ มิ.ย.๒๕๕๕ ได้จัดกำลังพล ๑ ชุดปฏิบัติการ เพื่อรักษาความปลอดภัยเส้นทาง ถนนสาย ๔๑๐ ในเขตบ้านล้อม โดยเคลื่อนย้ายด้วยเท้า ขณะเคลื่อนที่มาถึงบริเวณเนินป่าสวนยาง ซึ่งเป็นภูมิประเทศสำคัญที่ใช้ในการควบคุมเส้นทาง ได้ทำการหยุดหน่วยและจัดรูปขบวนหน้ากระดาน

โดยแบ่งกำลังออกเป็น ๒ ชุด ชุดละ ๔ นาย เคลื่อนที่สลับกันเข้าตรวจสอบกระท่อมที่อยู่บริเวณเนินดังกล่าว ในขณะที่กำลังพลส่วนหนึ่งยืนอยู่ภายในกระท่อม ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวน จุดชนวนระเบิด ลักษณะของระเบิดเป็นระเบิดแสวงเครื่องใช้ภาชนะบรรจุเป็นกล่องเหล็กขึ้น รูปแบบบังคับทิศทาง ซึ่งฝังไว้บริเวณนอกกระท่อมในระยะห่างประมาณ ๑ เมตร แรงระเบิดทำให้มีเจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๒ นาย

ข้อพิจารณาจากเหตุการณ์

๑. มีการจัดชุดลาดตระเวนคุ้มครองเส้นทางด้วยการเดินเท้าไล่เลาะภูมิประเทศจากฐานปฏิบัติการไปยังเนินสูงข่มริมถนนสาย ๔๑๐ ซึ่งเนินนี้ ถือว่าเป็นภูมิประเทศสำคัญทางทหารที่สามารถตรวจการณ์เห็นได้ไกล ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ชุดลาดตระเวนต้องจัดกำลังเข้าไปควบคุม
๒. เนินดังกล่าว แวดล้อมเป็นป่าสวนยางมีกระท่อมเก่าๆ ตั้งอยู่ พื้นกระท่อมเป็นคอนกรีต หลังคาโปร่ง สามารถตรวจได้ด้วยสายตา แต่คนร้ายเลือกวางระเบิดด้านนอกกระท่อมบริเวณปากทางขึ้นจากถนนสาย ๔๑๐ บริเวณหลุมระเบิดเป็นพื้นดินที่มีหญ้าแห้งปกคลุม จึงยากที่จะตรวจเห็นด้วยสายตาและจุดชนวนด้วยคลื่นสัญญาณที่ยากต่อการเห็นความเคลื่อนไหวของคนควบคุมการจุดระเบิด
๓. กำลังพลภายในชุดลาดตระเวนที่ออกปฏิบัติการในครั้งนี้ มีความพร้อมเรื่องเครื่องแต่งกายใส่หมวกเหล็ก สวมเสื้อเกราะทุกนาย จึงทำให้ลดอันตรายจากแรงระเบิดจากหนักเป็นเบาได้

บทเรียนจากเหตุการณ์

๑. กระท่อมที่ตั้งอยู่บริเวณเนินสูงข่มและเป็นสถานที่ที่ฝ่ายเราไม่ได้มีการเฝ้าตรวจอยู่ตลอดเวลา จุดดังกล่าวผู้ก่อความรุนแรง จึงสามารถมองเห็นการปฏิบัติของฝ่ายเราได้จากระยะไกลๆ ส่งผลให้แนวร่วมของผู้ก่อความรุนแรงในบริเวณพื้นที่นั้น เฝ้าตรวจพฤติกรรมของฝ่ายเรา จนนำไปสู่การวางแผนและการกำหนดจุดลอบวางระเบิดได้
๒. การวางแผนการลาดตระเวนพิสูจน์ทราบในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวของผู้บังคับกองร้อยหน่วย จำเป็นต้องใช้ปัจจัยด้านเหตุผลและการประเมินภัยคุกคาม ให้ครอบคลุมทุกด้านตลอดจนความเข้าใจในเรื่องหลักการลอบวางระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงดังนี้
 - ๒.๑ ต้องมีเส้นทางหลบหนีหลังการก่อเหตุ
 - ๒.๒ ตำแหน่งที่ใช้จุดชนวนระเบิดนั้น ต้องมองเห็นตำบลระเบิด และเป้าหมายได้ชัดเจน
 - ๒.๓ หากเป็นระเบิดแสวงเครื่องชนิดที่ใช้การควบคุมการทำงาน โดยใช้คลื่นสัญญาณจะมีขีดจำกัดด้านแหล่งจ่ายพลังงาน (แบตเตอรี่) ผู้ก่อเหตุจึงไม่อาจติดตั้งไว้ล่วงหน้าได้นานเกินกว่า ๑๒ ชั่วโมงได้ ช่วยทำให้ฝ่ายเราสามารถตรวจหาร่องรอยและสิ่งผิดปกติได้ เช่น เศษของดินที่ถูกขุดขึ้นใหม่ รอยเท้า รอยบอบช้ำ ของพืชพันธุ์โดยรอบ เป็นต้น

๑๐. การพัฒนาการซ่อนพรางวัตถุระเบิด

การพัฒนาการซ่อนพรางและตำแหน่งการวางวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง คือการพัฒนาการทางยุทธวิธีที่จะพยายามก้าวหน้าหน้าฝ่ายเจ้าหน้าที่ ในการที่จะทำให้การตรวจพบการซุกซ่อนวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่จะนำมาก่อเหตุให้กระทำไต่ยากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อฝ่ายเรา

มีการศึกษาและส่งผ่านความรู้ถึงบทเรียนทางยุทธวิธีในการก่อความรุนแรง ทำให้เราทราบถึงยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงมักนำมาใช้และหาทางป้องกันได้อย่างได้ผล โดยนำมาทำเป็นบทเรียนศึกษาเป็นรูปธรรม ออกแบบฝึก ยึดเป็นหลักปฏิบัติ รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือในการตรวจหา และวิธีการป้องกันการจู่ระเบิด ส่งผลให้การมุ่งร้ายในการกระทำต่อเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเจ้าหน้าที่และพื้นที่ชุมชน ไม่ประสบความสำเร็จอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็น การปรับรูปขบวนที่เหมาะสมและพลิกแพลงตามพื้นที่สถานการณ์ในการลาดตระเวนเส้นทาง การเดินทางไป-กลับสถานที่เกิดเหตุ การวางกำลังควบคุมพื้นที่จุดเสี่ยง โดยใช้การเฝ้าตรวจระยะไกล การศึกษาภูมิประเทศของพื้นที่เกิดเหตุหรือพื้นที่เมืองที่ต้องป้องกันการก่อเหตุ แล้วกำหนดการวางกำลังปิดกั้นและควบคุมอย่างเหมาะสม ทำให้การวางระเบิดในรูปแบบเดิมๆ ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ฝ่ายผู้ก่อความรุนแรงต้องสูญเสียวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่ต้องใช้เงินทุนในการผลิตไปโดยที่ไม่ได้สร้างความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย และทรัพย์สิน ตามที่ต้องการ จึงมีความพยายามที่จะพัฒนายุทธวิธี เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการก่อเหตุ

การพัฒนาการซ่อนพรางที่ใช้ได้ผลและสร้างความสูญเสียต่อฝ่ายเจ้าหน้าที่ในปัจจุบันที่ควรนำมาศึกษาและหาวิธีการป้องกัน คือ การซ่อนพรางในหลักนำทาง

การซ่อนพรางในหลักนำทาง (GUIDE POST)

โดยการขุดถอนหลักนำทางที่ปักอยู่ริมถนน มาบรรจุวัตถุระเบิดแสวง แล้วนำกลับไปวางที่เดิมหรือเอาไปปักแทนในที่อื่น

ตัวอย่างและรายละเอียดของเหตุการณ์

ผู้ก่อความรุนแรงได้ลอบวางระเบิดประกอบไว้กับหลักนำทาง เจ้าหน้าที่ทหารหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ ๔๔ ทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเสียชีวิต จำนวน ๑ นาย และได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๒ นาย และประชาชนได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๑ คน เหตุเกิดบนถนนสาย ๔๐๙๒ (บ.น้ำดำ-บ.ปากู) ม.๕ ต.ปากู อ.ทุ่งยางแดง จว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๖ มิ.ย.๒๕๕๖ เวลาประมาณ ๑๔.๓๕ น. ขณะที่เจ้าหน้าที่ทหารหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ ๔๔ ขนย้ายเครื่องจักรกลหนัก (รถขุดตักแบ็คโฮ) พร้อมรถยนต์คุ้มกันรวม ๖ คัน กลับจากปฏิบัติหน้าที่ขุดลอกคลองในพื้นที่ อ.กะพ้อ จว.ปัตตานี เพื่อกลับที่ตั้งซึ่งอยู่ที่ บ.นัดฆอมิส ม.๕ ต.ปากู อ.ทุ่งยางแดง จว.ปัตตานี โดยใช้เส้นทางดังกล่าว ซึ่งมีระยะทางไกลที่สุด ได้มีคนร้ายไม่ทราบชื่อและจำนวน นำวัตถุระเบิดแสวงเครื่องซุกซ่อนในหลักนำทาง (หลักขาว-ดำ) ริมถนน จุดชนวนระเบิดด้วยวิทยุสื่อสารพ่วงวงจรถอดรหัส DTMF ทำให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บดังกล่าว

รูปแบบการประกอบวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง

๑. ภาชนะบรรจุระเบิด หลักนำทางที่ภายในมีช่องเป็นท่อทรงกระบอก โดยที่ผู้ก่อความรุนแรงใช้บรรจุดินระเบิด

๒. บังคับจู่ระเบิด ด้วยระบบไฟฟ้า โดยการควบคุมระยะไกลด้วยวิทยุสื่อสารพ่วงวงจรถอดรหัส DTMF

๓. ดินระเบิดหลัก ใช้ดินระเบิดแรงสูงแบบผสมเอง (H.M.E.)

๔. ส่วนที่ทำอันตรายต่อชีวิตและร่างกายคือ สะเก็ดระเบิดเป็นชิ้นส่วนภาชนะบรรจุที่แตกตัวจากการระเบิด (ปูนและหินที่หล่อเป็นหลัก) และส่วนสังหารเป็นหลักเส้นตัดทอนคละขนาดกัน

บทเรียนจากเหตุการณ์

๑. ฝ่ายผู้ก่อความรุนแรงใช้โอกาสเกาะติดเป้าหมาย จากการที่ฝ่ายเรามีภารกิจเปิดเผย มีการคาดเดาการใช้เส้นทางได้โดยง่าย

๒. ลงมือก่อเหตุตรงจุดที่เคยมีประวัติการก่อเหตุระเบิดก่อนหน้านี้ แต่รูปแบบการซ่อนพรางที่แตกต่างกัน โดยการก่อเหตุครั้งก่อนซ่อนพรางในรถจักรยานยนต์ ทำให้ฝ่ายเราคาดไม่ถึงว่า ผู้ก่อความรุนแรงจะก่อเหตุตรงจุดเดิมและไม่มีสิ่งบอกเหตุ หรือต้องสงสัย อีกทั้งใกล้จะถึงที่ตั้งจึงทำให้ฝ่ายเราอาจจะประมาทและขาดการระมัดระวังที่ดีเท่าที่ควร

๓. เป็นรูปแบบการซ่อนพรางที่ไม่เคยมีหรือตรวจพบมาก่อน

๔. วิธีการซุกซ่อนและจุดระเบิด ผู้ก่อเหตุซุกซ่อนท่อโลหะ ในช่องว่างของหลักนำทางที่โครงการมาและทำการตัดแปลง โดยเดินสายไฟภายนอกและใช้ปูนฉาบทับทาสีให้เหมือนของจริงนำไปวางตำแหน่งตรงกับหลักนำทางหลักสุดท้าย ก่อนถึงคอสะพานและเป็นจุดเลี้ยว บังคับจุดระเบิดด้วยระบบวิทยุสื่อสารพวงรหัส DTMF โดยต่อสายไฟจากตัวระเบิดประมาณ ๕ เมตร ให้ตัวจุดพ้นจากการตรวจการณ์จากเจ้าหน้าที่

๕. ขาดความรู้และการสังเกตเรื่องหลักนำทาง ซึ่งปกติจะต้องวางแนวเดียวกันกรณีนี้หลักนำทางวางตรงข้ามแนวปกติและมีเพียงหลักเดียว

กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด

การรักษาที่เกิดเหตุระเบิด

ปัญหาของการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเกี่ยวกับเหตุระเบิดที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน คือ ร่องรอยพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุถูกทำลาย หรือก่อนที่เจ้าหน้าที่รับผิดชอบจะไปถึงที่เกิดเหตุ หรือที่เกิดเหตุถูกเพิ่มร่องรอยพยานหลักฐาน จนทำให้สืบสวนแก่การทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องซึ่งอาจจะเพิ่มขึ้น เพราะความไม่รู้ ความตื่นเต้น รวมทั้งคำสั่งที่สับสน โดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ทุกระดับชั้น รวมถึง สื่อมวลชน มักจะเข้าไปที่เกิดเหตุก่อน และโดยหน้าที่แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ก็พยายามรักษาที่เกิดเหตุไว้ให้คงสภาพเดิม แต่ในบางครั้งผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ และสื่อมวลชน อาจจะเป็นผู้เข้าไปทำลายพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุด้วยเหตุผลอะไรก็ได้แล้วแต่

เพื่อเป็นการป้องกันพยานหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ในที่เกิดเหตุให้ปฏิบัติดังนี้

๑. กำหนดบริเวณรอบนอกของที่เกิดเหตุ

๒. ปิดล้อมบริเวณที่เกิดเหตุ

๓. ปิดล้อมบริเวณรอบนอกที่เกิดเหตุ

๔. เก็บหลักฐานโดยเริ่มจากจุดที่เกิดเหตุออกไปรอบข้าง

๕. แบ่งสถานที่เกิดเหตุออกเป็นส่วนๆ โดยใช้เชือกเส้นใหญ่ หรือเล็กก็ได้ ลากเส้นแบ่งหรือใช้เครื่องหมายอื่นๆ

ข้อควรปฏิบัติกรณีเกิดเหตุระเบิดแล้ว ภายหลังจากการเกิดเหตุระเบิด เจ้าหน้าที่ต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่มูลนิธิ สื่อมวลชน และประชาชน เริ่มเข้ามาในที่เกิดเหตุ มักจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเริ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในกรณีที่มีเพลิงไหม้หลังการระเบิด เจ้าหน้าที่ดับเพลิงมีความจำเป็นจะต้องเข้าควบคุมสถานการณ์ อาจจะมีการเคลื่อนย้ายสิ่งต่างๆ การฉีดน้ำเพื่อควบคุมเพลิงตลอดจนการเข้าไปแก้ไขปัญหานั้น อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการทำลายพยานหลักฐาน หรือวัตถุพยานต่างๆ ตลอดจนการเพิ่มร่องรอยพยานหลักฐาน หรือวัตถุพยานต่างๆ ในบริเวณที่เกิดเหตุ เพื่อเป็นการป้องกันพยานหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ในที่เกิดเหตุให้ปฏิบัติดังนี้

๑. ผู้ประสบเหตุควรตรวจสอบว่ามีผู้ใดได้รับบาดเจ็บหรือไม่ ถ้ามีต้องรีบให้ความช่วยเหลือปฐมพยาบาล และนำส่งโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดโดยด่วน

๒. ขณะเดียวกันต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

๓. ให้อพยพบุคคลออกไปในพื้นที่ปลอดภัย

๔. ห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งของต่างๆ โดยพลการ เพื่อป้องกันการระเบิดซ้ำสอง หรือระเบิดลูกที่สอง อีกประการหนึ่งเพื่อไม่ให้วัตถุพยานหลักฐานต่างๆ ที่ผู้ก่อเหตุได้กระทำให้สูญหายไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในเรื่องของความปลอดภัย และการติดตามผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายภายหลัง

๕. ให้มีการป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ ด้วยการล้อมเชือกกันบริเวณที่เกิดเหตุ

๖. จัดเจ้าหน้าที่เฝ้าสังเกตการณ์ ในระยะห่างที่พอสังเกตการณ์ได้ตลอดเวลา

๗. ป้องกันไม่ให้ ผู้ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปรบกวนทำลายร่องรอยพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุจนกว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะไปถึงและดำเนินการต่อไป

ระเบียบปฏิบัติในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุระเบิด (SOP FOR POST BLAST INVESTIGATION)

๑. การรับแจ้งเหตุ (Tasking)

๑.๑ ตรวจสอบรายละเอียดของเหตุการณ์ ตามรูปแบบ

Alpha รายละเอียดเหตุการณ์ เช่น วัน เดือน ปี เกิดเหตุ พุทธศักราชเบื้องต้น

Bravo สถานที่เกิดเหตุ รูปร่างวัตถุต้องสงสัย หรือวัตถุระเบิด

Charlie จุดที่ตั้งของ ICP (Incident Command Point)

Delta เส้นทางไปยังที่เกิดเหตุ

๑.๒ รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เพื่ออนุมัติออกปฏิบัติการ

๒. การวางแผนขั้นต้น (Initial Planning)

๒.๑ ชี้แจงรายละเอียดเหตุการณ์แก่เจ้าหน้าที่ทีมปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด (EOD) กำหนดหน้าที่ หมายเลข ๑ เป็นเจ้าหน้าที่ค้นหาวัตถุระเบิด หมายเลข ๒ เป็นเจ้าหน้าที่ค้นหาวัตถุระเบิดและเจ้าหน้าที่เตรียมเครื่องมือ หมายเลข ๓ เป็นเจ้าหน้าที่เก็บหลักฐานและวัตถุระเบิด หมายเลข ๔ เป็นเจ้าหน้าที่เก็บหลักฐานกายภาพ หมายเลข ๕ เป็นหัวหน้าทีม จัดบันทึก วาดแผนที่ สเกตซ์ภาพ และร้องขอ ผบ.เหตุการณ์

- ๒.๒ ตรวจสอบเส้นทางการไปปฏิบัติงาน
- ๒.๓ จัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ และเครื่องมือเก็บกู้วัตถุระเบิด
- ๒.๔ จัดเตรียมวิทยุสื่อสาร
- ๒.๕ จัดเตรียมชุดคุ้มกัน เจ้าหน้าที่ EOD
- ๓. ถึงสถานที่เกิดเหตุ (Arrival Drills)
 - ๓.๑ ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิด (EOD) รายงานตัวที่จุดควบคุมเหตุการณ์ (ICP) และรายงานตัวกับ ผบ.เหตุการณ์ เมื่อไปถึงสถานที่เกิดเหตุ
 - ๓.๒ ตรวจสอบความปลอดภัยของทีม โดยให้พิจารณาจาก
 - ๓.๒.๑ ผลการระเบิดวัตถุระเบิดลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓ (Second Bomb Third Bomb) และซากปรักหักพัง หรือเศษซากจากการระเบิดไม่หมด
 - ๓.๒.๒ ทำการตรวจสอบพื้นที่สำหรับตั้ง ICP รวมถึงพิจารณาถึงพื้นที่ใช้งานมาก่อน
 - ๓.๒.๓ พิจารณาว่าพื้นที่สำหรับตั้ง ICP ต้องไม่เป็นจุดเสี่ยงหรือจุดล่อแหลม สำหรับการลอบวางระเบิดหรือลอบยิงหรือไม่
 - ๓.๒.๔ อาจพิจารณาใช้อาคารเป็นที่กำบัง
 - ๓.๓ ตรวจสอบความปลอดภัยของทีมอื่นโดยพิจารณาและร้องขอต่อ ผบ.เหตุการณ์
 - ๓.๓.๑ เส้นทางการอพยพ (Evacuation)
 - ๓.๓.๒ การปิดกั้นพื้นที่เกิดเหตุ (Cordon)
 - ๓.๓.๓ ตรวจสอบวัตถุอันตรายต่างๆ ในลำดับที่ ๒ (Secondary Hazards)
 - ๓.๓.๔ ตรวจสอบรถฉุกเฉินเช่น รถพยาบาล รถดับเพลิง (Emergency Service)
 - ๓.๔ ที่จุด ICP (Incident Control Point) ให้พิจารณาดังนี้
 - ๓.๔.๑ การติดต่อสื่อสารระหว่าง ผบ.เหตุการณ์
 - ๓.๔.๒ ตรวจสอบพยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์
 - ๓.๔.๓ การรักษาความปลอดภัยอุปกรณ์และเครื่องมือ
 - ๓.๔.๔ สื่อมวลชน
 - ๓.๔.๕ การเปิดเผยเจ้าหน้าที่ EOD เท่าที่จำเป็น
- ๔. การตั้งคำถาม (Questioning)
 - ๔.๑ ถามแบบเป็นมิตร
 - ๔.๒ แยกกันสอบถามเหตุการณ์
 - ๔.๓ ให้ผู้เห็นเหตุการณ์เล่าด้วยตนเอง ฟังแล้วถาม
 - ๔.๔ วาดแผนที่เกิดเหตุ
 - ๔.๕ จัดบันทึกรายละเอียด
- ๕. การประเมินสถานการณ์ (Evaluation Options)
 - ๕.๑ ชั้นเข้าหา ให้ดำเนินการดังนี้
 - ๕.๑.๑ พิจารณาการใช้เครื่องป้องกันการจู่โจมด้วยคลื่นความถี่วิทยุและ

๕.๑.๒ พิจารณาการปิดกั้นพื้นที่ที่เกิดเหตุว่าเพียงพอหรือไม่ หากไม่พอให้ขยายพื้นที่โดยใช้สูตร ๕๐% หมายถึง ระยะทางขึ้นส่วนที่ไกลที่สุดถึงหลุกระเบิดบวกเพิ่มอีก ๕๐%

๕.๑.๓ ตรวจสอบหาวัตถุระเบิดลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓ โดยใช้ SOP ในการตรวจสอบพื้นที่รักษาความปลอดภัย

๕.๑.๔ พิจารณาการใช้สุนัขตรวจหาวัตถุระเบิด (Explosive K-๙)

๕.๑.๕ ยืนยันพื้นที่ว่าปลอดภัย

๕.๑.๖ หากมีวัตถุระเบิดลูกที่ ๒ หรือวัตถุต้องสงสัย ให้ใช้ SOP การตรวจสอบวัตถุต้องสงสัย การเก็บกู้วัตถุระเบิด

๕.๒ ขึ้นตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ให้ดำเนินการดังนี้

๕.๒.๑ ทำการตรวจสอบหลุมระเบิด (Blast Seat) และทำการตรวจโดยรอบ

๕.๒.๒ พิจารณาอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและปฏิบัติงานร่วมกับกองพิสูจน์หลักฐานหรือกองวิทยาการ

๕.๒.๓ ทำการตรวจค้น โดยตกลงว่าจะทำการตรวจค้นโดยวิธีใด เช่น หน้ากระดาน (แบบตาราง แบบกันหอย หรือหลายแบบรวมกัน)

๕.๒.๔ ปักธงและวางหมายเลข เมื่อพบวัตถุพยาน

๕.๒.๕ ถ่ายภาพวัตถุพยานตามหมายเลขและธง โดยให้สัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่สเก็ตซ์ภาพและวาดแผน รวมถึงการวัดระยะวัตถุพยาน

๕.๒.๖ เก็บวัตถุพยานใส่ถุง บันทึกรายละเอียด

๕.๒.๗ สำรวจครั้งสุดท้าย ตรวจสอบแผนที่เกิดเหตุ

๕.๒.๘ วิเคราะห์ชิ้นส่วนและถ่ายภาพวัตถุพยานแต่ละชิ้น โดยใช้มาตราส่วน

๕.๒.๙ เก็บวัตถุพยานให้พนักงานสอบสวน ทำหนังสือส่งตรวจพิสูจน์

๖. การปฏิบัติขั้นสุดท้าย (Final Actions)

๖.๑ ตกลงใจร่วมกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานหรือกองวิทยาการ

๖.๒ ยืนยันพื้นที่ว่าทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเพียงพอหรือยัง

๖.๓ ชี้แจงผลการปฏิบัติให้ ผบ.เหตุการณ์ และพนักงานสอบสวน (Case Officer)

๖.๔ เก็บเครื่องมือ อุปกรณ์เก็บกู้วัตถุระเบิด และอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

๖.๕ แจ้ง ผบ.เหตุการณ์ ยกเลิกรถฉุกเฉิน

๖.๖ ตรวจสอบแผนที่เกิดเหตุและแผนผังวงจรต่างๆ

๖.๗ กลับที่ตั้ง ทำความสะอาด ซ่อมบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์เก็บกู้วัตถุระเบิด อุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเก็บเข้าที่

๖.๘ รายงานผลการปฏิบัติให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ

เจ้าหน้าที่สืบสวนสถานที่วางระเบิด (Bomb Scene Investigation Officer)

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมวางแผน กำหนดหน้าที่ว่า ใครมีหน้าที่ทำอะไรรับผิดชอบอะไรบ้าง โดยจะต้องเขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร และจะต้องเข้าใจขั้นตอน หน้าที่ และ ความรับผิดชอบ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่มีคุณภาพ และเพื่อให้การสืบสวนสอบสวนหลังเกิดเหตุ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๑. หัวหน้าทีม (Team Leader)

๑.๑ มีหน้าที่คัดเลือก ระดม บุคลากร และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ประสาน
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องความรับผิดชอบในการสืบสวน

๑.๒ ทำการประเมินสภาพสถานที่เกิดเหตุทั้งหมด

๑.๓ กำหนดสถานภาพของสถานที่เกิดเหตุ การรักษาที่เกิดเหตุ และการใช้วิธีในการ
รักษาความปลอดภัย

๑.๔ กำหนดจุดสังเกตร และควบคุมผู้สื่อข่าวที่เข้าใกล้ที่เกิดเหตุ

๑.๕ สำรองที่เกิดเหตุโดยการเดินให้ทั่ว พร้อมกับผู้ชำนาญด้านวัตถุระเบิดและนักเคมี

๑.๖ กำหนดและประสานรูปแบบการตรวจกับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนและ
ดำเนินการตรวจ

๑.๗ มอบหมายหน้าที่ตัวบุคคลในส่วนตรวจจุดฉุกเฉินที่ได้รับความเสียหายมากและ
ส่วนสืบสวนสอบสวน

๑.๘ มอบหมายหน้าที่ตัวบุคคลในส่วนตรวจทั่วไป และส่วนสืบสวนสอบสวน

๑.๙ ทำการประเมิน สรุปการตรวจค้น และแผนการสืบสวนสอบสวน

๑.๑๐ จัดประชุมประเมินสถานที่เกิดเหตุร่วมกับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน

๒. เจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ (Photographer)

๒.๑ ทำหน้าที่คัดเลือกและระดมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

๒.๒ ถ่ายภาพบริเวณที่ได้รับความเสียหาย (รวมทั้ง ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ยานพาหนะ
และฝูงชน)

๒.๓ ถ่ายภาพการปฏิบัติงานของทีมงาน

๒.๔ ถ่ายภาพหลุมระเบิดและความเสียหาย ระบุขนาดโดยวัด ความลึก ความยาว
และกว้าง

๒.๕ ถ่ายภาพหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุ

๒.๖ ถ่ายภาพจากที่สูงของบริเวณที่เสียหายมาก และบริเวณทั่วไป

๒.๗ ถ่ายภาพของการจำลองเหตุการณ์เป็นลำดับ

๒.๘ ถ้าจำเป็น ให้ถ่ายภาพพิมพ์เขียว แผนที่ และภาพของสถานที่ก่อนเกิดเหตุ

๒.๙ ถ่ายภาพผู้ต้องสงสัย หรือน่าเชื่อว่าอาจเป็นผู้ต้องสงสัย

๒.๑๐ ให้ตรวจสอบกับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนว่า ต้องการภาพถ่ายใดเพิ่มเติม
หรือไม่

๓. เจ้าหน้าที่พยานหลักฐาน (Evidence Technician)

๓.๑ ทำหน้าที่คัดเลือก รวบรวม และแจกจ่ายอุปกรณ์เครื่องมือให้ชุดตรวจค้น เพื่อทำ
การเก็บพยานหลักฐาน

๓.๒ เตรียมการทำบัญชีพยานหลักฐาน และกำหนดจุดเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

๓.๓ ประสานและควบคุมการรวบรวมพยานหลักฐาน

๓.๔ บันทึกรายละเอียดพยานหลักฐานที่พบในบัญชีพยานหลักฐาน ทำเครื่องหมาย
และบรรจุเก็บพยานหลักฐานอย่างเหมาะสม

- ๓.๕ จำแนกประเภทพยานหลักฐานที่รวบรวมมาได้
- ๓.๖ ดูแลและควบคุมพยานหลักฐานที่รวบรวมได้
- ๓.๗ การประสานงานกับหัวหน้าชุดและเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของที่เกิดเหตุ
- ๓.๘ ก่อนที่จะออกจากที่เกิดเหตุ ให้ตรวจสอบพยานหลักฐานที่พบ โดยการทบทวนรายการต่างๆ ที่ระบุในบัญชีพยานหลักฐาน
- ๓.๙ บันทึกลำดับขั้นการควบคุม และจัดสถานที่ชั่วคราวเพื่อเก็บพยานหลักฐาน
- ๓.๑๐ เตรียมคำร้อง เพื่อขอให้มีการวิเคราะห์หลักฐานในห้องปฏิบัติการ และดำเนินการส่งพยานหลักฐานไปยังห้องปฏิบัติการ
๔. เจ้าหน้าที่ร่างแผนผัง (Schematic Artist)
- ๔.๑ ทำหน้าที่คัดเลือกและรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้
- ๔.๒ ร่างแผนผังบริเวณที่ได้รับความเสียหายมาก
- ๔.๓ ร่างแผนผังบริเวณที่ได้รับความเสียหายทั่วไปของที่เกิดเหตุ
- ๔.๔ ระบุชี้พยานหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุและบันทึกตำแหน่งที่พบ ให้หมายเลขกำกับพยานหลักฐานแต่ละชิ้นที่พบในแผนผังการควบคุมพยานหลักฐาน
- ๔.๕ แสดงการวัดขนาดต่างๆ เช่น สูง ยาว และกว้าง
- ๔.๖ ร่างแผนผังของสถานที่ก่อนเกิดเหตุ โดยอาศัยการจินตนาการบนพื้นฐานความเข้าใจจากการสังเกตการณ์ เช่น เฟอร์นิเจอร์จัดอย่างไร หรือโครงสร้างเป็นอย่างไร
- ๔.๗ จัดเตรียมคำอธิบายกำกับในแผนผัง
- ๔.๘ ทำบัญชีพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ และประสานกับเจ้าหน้าที่พยานหลักฐาน เพื่อให้แน่ใจว่ามีการบันทึกพยานหลักฐานทุกชิ้นในแผนผังควบคุม
- ๔.๙ ทำเครื่องหมายหรือหมายเลขกำกับ เพื่อระบุชี้แผนผังควบคุมพยานหลักฐาน และแผนผังอื่นๆ ให้เหมาะสมเพื่อการนำเสนอในชั้นศาล
- ๔.๑๐ การประสานงานกับหัวหน้าชุดและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของงานร่างแผนผัง
๕. หน่วยงานสืบสวนสอบสวนพื้นที่ฉุกเฉินที่ได้รับความเสียหายมาก (Immediate Area Investigation Unit)
- ๕.๑ ทำหน้าที่คัดเลือกและรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการสืบสวนสอบสวน
- ๕.๒ ซักถามเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ดับเพลิง และพยานบุคคลที่เป็นไปได้ทั้งหมดในสถานที่เกิดเหตุ
- ๕.๓ ตรวจสอบเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ได้รับความเสียหาย หรือได้รับบาดเจ็บจากการระเบิด
- ๕.๔ รวบรวมชื่อบุคคลที่โดยปกติจะอยู่ในบริเวณนั้น เช่น ลูกจ้าง ยาม หรือนักการภารโรง

๕.๕ จัดส่งชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้แก่หน่วยงานสืบสวนสอบสวน บริเวณทั่วไป (รวมทั้งบุคคลที่ต้องซักถาม และผู้บาดเจ็บที่ถูกนำส่งโรงพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่กู้ภัย ที่ออกจากที่เกิดเหตุไปแล้ว)

๕.๖ ระบุบุคคลในที่เกิดเหตุทั้งหมด ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ถ่ายภาพให้ถ่ายภาพผู้ชน และยานพาหนะในพื้นที่ฉุกเฉินที่ได้รับความเสียหายมากและพื้นที่ทั่วไป

๕.๗ บันทึกการให้การของพยาน โดยระบุเวลาที่พยานได้ยินเสียง ได้กลิ่น หรือ สังเกตเห็นสีของควัน

๕.๘ สอบถามพยานบุคคลและบันทึกข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำทั่วไป ต่างๆ ก่อนเกิดเหตุ

๕.๙ สอบถามพยานบุคคลและบันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งผิดปกติ เช่น หีบห่อ สิ่งของ ยานพาหนะ ที่ไม่ทราบเจ้าของ และบุคคลที่ไม่ทราบว่าเป็นผู้ใด

๕.๑๐ จำลองเหตุการณ์บริเวณพื้นที่ฉุกเฉิน และประสานข้อมูลที่ได้รับกับหัวหน้าชุด และเจ้าหน้าที่อื่นๆ

๖. หน่วยตรวจค้นพื้นที่ฉุกเฉินที่ได้รับความเสียหายมาก (Immediate Area Search Unit)

๖.๑ ทำหน้าที่คัดเลือกและรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

๖.๒ ก่อนและหลังเข้าไปบริเวณที่เกิดเหตุระเบิด ต้องคำนึงถึงอันตรายของ โครงสร้างอาคาร ระเบิดลูกที่สอง และก๊อบถระเบิด

๖.๓ ตรวจสอบหลุมระเบิด หรือจุดกำเนิดไฟ

๖.๔ การประสานแผนการตรวจค้นกับเจ้าหน้าที่ร่างแผนผังและเจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ ก่อนที่จะเข้าไปดำเนินการบริเวณหลุมระเบิดและพื้นที่ฉุกเฉิน

๖.๕ วัดและบันทึกขนาด ความลึก และรูปร่างของหลุมระเบิดและความเสียหายอื่นๆ

๖.๖ เก็บตัวอย่างจากหลุมระเบิดและทำการควบคุมตัวอย่างเหล่านั้นตามความน่าจะเป็น

๖.๗ ตรวจค้น และร่อนหาชิ้นส่วน และส่วนประกอบของระเบิดจากหลุมระเบิด

๖.๘ แบ่งพื้นที่ฉุกเฉิน เพื่อทำการตรวจค้นอย่างมีแบบแผนและเป็นขั้นตอน การตรวจค้นควรขยายจากหลุมระเบิด ออกไปจนถึงบริเวณที่ซ้ำซ้อนกับบริเวณของหน่วยตรวจค้นทั่วไป

๖.๙ แยกบันทึกและบรรจุพยานหลักฐานที่พบ และปฏิบัติตามขั้นตอนปกติ โดยใช้ เจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ เจ้าหน้าที่ร่างแผนผัง และเจ้าหน้าที่พยานหลักฐาน

๖.๑๐ จำลองที่เกิดเหตุบริเวณพื้นที่ฉุกเฉิน และประสานข้อมูลที่ได้รับกับหัวหน้าชุด และเจ้าหน้าที่อื่นๆ

๗. หน่วยตรวจค้นบริเวณทั่วไป (General Area Search Unit)

๗.๑ ทำหน้าที่คัดเลือก รวบรวม เครื่องมือเครื่องใช้ และประสานแผนการตรวจค้น ให้ระวังอันตรายจากโครงสร้างของอาคาร ระเบิดลูกที่สอง และก๊อบระเบิด

๗.๒ การตรวจอาคารต่างๆ ที่ตั้งอยู่รอบบริเวณเหตุระเบิด ยานพาหนะ และสิ่งต่างๆ ที่ได้รับความเสียหาย จากสะเก็ดระเบิดและทำเครื่องหมายสถานที่เหล่านี้ เพื่อถ่ายภาพและทำแผนผัง

๗.๓ ตรวจค้นทางเข้าออกเพื่อหาพยานหลักฐาน เช่น รอยเท้า รอยยางรถยนต์ เสื้อผ้าที่ฉีกขาด เลือด ฝม รอยนิ้วมือ หรือหลักฐานอื่นๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับผู้ต้องสงสัย

- ๗.๔ ตรวจสอบทั่วบริเวณ เพื่อหาพยานหลักฐานของวัตถุระเบิด
- ๗.๕ ตรวจสอบหาชิ้นส่วนต่างๆ จากการระเบิด บนหลังคา ต้นไม้ หรือที่สูงอื่นๆ บนที่กผลกระทบจากแรงระเบิด และการที่มีกระจกแตกในบริเวณโดยรอบ
- ๗.๖ การกำหนดอาณาเขตรอบนอกที่ได้รับผลกระทบจากสะเก็ดระเบิดและพยานหลักฐาน แจ็งสิ่งต่างๆ ที่พบแก่เจ้าหน้าที่ร่างแผนผัง เจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัตถุระเบิด
- ๗.๗ การปรับเปลี่ยนอาณาเขตบริเวณตรวจสอบรอบนอกถ้าจำเป็น
- ๗.๘ แยกบันทึกและเก็บพยานหลักฐานแต่ละชิ้นที่พบ ประสานงานในการรวบรวมพยานหลักฐานกับเจ้าหน้าที่เก็บหลักฐาน เจ้าหน้าที่ร่างแผนผัง และเจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ
- ๗.๙ จำลองสถานที่เกิดเหตุทั่วไป และประสานข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับ ร่วมกับหัวหน้าชุดและเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน
๘. หน่วยสืบสวนสถานที่เกิดเหตุ (General Area Investigative Unit)
- ๘.๑ ทำหน้าที่คัดเลือก และรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการสืบสวนสอบสวน
- ๘.๒ ตรวจสอบแผนที่และประเมินพื้นที่ทางเข้า-ทางออก เลือกแบบแผนการตรวจสอบอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด
- ๘.๓ ตรวจสอบความเป็นไปได้ที่ผู้ส่งของอาจจะอยู่ในบริเวณนั้น บันทึกรายชื่อและที่อยู่ของบุคคลเหล่านี้ เพื่อสอบปากคำในภายหลัง
- ๘.๔ ตรวจสอบพยานบุคคลที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง
- ๘.๕ ตรวจสอบสถานประกอบการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทางเข้าออกของสถานที่เกิดเหตุ เช่น ปั้มน้ำมันที่เปิดตลอดทั้งคืน ร้านอาหาร โรงแรม ตู้เก็บเงินค่าผ่านทาง เป็นต้น
- ๘.๖ เตรียมรายชื่อผู้ต้องสงสัยพร้อมทั้งข้อเท็จจริงให้แก่ฝ่ายสืบสวนสอบสวน
- ๘.๗ บันทึกรายละเอียดรูปพรรณสัณฐาน ยานพาหนะ และที่พักอาศัยของผู้ต้องสงสัย
- ๘.๘ ตรวจสอบหาแหล่งที่มาของส่วนประกอบของระเบิดและสิ่งต่างๆ ที่พบ ณ สถานที่เกิดเหตุ
- ๘.๙ ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าชุด โดยเริ่มจากสถานที่เกิดเหตุ และประเมินสถานการณ์ทั้งหมดจากข้อมูลที่ได้รับครั้งแรก
- ๘.๑๐ ให้ตำรวจติดต่อสื่อสารกับหัวหน้าชุดตลอดเวลา และประสานข้อมูลที่ได้รับกับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน
๙. นักเคมี (Forensic Chemist)
- ๙.๑ ทำหน้าที่คัดเลือก และรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้
- ๙.๒ ตรวจสอบขั้นต้น โดยการเดินดูสถานที่เกิดเหตุทั้งหมด ร่วมกับผู้ชำนาญด้านวัตถุระเบิดและหัวหน้าชุด
- ๙.๓ ช่วยเหลือหัวหน้าชุดประเมินสถานการณ์ และปรึกษาเพื่อหาวิธีการสืบสวนสอบสวนสถานที่เกิดเหตุ
- ๙.๔ ช่วยเหลือหน่วยตรวจสอบสถานที่ทั่วไปเมื่อเห็นว่าเหมาะสม
- ๙.๕ ช่วยเหลือหน่วยตรวจสอบบริเวณฉุกเฉิน (ใกล้หลุมระเบิดที่ได้รับความเสียหายมาก)

๙.๖ ประสานการวิเคราะห์ที่จำเป็นกับบุคลากรของห้องปฏิบัติการในห้องถิ่นและในส่วนกลางที่เห็นว่าจำเป็น

๙.๗ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ กรณีที่มีคำถามที่เกี่ยวกับห้องปฏิบัติการ ณ สถานที่เกิดเหตุ

๙.๘ ทำการทดสอบ ณ สถานที่เกิดเหตุเมื่อเห็นว่าเหมาะสม

๙.๙ ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่พยานหลักฐานและหัวหน้าชุดในการประเมินพยานหลักฐานที่รวบรวมมา

๙.๑๐ ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่พยานหลักฐานในการเก็บบรรจุพยานหลักฐานให้ถูกต้องเหมาะสมแก่การส่งไปห้องปฏิบัติการ

๑๐. เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญด้านวัตถุระเบิด (Explosives Technician)

๑๐.๑ ทำหน้าที่คัดเลือก และรวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

๑๐.๒ เดินตรวจรอบสถานที่เกิดเหตุทั้งหมดร่วมกับหัวหน้าชุด ให้คำแนะนำทางวิชาการเกี่ยวกับประเมินการระเบิดและไฟไหม้

๑๐.๓ กำหนดอาณาเขตของสถานที่เกิดเหตุ

๑๐.๔ ระบุจุดที่วางระเบิดหรือจุดเริ่มต้นของไฟ

๑๐.๕ ช่วยเหลือหน่วยตรวจค้นทั้งบริเวณถูกฉีกและบริเวณรอบนอกทั่วไป

๑๐.๖ ประเมินข้อมูลการสืบสวนสอบสวนและเก็บชิ้นส่วนต่างๆ ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านวัตถุระเบิด

๑๐.๗ ลงความเห็นว่าการเกิดเหตุระเบิดมีสาเหตุมาจากอุบัติเหตุหรืออาชญากรรม

๑๐.๘ จำลองสถานการณ์จากวัตถุพยานและลำดับเหตุการณ์

๑๐.๙ ให้ข้อสรุปย่อทางวิชาการแก่หัวหน้าชุดและทีมงานสืบสวนสอบสวน

๑๐.๑๐ จัดเตรียมแถลงการณ์แสดงความคิดเห็นทางวิชาการ

๑๑. เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านลายนิ้วมือ (Fingerprint Technician) ทำหน้าที่ รวบรวมและตรวจสอบลายนิ้วมือ ที่พบในเหตุการณ์ให้สมบูรณ์ที่สุด

๑๒. เจ้าหน้าที่ฝ่ายติดต่อประสานงาน (Coordinator)

๑๒.๑ ทำหน้าที่ติดต่อกับหน่วยอื่นๆ เช่น

๑๒.๑.๑ ฝ่าย

๑๒.๑.๒ แผนก (กระทรวง)

๑๒.๑.๓ หน่วย

๑๒.๑.๔ องค์กร

๑๒.๒ การพัฒนาและเสริมสร้าง การสื่อสารผ่านบุคคลที่ติดต่อ สิ่งที่สำคัญคือการสร้างความเชื่อถือให้คนที่ไว้วางใจ

๑๒.๓ การรวบรวมข่าวสารที่สำคัญ

๑๓. เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ (Public Relations Officer) มีหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ การติดต่อกับสาธารณชน

๑๓.๑ ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ระหว่างหน่วยสืบสวนกับสื่อมวลชน
 ๑๓.๒ วางแนวทาง สำหรับเจ้าหน้าที่ที่จะให้ข่าวสารข้อมูล
 ๑๓.๓ โปรตจําไว้ว่า การจะติดต่อกับสื่อมวลชนนั้น การไม่มีข้อมูลให้ดียิ่งดีกว่า การให้ข้อมูลที่ผิดๆ

๑๓.๔ ในทันทีที่สื่อมวลชนตระหนักว่า พวกเขาได้ข้อมูลที่ผิดพลาด หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิด สิ่งนี้จะทำลายความไว้วางใจที่มีอยู่ทันที

๑๓.๕ คุณจะต้องรู้ว่าคนที่คุณติดต่อกับด้วยเป็นใคร
 ๑๓.๖ หาทางปลีกตัวออกห่างจากคนที่ถูกมองว่า เป็นคนไม่มีความเป็นธรรม
 ๑๓.๗ หาเส้นทางที่จะออกข่าวโดยผ่านเจ้าหน้าที่ ซึ่งรับผิดชอบด้านข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณะ

๑๓.๘ จะต้องทราบว่ ข้อมูลอะไรบ้างที่ควรเปิดเผย และข้อมูลอะไรบ้างที่จะต้องเป็นความลับไม่ควรเปิดเผย

๑๓.๙ ทำขั้นตอนและรูปแบบที่จะทำให้การออกข่าวสารข่าวสารเป็นไปอย่างง่ายดาย
 ๑๓.๑๐ ต้องแน่ใจว่าได้รับอนุมัติและเห็นชอบในการแถลงข่าวแต่ละครั้ง (ถ้าจำเป็น) ประสานงานกับสื่อมวลชนและฝ่ายสอบสวน

พยานหลักฐานที่ตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ

๑. คำนิยามของคำว่า หลักฐาน

จากพจนานุกรมเวปสเตอร์ (Webster) หลักฐาน หมายถึง สิ่งใดซึ่งนำเสนอโดยถูกต้องตามกฎหมายแก่ศาล เพื่อเป็นการยืนยันข้อคิดว่ ข้ออ้างอันใดอันหนึ่งเป็นความจริง ทั้งนี้ในเรื่องที่เกี่ยวกับคดีที่ศาลนั้นกำลังพิจารณา

๒. ประเภทของหลักฐาน

๒.๑ หลักฐานสำคัญอันดับหนึ่ง (Primary Evidentiary Item) สิ่งซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญเป็นเอก สะเก็ดหรือส่วนต่างๆ ของตัวระเบิดแสวงเครื่อง (IED) รวมทั้งภาชนะที่บรรจุ ถ้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบิด

๒.๒ หลักฐานสำคัญอันดับสอง (Secondary Evidentiary Item) สิ่งซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญเป็นรอง สะเก็ด ส่วนต่างๆ หรือตัวอย่างของสิ่งของ โครงสร้าง หรือตำแหน่งที่ใกล้กับจุดที่เกิดการระเบิด

๒.๓ หลักฐานอื่นๆ หมายถึง สิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลแก่การดำเนินคดี และซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับกลไกวัตถุระเบิดลูกนั้น หรือบุคคลซึ่งประดิษฐ์สร้างระเบิดลูกนั้นขึ้นมาหรือเป็นผู้นำระเบิดมาวาง

๓. จุดประสงค์ของการเก็บรวบรวมและสงวนหลักฐานซึ่งเราจะนำมาใช้ในการสร้างรูปคดีเพื่อ

๓.๑ นำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิด

๓.๒ ระบุหาตัวผู้ต้องสงสัย

๓.๓ กั้นผู้ที่ไม่ต้องสงสัยออกไปและขจัดความกังขาสงสัยใดๆ

๓.๔ สร้างความเชื่อโยงและความสัมพันธ์

๓.๕ ประกอบหาความเหมือนกัน เช่น ร่องรอยเครื่องมือที่ใช้ กาก หรือเศษที่หลงเหลือ

๓.๖ รongรับและให้การสนับสนุนสมมุติฐานรูปคดีที่วาดไว้

๓.๗ ระบุเอกลักษณ์ใด ๆ

๔. ผลลัพธ์แบบต่างๆ ซึ่งอาจได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์และพิสูจน์หลักฐาน (Types of Forensic Examinations) ผลงานของการศึกษาวิเคราะห์และพิสูจน์หลักฐานจากห้อง LAB ที่มีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ดังต่อไปนี้ คือ เราอาจสามารถที่จะ

๔.๑ ระบุส่วนประกอบต่างๆ ของระเบิดลูกนั้น

๔.๒ ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งสร้างหรือก่อความกังขา นั่นคือ ที่ต้องมีการพิสูจน์

๔.๓ ระบุความเหมือนของรอยพิมพ์นิ้วมือ

๔.๔ ระบุร่องรอยของสันรองเท้าและยางล้อรถ เพื่อบ่งชี้ว่ามาจากแหล่งใด

๔.๕ ระบุผลจากการศึกษาวิเคราะห์ภาพถ่าย

๔.๖ ระบุผลจากการศึกษาวิเคราะห์เส้นผม ใยเสื้อผ้า และระบุข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้

๕. การศึกษาวิเคราะห์ด้านวิทยาศาสตร์

การศึกษาวเคราะห์ด้านวิทยาศาสตร์และผลลัพธ์ที่มีประโยชน์บางรูปแบบอาจเป็นสิ่งซึ่งได้มาโดยไม่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษจำเพาะใดๆ แต่อาจมีการศึกษาวเคราะห์บางแบบ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือพิเศษ อาจสามารถดำเนินการการศึกษาวเคราะห์เรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ โดยทำงานในห้องพิสูจน์หลักฐานธรรมดาที่มีเครื่องมือพร้อม ได้แก่ การวิเคราะห์

๕.๑ โลหิต

๕.๒ แร่ธาตุธรณีวิทยา

๕.๓ โลหะวิทยา

๕.๔ ด้านนิติเวช

๕.๕ พันธุกรรม

๕.๖ อาวุธปืน และร่องรอยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้

๕.๗ การศึกษาวเคราะห์ด้วยกล้องจุลทรรศน์

๕.๘ การศึกษาวเคราะห์วัตถุต่างๆ

๕.๙ การศึกษาวเคราะห์ด้านเคมี

๕.๑๐ การศึกษาวเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ดินฟ้าอากาศ และนุทธรอน

๕.๑๑ การศึกษาวเคราะห์เครื่องมือหรือด้วยเครื่องมือ

๖. การศึกษาวเคราะห์รอยพิมพ์นิ้วมือ ในฐานะเป็นหลักฐาน

เจ้าหน้าที่อาจจะสามารถใช้รอยพิมพ์นิ้วมือ ซึ่งพบในที่เกิดเหตุเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง รอยพิมพ์นิ้วมือเป็นหลักฐานซึ่งในปัจจุบันนี้ เป็นสิ่งที่ยอมรับในศาลส่วนใหญ่ทั่วโลก และการระบุชี้รอยพิมพ์นิ้วมือเช่นนี้ อาจได้มาจากรอยพิมพ์ที่เป็นเพียงเสี้ยวเดียวก็ได้ สำหรับจดบันทึก (Note) รอยพิมพ์ขนาดเพียงปลายดินสออาจเป็นปริมาณมากเพียงพอที่จะใช้เป็นหลักฐานและเครื่องยืนยันระบุตัวผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งส่วนประกอบใดๆ ของลูกระเบิดที่พบ ณ ที่เกิดเหตุ อาจมี

รอยพิมพ์นิ้วมือปรากฏอยู่ แม้ว่าคนร้ายอาจใช้ความระมัดระวังที่จะไม่ทิ้งร่องรอยพิมพ์นิ้วมือ หรือบางกรณีรอยพิมพ์เช่นนี้ อาจถูกทำลายไปในการระเบิด แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีโอกาเป็นไปได้ที่จะมีร่องรอยนิ้วมือหลงเหลืออยู่ที่พอจะทำการรอยพิมพ์ได้ แม้ว่าผู้วางระเบิดอาจจะใส่ถุงมือยาง หรือถุงมือหนังก็ตาม เนื่องจากความชื้นอาจสามารถซึมผ่านถุงมือได้

๖.๑ การศึกษาวิเคราะห์รอยนิ้วมือ

๖.๑.๑ มนุษย์แต่ละคน จะมีลายนิ้วมือไม่เหมือนกันทุกคน มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จนถึงทุกวันนี้ ยังไม่ปรากฏว่ามีกรณีที่มีมนุษย์ ๒ คนมีลายนิ้วมือเหมือนกันทุกเส้น แม้จะเป็นฝาแฝดก็ยังมียลายพิมพ์นิ้วมือไม่เหมือนกัน รอยพิมพ์นิ้วมือของแต่ละคนมีความเป็นเอกลักษณ์มีลวดลายแตกต่างกันกับมนุษย์คนอื่นๆ ทั้งหมดในโลก ผู้มีอาชีพบางแบบ เช่น ช่างก่ออิฐหรือหิน อาจทำให้ลายนิ้วมือบนผิวหนังกลางเลือนลบหายไปเกือบไม่เหลือร่องรอย แต่เท่าในการชันสูตรศพ เราอาจสามารถลอกผิวชั้นบนออกจนถึงชั้นล่างๆ เราจะได้เห็นลายนิ้วมือ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำกันในระหว่างการชันสูตรศพ เมื่อเราได้รอยพิมพ์นิ้วมือมาจากวัตถุสิ่งใดก็ตาม เราจะนำมาเทียบกับลายพิมพ์นิ้วมือ ซึ่งอยู่ในแฟ้มเพื่อระบุตัวเจ้าของลายพิมพ์นิ้วมือ และควรมีการตรวจค้น และศึกษาวิเคราะห์ผิวหนังต่างๆ อย่างถี่ถ้วนในบริเวณพื้นที่เกิดเหตุ เพื่อหาลายพิมพ์นิ้วมือหรือฝ่ามือ ควรให้ความใส่ใจเป็นพิเศษแก่บริเวณที่มักจะเรียกว่า เส้นผมบังภูเขา เช่น ใต้ที่นั่งโถส้วม กระจกส่องดูด้านหลัง ฝาท้ายรถพื้นผิวบนโต๊ะ เทปกาว ลูกบิดกลอนประตู เป็นต้น

๖.๑.๒ รูปแบบของหลักฐานรอยพิมพ์นิ้วมือ

ลายพิมพ์ นิ้วมือที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า (Invisible Fingerprints) ซึ่งมีอยู่บนผิวหนัง แต่ทว่า จะไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ลายนิ้วมือแฝงที่มีอยู่ตามพื้นที่เกิดเหตุ ส่วนใหญ่ มักจะเป็นลายนิ้วมือประเภทนี้ ซึ่งเราจะได้รอยพิมพ์ออกมาได้โดยการใช้กรรมวิธีโรยผงหรือใช้สารเคมี เพื่อให้ปรากฏชัดขึ้นมา ลายพิมพ์นิ้วมือที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า จะมีสภาวะบางประการ ซึ่งเป็นเครื่องจำกัดคุณค่าของลายพิมพ์นิ้วมือแบบนี้ ได้แก่ อายุ ช่วงเวลา อุณหภูมิ ความชื้น สารเคมีต่างๆ หรือผิวที่มีรอยลายนิ้วมืออยู่ อาจมีลักษณะซึ่งทำให้ลายนิ้วมือคลาดเคลื่อน โดยมีข้อจำกัดของลายนิ้วมือแบบที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าคือ เมื่อเราทำการศึกษาวิเคราะห์ลายนิ้วมือแบบดังกล่าวแล้วนั้น เราจะไม่สามารถได้ข้อมูลบางประการ เป็นต้นว่า อายุ หรือช่วงเวลาของลายนิ้วมือนั้นนานเท่าใด หลังจากเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เราจะไม่สามารถได้ข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับเจ้าของลายนิ้วมือนั้น เช่น บุคคลนี้มีวัยใด เพศใด เผ่าพันธุ์ใด หรือประกอบอาชีพใด

ลายพิมพ์นิ้วมือแบบเห็นได้ (Visible Fingerprints) คือ ลายนิ้วมือบนพื้นผิวหนัง ซึ่งมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าลายนิ้วมือเช่นนี้ มักจะเป็นผลเนื่องมาจากการแปดเปื้อนจากสิ่งอื่น ๆ บนนิ้วมือ เช่น น้ำมัน น้ำหมึก โลหิต หรือสารอื่นๆ ซึ่งก่อให้เกิดรอยเปื้อนบนมือได้ และซึ่งก่อให้เกิดคราบลายนิ้วมือบนพื้นผิวเมื่อมือที่เปื้อนนี้นำมาแตะต้อง

ลายนิ้วมือหล่อแหลม (Model Fingerprints) คือ รอยพิมพ์ที่ได้มาจากการหลอมด้วยไข เยลลี่ปิโตรเลียม สีที่กึ่งแข็ง แป้งเปียก หรือสารต่างๆ ที่สามารถใช้หลอมหรือหล่อแบบ

๗. การศึกษาวิเคราะห์ เส้นผมหรือขน และเส้นใย ในฐานะเป็นหลักฐาน

แม้ว่า เส้นผมและเส้นใยนั้น ยังคงเป็นเพียงหลักฐานแบบแวดล้อมกรณี (Circumstantial) สำหรับศาล แต่ทว่า มันอาจช่วยเป็นเครื่องมือที่ดีในการสืบสวนคดีของท่าน โดยเป็น

เครื่องช่วยระบุชี้ว่า ผู้ต้องสงสัยได้อยู่ ณ พื้นที่เกิดเหตุไม่ช่วงเวลาใดก็เวลาหนึ่ง ท่านอาจสามารถเปรียบเทียบ เส้นผมหรือใย ที่ท่านเก็บเป็นหลักฐานจากพื้นที่เกิดเหตุ กับเส้นผมหรือเส้นใยที่ท่านเก็บจากเครื่องมือ รถยนต์ หรือบ้านของผู้ต้องสงสัย

๗.๑ การศึกษาวิเคราะห์เส้นผมหรือขน ด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์จะระบุได้ว่าเป็นของสัตว์หรือมนุษย์ ถ้าเป็นสัตว์ก็จะบอกได้ว่า เป็นสัตว์ประเภทใด ถ้าเป็นเส้นผมหรือขนจากร่างกายมนุษย์ เราสามารถทำการทดสอบและศึกษาวิเคราะห์ต่อไป เพื่อให้รู้ว่าบุคคลนั้นเป็นเผ่าพันธุ์ใด รวมทั้งจะบอกได้ว่า เป็นคนที่หลุดออกมาจากส่วนใดของร่างกาย อีกทั้งผมหรือขนนั้นหลุดออกมาอย่างไร หรือว่าผมหรือขนเส้นนั้น ถูกทำให้เสื่อมสภาพ ชำรุดหรือไม่อย่างไร รวมทั้งเราจะสามารถระบุได้ด้วยว่าเส้นผมหรือขนนั้นได้ถูกเปลี่ยนสภาพหรือไม่

๗.๒ การศึกษาวิเคราะห์เส้นใย ก็เช่นเดียวกันกับเส้นผมหรือเส้นขน ถือว่าเป็นหลักฐานแบบแวดล้อมกรณี (Circumstantial) แต่ทว่ามันอาจสามารถให้ข้อมูลที่มีคุณค่าแก่เราได้อย่างมาก การศึกษาวิเคราะห์เส้นใยด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์จะระบุได้ว่าเป็นใยประเภทใด นอกจากนั้น ด้วยการศึกษานี้ทางกล้องจุลทรรศน์ เราจะสามารถเทียบความคล้ายคลึงของมันกับใยที่เราอยู่ในตัวอย่างของเรา ใยต่างๆ เหล่านี้อาจมาจากขนสัตว์ พืชพรรณ ผัก ใยสังเคราะห์ หรือธัญ (เช่นหญ้า) ใดๆ ก็เป็นไปได้ทั้งสิ้น

๘. การศึกษาวิเคราะห์ผ้าและเชือก ในฐานะเป็นหลักฐาน

๘.๑ สามารถพิสูจน์ได้ว่า เศษผ้าชิ้นใดชิ้นหนึ่งมาจากผ้าหรือเครื่องแต่งกายชิ้นใดที่เราใช้เป็นตัวเปรียบเทียบ เป็นการระบุโดยทางวิทยาศาสตร์ เราจะสามารถระบุส่วนประกอบ การทอสี และเส้นผ่านศูนย์กลางของด้าย

๘.๒ วัสดุประเภทเชือก ก็เช่นเดียวกับผ้า เราสามารถใช้การศึกษานี้ทางวิทยาศาสตร์ช่วยพิสูจน์ได้ว่า เชือกมีส่วนประกอบโครงสร้างอย่างไร ผลิตอย่างไร สี และเส้นผ่านศูนย์กลาง ซึ่งทำให้เราสามารถเทียบความเหมือนกับเชือกที่เป็นตัวอย่าง อีกทั้งเราสามารถจะบอกได้ว่าผลิตมาจากบริษัทใด

๙. การศึกษาวิเคราะห์เทปกาว ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราสามารถระบุได้แน่ชัด โดยการเทียบความเหมือนของชิ้นส่วนเล็กๆ ของเทปกาว ซึ่งเก็บได้จากพื้นที่เกิดเหตุ ที่มีการลอบวางระเบิดกับม้วนเทป ซึ่งเราสงสัยการศึกษาวิเคราะห์ชิ้นเทปกาว อาจทำได้โดยการศึกษาโครงสร้าง ส่วนประกอบ และสี สำหรับจดบันทึก

๑๐. การศึกษาวิเคราะห์ไม้ ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราสามารถเหมาความได้ว่า เศษไม้ที่พบ ณ ที่เกิดเหตุ เป็นสิ่งซึ่งอยู่ ณ ที่นั้นก่อนที่จะเกิดการระเบิดขึ้น มันอาจเป็นส่วนหนึ่งของภาชนะหรือสิ่งของที่ใช้โดยคนร้าย การศึกษาวิเคราะห์ไม้ด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ อาจช่วยระบุประเภทของไม้ (พันธุ์ต่างๆ) มาจากที่ใด เราสามารถนำมาเทียบกับตัวอย่างทางด้านข้างหรือด้านปลาย รวมทั้งเศษที่หลุดออกมา

๑๑. การศึกษาวิเคราะห์ธรณีวัตถุ ในฐานะเป็นหลักฐาน

ศาสตร์ของการพิสูจน์หลักฐานสาขานี้คือ การเปรียบเทียบตัวอย่างดิน แม้ว่าหลักฐานแบบนี้จะยังคงถือว่าเป็นหลักฐานแบบแวดล้อมกรณี (Circumstantial) ในศาลส่วนใหญ่ แต่มันอาจ

ช่วยเป็นเครื่องระบุน่า ผู้ต้องสงสัยได้อยู่ ณ ที่เกิดเหตุช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เราอาจเทียบดิน ซึ่งเก็บมาจากพื้นที่เกิดเหตุกับดินที่ได้จากสำนวนเท้าของผู้ต้องสงสัยว่าเหมือนกัน เป็นต้น

๑๒. การศึกษาวิเคราะห์โลหะ ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราอาจนำเศษโลหะมาตรวจศึกษาวิเคราะห์ในห้อง LAB พิสูจน์หลักฐาน เพื่อทำการเปรียบเทียบความเหมือน ระบุคุณสมบัติต่างๆ แบบ Macro และ Micro (รวมทั้งการบิ่น หัก ต่างๆ เหล่านี้) การศึกษาวิเคราะห์ร่องรอยต่างๆ บนชิ้นโลหะ ส่วนที่แสดงความชำรุดหรือทำลาย ตำหนิที่มาจากโรงงานหรือที่พบในวัสดุ คุณสมบัติแฉ่งกรกลของโลหะ เช่น ความแข็ง การหักงอ และความคงทน อีกทั้ง ส่วนประกอบของโลหะชิ้นนั้นในห้อง LAB ที่มีเครื่องมือพร้อม เราอาจทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อดูคุณสมบัติโครงสร้างของเนื้อโลหะชิ้นนั้น ได้แก่ ขนาดและรูปร่างของเกล็ด โดยใช้กล้องส่องหรือวิเคราะห์ด้วย Electron

๑๓. การศึกษาวิเคราะห์พีชพรรณ ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราจะทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพีชพรรณที่รู้จักแหล่งที่มา กับพีชพรรณที่มาจากแหล่งที่เราไม่รู้

๑๔. การศึกษาวิเคราะห์หลักฐานทางมานุษยวิทยา

เราอาจใช้การวิเคราะห์โดยศาสตร์ด้านมานุษยวิทยา ที่จะตรวจโครงกระดูก เพื่อดูว่าเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ตรวจซากศพว่า เป็นเผ่าพันธุ์ใด เพศใด โครงสร้างกระดูกของร่างกาย และความสูง รวมทั้งวัยของผู้นั้นเมื่อเสียชีวิต เทียบฟันของศพกับเอกซเรย์ฟันที่มีอยู่ หรือเทียบโครงสร้างของกระดูกกับบุคคลนั้นเมื่อยังมีชีวิตอยู่

๑๕. การศึกษาวิเคราะห์หลักฐานจากร่องรอยของเครื่องมือ

เครื่องมือในที่นี้ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่สามารถก่อให้เกิดร่องรอยบนวัตถุ ซึ่งไม่ใช่ของเหลว คำว่า ร่องรอยจากเครื่องมือ หมายถึง รอยกด รอยตัด รอยเจาะ หรือขีดข่วน อันเป็นผลเนื่องมาจาก มีเครื่องมืออันหนึ่งมาสัมผัสกับวัสดุชิ้นหนึ่งแล้วทิ้งร่องรอยของการสัมผัสจากเครื่องมือ นั้นไว้บนวัตถุชิ้นนั้น ถ้าเป็นร่องรอยที่เราพบบนวัสดุที่เป็นของแข็ง เช่น โลหะส่วนใหญ่ เมื่อใช้กล้องขยายส่องดู เราจะเห็นร่องรอยซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นพิเศษ ดังนี้เราก็จะได้ข้อมูลซึ่งมีคุณค่าในการดำเนินคดีสามารถระบุได้ว่าเครื่องมือชิ้นใด เป็นสิ่งซึ่งก่อให้เกิดร่องรอยบนวัตถุชิ้นนั้น ร่องรอยที่เกิดจากการถ่ายทอดโดยเครื่องมืออันใดก็ตาม จากผิวหน้าของสิ่งหนึ่งไปยังผิวหน้าของอีกสิ่งหนึ่ง อาจให้ข้อมูลสำคัญในการดำเนินคดีเช่นกัน รวมทั้งร่องรอยของวัตถุสิ่งนั้นซึ่งหลงเหลืออยู่บนเครื่องมือ การศึกษาวิเคราะห์เรื่องนี้ เป็นกิจที่ต้องทำในห้อง LAB ทดลองในการพิสูจน์หลักฐานเท่านั้น

๑๖. การศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่สร้างความกังขา ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราต้องพยายามเก็บรักษาและสงวนเอกสารทั้งหมดที่เป็นกระดาษ ซึ่งเราพบ ณ พื้นที่เกิดเหตุ รวมทั้งซองหรือภาชนะที่บรรจุเอกสาร โดยเฉพาะถ้าเป็นกรณีสำนวนชู้วางระเบิด เราต้องพยายามหลีกเลี่ยงการแตะต้องเอกสารโดยไม่จำเป็น ทันทิที่ได้เอกสารซึ่งอาจใช้เป็นหลักฐาน ท่านควรใส่เอกสารนี้ไว้ในถุงใสที่มอมทะลุเห็นเอกสารได้ ใช้ความระวังที่จะไม่ก่อให้เกิดรอยพับเพิ่มขึ้น และควรพยายามค้นหาชิ้นส่วนอื่นๆ ที่เป็นส่วนของเอกสารนี้ที่ฉีกขาดออกไป เอกสารที่มีรอยใหม่จะต้องทำงานด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องให้ความสนใจแก่รอยกดบนกระดาษแผ่น

ล่างจากการเขียน แม้ว่ากระดาษแผ่นบนที่มีข้อความอยู่อาจถูกดึงออกไปแล้ว แต่บางครั้งเราอาจใช้ประโยชน์จากรอยกดของการเขียนที่ปรากฏอยู่บนกระดาษแผ่นล่างต่อๆ ไปก็ได้

๑๗. การศึกษาวิเคราะห์สี ในฐานะเป็นหลักฐาน

การศึกษานำสีวิเคราะห์สี ส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบการเปรียบเทียบ นั่นคือ สีที่เก็บมาเป็นตัวอย่างจะถูกนำมาเทียบกับสีมาตรฐานที่เรารู้ การศึกษาวิเคราะห์สีในห้อง LAB อาจสามารถเทียบสีจากชั้นที่หักออกมาจากรอยขีดขีด หรืออาจทำการวิเคราะห์ด้วยสารเคมี ทำการเปรียบเทียบเนื้อสี สีของสี การจางของสี ชั้นต่างๆของสี ลักษณะและคุณสมบัติต่างๆ ของสี

๑๘. การศึกษาวิเคราะห์แก้วหรือกระจก ในฐานะเป็นหลักฐาน

มีรูปลักษณะและคุณสมบัติหลายประการ ที่เราสามารถระบุได้จากการศึกษาวิเคราะห์เศษแก้วหรือเศษกระจก รวมทั้งเราสามารถหาข้อมูลเกี่ยวกับ การผลิตเศษแก้วหรือกระจกนี้ ซึ่งให้ข้อมูลที่สำคัญแก่เรา นอกจากนี้เราอาจนำเศษแก้วเหล่านี้มาปะติดปะต่อกัน เพื่อดูว่าประกอบเข้ากันได้หรือไม่ จากการศึกษานำสีวิเคราะห์เศษแก้ว เราสามารถบอกได้ว่า ทิศทางของการระเบิดเป็นรูปใด โดยการเปรียบเทียบเศษแก้วที่ได้จากภายในอาคารกับที่ได้จากภายนอกอาคาร และที่ได้จากกรอบหน้าต่าง ซึ่งจะใช้เป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบกับเศษที่ได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อเก็บรวบรวมหลักฐาน จึงต้องบ่งชี้อย่างถี่ถ้วนว่า ได้มาจากจุดใดและบรรจุได้ในหีบห่อที่แยกจากกัน

๑๙. การศึกษาวิเคราะห์รอยประทับและรอยสันร่องเท้า ในฐานะเป็นหลักฐาน

เราอาจสามารถพิมพ์รอยประทับที่เกิดจาก ยางล้อรถของคนร้ายที่ทิ้งอยู่ ณ ที่เกิดเหตุ ซึ่งจะประกอบด้วย ลายของดอกยาง รวมทั้งลักษณะต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษของยางรถนั้นๆ รอยสันร่องเท้า คือ ร่องรอยที่พบ ณ พื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งมาจากสันร่องเท้าของคนร้าย อันประกอบด้วย ขนาดของร่องเท้า แนวของลวดลาย รวมทั้งลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษต่างๆ

๒๐. การศึกษาวิเคราะห์หลักฐานซึ่งเป็นโลหิตและของเหลวต่างๆ ที่มาจากร่างกาย

หลักฐานประเภทนี้ มีประโยชน์ในการระบุว่า ผู้ต้องสงสัยได้อยู่ที่พื้นที่เกิดเหตุ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ของเหลวต่างๆ ที่มาจากร่างกายได้แก่ โลหิต น้ำอสุจิ น้ำลาย ปัสสาวะ เหงื่อ น้ำเหลือง หรือน้ำนมของมนุษย์

๒๑. การศึกษาวิเคราะห์หลักฐานในด้านสารพันธุกรรม (DNA) ของมนุษย์

กรด Deoxyribonucleic (DNA) มีโมเลกุลหรือเซลล์ของร่างกาย ซึ่งถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ทางพันธุกรรมสำหรับสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ประกอบด้วยเซลล์ Nucleotide ๒ เส้น ขดพันกันและกัน ในรูปเสมือนบันไดลงขั้นต่างๆ ของบันได ประกอบด้วยฐานต่างๆ กัน ข้อมูลด้านพันธุกรรมของ DNA จะปรากฏอยู่ในช่วงตอนของฐานเหล่านี้ การศึกษาวิเคราะห์ DNA เป็นวิธีการระบุส่วนหนึ่งของ DNA โดยใช้การจัดเซลล์ของฐานเหล่านี้ ซึ่งเราได้จากมาตรฐานเพื่อการเปรียบเทียบมาใช้เปรียบกับ DNA ที่เราต้องการวิเคราะห์เพื่อดูความเหมือนกัน

เทคนิคการค้นหาหลักฐาน

กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระบุดนั้น เป็นหนึ่งในหลักสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องทำการศึกษาและปฏิบัติให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ การค้นหาหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ หลังจากเกิดเหตุระบุดขึ้น ในส่วนนี้จะให้วิธีที่เป็นประโยชน์ หรือเทคนิคสำหรับใช้ในการค้นหาหลักฐานเมื่อเกิดเหตุระบุด นอกจากนี้แล้วนี้สามารถแบ่งวิธีในการตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุได้ ดังนี้

๑. การค้นในจุดที่มีการระเบิด

ระเบียบสำหรับการปฏิบัติต่อสถานที่ที่เกิดเหตุระเบิดในลักษณะนี้ มีดังต่อไปนี้

๑.๑ กำหนดจุดบริเวณรอบนอก

๑.๒ ปิดล้อมบริเวณที่เกิดเหตุ

๑.๓ ปิดล้อมบริเวณรอบนอกที่เกิดเหตุ

๑.๔ ระบุแหล่งและเก็บหลักฐานโดยเริ่มจากจุดที่เกิดระเบิดและค้นจากจุดนั้น

ออกไปอย่างรอบด้าน

๑.๕ แบ่งสถานที่เกิดเหตุออกเป็นส่วนๆ

๑.๖ กำหนดแนวทางการค้นหา

๑.๗ ทำงานจากด้านในออกไปด้านนอกจนกระทั่งเก็บหลักฐานที่เห็นได้ทั้งหมด

๒. การตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุโดยรวมพร้อมๆ กัน

วิธีปฏิบัติต่อสถานที่เกิดเหตุระเบิดในลักษณะนี้คล้ายคลึงกับวิธีแรก แนวทางปฏิบัติมีดังต่อไปนี้

๒.๑ กำหนดบริเวณรอบนอกของสถานที่เกิดเหตุ

๒.๒ ปิดล้อมสถานที่เกิดเหตุ

๒.๓ กำหนดบริเวณภายในสถานที่เกิดเหตุ

๒.๔ ปิดล้อมบริเวณรอบๆ จุดที่เกิดเหตุระเบิดพร้อมกับจำกัดการเข้าถึงต่อผู้ทำการสืบสวนในจุดนั้น

๒.๕ ดำเนินการค้นหาในจุดนี้พร้อมกับ การค้นหาหลักฐานในส่วนอื่นๆ ของสถานที่เกิดเหตุ

๒.๖ เริ่มต้นการค้นหาจากจุดนอกสุดเข้าสู่จุดระเบิด

๒.๗ กำหนดแนวทางการค้นหา

๒.๘ แบ่งสถานที่เกิดเหตุออกเป็นส่วนๆ สำหรับการทำงาน ถ้าเป็นไปได้อาศัยหลักหรือเครื่องกีดขวางตามธรรมชาติเป็นเครื่องหมายในการแบ่ง

๒.๙ ให้ค้นหาหลักฐานในส่วนที่แบ่งไว้ในรอบนอกก่อน เพื่อจะได้บริเวณที่จะต้องทำงาน ข้อเสนอแนะ เมื่อกำหนดบริเวณรอบนอกของสถานที่เกิดเหตุในตอนแรก ให้กำหนดไว้ในระยะทางที่ไกลจากจุดที่เกิดระเบิดกว่าที่จำเป็น สูตรนี้เรียกว่า สูตร ๕๐% เพื่อเป็นการรับประกันว่าจะได้เก็บหลักฐานที่มีได้ทั้งหมด การกำหนดบริเวณไว้โดยให้มีพื้นที่ใหญ่ไว้นั้น จะเป็นผลดีกว่าพื้นที่เล็ก เพราะถ้ากำหนดไว้เล็กเกินไปหลักฐานอาจถูกทำลายหรืออาจไม่พบหลักฐานอยู่ เพราะอยู่นอกบริเวณที่ค้นหากัน

๓. วิธีการค้นหาหลักฐานในบริเวณเปิด

ให้เริ่มต้นการค้นหาจากจุดศูนย์กลางใกล้จุดที่เกิดระเบิดและวนออกไปเหมือนขดลวดที่ขยายตัว

๓.๑ การค้นแบบตาราง

๓.๑.๑ แบ่งสถานที่เกิดเหตุออกเป็นส่วนๆ โดยใช้ เชือกเส้นใหญ่หรือเชือกเส้นเล็กลากเส้นแบ่งหรือใช้เครื่องหมายอื่นๆ

๓.๑.๒ ทำเครื่องหมายและระบุแต่ละตารางที่ค้นหาไว้ด้วยหมายเลขหรืออักษร หรือใช้ทั้งสองอย่าง เป็นต้น

๓.๒ การค้นหาในพื้นที่ที่แบ่งเป็นส่วนๆ

๓.๒.๑ แบ่งที่เกิดเหตุออกเป็นส่วนๆ จะเป็นขนาด ๑/๔ ของพื้นที่หรือเป็นเขต

๓.๒.๒ แบ่งต่อออกให้เป็นสี่ส่วน ทำเครื่องหมายและใช้ชื่อเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือใช้ทั้งสองอย่าง จากนั้นดำเนินการค้นหาตามลำดับ วิธีนี้นั้นสามารถใช้ได้กับบริเวณพื้นที่ทุกขนาด ทั้งใหญ่และเล็ก เปิดและปิด หรือในห้องก็สามารถใช้วิธีนี้ได้เช่นกัน

๓.๓ การค้นหาเป็นแถวหรือเป็นแนว

การค้นหาแบบนี้ใช้นั้นใช้ได้ผลมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบริเวณเปิดที่กว้างขวาง และเปิดโอกาสให้มีการค้นหาพื้นที่ด้วยจำนวนคนที่จำกัด ด้ระเบียบปฏิบัติสำหรับการค้นหาลักษณะนี้ มีดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ให้ทีมงานยืนเข้าแถว แต่ละคนห่างจากกันเท่ากับความยาวของแขนที่ยื่นออกข้างตัว

๓.๓.๒ ตั้งแถวที่ขอบนอกของบริเวณที่จะดำเนินการค้นหา

๓.๓.๓ เคลื่อนแถวไปข้างหน้าอย่างช้าๆ เป็นเส้นตรงจนสุดเขตการค้นหา

๓.๓.๔ ให้แถวเดินย้อนกลับไป

๓.๓.๕ ทำเช่นนี้จนกระทั่งค้นหาได้ทั่วบริเวณ

๓.๓.๖ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ทำการเดินค้นหานั้น ให้แต่ละคนมองกราดจากซ้ายไปขวาหรือจากขวาไปซ้าย เพื่อหาหลักฐานข้างหน้าของตน

๓.๓.๗ ออกคำสั่งให้หยุดแถว เมื่อพบสิ่งที่ควรเก็บเป็นหลักฐานทั้งแถวต้องหยุด

๓.๓.๘ ลูกแถวแต่ละคนต้องมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับทำเครื่องหมายตรงจุดที่พบสิ่งนั้นๆ

๓.๓.๙ เมื่อทำเครื่องหมายแล้ว ให้แถวดำเนินการค้นหาต่อไปได้

๓.๓.๑๐ จะต้อง มี ๑ คน อยู่หลังแถว

๓.๓.๑๑ คนที่อยู่หลังแถวนี้ จะต้อง มีเครื่องมือสำหรับทำเครื่องหมายมากเป็น

พิเศษ

๓.๓.๑๒ จัดให้มีคนกำกับแถวให้เป็นเส้นตรงขณะทำการค้นหา

๓.๓.๑๓ ทำการค้นหาตามส่วนที่แบ่งไว้ ไม่ว่าจะ เป็นขนาด ๑/๔ ของบริเวณเป็น

เขตหรือเป็นสี่ส่วน

๓.๓.๑๔ ตรวจสอบ ประเมินสิ่งที่ทีมงานค้นหาและทำเครื่องหมายไว้

๓.๓.๑๕ ใช้เทคนิคที่เหมาะสมในการเก็บหลักฐาน

๓.๔ การใช้วิธีต่างๆ รวมกัน

เจ้าหน้าที่ทางเทคนิค เจ้าหน้าที่สืบสวน ใช้วิธีค้นหาหลักฐานที่บรรยายไว้ข้างต้นทุกวิธี บางวิธีก็ใช้ได้สะดวกกว่าวิธีอื่นๆ ในบางสถานการณ์ และเห็นได้ง่ายด้วยว่า การรวมวิธีตั้งแถวค้นอย่างที่อธิบายไว้เข้ากับการแบ่งส่วนบริเวณที่เกิดเหตุออกเป็น ๔ ส่วนนั้น ใช้ได้ดีกับการค้นหาในบริเวณเปิด

๓.๕ การค้นในบริเวณที่จำกัด

๓.๕.๑ จุดอ้างอิง วัดระยะทางจากจุดอ้างอิงไปถึงจุดที่พบหลักฐาน วาดภาพหยาบๆ ของบริเวณที่พบหลักฐานไว้ วาดหลักฐานใส่ไว้ในภาพวาดด้วย

๓.๕.๒ การค้นในส่วนที่แบ่งไว้ขนาด ๑/๔ ของพื้นที่ ถ้าบริเวณที่กำหนดไว้กว้างขวางมาก เช่น โกตังเก็บของ อาจต้องใช้วิธีค้นตามส่วนที่แบ่งไว้และดำเนินการค้นหาเช่นเดียวกับการค้นในบริเวณเปิด

๔. การดำเนินการกับพยานหลักฐานคดีระเบิดและการตรวจพิสูจน์

๔.๑ ขั้นตอนการรับพยานหลักฐาน ดังนี้

๔.๑.๑ พนักงานสอบสวน สภ.ท้องที่เกิดเหตุ ทำหนังสือส่งพยานหลักฐานและนำพยานหลักฐานส่งตรวจพิสูจน์

๔.๑.๒ เจ้าหน้าที่หน่วยตรวจพิสูจน์ รับและตรวจนับพยานหลักฐาน ที่นำส่งตามรายการ

๔.๑.๓ ลงลายมือชื่อรับหนังสือในตัวสำเนาให้พนักงานสอบสวนกลับคืนไป

๔.๑.๔ ให้ผู้ส่งพยานหลักฐานเซ็นส่งใบนำส่งพยานหลักฐานที่จัดทำขึ้นให้ถูกต้อง

๔.๑.๕ นำหนังสือฉบับจริงเก็บเข้าแฟ้มรอตรวจพิสูจน์ต่อไป

๔.๑.๖ เมื่อทำการตรวจพิสูจน์เสร็จแล้ว ต้องออกเลขคุมในสมุดคุมให้เรียบร้อย และเก็บสำเนาแฟ้ม

๔.๑.๗ ส่งผลการตรวจพิสูจน์ทางไปรษณีย์และเก็บสำเนาหนังสือ รวมถึงสำเนากการส่งไปรษณีย์เข้าแฟ้ม

๔.๑.๘ กรณีรับพยานหลักฐานจากไบบันที่รับส่งพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุขอให้ประสานพนักงานสอบสวนทำหนังสือนำส่ง

๔.๑.๙ การรับพยานหลักฐานให้ตรวจสอบพยานหลักฐานก่อน ถ้าหากเป็นระเบิด ตะปู อุปกรณ์เพลิงไหม้ อาวุธปืน มีด ให้นำส่งเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานหรือกองวิทยาการ

๔.๒ การจัดเก็บพยานหลักฐาน

๔.๒.๑ เมื่อพนักงานสอบสวน/เจ้าหน้าที่ตำรวจ นำพยานหลักฐานมาส่งหลังจากลงรับ/ตรวจเช็คพยานหลักฐานเรียบร้อยแล้ว ให้แยกเชื้อประทุกับส่วนที่เป็นวัตถุระเบิดหรือโทรศัพท์มือถือ สะเก็ดระเบิด ภาชนะเอาดินระเบิดออกจากภาชนะใส่ถุงใหม่ พร้อมเขียนเลขรับพยานหลักฐานไว้ รถ่ายารูปและตรวจพิสูจน์ เก็บในห้องเก็บพยานหลักฐานรอตรวจพิสูจน์

๔.๒.๒ หากไม่มีการจับ/แตะต้อง ให้ประสานกองวิทยาการ ทำการเก็บ และตรวจสอบลายนิ้วมือแฝง หรือ DNA ก่อน

๔.๒.๓ หากมีโทรศัพท์มือถือ หรือซิมการ์ด หรือทั้งโทรศัพท์มือถือและซิมการ์ด ให้ส่งตรวจสอบกับเจ้าหน้าที่สืบสวน เพื่อตรวจสอบกับเครือข่ายของระบบโทรศัพท์ โดยทำเป็นหนังสือนำส่ง

๔.๒.๔ หลังจากทำการตรวจพิสูจน์แล้ว ให้เก็บพยานหลักฐาน ส่วนที่เป็นวัตถุระเบิดไว้ในห้องวัตถุพยาน

๔.๒.๕ ส่วนที่เป็นเชื้อประทุและพยานหลักฐานที่ตรวจสอบแล้วว่า ไม่เป็นอันตราย ให้เก็บไว้ในห้องวัตถุพยาน ส่วนขยายการระเบิด โดยเขียนเลขรับพยานหลักฐานและใส่ภาชนะให้เรียบร้อย เพื่อสะดวกในการนำกลับมาตรวจสอบ

๔.๒.๖ กรณีสะเก็ดระเบิดหรือภาชนะที่คนร้ายดัดแปลงขึ้นใหม่ให้นำมาทำเป็นตัวอย่าง เพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษา

๔.๓ การตรวจพิสูจน์และการทดสอบ

๔.๓.๑ ตรวจสอบลักษณะทางกายภาพของวัตถุพยาน ขึ้นส่วนเป็นอะไร เช่น พลาสติก ไม้ แบตเตอรี่ เหล็ก ตะปู โลหะบาง สายไฟ เชื้อปะทุ กรอบนาฬิกา ขดลวด คอยนาฬิกา แผงวงจรโทรศัพท์ กระจก ท่อพีวีซี กล่องพลาสติก/ทัชเปอร์แวร์ ดินระเบิด ไดนาไมท์ หรือ ฤกษ์พลาสติก หากมีคราบเขม่าให้ตรวจสอบจากเครื่องตรวจสอบสารวัตถุระเบิด

๔.๓.๒ ตรวจวัดขนาด กว้าง/ยาว/สูง/น้ำหนัก/ยี่ห้อ/จำนวน เช่น ถ่านไฟฉาย ขนาด ๒A ๑.๕ โวลต์ ไม้กวัก ๒ นิ้ว ยาว ๔ นิ้ว หนา ๐.๕ นิ้ว เหล็ก ขนาด ๐.๕ มม. ยาว ๓ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๕ ซม. ดินประสิว หนัก ๒๐ กรัม ดินระเบิดซีไฟร์ หนัก ๒ ปอนด์ เป็นต้น

๔.๓.๓ นำคราบเขม่ามาทำการตรวจด้วย The Explosive Testing Kit เพื่อตรวจสอบหา สารวัตถุระเบิด หรือตรวจด้วยเครื่อง IONSCAN หรือ VT๒ หรือ GCMS หรือทำการทดลอง หรือทดสอบพยานหลักฐานว่า ใช้การได้หรือไม่ แล้วแต่กรณี

๔.๓.๔ วิเคราะห์ลงความเห็นว่าเป็นการประกอบด้วยการจุดระเบิดด้วยอะไร ประกอบดินระเบิดอะไร ใส่ในภาชนะอะไร ปริมาณเท่าใด และความเห็นอื่นๆ ตามที่พนักงานสอบสวนต้องการทราบ

๔.๓.๕ ตรวจสอบว่า พยานหลักฐานเข้าข่ายมาตราใด เป็นวัตถุระเบิดหรือเครื่องกระสุนหรือไม่ ให้ใช้ พ.ร.บ.เครื่องกระสุนและวัตถุระเบิด พ.ศ.๒๕๔๐

๔.๓.๖ ทำความสะอาดซ่อมบำรุงรักษาเครื่องมือในการตรวจพิสูจน์และเก็บเข้าที่

๔.๓.๗ ออกหนังสือรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้ท้องที่เกิดเหตุ

๔.๔ การทำลายพยานหลักฐาน

๔.๔.๑ กรณีวัตถุระเบิดคาดว่า อันตราย หรือกรณีคดีสิ้นสุดให้ทำรายงานเพื่อขออนุมัติทำลาย และ/หรือขออนุมัติใช้วัตถุระเบิดในการทำลาย

๔.๔.๒ ทำการขนย้ายพยานหลักฐานไปทำลาย เตรียมอุปกรณ์ในการทำลาย และแบ่งหน้าที่การทำลาย

๔.๔.๓ การทำลาย (Disposal) พยานหลักฐาน

๔.๔.๔ พิจารณาวีการทำลาย ระยะอันตราย และสถานที่ทำลาย

๔.๔.๕ ทำการบันทึกภาพก่อนและหลังการทำลาย

๔.๔.๖ เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำลาย

๔.๔.๗ เดินทางกลับที่ตั้ง ทำความสะอาด ซ่อมบำรุง อุปกรณ์ในการทำลาย และเก็บเข้าที่

๔.๔.๘ รายงานผลการทำลายพยานหลักฐานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน

พยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งจะนำเข้ามาประกอบการพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรม จะต้องแสดงให้เห็นได้ว่า หลักฐานเหล่านั้นได้เก็บมาอย่างถูกต้องได้มาตรฐาน มีกระบวนการคุ้มครอง หลักฐานไม่ให้เสื่อมสภาพ ถูกทำลาย สับเปลี่ยน การนำไปทดสอบตรวจสอบเป็นไปตามมาตรฐาน การแปลผลการตรวจสอบถูกต้อง และมีการเก็บตัวอย่างไว้ตรวจสอบถามซ้ำเมื่อถูกร้องขอ

ในงานนิติวิทยาศาสตร์ขั้นตอนการคุ้มครองหลักฐานเหล่านี้เรียกว่า “ห่วงโซ่แห่งการครอบครองวัตถุพยาน” (Chain of Custody) เป็นเอกสารบันทึกกระบวนการ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐาน การเก็บรักษาคุ้มครองหลักฐาน การส่งต่อ การรับมอบ การนำตัวอย่างหลักฐานไปพิสูจน์ทดสอบ การรายงานผลการตรวจสอบ ไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายในการทิ้ง หรือทำลาย ตัวอย่างพยานหลักฐานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ โดยปกติเป็นลำดับของลายมือชื่อที่แสดงการผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการสืบสวน เป็นการลำดับติดต่อกันของเหตุการณ์ ที่ทำให้เกิดโดยวัตถุพยานที่พบในสถานที่เกิดเหตุเวลานั้น ไปจนถึงเวลาที่มีการพิจารณาคดีในศาล ทุกๆ การเชื่อมโยงของลูกโซ่ได้มีการบันทึกเป็นเอกสารไว้จากสิ่งที่ยังพบในสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมวัตถุพยาน การเก็บรักษา การวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ การส่งไปเก็บรักษา การส่งผ่านไปที่ศาล ทุกๆ การเชื่อมโยงลูกโซ่บันทึก วันที่ เวลา การถือครองของแต่ละบุคคล เป็นการบันทึกวัตถุพยานเฉพาะบุคคล ถ้ามีการขาดของลูกโซ่การครอบครองวัตถุพยาน ก็ไม่สามารถให้คำอธิบายในขั้นตอนการเดินทางของวัตถุพยาน จากสถานที่เกิดเหตุไปถึงห้องพิจารณาของศาลได้ วัตถุพยานนั้นก็ไม่มีประโยชน์ต่อคดีและอาจถูกส่งคืนโดยไม่ได้ตั้งใจ

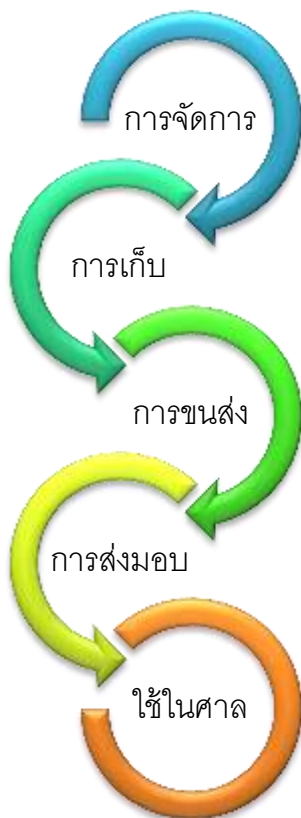
ห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน ที่ไม่ได้ทำบันทึกเป็นเอกสารนั้น ไม่อาจนำมากล่าวอ้างได้ว่าได้มีกระบวนการของห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว เพราะไม่สามารถตรวจสอบหาผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนได้ และถือว่าเป็นหลักฐานที่ไม่มีน้ำหนักที่น่าเชื่อถือเมื่อเข้าสู่การพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม

เอกสารของห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยานนี้ ควรมีทั้งเอกสารกลาง ซึ่งเป็นของแต่ละตัวอย่างพยานหลักฐานและเอกสารซึ่งเป็นบันทึกของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล ตัวอย่างพยานหลักฐาน ซึ่งสามารถนำมาใช้สอบทาน (Counter Check) ซึ่งกันและกันได้

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน เกี่ยวข้องกับเอกสารที่มี ลำดับวันเดือนปี และเป็นเส้นทางของเอกสารที่แสดงถึงการถือเอาการครอบครอง การควบคุม การถ่ายโอน การวิเคราะห์ การกำหนดว่าพยานหลักฐานเป็นโดยรูปร่างหรือทางอิเล็กทรอนิกส์ เพราะพยานหลักฐานสามารถใช้ในศาลลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งจะต้องมีการดูแลรักษาอย่างระมัดระวัง เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวอ้างในภายหลังว่า มีการให้สินบนหรือการประพหุติผิด ซึ่งสามารถทำให้ยอมความในคดีที่มีการฟ้องร้องให้ไปทางที่พ้นผิด หรือทำให้ยกฟ้องในคำตัดสินที่มีพิรุณของคณะตุลาการเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์ ความคิดหลังจากการบันทึกห่วงโซ่การครอบครองถูกสร้างขึ้นเพื่อให้พยานหลักฐานที่กล่าวถึงเป็นข้อเท็จจริงที่ค่อนข้างสัมพันธ์กับความผิดทางอาญา ตัวอย่างเช่น มีการสร้างพยานหลักฐานที่เป็นเท็จ ทำให้บุคคลบางคนเป็นผู้กระทำความผิดขึ้นได้

เอกสารของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงานนั้น ไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดบันทึกอย่างครบถ้วน เหมือนเอกสารกลางของตัวอย่างหลักฐานพยาน อาจจะเป็นเพียงเอกสารที่บุคคลหรือหน่วยงานนั้น และใช้บันทึกในการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ เช่น Worksheet Logbook หรือ Form ก็ได้

แผนภาพที่ ๓-๑ ห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน

ที่มา : สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ส่วนประกอบของความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน

ความต่อเนื่องของการครอบครองรักษาวัตถุพยาน เป็นกระบวนการครอบครองวัตถุพยาน ประกอบด้วย

๑. การจัดการ (Taking) เป็นกระทำโดยผู้เก็บวัตถุพยาน จำแนกวัตถุพยานโดยการทำตำหนิ ระบุวันเดือนปีที่เก็บ และรายละเอียดต่างๆ
๒. การเก็บ (Keeping) เป็นพิสูจน์ให้เห็นว่า การเก็บและครอบครองวัตถุพยานได้กระทำอย่างเหมาะสม ถูกต้องตามหลักวิชาการ
๓. การขนส่ง (Transporting) ต้องรัดกุม แสดงให้เห็นว่า ไม่เกิดการสับสนกับวัตถุพยานอื่น มีการลงทะเบียนถ้าเป็นการส่งทางไปรษณีย์
๔. การส่งมอบ (Delivering) เป็นการพิสูจน์ว่า ของกลางได้ส่งมอบให้กับผู้รับอย่างถูกต้องและเหมาะสม มีหลักฐานแสดงวันเดือนปีที่รับของกลาง และมีรายชื่อผู้รับผิดชอบทุกครั้ง

แนวทางการสร้างห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน

๑. ควรสร้างแบบสำหรับการบันทึกให้เป็นแบบมาตรฐานในแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้นำไปใช้ โดยที่ก่อนนำไปใช้ควรฝึกอบรมบุคลากรให้เข้าใจ และสามารถบันทึกได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

๒. กำหนดบุคลากรที่มีหน้าที่ในการเก็บพยานหลักฐาน กำหนดผู้ที่สามารถเข้าถึงพยานหลักฐาน กำหนดผู้ที่มีหน้าที่ทดสอบพยานหลักฐาน ควรกำหนดบุคคลที่มีหน้าที่ให้แน่ชัด และไม่ให้มีคนจำนวนมากเกินความจำเป็น ควรมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

๓. ต้องมีการบันทึกลงในเอกสารทุกครั้งเมื่อมีการเข้าถึงพยานหลักฐาน โดยบันทึกด้วยการใช้ปากกา ไม่ใช่ดินสอ เนื่องจากการแก้ไขโดยการลบดินสอออกนั้นง่าย และตรวจสอบได้ลำบากกว่ามีการแก้ไขหรือไม่

๔. ลงลายมือชื่อกำกับทุกครั้งเมื่อมีการบันทึกห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน

๕. รายละเอียดข้อมูลในห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน ต้องประกอบด้วย

๕.๑ ข้อมูลส่วนหลักฐาน เก็บหลักฐานอะไร จากที่ไหน หลักฐานมีลักษณะอย่างไร

๕.๒ ข้อมูลส่วนบุคคล ใครเป็นคนเก็บ เก็บเมื่อใด สถานที่ใด

๕.๓ ข้อมูลการครอบครองและการรักษาหลักฐาน เมื่อเก็บมาแล้วได้จะต้องเก็บรักษาอย่างไร เมื่อมีการส่งมอบส่งมอบให้ใคร ที่ใด เมื่อไหร่ หลักฐาน ณ ขณะส่งมอบเป็นอย่างไร จนถึงขั้นตอนสุดท้าย เมื่อจะทำการทิ้งและทำลายหลักฐานภายหลังจากนำมาตรวจวิเคราะห์เสร็จสิ้น และภายหลังจากสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรมแล้ว ต้องระบุว่า หลักฐานก่อนทิ้งทำลายเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้ทำการทิ้งทำลาย และทำการทิ้งทำลายเมื่อใด สถานที่ไหน

สรุป

การก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า การก่อเหตุระเบิดเป็นยุทธวิธีที่ผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่นิยมใช้เป็นอย่างมาก โดยมีการใช้วัตถุระเบิด ทั้งที่เป็นวัตถุระเบิดมาตรฐานและวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ในการก่อเหตุ การก่อเหตุระเบิดในแต่ละครั้งสร้างความเสียหายมากมายนับไม่ถ้วน ทั้งยังเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุดในการกระทำต่อเป้าหมาย สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ฉะนั้นแล้วการศึกษาให้ทราบถึงบทเรียนการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ เพื่อรวบรวมไว้ ไม่ว่าจะเป็ยุทธวิธีการวางระเบิด แบบแรงดัน การก่อเหตุระเบิดชุดลาดตระเวนเส้นทาง การลวงเพื่อก่อเหตุซ้ำ การใช้ยานพาหนะประกอบเป็นระเบิด การใช้ทุ่นระเบิดหรือกับดัก การก่อเหตุระเบิดในท่อลอดใต้ผิวถนน การก่อเหตุบริเวณเส้นทางรถไฟระเบิดขวางแบบแสวงเครื่อง การวางระเบิดเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมซ้ำๆ และการพัฒนาการซ่อนพรางวัตถุระเบิด การรวบรวมสถิติการก่อเหตุในแต่ละรูปแบบแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาบทเรียนที่ผู้ก่อความรุนแรงใช้ก่อเหตุ ล้วนส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรู้เท่าทันกลยุทธ์และเข้าใจในยุทธวิธีของฝ่ายก่อความรุนแรงว่าจะออกมาในรูปแบบใด เพื่อที่จะสามารถนำมากำหนดแนวทางหรือยุทธวิธีในการตอบโต้ และวิเคราะห์ยุทธวิธีที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการก่อความไม่สงบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาระบบการสืบสวน

หลังเกิดเหตุระเบิด ซึ่งอธิบายถึงขั้นตอน ระเบียบวิธี การปฏิบัติในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุระเบิด สามารถจำแนกอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดแต่ ละภาคส่วนให้ทำการ ตามขั้นตอนในการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ อธิบายถึงพยานหลักฐานที่ตรวจ พบในสถานที่เกิดเหตุ รวมไปถึงเทคนิคการค้นหาพยานหลักฐาน เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดเหตุ ระเบิดซ้ำ (ลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓)จากการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของการเคลื่อนย้ายวัตถุต่างๆ โดยพลการ และเพื่อเป็นการรักษาคุณค่าพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นมิให้ถูกทำลาย ถูกเพิ่มร่องรอย จนเกิดความเสียหาย ทำให้ห้องโศกการครอบครองวัตถุพยานขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้พยานหลักฐานนั้นๆ ไม่สามารถรับฟัง ได้ในชั้นศาล อีกทั้ง ศึกษาเทคนิคการค้นหาพยานหลักฐาน เพื่อนำวิธีอันเป็นประโยชน์ไปปรับใช้ใ นการค้นหาพยานหลักฐาน ให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีคุณค่า พยานหลักฐานที่สมบูรณ์จะยิ่งทำให้การ พิสูจน์ตัวผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๔

บทวิเคราะห์และผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหา สาเหตุ และข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาลแล้ว ยังได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการสืบสวนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๑. สารวัตร (ต่อต้านและทำลายวัตถุระเบิด) กองกำกับการสืบสวน ภูธรจังหวัดปัตตานี ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้าชุดเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด ศูนย์ควบคุมและต่อต้านวัตถุระเบิด ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ส่วนหน้า) (พันตำรวจโท ไพบูลย์ พูนมะณี)

ผู้เชี่ยวชาญด้านงานเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด จากประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๐ ปี พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ - ต.ค.๒๕๕๙ มีเหตุระเบิด รวมทั้งสิ้น ๓,๙๓๐ เหตุ เป็นเหตุระเบิด จำนวน ๓,๔๖๗ ครั้ง เก็บกู้ ๔๖๓ ครั้ง ของจำนวนการก่อเหตุทั้งหมด โดยหน้าที่ของนักทำลายและเก็บกู้วัตถุระเบิด (EOD) มีหลักความเป็นมาตรฐานที่เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติคือ เมื่อได้รับแจ้งว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จะต้องมีการประเมินสถานการณ์ก่อนออกจากที่ตั้งหน่วยไปยังสถานที่เกิดเหตุ โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด เช่น เวลาที่เกิดเหตุระเบิด สถานที่ที่เกิดเหตุระเบิด (ตำแหน่งที่เกิดระเบิด) จากนั้นทำการวางแผนการเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ และต้องติดตามสถานการณ์อยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงสถานที่เกิดเหตุ

๑.๑ เมื่อเกิดเหตุระเบิดขึ้นเจ้าหน้าที่ EOD จะมีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้

๑.๑.๑ รายงานตัวกับผู้บัญชาการเหตุการณ์ พิจารณาจุดควบคุมสั่งการ (Command Post) เพื่อกำหนดเป็นพื้นที่ปลอดภัย โดยให้อยู่ภายนอกที่เกิดเหตุระเบิด เป็นจุดรวมกำลังพลของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติส่วนต่างๆ ที่จะเข้ามาร่วมปฏิบัติการ

๑.๑.๒ การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เมื่อกำหนดให้พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ปลอดภัย ไม่มีระเบิดลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓ ต่อจากนั้นจะเป็นขั้นตอนในการตรวจหาลูกประกอบของวัตถุระเบิด ซึ่งองค์ประกอบของวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่เจ้าหน้าที่ EOD จะต้องหาในที่ที่เกิดเหตุคือ ภาชนะบรรจุระเบิด เช่น ชิ้นส่วนถังก๊าซหุงต้ม ชิ้นส่วนท่อเหล็ก เป็นต้น ชิ้นส่วนตัวจุดระเบิด เช่น ชิ้นส่วนของวิทยุสื่อสาร ชิ้นส่วนของโทรศัพท์ ชิ้นส่วนของวงจร DTMF ชิ้นส่วนของ IC TIMER เป็นต้น แหล่งผลิตพลังงาน เช่น แบตเตอรี่ ชนิดต่างๆ เป็นต้น ส่วนสังหาร ได้แก่ สะเก็ดระเบิดชนิดต่างๆ เช่น ท่อนเหล็ก ตัดท่อน ตะปู เป็นต้น และชิ้นส่วนของสายไฟ

จะเห็นได้ว่า ชิ้นส่วนองค์ประกอบของวัตถุระเบิดที่เกิดจากการระเบิดไปแล้วนั้น หากเจ้าหน้าที่สามารถเก็บรวบรวมได้ละเอียดมากเท่าใด ยิ่งส่งผลต่อการสืบสวนหาตัวผู้ก่อเหตุได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น คดีระเบิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หลายๆ คดี เช่น

การตรวจพบเศษของชิ้นส่วนเทพพันสายไฟ เมื่อเจ้าหน้าที่ EOD เก็บรวบรวมนำส่งเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เพื่อตรวจพิสูจน์ แล้วพบว่า มีสารทางพันธุกรรม (DNA) ของผู้ก่อเหตุปะปนอยู่ นำไปเปรียบเทียบกับฐานข้อมูล DNA ที่มีอยู่ จนสามารถยืนยันตัวบุคคลหรือเชื่อมโยงไปยังคดีอื่นๆ และติดตามจับกุม ผู้ก่อเหตุมาดำเนินคดีตามกฎหมายได้

๑.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่งานเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด มีดังนี้

๑.๒.๑ การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่สืบสวน และพนักงานสอบสวน แม้กระทั่งหน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิดเองนั้น ยังประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ที่มาจากหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิดของตำรวจ แยกเป็นหน่วยของภูธรจังหวัดแต่ละจังหวัด หน่วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ศูนย์ควบคุมและต่อต้านวัตถุระเบิด ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (ศวบ.ศปก.ตร.สน.) ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) และ หน่วย EOD ในส่วนของ เป็นต้น

๑.๒.๒ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดความรู้ ความชำนาญและมีประสบการณ์น้อย เนื่องจากการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งเจ้าหน้าที่บางส่วนถูกกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่กระทำจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต และบาดเจ็บ (ทุพพลภาพ) เมื่อกำลังพลใหม่มาปฏิบัติหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องหาประสบการณ์และความชำนาญในการทำงาน จึงเป็นเหตุให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๑.๒.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บกู้วัตถุระเบิดมีไม่เพียงพอ ล้าสมัย ถูกทำลายจนเกิดความเสียหาย ทำให้ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ประสิทธิภาพ อีกทั้งเกิดปัญหาความล่าช้าในการจัดหาเครื่องมือเก็บกู้วัตถุระเบิดมาทดแทนได้ในเวลาอันรวดเร็ว

๑.๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา มีดังนี้

๑.๓.๑ ให้แต่ละหน่วยงานที่มีหน้าที่เก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการประสานสอดคล้องกัน ในการที่จะเข้าจัดการกับสถานที่เกิดเหตุ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติ และเป็นการป้องกันการทำลายวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ รวมถึงการทำให้วัตถุพยานนั้นเสื่อมค่าไป

๑.๓.๒ ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะงานอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนองค์ความรู้ และพัฒนาความรู้ความสามารถให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุระเบิดในพื้นที่ อันจะเป็นการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ EOD อีกทั้งในกรณีสืบเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพล จนขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานควรให้มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่เดิมเป็นครูพี่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์และความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๑.๓.๓ ผู้บังคับบัญชาควรพิจารณาแก้ไขระเบียบการจัดซื้อ จัดจ้างเกี่ยวกับการจัดหาเครื่องมือ หรืออุปกรณ์พิเศษที่ใช้ในการเก็บกู้หรือทำลายวัตถุระเบิด (เฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้) เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการจัดหาดังกล่าว

๑.๓.๔ ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ ซ่อมบำรุง เครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษ ให้มีจำนวนเพียงพอและมีความทันสมัยเท่าทันกับการพัฒนาของผู้ก่อความรุนแรงอยู่เสมอ

๒. ผู้กำกับการสืบสวน ตำรวจภูธรจังหวัดยะลา (พันตำรวจเอก สุทธิเวท บุญยรัตกลิน)

ผู้เชี่ยวชาญด้านงานสืบสวน จากประสบการณ์การปฏิบัติงานสืบสวนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาประมาณ ๕ ปี ได้มีโอกาสอยู่ในขณะทำงานสืบสวนคดีลอบวางระเบิดที่สำคัญ ได้แก่ เมื่อวันที่ ๒๙ และ ๓๐ ต.ค.๒๕๕๘ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิดในเขตเทศบาลนครยะลา จำนวน ๔๕ จุด ในห้วงวันที่ ๑๔-๑๖ พ.ค.๒๕๕๘ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิดในพื้นที่จว.ยะลา จำนวน ๒๙ จุด เมื่อวันที่ ๕ เม.ย.๒๕๕๙ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิด (เก็บกู้ได้) บริเวณหน้าบริษัทพานิชย์ (ไทรโยต้า) ต.สะเตง อ.เมือง จว.ยะลา และ เมื่อวันที่ ๓ ส.ค.๒๕๕๙ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิดบริเวณปั้มน้ำมันเอสเอ็นออยส์เซอร์วิส ต.กายูบอเกาะ อ.รามัน จว.ยะลา

เมื่อเจ้าหน้าที่สืบสวนได้รับแจ้งว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้การสืบสวน และการติดตามจับกุมตัวผู้ก่อเหตุมาดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีหลักการปฏิบัติในการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบ (ที่เกิดเหตุระเบิด) ทำการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ ให้มีการจัดทำวงรอบการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ โดยให้คำนึงถึงหลักความปลอดภัยเป็นที่สุด การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ กำหนดลำดับขั้นในการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ เพื่อป้องกันการเข้าไปเหยียบย่ำ ทำลายวัตถุพยาน อันจะทำให้พยานหลักฐานนั้นเสื่อมค่าได้ เข้าร่วมประชุมและวางแผนกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการจัดตั้ง บก.ชั่วคราว ในบริเวณที่เกิดเหตุ โดยสิ่งที่ต้องรีบดำเนินการในที่เกิดเหตุ คือ การตัดสติใจในเรื่องความปลอดภัยซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การพิจารณาหรือค้นหาว่ามีผู้ได้รับบาดเจ็บอยู่ในที่เกิดเหตุอีกหรือไม่ หากมีให้รีบดำเนินการช่วยเหลือ และวิเคราะห์รูปแบบของการก่อเหตุ

หลังจากเจ้าหน้าที่ EOD เข้าทำพื้นที่ให้ปลอดภัย ดำเนินการค้นหาวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของวัตถุระเบิดแล้ว เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และพนักงานสอบสวนก็จะเข้าร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อค้นหาวัตถุพยานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ เช่น คราบโลหิต รอยพิมพ์นิ้วมือแฝง รอยพิมพ์ฝ่าเท้าแฝง เส้นผม เส้นขน เส้นใย เนื้อเยื่อ หรือร่องรอยอื่นๆ (รอยรองเท้า รอยยาง รอยเครื่องมือ รอยแตกหักของวัตถุ) และหน้าที่อื่นของเจ้าหน้าที่สืบสวน นอกจากการตรวจหาวัตถุพยานในที่เกิดเหตุแล้วนั้น เช่น พยายามสังเกตหาจุดที่ผู้ก่อเหตุใช้ซุ่ม จุดที่ผู้ก่อเหตุกดระเบิด หรือเส้นทางที่ผู้ก่อเหตุใช้เป็นเส้นทางในการเข้าตรวจสอบพื้นที่ก่อน วางระเบิด ขณะเข้าปฏิบัติการวางระเบิด และเส้นทางที่ใช้หลบหนีหลังจากที่ปฏิบัติการเสร็จสิ้นแล้ว โดยอาจจะตรวจสอบว่าในพื้นที่เกิดเหตุระเบิด หรือพื้นที่ใกล้เคียง หรือจากเส้นทางต่างๆ ที่กล่าวมามีกล้องวงจรปิดอยู่หรือไม่ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการสืบสวนหาตัวผู้ก่อเหตุ และจัดให้มีการกำหนดประเด็นการสืบสวน เพื่อไม่ให้การสืบสวนหลงประเด็นไปจากเหตุที่เกิดขึ้น

การแสวงหาซึ่งพยานบุคคลในที่เกิดเหตุ ได้แก่ ประจักษ์พยานคือ พยานที่เห็นเหตุการณ์โดยตรง หรือพยานแวดล้อมคือ พยานที่พบเห็นผู้ต้องสงสัย หรือหาข่าวจากมวลชนแหล่งข่าว ที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ อาจจะทราบได้ถึงกลุ่มของผู้ก่อเหตุหรือสถานที่ประชุมวางแผนก่อนก่อเหตุ

การตรวจสอบกล้องวงจรปิด (CCTV) ภายหลังจากได้รับแจ้งเหตุระเบิด จัดให้มีทีมเฉพาะกิจเพื่อตรวจสอบกล้องวงจรปิด ประสานข้อมูลกับชุดที่เข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตำหนิรูปพรรณของผู้ต้องสงสัย ยานพาหนะที่ใช้ แล้วจึงรีบทำการตรวจสอบกล้องวงจรปิด โดยให้ดำเนินการเทียบเวลากลับกับเวลามาตรฐานประเทศไทย ตรวจสอบกล้องวงจรปิดทั้งก่อนและหลังเกิดเหตุระเบิด ทำการบันทึกจุดทุกจุดที่ตรวจพบผู้ต้องสงสัย เพื่อกำหนดเส้นทางของผู้ต้องสงสัย ให้บันทึกระยะห่างของแต่ละกล้อง เพื่อนำมาคำนวณหาระยะทาง เส้นทาง ความเร็ว ในการปฏิบัติของผู้ก่อเหตุ ในส่วนของยานพาหนะของผู้ต้องสงสัยนำภาพกล้องวงจรปิดให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อยืนยันว่าเป็น รถยี่ห้อใด รุ่นใด มีตำหนิของแต่ละรุ่นอย่างไร หรือรถคันดังกล่าวมีตำหนิรูปพรรณเฉพาะเป็นอย่างไร

เจ้าหน้าที่สืบสวนต้องประสานข้อมูลกับพนักงานสอบสวน และเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เพื่อนำผลการตรวจพิสูจน์ของกลางไปขยายผลหาตัวผู้ก่อเหตุต่อไป ยกตัวอย่างเช่น ผลการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ถ้าตรวจพบ DNA อยู่ที่วัตถุพยานชิ้นใด ก็จะสามารถบอกความเกี่ยวข้องในการก่อเหตุได้ เช่น ตรวจพบ DNA ที่วงจรระเบิด สันนิษฐานได้ว่าเป็น DNA ของคนร้ายที่เป็นผู้ประกอบระเบิด กรณีที่ตรวจพบ DNA แต่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลจากฐานข้อมูลที่มีได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่าเป็นผู้ก่อเหตุ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ แต่ยังไม่สามารถหาข้อมูล DNA ของบุคคลผู้ต้องสงสัยดังกล่าวได้ ให้ทำการเก็บ DNA เครือข่ายของบุคคล ผู้ต้องสงสัยดังกล่าวนั้น ซึ่งหมายถึง บิดา มารดา บุตร หรือกลุ่มเครือญาติ เพื่อนำมาตรวจเปรียบเทียบกับ DNA ที่เก็บได้จากวัตถุพยาน และผลการตรวจลายนิ้วมือแฝง หากตรวจพบสามารถยืนยันตัวบุคคลได้เช่นเดียวกับ DNA เนื่องจากลายนิ้วมือของแต่ละบุคคลจะไม่ซ้ำกัน

ผลตรวจพิสูจน์วัตถุพยานประเภทร่องรอย (Tool Mark) คือ การตรวจเปรียบเทียบร่องรอยโดยเฉพาะ ร่องรอยการตัดเหล็กเส้น นำมาทำเป็นสะเก็ดระเบิด หากตรวจพิสูจน์ได้ว่าเป็นร่องรอยที่เหมือนกัน แสดงว่าใช้เครื่องตัดเหล็กเครื่องเดียวกัน สามารถนำมาเก็บเป็นข้อมูลเพื่อนำไปเชื่อมโยงกับกลุ่มคนร้ายได้

การจัดทำผังข้อมูลและเชื่อมโยงกลุ่มคนร้ายที่ก่อเหตุในพื้นที่ เช่น ข้อมูลของครอบครัว ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง ยานพาหนะ การติดต่อสื่อสาร รวมถึงการจัดเก็บข้อมูล DNA เพื่อไว้เป็นฐานข้อมูลในการนำมาใช้ประโยชน์ในการเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับคดีอื่นๆ

การตรวจสอบข้อมูลการสื่อสาร ก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ ของเป้าหมายที่ผู้ต้องสงสัย รวมถึงข้อมูลการสื่อสารทั้งหมดในพื้นที่เกิดเหตุ เช่น เบอร์โทรศัพท์ของผู้ต้องสงสัย ผู้จดทะเบียนและผู้ใช้งานซิมการ์ดโทรศัพท์ หรือเครื่องโทรศัพท์ที่นำมาใช้กับซิมการ์ดดังกล่าว

การขยายผลจากวัตถุพยาน เช่น ดินระเบิด เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาว่ามาจากที่ใด หน่วยงานใดมีการเบิกใช้สายไฟและแบตเตอรี่ เพื่อสืบหาร้านค้าที่มีการจำหน่ายโทรศัพท์มือถือ

การตรวจสอบหมายเลขประจำเครื่องโทรศัพท์ (IMEI) และหมายเลขประจำซิมการ์ด (IMSI) เพื่อให้ทราบว่า เป็นโทรศัพท์มือถือที่ที่ซื้อจากภายในหรือนอกประเทศ

การซักถามผู้ต้องสงสัย เมื่อได้มีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ให้เจ้าหน้าที่สืบสวน ประสานกับเจ้าหน้าที่ซักถาม เพื่อดำเนินการซักถามข้อมูลจากผู้ต้องสงสัย มีการสืบสวนขยายผล อย่างต่อเนื่อง หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพหรือเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี โดยจะต้องแจ้งความคืบหน้า ด้านการซักถามให้พนักงานสอบสวนทราบด้วยทุกครั้ง เพื่อจะได้นำเข้าสู่สำนวนการสอบสวน

การทำรายงานการสืบสวน ในการที่เจ้าหน้าที่สืบสวนจะออกสืบสวนคดีทุกครั้ง จะต้องมีการบันทึกหลักฐานในการออกไปปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง และเมื่อได้พยานหลักฐานใดมาจะต้อง จัดทำรายงานการสืบสวน ซึ่งสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ และเป็นแนวทางให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนตรงตามแนวทางของการสืบสวน

๒.๑ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สืบสวน มีดังนี้

๒.๑.๑ การบริหารสถานการณ์ในที่เกิดเหตุขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจาก ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วยกำลังหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสืบสวนขยายผล เกี่ยวกับเหตุระเบิด เช่น หน่วยสืบสวนของตำรวจ ทหาร หรือทหารพราน เป็นต้น มีแยกการ บังคับบัญชาไม่สามารถที่จะบูรณาการข้อมูลร่วมกันได้ จึงทำให้การสืบสวนขยายผลขาดประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์น้อย เนื่องจาก มีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ อีกทั้งเจ้าหน้าที่บางส่วนถูกกลุ่มผู้ก่อความ รุนแรงในพื้นที่กระทำจนเป็นเหตุให้เสียชีวิตและบาดเจ็บ (ทุพพลภาพ) เมื่อกำลังพลใหม่มาปฏิบัติหน้าที่มี ความจำเป็น ต้องหาประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

๒.๑.๓ เนื่องจากมีข้อมูลของเจ้าหน้าที่สืบสวนที่มาจากหลายหน่วยงาน ทำให้ การรวบรวม จัดเก็บ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิด ไม่มีการเชื่อมโยงหรือ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างแท้จริง ส่งผลให้การสืบสวนนั้นมีประสิทธิภาพน้อยลง ไม่สามารถติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมายได้

๒.๑.๔ การไม่ให้ความร่วมมือของพยานบุคคล ทั้งประจักษ์พยาน หรือพยาน บอกล่า เนื่องจากมีความเกรงกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย

๒.๑.๕ กล้องวงจรปิด (CCTV) มีปริมาณไม่เพียงพอ ไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ หรือถูกทำลาย การเชื่อมโยงเหตุการณ์ (ก่อน ขณะ หลังเกิดเหตุ) นั้น มีบางช่วงบางตอนขาดหายไป ทำให้ การประติดประต่อเหตุการณ์ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งคุณภาพของกล้องวงจรปิดมีความละเอียดต่ำ ส่งผลให้ภาพที่ได้จากกล้องฯ ไม่มีความชัดเจน ไม่สามารถยืนยันตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ในการ ก่อเหตุได้

๒.๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา มีดังนี้

๒.๒.๑ เพื่อเป็นการบูรณาการงานสืบสวน ระหว่างหน่วยสืบสวนที่มีในพื้นที่ ให้มีการประสานสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการ รวบรวม จัดเก็บ และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิด เพื่อให้มีการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยน ข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างแท้จริง และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานสืบสวน จนสามารถติดตาม จับกุมผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมายได้

๒.๒.๒ ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ด้านงานสืบสวนอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนองค์ความรู้ พัฒนาความรู้ความสามารถ และเทคนิคในการสืบสวนให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุ ระเบิดในพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุ อีกทั้งยังจะเป็นการลดความ สูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ ในกรณีการสืบเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพล จนขาดความต่อเนื่องในการ ปฏิบัติงานนั้น จึงควรให้มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่เดิมเป็นครูพี่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ เพื่อเป็น การถ่ายทอดประสบการณ์และความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๒.๒.๓ ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้ พี่น้องประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐและให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ในการสืบสวนติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุระเบิดมาลงโทษ

๒.๒.๔ จัดหากล้องวงจรปิดที่มีคุณภาพ (ความละเอียดสูง) ให้มีจำนวน เพียงพอและครอบคลุมพื้นที่ที่เสี่ยงและเป็นจุดต่อแหลมต่อการก่อเหตุระเบิด เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ติดตาม พฤติกรรมของผู้ก่อความรุนแรงทั้ง ก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ อีกทั้งยังเป็นการยับยั้งชั่งใจ ของผู้ก่อเหตุเลือกที่จะไม่ก่อเหตุ ยกตัวอย่างเช่น หากมีกล้องวงจรปิดอยู่ในบริเวณที่ผู้ก่อเหตุต้องการ จะก่อเหตุ อาจจะทำให้ผู้ก่อเหตุไม่เลือกที่จะก่อเหตุบริเวณนั้น ซ้ำอีกก็เป็นได้

๓. ผู้บังคับหมู่ กองกำกับการชกถาม ๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการ ตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ดาบตำรวจหญิง เยาวินิตย์ จันทรตรี)

ผู้เชี่ยวชาญด้านงานชกถามผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัว ตามพระราชกำหนดการบริหาร ราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๕๔๘ จากประสบการณ์การปฏิบัติงานในศูนย์พิทักษ์สันติ เพื่อทำการชกถามผู้ต้องสงสัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๑ ปี เจ้าหน้าที่ชกถามจะปฏิบัติหน้าที่ที่ ศูนย์พิทักษ์สันติ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ ก.ย.๒๕๔๗ มีสถิติการ ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ก.ค.๒๕๔๘ - ๒๓ พ.ค.๒๕๖๐ จำนวน ๒,๙๕๔ ราย ปล่อยตัว ๒,๑๒๖ ราย และดำเนินคดี ๘๑๕ ราย ตั้งอยู่ภายในศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภารกิจที่สำคัญแยกเป็น ๔ งานคือ งานชกถาม งานเยี่ยมญาติ งานควบคุม และงานปรับเปลี่ยน พฤติกรรมและทัศนคติ การชกถามปากคำผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ถือว่าเป็น กระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงที่ก่อเหตุและทำให้ ทราบถึงกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการสืบสวน หลังเกิดเหตุระเบิดคือ เมื่อทราบว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ชกถามจำเป็น จะต้องศึกษาพฤติการณ์แห่งการก่อเหตุ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานและจะดำเนินการค้นหาข้อมูล จากฐานข้อมูลผลการชกถามของผู้ต้องสงสัยที่เคยถูกควบคุมตัวในพื้นที่ที่เกิดเหตุระเบิด และ ตรวจสอบโครงสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่นั้นๆ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะรับ ผู้ต้องสงสัยที่จะถูกส่งมาดำเนินกรรมวิธีชกถาม

๓.๑ ขั้นตอนในการดำเนินการกรรมวิธีชกถาม

เมื่อมีผู้นำตัวผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิดที่ถูกควบคุมตัวตามพระราช กำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ ส่งต่อมายังศูนย์พิทักษ์สันติ จะต้องดำเนินการดังนี้

๓.๑.๑ งานธุรการควบคุม (กก.ชธ.๑๖) จะทำการลงประจำวันรับตัวผู้ต้อง
สงสัย

๓.๑.๒ ออกหนังสือรับตัวผู้ต้องสงสัยไว้เป็นหลักฐาน

๓.๑.๓ นำตัวผู้ต้องสงสัยส่งตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล และซักถามประวัติ
เบื้องต้น

๓.๑.๔ แจกสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น (เสื้อผ้าใส่รอง สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน
น้ำดื่ม) และจัดเข้าห้องพัก

๓.๑.๕ แจ้งสิทธิที่ผู้ต้องสงสัยควรทราบ เช่น เวลาในการเยี่ยมญาติ การได้รับการ
การรักษาเมื่อเจ็บป่วย การแจ้งเวลาละหมาดครบทุก ๕ เวลา การได้รับแจกจ่ายอาหารและน้ำดื่มครบทุกมื้อ

๓.๑.๖ ทำหนังสือแจ้งเจ้าหน้าที่วิทยาการ (สพฐ.๑๐) มาทำการตรวจเก็บ
DNA ลายพิมพ์นิ้วมือ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๑.๗ แจ้งเจ้าหน้าที่งานซักถาม (กก.ชธ.๒๖) ทราบ

๓.๑.๘ เจ้าหน้าที่งานต่อขยาย พ.ร.ก.๖ ทำหนังสือเสนอผู้บังคับบัญชา
เพื่อจัดเจ้าหน้าที่ซักถามทำการซักถาม โดยจะมีชุดปฏิบัติการทั้งหมด ๑๐ ชุด ประจำชุดละ ๒ คน
(จัดเรียงตามลำดับเพื่อรอรับการซักถาม)

๓.๒ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการซักถาม

เมื่อเจ้าหน้าที่ซักถาม ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเป็นลายลักษณ์อักษร
ให้รับผิดชอบดำเนินการวิธีซักถามผู้ต้องสงสัย เจ้าหน้าที่ซักถามมีหน้าที่ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ
ผู้ต้องสงสัยทั้งหมด และเริ่มดำเนินการวิธีการซักถาม ดังนี้

๓.๒.๑ ลงชื่อขอเบิกตัวผู้ต้องสงสัยในความรับผิดชอบในสมุดควบคุมการเบิก
ตัวผู้ต้องสงสัยที่งานประชาสัมพันธ์ ศูนย์พิทักษ์สันติ เพื่อนำผู้ต้องสงสัยมาพูดคุย และถามไถ่ความ
เป็นอยู่เพื่อลดช่องว่าง สร้างความคุ้นเคย และรู้จักกันเป็นครั้งแรก เพื่อประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง
ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่แสดงออก

๓.๒.๒ ประสานงานวิเคราะห์ข้อมูล (กก.ชธ.๒๖) เพื่อขอตรวจสอบข้อมูลการ
ถูกควบคุมตัว ตรวจสอบประวัติตามหมายตาม ป.วิ อาญา ตามหมาย พ.ร.ก.๖ และการกล่าวพาดพิงถึง
ของผู้ต้องสงสัยที่เคยถูกควบคุมตัวมาก่อนหน้านี้

๓.๒.๓ ประสานขอข้อมูลรายละเอียดจากชุดสืบสวน-จับกุม เพื่อทราบ
พฤติการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤติการณ์ในการจับกุม ความเชื่อมโยงทางโทรศัพท์ ข้อมูลการ
ใช้โทรศัพท์ กล้องวงจรปิด เส้นทางที่ใช้ในการก่อเหตุ ทั้งก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ

๓.๒.๔ ทำหนังสือประสานขอทราบแผนประทุษกรรม การตรวจสถานที่เกิด
เหตุ และประวัติความเชื่อมโยงทาง DNA ลายนิ้วมือแฝง จากศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๑๐ ศูนย์นิติ
วิทยาศาสตร์ วิทยาการจังหวัดยะลา ปัตตานี หรือนราธิวาส

๓.๒.๕ ประสานกับชุดสืบสวนในพื้นที่ที่ผู้ต้องสงสัยพักอาศัย และที่ผู้ต้อง
สงสัยก่อเหตุ เพื่อทราบประวัติพฤติกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และความเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ก่อเหตุ
รุนแรงหรือไม่

๓.๒.๖ ประสานกับงานเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) เพื่อขอทราบ รายละเอียด ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุว่าระเบิดที่ใช้ในการก่อเหตุ เป็นแบบ ชนิด ขนาดใด มีวิธีจุดระเบิดอย่างไร มีรูปแบบในการก่อเหตุอย่างไรบ้าง และหรืออาจจะเชิญเจ้าหน้าที่ EOD เข้าร่วมทำการ ซักถาม

๓.๒.๗ ประสานกับพนักงานสอบสวน เพื่อทราบข้อมูลทางคดีที่เกี่ยวข้อง พยานหลักฐาน และประสานให้มาทำการสอบสวนปากคำ กรณีผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพแล้ว

๓.๓ ขั้นตอนกระบวนการซักถาม

เมื่อได้พูดคุยกับผู้ต้องสงสัยอย่างเป็นทางการเป็นกันเองในครั้งแรกแล้ว ครั้งต่อมาจะมีการ เริ่มเข้าประเด็นในการซักถามข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๓.๑ ประวัติทั่วไป

๓.๓.๒ เรื่องเดิม รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๓.๓.๓ การแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องสงสัยทราบ

๓.๓.๔ พฤติการณ์ทั่วไป

๓.๓.๕ พฤติการณ์การควบคุมตัว

๓.๓.๖ มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง อยู่ในขั้นไหน ได้แก่

๓.๓.๖.๑ ชั้นปลุกระดม บรรยายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัฐปัตตานี จากผู้ใด ที่ไหน เมื่อไร

๓.๓.๖.๒ ชั้นชักชวนเข้าร่วมขบวนการ มีการถูกชักชวน โน้มน้าว เพื่อให้เข้าร่วมขบวนการได้อย่างไร วิธีการใด จากผู้ใด ที่ไหน เมื่อไร

๓.๓.๖.๓ ชั้นสาบานตน หรือซุ่มเป่าหีเพื่อเป็นสมาชิก และเข้าร่วม ขบวนการอย่างสมบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ใครเป็นผู้สาบานตน หรือซุ่มเป่าหี ใครเป็นผู้เก็บ รวบรวมเงินวันละ ๑ บาท เพื่อบริจาคให้กับขบวนการสาบานตนร่วมกับใครบ้าง

๓.๓.๖.๔ ชั้นตีกักข ใครเป็นผู้มาพูดคุย ปลุกฝังอุดมการณ์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา สอนให้เกลียดชังเจ้าหน้าที่รัฐ และคนนอกศาสนา เข้าร่วมรับฟังพร้อม ผู้ใดบ้าง

๓.๓.๖.๕ ชั้นตือปอ ใครเป็นผู้ให้บทบัญญัติ ๑๐ ประการ (ดิสปริง) ให้เริ่มฝึกร่างกายขั้นพื้นฐาน บรรยายประวัติศาสตร์ที่รุ่งเรืองและล่มสลาย และการถูกฮาดร่ารับฟังพร้อม ผู้ใดบ้าง

๓.๓.๖.๖ ชั้นตารัฟ ใครเป็นผู้สอนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่เอกลักษณ์ และวิถีชีวิต รับฟังพร้อมผู้ใดบ้าง

๓.๓.๖.๗ ชั้นตาแย ใครเป็นผู้ทดสอบร่างกาย ฝึกความแข็งแกร่งของ ร่างกาย ทดสอบพร้อมผู้ใดบ้าง

๓.๓.๖.๘ ชั้นวาดอน ฝึกวิชาทหารเบื้องต้น มีคู่ Buddy ฝึกการต่อสู้ ด้วยมือเปล่า การปฐมพยาบาล มีการดูหนังสงครามอิรัก ปาเลสไตน์ หรืออัฟกานิสถาน ใครเป็นครูฝึก บ้าง ใครร่วมฝึกบ้าง และหลังจากจบใครเป็นผู้คัดเลือกให้สมาชิกในชุด เลือกฝ่าย ๓ ฝ่าย (ทหาร มวลชน เปอร์มูดอ)

๓.๓.๖.๙ ชั้นป้อตือเราะะ ท่องคัมภีร์อัลกุรอานให้ลึกซึ้ง

๓.๓.๖.๑๐ ชั้นตาดิกา หลักสูตร RKK ฝึกการใช้อาวุธปืน ท่าทางการยิง การยิง การถอดประกอบอาวุธ การปะทะในสถานการณ์ฉุกเฉิน การสังเกตเป้าหมาย ตรวจสอบลาดตระเวนเป้าหมาย ภูมิใจมเป้าหมาย ใครเป็นครูฝึก ใครร่วมฝึกในชุดเดียวกัน (๖ คน)

๓.๓.๖.๑๑ ชั้นปอเนาะ หลักสูตรการรบแบบกองโจร การรบในอาคาร การรบประชิดตัวในห้อง การกำหนดเวลา สถานที่ และข้าศึก การวางแผน มีการทดสอบโดยให้ปฏิบัติการจริง ๑ ครั้ง เพื่อสังหารเป้าหมายอ่อนแอ เมื่อสำเร็จจึงจบหลักสูตร มอบเลขตำแหน่ง กำหนดพื้นที่รับผิดชอบส่งต่อไปยังผู้ดูแลรับผิดชอบและเข้าชุดปฏิบัติการใหม่ ๖ คน (๑ ชุดปฏิบัติการ)

๓.๓.๖.๑๒ ชั้นคอมมานโด เลือกลงไปฝึกหลักสูตร ฮาลีมา (ฝ่ายทหาร) หรือเลือกฝึกหลักสูตรเลอตูปัน (การประกอบระเบิด)

๓.๓.๖.๑๓ ร่วมกันก่อเหตุใด พื้นที่ไหนบ้าง มีการนัดพบปะพูดคุย ร่วมกัน อย่างไร ที่ไหน

๓.๓.๗ ส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ถูกควบคุมตัวเข้ามา พฤติการณ์ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุเป็นอย่างไร ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำบันทึก ซึ่ยันยันภาพถ่าย ผู้ร่วมก่อเหตุ สถานที่ ยานพาหนะ ยืนยันผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ สาธิตท่าทางการ ฝึกร่างกาย สาธิตการประกอบระเบิด โดยมีเจ้าหน้าที่ EOD และเจ้าหน้าที่สืบสวนร่วมด้วย ให้ผู้ต้องสงสัย เขียนแผนที่สังเขปแสดงเส้นทางที่ใช้ในการก่อเหตุทั้งขาไปและขากลับ เขียนโครงสร้างเครือข่ายการจัด กำลัง และเขตพื้นที่รับผิดชอบในการก่อเหตุ

๓.๓.๘ ส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ถูกควบคุมในกรณีเดียวกัน รู้จักคุ้นเคย และมีความสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัวแค่ไหน อย่างไร ร่วมกันก่อเหตุอะไร มีใครบ้าง

๓.๓.๙ ส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ค้ำมนุษย์ ของหนีภาษี การหมิ่นพระบรมราชานุภาพ

๓.๓.๑๐ สภาพแวดล้อมและสถานที่ซักถาม ภาพบรรยากาศในการซักถาม แลกเปลี่ยนแนวความคิดและทัศนคติ การทำกิจกรรมนันทนาการ จิบน้ำชายามเช้า-ยามค่ำ บรรยากาศ การเยี่ยมญาติ

๓.๓.๑๑ สาเหตุที่เป็นสมาชิกแนวร่วมผู้ก่อเหตุรุนแรง สาเหตุที่ร่วมลงมือก่อเหตุ สาเหตุ ที่เปิดเผยข้อเท็จจริง สาเหตุที่ขัดทอดพาดพิงถึงบุคคลอื่น

๓.๓.๑๒ ผู้ต้องสงสัยเขียนแบบสอบถามความพึงพอใจในระหว่างการซักถาม ด้วยลายมือตนเอง

๓.๓.๑๓ หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพ ให้นำผู้ต้องสงสัยนำชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพร่วมกับเจ้าหน้าที่สืบสวน ลงประจำวัน และนำผู้ต้องสงสัยตรวจร่างกายทั้งไป และกลับ

๓.๓.๑๔ ออกบันทึกผลการซักถามรายวัน และผลซักถามเป็นห้วงการปฏิบัติ เพื่อสร้างน้ำหนักของเอกสารผลการซักถาม และลดข้อโต้แย้งในเรื่องการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ซ้อมทรมาน บังคับขู่เข็ญ ทำร้ายร่างกาย โดยให้ลงลายมือชื่อไว้

๓.๔ ตัวอย่างผลการซักถามผู้ต้องสงสัยที่กล่าวถึงโครงสร้างการจัดกำลังของผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๔.๑ ผลการซักถามของ นายคัมภีร์ ลาเต๊ะ และนายอัฟฟาฮัม สะอะ

กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุคนร้ายประกอบระเบิดแบบใช้ลานเครื่องซักผ้าแล้วนำไปวางที่บริเวณปากซอยรามคำแหง ๔๓/๑ ถ.รามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ เป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ เหตุเกิดเมื่อวันที่ ๒๖ พ.ค.๒๕๕๖ (สามารถขยายโครงสร้างเครือข่าย จับกุม และดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง ก่อเหตุลอบยิง และวางระเบิดในพื้นที่ อ.สายบุรี จว.ปัตตานี และ กรุงเทพฯ ได้)

แผนภาพที่ ๔-๑ โครงสร้างเครือข่ายขบวนการเอกราชปัตตานี (PULO)

ที่มา : กองกำกับการซักถาม ๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๔.๒ ผลการซักถามของ นายอิสมาแอ อาแวกะจิ

กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิดในเขตพื้นที่ ๗ จังหวัด (จังหวัดตรัง ภูเก็ต ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี พังงา กระบี่ และนครศรีธรรมราช) จำนวน ๑๗ จุด ทำให้มีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บ อาคาร สถานที่ ที่ได้รับความเสียหาย เหตุเกิดเมื่อวันที่ ๑๐-๑๒ ส.ค.๒๕๕๙ (สามารถขยายโครงสร้างเครือข่าย จับกุม และดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง ก่อเหตุลอบยิง และวางระเบิดในเขตพื้นที่ อ.ปะนาเระ อ.ทุ่งยางแดง อ.มายอ จว.ปัตตานี ได้)

แผนภาพที่ ๔-๒ ชุดปฏิบัติการ RKK ปัจจุบัน

ที่มา : กองกำกับการซ้กถาม ๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๔.๓ ผลการซักถาม นายแวรัมย์ แวแด

กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุคนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง ประกอบใส่ไว้ในกล่องเหล็กหนัก ๕ กก. และนำไปวางไว้บริเวณศาลาที่พักริมน้ำ ใกล้กับตลาดสดบ้าน ตาบา ม.๑ ต.เจ๊ะเห อ.ตากใบ จว.นราธิวาส จากนั้นได้จุดชนวนด้วยวิทยุสื่อสาร จนเกิดระเบิดขึ้นเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ทหารและชาวบ้าน ได้รับบาดเจ็บ ๘ ราย เหตุเกิดเมื่อวันที่ ๕ มี.ค.๒๕๕๕ (สามารถขยายโครงสร้างเครือข่าย จับกุม และดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง ก่อเหตุลอบยิง และวางระเบิดในเขตพื้นที่ อ.ตากใบ จว.นราธิวาส ได้)

แผนภาพที่ ๔-๓ ชุดปฏิบัติการก่อเหตุระเบิด

ที่มา : กองกำกับการซักถาม ๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๔.๔ ผลการซักถาม นายเจ้หมะ วานี

กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุคนร้ายประกอบระเบิดไว้ในรถยนต์ และนำไปจอดไว้ที่บริเวณชั้นใต้ดินของอาคารจอดรถโรงแรมลีการ์เด็นท์ พลาซ่า อ.หาดใหญ่ จว.สงขลา และจุดระเบิดขึ้น เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต ๓ ราย และได้รับบาดเจ็บ ๔๑๖ ราย เหตุเกิดเมื่อวันที่ ๓๑ มี.ค. ๒๕๕๕ (สามารถขยายโครงสร้างเครือข่าย จับกุม และดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง ก่อเหตุลอบยิง และวางระเบิดในพื้นที่ อ.หาดใหญ่ อ.เทพา และ อ.จะนะ จว.สงขลา ได้)

แผนภาพที่ ๔-๔ สมาชิกชุดปฏิบัติการ RKK

สมาชิกชุดปฏิบัติการ RKK

 ทน. Platong	นายเจ้หมะ หรือโคโร หรือไมค่อน วานี อายุ 36 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 33/1 ม.4 ต.คัสสิพันธ์ อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00065-33-3
 นายอึ้งมูเ็น หรือศิริ กะชี อายุ 31 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 48 ม.7 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00900-18-2	 นายเกาซี หรือน้อง หรือจอน อีหมะ อายุ 28 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ ๓4 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลข ประจำตัวประชาชน 1-9006-00016-12-9
 นายอันตูลเอี๊ยะ หรือเช พนะหลี อายุ 35 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 5 ถนนประจักษ์วัฒนา ซอย 1 ม.3 ต. บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00310-85-1	 นายวัชรินทร์ หรือวะ เกี๊ยะอี อายุ 28 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 68 ม.6 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 1-9003-00022-68-90-18-2
 นายนัตกุล หรือตาอี มะละละ อายุ 36 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 15 ม.7 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00598-22-6	 นายอึ้งมะ หรือวัง แผลหิวะ อายุ 31 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 19 ม.4 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 1-9501-00081-90-8
 นายอึ้งเหมติศวา หรือซุคกี นูตอ อายุ 31 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 8 ถนน ทอดใหญ่-ปิตุคง ม.1 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 5-9003-00021-57-0	 นายอึ้งหมัดสนวี หรือมะ โต้กานเสน อายุ 31 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 11/1 ม.4 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00785-89-8

สมาชิกชุดปฏิบัติการ RKK

 นายมะสิมมาหี หรืออี หริงอี อายุ 33 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 70 ม.4 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00322-23-9	 นายรุที นะอะ หรือลี อายุ 30 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 50 ม.6 ต.จะนะ อ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00599-57-5
 นายอะพังหมัด หรือหมัด หมะชี อายุ 29 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 26/2 ม.3 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 5-9003-00097-36-4	 นายอึ้งหมัดอัสคิก หรือคิก มอธอ อายุ 30 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 4 ม.3 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00310-52-4
 นายภานะ หรือเซ็ง สะอะ อายุ 30 ปี ราษฎรบ้านเลขที่ 41/3 ม.5 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา เลขประจำตัวประชาชน 3-9003-00327-77-0	
มือประกอบระเบิด	
 นายมะรุดีง สาทนะ หรือ รามู ราษฎรบ้านเลขที่ 24/1 ม.5 ต.ปัทมา อ.พนาธงชัย จ.ปัตตานี เลขประจำตัวประชาชน 3-9403-00148-26-8	

ที่มา : กองกำกับการซักถาม ๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๕ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ซักถาม

๓.๕.๑ ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประกอบและสนับสนุนการซักถามผู้ต้องสงสัย บางครั้งเจ้าหน้าที่ซักถามได้รับล่าช้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผังโครงสร้าง เครือข่ายกลุ่มแนวร่วมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น (จากเจ้าหน้าที่สืบสวน พนักงานสอบสวน) กลุ่มมือปืน กลุ่มมือระเบิด ส่งผลต่อการซักถามขยายผล

๓.๕.๒ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นล่ามแปลและพูดภาษายาวีได้ มีไม่เพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องสงสัยจะไวใจ เชื่อใจ และรับฟังคนที่พูดภาษาเดียวกัน (นับถือศาสนา อิสลาม) มากกว่า อีกทั้งยังสามารถลดช่องว่าง เชื่อมความสัมพันธ์ และทำให้ผู้ต้องสงสัยไว้วางใจ เจ้าหน้าที่ซักถามได้อย่างรวดเร็ว สามารถซักถามจนได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการซักถามขยายผล มากขึ้น

๓.๕.๓ เจ้าหน้าที่ซักถามขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการตั้งประเด็นคำถาม ไม่ครบถ้วนทุกประเด็น ซึ่งส่งผลให้รูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการในการซักถาม ไม่เป็นมาตรฐาน ขาดการ เชื่อมโยงพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน อาจจะทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายและส่งผลเสีย ต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๓.๕.๔ ปัจจุบันผู้ต้องสงสัยมียุทธวิธีในการต่อต้านการซักถามค่อนข้างสูง เมื่อผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัวจะมีนายความไปติดต่อ พ่อแม่ พี่น้อง ภรรยา หรือญาติ ของผู้ต้องสงสัย พร้อมทั้งแนะนำให้มาบอกผู้ต้องสงสัยว่า การให้ปากคำต่อเจ้าหน้าที่ให้ปฏิเสธทุกข้อกล่าวหาและไม่ ต้องลงลายมือชื่อในผลการซักถามอย่างเด็ดขาด ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อ การสืบสวนขยายผล

๓.๖ ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา

๓.๖.๑ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัย เช่น เจ้าหน้าที่ สืบสวน พนักงานสอบสวน ควรเล็งเห็นความสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญหรือเชื่อมโยงกับ กลุ่มผู้ก่อเหตุแก่เจ้าหน้าที่ซักถามโดยเร็ว เพื่อจะได้นำไปเป็นประเด็นในการตั้งคำถามและสืบสวน ขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๓.๖.๒ ผู้บังคับบัญชาควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็น ล่ามแปลภาษายาวี ให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของศูนย์พิทักษ์สันติ เพื่อเป็นการทำให้การ ซักถามปากคำผู้ต้องสงสัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างตัว ผู้ต้องสงสัยกับเจ้าหน้าที่ก่อให้เกิดความไวเนื้อเชื่อใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครบถ้วน

๓.๖.๓ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมทบทวนองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ซักถาม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ กำหนดรูปแบบ ขั้นตอน ประเด็นการ ตั้งคำถาม ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงของผลการซักถามในสำนวนการสอบสวน และเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีในชั้นศาล

๔. รองผู้บังคับการ กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค ๒ ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้างานกฎหมายและสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ส่วนหน้า) (พันตำรวจเอก อรรถสิทธิ์ กิจจาหาญ)

ผู้เชี่ยวชาญด้านงานสอบสวน จากประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๐ ปี พบว่าจากสถิติคดีความมั่นคงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในห้วงปี พ.ศ.๒๕๔๗ - เม.ย.๒๕๖๐ มีสถิติคดีอาญาเกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น ๒๐๖,๗๖๗ คดี โดยแยกออกเป็นคดีความมั่นคง ๑๐,๕๐๒ คดี เป็นคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด ๗,๙๙๕ คดี คดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด ๒,๕๐๘ คดี สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ ๒,๐๐๗ คดี เข้าสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาล ๙๗๐ คดี ศาลพิพากษาลงโทษ ๓๔๖ คดี พิพากษายกฟ้อง ๔๓๗ คดี และอยู่ระหว่างพิจารณาคดี ๑๘๗ คดี

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเมื่อได้รับแจ้งเหตุว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบดังนี้ ทำการปิดกั้นและรักษาสถานที่เกิดเหตุไม่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าไปบริเวณที่เกิดเหตุ ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บนำส่งโรงพยาบาลแจ้งผู้บังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ทำลายและเก็บกู้วัตถุระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน และเจ้าหน้าที่สืบสวนให้ทราบ เพื่อร่วมกันเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเก็บรวบรวมวัตถุพยานสอบสวนปากคำพยานบุคคลให้ได้มากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี เพื่อนำเข้าสู่สำนวนการสอบสวนต่อไป

พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งต้องมีการประสานการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ EOD เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน และนำผลการตรวจสอบวัตถุพยานทุกประเภท และผลการสืบสวน รวบรวมเข้าสู่สำนวนการสอบสวน หากผลการตรวจสอบวัตถุพยาน และผลการสืบสวน มีน้ำหนักเพียงพอและประจักษ์แจ้งว่าผู้ก่อเหตุเป็นใครหรือร่วมกับใครในการก่อเหตุบ้าง พนักงานสอบสวนจะดำเนินการขออนุมัติหมายจับต่อศาล เพื่อติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมาย หากผลการตรวจสอบจากวัตถุพยานประเภทต่างๆ ยังไม่สามารถระบุได้โดยชัดแจ้งว่าผู้ก่อเหตุเป็นใคร เพียงแต่เป็นการสงสัยบุคคลนั้นๆ ว่าเป็นผู้ก่อเหตุหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการขออนุมัติต่อศาลเพื่อออกหมายจับผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ เพื่อติดตามและจับกุมตัวผู้ต้องสงสัย นำส่งตัวไปควบคุมเข้าสู่กระบวนการซักถาม หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพและมีพยานหลักฐานเพียงพอ อันเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยได้ก่อเหตุจริง เจ้าหน้าที่ซักถามจะต้องประสานกับพนักงานสอบสวน บันทึกคำให้การตามคำรับสารภาพ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาและนำตัวดำเนินคดีตามกฎหมาย หากเมื่อไม่สามารถมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัย ประกอบกับผู้ต้องสงสัยให้การปฏิเสธว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุที่เกิดขึ้น ให้เจ้าหน้าที่ซักถามปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยไป แต่หากเมื่อผู้ต้องสงสัยให้การขัดทอดหรือให้การที่มีความเชื่อมโยงกับผู้ร่วมก่อเหตุคนอื่นๆ เจ้าหน้าที่ซักถามจะต้องประสานกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม และนำบันทึกปากคำขัดทอดของผู้ต้องสงสัยที่กล่าวถึงผู้ร่วมก่อเหตุคนอื่นๆ นั้น ขออนุมัติต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องสงสัยตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และดำเนินการสืบสวนเพื่อติดตามจับกุมตามหมายจับต่อไป

๔.๑ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

๔.๑.๑ ความยากในการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด เช่น พยานบุคคลไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากกลัวอันตราย ผู้กระทำผิดมีการเตรียมตัว ป้องกัน ไม่ทิ้งร่องรอยพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ทราบตัวบุคคลไว้ในที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น สวมถุงมือ สวมหมวก หน้ากากปิดบังใบหน้า เผลอทำลายสิ่งของที่ใช้ในการกระทำผิด เป็นต้น

๔.๑.๒ กำลังพล (พนักงานสอบสวน) ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญในการสอบสวนคดีความมั่นคงมีจำนวนไม่เพียงพอ

๔.๑.๓ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งผลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานต่างๆ ในที่เกิดเหตุ บางครั้งมีความล่าช้าหรือไม่ครบถ้วน ทำให้สำนวนการสอบสวนไม่สมบูรณ์ มีผลต่อการพิจารณาคดีชั้นศาลได้

๔.๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา

๔.๒.๑ ควรผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษที่มีความเกี่ยวข้องกับคดีความมั่นคงโดยเฉพาะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๑.๑ กำหนดหลักเกณฑ์ในการสืบสวน การข่าว การซักถาม เพื่อให้พยานหลักฐานที่ได้มาดังกล่าวสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

๔.๒.๑.๒ กำหนดให้มีกระบวนการยุติธรรมเฉพาะคดีความมั่นคง โดยเริ่มจากพนักงานสอบสวนคดีความมั่นคง พนักงานอัยการคดีความมั่นคง และศาลคดีความมั่นคง โดยเฉพาะ เพื่อให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว มีความรู้ ความชำนาญ และเข้าใจถึงโครงสร้างเครือข่ายของขบวนการของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง อีกทั้ง การพิจารณาคดีความมั่นคงควรใช้ระบบไต่สวน

๔.๒.๑.๓ กำหนดให้มีระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นานขึ้น กว่ากฎหมายปกติ และมีสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความมั่นคงโดยเฉพาะ แยกจากคดีอาญาปกติ (เรือนจำคดีความมั่นคง)

๔.๒.๑.๔ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้มาซึ่งข้อมูลของผู้กระทำผิดในคดีต่างๆ ทำให้ทราบถึงโครงสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ ควรผลักดันให้มีกฎหมายการต่อรองการรับสารภาพ (Plea Bargaining) สำหรับผู้กระทำผิดที่กลับใจ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คืนคนดีสู่สังคมได้

๔.๒.๒ จัดสรรกำลังพล (พนักงานสอบสวน) ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญในการสอบสวนคดีความมั่นคงให้เพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่ และจัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสอบสวนคดีความมั่นคงให้กับพนักงานสอบสวนในพื้นที่ เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะและความชำนาญมากยิ่งขึ้น

๔.๒.๓ ให้พนักงานสอบสวนมีการติดตามผลและประสานการปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานในเวลาที่กำหนดของแต่ละสำนวนการสอบสวน

๕. นักวิทยาศาสตร์ (สบ ๔) สำนักงานพิสูจน์หลักฐาน จังหวัดปัตตานี (พันตำรวจเอก นิวัฒน์ ฐิติพันธกุล)

ผู้เชี่ยวชาญด้านงานพิสูจน์หลักฐาน จากประสบการณ์การปฏิบัติงานพิสูจน์หลักฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๖ ปี ได้ร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุคดีลอบวางระเบิดที่สำคัญ ได้แก่ เมื่อวันที่ ๒๗ ก.พ. ๒๕๕๙ เหตุระเบิดคาร์บอมบ์ บริเวณหน้าร้านอาหาร Meeting อ.เมือง จว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๕ ก.ค.๒๕๕๙ เหตุระเบิดคาร์บอมบ์ บริเวณจุดตรวจบ้านเกาะหม้อแกง อ.หนองจิก จว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ ส.ค.๒๕๕๙ เหตุระเบิดคาร์บอมบ์ บริเวณโรงแรม Southern View อ.เมือง จว.ปัตตานี และเมื่อวันที่ ๙ พ.ค.๒๕๖๐ เหตุระเบิดคาร์บอมบ์ บริเวณลานจอดรถห้างบิ๊กซี อ.เมือง จว.ปัตตานี

๕.๑ เมื่อเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานได้รับแจ้งว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้การตรวจเก็บพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีหลักในการปฏิบัติทั้งก่อนการเข้าสถานที่เกิดเหตุ การเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

๕.๑.๑ การเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความพร้อมทั้งของเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจเก็บพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงการประเมินสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

๕.๑.๑.๑ การวางแผนก่อนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

เป็นการเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนก่อนการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ อุปกรณ์นิรภัย หรืออุปกรณ์เครื่องมือพิเศษอื่นๆ ให้รวมถึงมีการพิจารณาความเหมาะสมในการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ ปิดกั้นบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องออกจากสถานที่เกิดเหตุ เพื่อเป็นการรักษาความต่อเนื่องในการครอบครองวัตถุพยาน หรือที่เรียกว่าการรักษาห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน (Chain of Custody)

๕.๑.๑.๒ การรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสถานที่เกิดเหตุ

ก่อนเข้าทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ จำเป็นต้องมีการป้องกันสถานที่เกิดเหตุและการทำสถานที่เกิดเหตุให้ปลอดภัยก่อนที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่สืบสวน พนักงานสอบสวน รวมไปถึงเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน จะเข้าร่วมทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

๕.๑.๑.๓ การทดสอบการใช้ได้ของอุปกรณ์และสารเคมีในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

ก่อนที่จะมีการนำอุปกรณ์และสารเคมี เข้าทำการตรวจเก็บและพิสูจน์พยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ จำเป็นต้องมีการทดสอบตามแบบวิธีการทดสอบความใช้ได้ของสารเคมีที่ใช้ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุก่อน เพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการปฏิบัติงานได้

๕.๑.๑.๔ การป้องกันการปนเปื้อนและการสูญหายของวัตถุพยาน

ในการตรวจเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุนั้น จำเป็นต้องมีการป้องกันความสูญเสียของพยานหลักฐาน ในระหว่างที่มีการตรวจเก็บพยานหลักฐาน การเคลื่อนย้ายของพยานหลักฐานจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง รวมไปถึงการที่เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานต้องมีการทำ ความสะอาดยานพาหนะ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ก่อนเข้าทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ นั้น เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานจะต้องทำการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล เพื่อเป็นการป้องกันการปนเปื้อนจากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจไปสู่วัตถุพยาน

๕.๑.๑.๕ การป้องกันการปนเปื้อนระหว่างวัตถุพยานกับวัตถุพยาน ในการเก็บวัตถุพยานที่อาจมีการปนเปื้อนซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น วัตถุพยานประเภท DNA เป็นต้น

๕.๑.๑.๖ จำเป็นต้องมีการตรวจเก็บวัตถุพยานที่มีปริมาณน้อยไว้ เป็นอันดับแรก และควรให้ความระมัดระวัง ในเรื่องของการสัมผัสกับวัตถุพยาน ภาชนะหีบห่อวัตถุพยาน และสถานที่เก็บรวบรวมวัตถุพยาน

๕.๑.๒ การตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น การประเมินวัตถุพยาน และการบรรยายสรุปสภาพสถานที่เกิดเหตุ

หัวหน้าทีมตรวจสถานที่เกิดเหตุ พร้อมเจ้าหน้าที่ EOD ร่วมกันทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น เพื่อให้ทราบถึงวัตถุพยานที่ตรวจพบ จากนั้นหัวหน้าทีมตรวจสถานที่เกิดเหตุทำการบรรยายสรุปสภาพของสถานที่เกิดเหตุ เพื่อกำหนดรูปแบบการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุที่เหมาะสม

๕.๑.๓ การถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้ครอบคลุมถึงตำแหน่งของหลุมระเบิด จุดระเบิด ตำแหน่งลักษณะของวัตถุพยาน รวมถึงร่องรอยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคล และทรัพย์สินต่างๆ

๕.๑.๔ การวาดแผนผังและสเกตช์ภาพสถานที่เกิดเหตุ ต้องแสดงให้เห็นถึงระยะตำแหน่งของหลุมระเบิด รวมไปถึงวัตถุพยาน ร่องรอยความเสียหายต่างๆ และต้องมีการแสดงทิศทางในแผนผังสถานที่เกิดเหตุเสมอ

๕.๑.๕ การตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียด

หัวหน้าทีมตรวจพิสูจน์หลักฐานประสานงานกับเจ้าหน้าที่ EOD ก่อนทำการเข้าตรวจเก็บพยานหลักฐาน โดยให้พิจารณาถึงลักษณะ สภาพสถานที่เกิดเหตุ และพฤติการณ์ของคดี เพื่อนำไปสู่การวางแผนการตรวจเก็บพยานหลักฐานที่เหมาะสม

๕.๑.๖ การบันทึก การเก็บรวบรวม และการเก็บรักษาวัตถุพยาน ให้ทำการบันทึกรายละเอียดของวัตถุพยานที่ตรวจพบ ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดของหลุมระเบิดหรือจุดที่เกิดการระเบิด สภาพวัตถุพยาน รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่บนวัตถุพยานนั้นๆ อีกทั้งให้มีการบันทึกรายละเอียดของวัตถุพยานที่ตรวจพบดังกล่าวลงแบบฟอร์ม โดยให้เรียงจากการครอบครองวัตถุพยาน การเก็บรวบรวมวัตถุพยาน การบรรจุหีบห่อ และการส่งมอบวัตถุพยาน ให้พนักงานสอบสวน ตามลำดับ

๕.๑.๗ การตรวจสอบครั้งสุดท้าย

หัวหน้าทีมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ตรวจสอบครั้งสุดท้ายว่า ได้ดำเนินการกับวัตถุพยานที่ตรวจเก็บถูกต้องตามหลักวิชาการและครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่

๕.๑.๘ การส่งมอบสถานที่เกิดเหตุ

หัวหน้าทีมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ทำการตรวจสอบรายละเอียดของวัตถุพยานและข้อมูลต่างๆ ว่าครบถ้วนแล้วหรือไม่ หากได้ดำเนินการอย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์แล้วให้ดำเนินการส่งมอบสถานที่เกิดเหตุให้กับพนักงานสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ พร้อมทั้ง ถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุก่อนส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุทุกครั้ง

๕.๑.๙ จัดทำรายงานผลการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุคดีระเบิด

หัวหน้าทีมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ จัดทำรายงานคดีระเบิดตามแบบฟอร์มรายงานการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุคดีระเบิดที่กำหนด และดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้หัวหน้าทีมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุทำหนังสือขอขยายเวลาต่อผู้บังคับบัญชาต่อไป หากจัดทำรายงานเสร็จสิ้นแล้วนั้น จึงดำเนินการส่งมอบให้พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีต่อไป

จากขั้นตอนและกระบวนการตรวจเก็บพยานหลักฐานที่กล่าวมานั้น นำมาซึ่งพยานหลักฐานที่บ่งชี้ถึงตัวผู้กระทำความผิดได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นไปตามหลักวิชาการ และมีความเป็นมาตรฐานสากล สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๕.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน

๕.๒.๑ ในกรณีที่ไม่สามารถรักษาสถานที่เกิดเหตุได้นั้น จะส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ พยานหลักฐานอาจถูกทำลายทำให้เกิดความเสียหายหรือมีพยานหลักฐานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเพิ่มเข้ามาในเหตุการณ์นี้

๕.๒.๒ การที่เจ้าหน้าที่ไม่สวมใส่เครื่องป้องกันส่วนบุคคล เช่น ถุงมือ ผ้าปิดจมูก ก่อนเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลทำให้พยานหลักฐานเกิดการปนเปื้อน และประโยชน์ที่ได้จากพยานหลักฐานดังกล่าวลดลง

๕.๒.๓ การได้มาซึ่งวัตถุพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ทำให้ไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ ยกตัวอย่างเช่น ผลการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ของผู้ต้องหา แต่ไม่ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนมีการตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ และไม่ทำการตรวจยึดเป็นของกลางทางคดี เป็นต้น

๕.๒.๔ เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานมีจำนวนไม่เพียงพอ ส่งผลให้กรณีที่เกิดเหตุหลายจุดพร้อมกัน อาจพบปัญหาความเร่งรีบในการตรวจเก็บพยานหลักฐาน ตรวจเก็บได้ไม่ครบถ้วนและพยานหลักฐานอาจสูญหายหรือเสื่อมค่าไปได้

๕.๒.๕ กรณีการก่อเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น โดยมากจะมีรูปแบบการก่อเหตุระเบิดลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓ ตามมา ส่งผลให้การตรวจเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเป็นไปด้วยความยากลำบาก และขาดความปลอดภัย

๕.๒.๖ พื้นที่ก่อเหตุไม่เอื้ออำนวยต่อการตรวจเก็บวัตถุพยาน เนื่องจากพื้นที่ชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่สาธารณะ มีผู้คนสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก ทำให้การรักษาสถานที่เกิดเหตุ นั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก วัตถุพยานอาจถูกทำลาย หรือปนเปื้อนได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตรวจสถานที่เกิดเหตุต้องแข่งกับเวลาเพื่อป้องกันการสูญเสียชีวิตพยานขึ้นสำคัญ

๕.๒.๗ ในกรณีการตรวจเก็บวัตถุพยานของเจ้าหน้าที่บางหน่วยงาน ไม่มีการแจ้งแหล่งที่มาที่ไปของวัตถุพยานที่ตรวจเก็บเหล่านั้น ส่งผลทำให้ผลการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานดังกล่าวขาดความน่าเชื่อถือ ขาดน้ำหนักในการใช้ประกอบสำนวนในการพิจารณาในชั้นศาลได้

๕.๒.๘ ฐานข้อมูลที่ใช้ในการเชื่อมโยงคดียังไม่มีความปลอดภัยเพียงพอที่จะใช้เชื่อมโยงถึงตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ วัตถุพยานที่ตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ นั้น ไม่สอดคล้องกับฐานข้อมูลที่มีอยู่ หรือไม่มีในฐานข้อมูล ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงถึงตัวผู้กระทำความผิดได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๕.๓.๑ อำนาจหน้าที่ของผู้ที่จะกระทำการสืบสวนสอบสวนเหตุระเบิดนั้น ต้องชอบและถูกต้องตามกฎหมาย เช่น พนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต้องอยู่ในเขตรับผิดชอบ และได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ เป็นต้น

๕.๓.๒ การป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วและรัดกุมเพื่อป้องกันการเสื่อมค่าของพยานหลักฐาน

๕.๓.๓ กำหนดมาตรการให้เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานสวมใส่เครื่องป้องกันก่อนเข้าทำการตรวจพิสูจน์หลักฐานด้วยทุกครั้ง เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับพยานหลักฐาน

๕.๓.๔ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ถือได้ว่าเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ฉะนั้นแล้ว การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน การถ่ายภาพ การจดบันทึก ต้องกระทำตามวิธีการอย่างถูกต้องและเป็นไปตามกฎหมาย

๕.๓.๕ การครอบครองพยานหลักฐานต้องมีผู้รับผิดชอบต่อเนื่องโดยตลอด (Chain Of Custody) เพื่อเป็นการเพิ่มน้ำหนัก และความเชื่อถือของพยานหลักฐานมากขึ้น ชี้ให้เห็นว่าวัตถุพยานนั้น เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอย่างแท้จริง

๕.๓.๖ การเชื่อมโยงวัตถุพยานที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกับพยานแวดล้อมทั้ง พยานบุคคล หรือพยานวัตถุอื่น จะต้องคำนึงถึงการได้พยานหลักฐานนั้นมาโดยชอบ ประกอบกับ ข้อมูลพยานหลักฐาน และช่วงเวลาของการเกิดเหตุการณ์นั้นๆ เป็นสำคัญ

๖. ประสบการณ์การปฏิบัติงานของผู้วิจัย

ผู้วิจัยเคยปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๗ - ต.ค.๒๕๕๙) รวมเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๒ ปี ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานสืบสวนคดีความมั่นคง ครั้งเมื่อดำรงตำแหน่ง รองผู้บังคับการตำรวจทางหลวง (รอง ผบก.ทล.) (พ.ศ.๒๕๔๘) ปฏิบัติราชการงานสืบสวนคดีสำคัญ ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ส่วนหน้า) (ศปก.ตร.สน.) จนกระทั่งเมื่อ ต.ค.๒๕๕๖ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง รองผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (รอง ผบช.ศชต.)/รอง ผบ.ศปก.ตร.สน. และทำหน้าที่เป็นหัวหน้างานสืบสวนคดีสำคัญฯ

ซึ่งงานสืบสวนคดีสำคัญๆ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับ การสืบสวนคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น ทั้งเกี่ยวกับความผิดอาญาทั้งหลายและการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรหรือผู้มีอิทธิพล การกระทำผิดที่คาบเกี่ยวระหว่างหลายพื้นที่ที่อยู่ในอำนาจความรับผิดชอบของ ศปก.ตร.สน. มีการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้ การรวบรวมสถิติข้อมูลอาชญากรรมและระบบฐานข้อมูลอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทุกประเภทในเขตพื้นที่ การรวบรวมวิเคราะห์ และติดตามสถานการณ์อาชญากรรม การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือพิเศษมาช่วยในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา และการพัฒนาบุคลากรด้านการสืบสวนสอบสวนให้มีความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือพิเศษต่างๆ และงานติดตามขยายผลของกลาง โดยการสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนการสอบสวน

ในระหว่างที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้บังคับบัญชา ในการบริหารสถานการณ์การเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสืบหาตัวผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมายนั้น จึงยึดถือหลักการในการปฏิบัติในการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน อีกทั้งการบริหารเหตุการณ์ ควบคุม กำกับ สั่งการ การสืบสวนขยายผล และการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

เมื่อมีเหตุระเบิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ จัดทำวงรอบการปิดกั้นสถานที่เกิดเหตุ โดยให้คำนึงถึงหลักความปลอดภัยมากที่สุด การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ กำหนดลำดับขั้นในการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ เพื่อป้องกันการเข้าไปเหยียบย่ำทำลายวัตถุพยาน อันจะทำให้วัตถุพยานนั้นเสื่อมค่าได้ เข้าร่วมประชุมและวางแผนโดยดำเนินการจัดตั้ง บก.ชั่วคราว ในบริเวณที่เกิดเหตุ โดยสิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการ คือ การตัดสัญญาณในเรื่องความปลอดภัย การพิจารณาหรือค้นหาว่า มีผู้ได้รับบาดเจ็บอยู่ในที่เกิดเหตุอีกหรือไม่ หากมีให้รีบดำเนินการช่วยเหลือและวิเคราะห์รูปแบบของการก่อเหตุ เช่น มีการโรยตะปูระเบิด หรือตัดต้นไม้ขวางทางหรือไม่ การวางวัตถุต้องสงสัยเพื่อลงหรือไม่ การวางระเบิดลูกที่ ๒ ลูกที่ ๓ หรือไม่ หรือเป็นการวางแบบเร่งด่วน เพื่อเป็นข้อมูลในการเชื่อมโยงสืบหากลุ่มของผู้ก่อเหตุ จากนั้นดำเนินการค้นหาและตรวจหาวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของวัตถุระเบิด เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และพนักงานสอบสวน จะเข้าร่วมตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุด้วย เพื่อค้นหาวัตถุพยานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ เช่น คราบโลหิต รอยพิมพ์ นิ้วมือแฝง รอยพิมพ์ฝ่าเท้าแฝง เส้นผม เส้นขน เส้นใย เนื้อเยื่อ หรือร่องรอยอื่นๆ (รอยรองเท้า รอยยาง รอยเครื่องมือ รอยแตกหักของวัตถุ) และสังเกตหาจุดที่ผู้ก่อเหตุใช้ซุ่ม จุดที่ผู้ก่อเหตุกดระเบิด หรือเส้นทางที่ผู้ก่อเหตุใช้เป็นเส้นทางในการตรวจสอบพื้นที่เป้าหมายก่อนก่อเหตุ ขณะลงมือก่อเหตุ และใช้หลบหนีหลังจากก่อเหตุแล้ว โดยตรวจสอบจากกล้องวงจรปิดบริเวณที่เกิดเหตุและบริเวณใกล้เคียง หรือสอบสวนพยานบุคคลในที่เกิดเหตุ รวมทั้งการสืบสวนทางเทคนิคในการเก็บข้อมูลการสื่อสารทุกจุด เพื่อใช้ในการสืบสวนหาตัวผู้ก่อเหตุและจัดให้มีการกำหนดประเด็นการสืบสวน เพื่อไม่ให้การสืบสวนหลงประเด็นไปจากเหตุเกิดขึ้น

การแสวงหาประจักษ์พยานในที่เกิดเหตุ พยานแวดล้อม หรือการหาข่าวจากมวลชน แหล่งข่าว ที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ เพื่อจะได้ทราบถึงกลุ่มของผู้ก่อเหตุหรือสถานที่ประชุมวางแผนก่อนลงมือก่อเหตุ

การตรวจสอบกล้องวงจรปิด (CCTV) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตำหนิรูปพรรณของผู้ต้องสงสัย ยานพาหนะที่ใช้ ตลอดจนเส้นทางที่ผู้ก่อเหตุใช้ในการกระทำความผิด ทั้งก่อนเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยให้ดำเนินการเทียบเวลากลับกับเวลามาตรฐานประเทศไทย ตรวจสอบกล้องวงจรปิดทั้งก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุระเบิด ทำการบันทึกจุดทุกจุดที่ตรวจพบผู้ต้องสงสัย เพื่อกำหนดเส้นทางของผู้ต้องสงสัย ให้บันทึกระยะห่างของแต่ละกล้อง เพื่อนำมาคำนวณหาระยะทาง เส้นทาง ความเร็ว ในการปฏิบัติของผู้ก่อเหตุ หากได้มาซึ่งภาพยานพาหนะของผู้ต้องสงสัย นำให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อยืนยันถึงลักษณะ และตำหนิรูปพรรณ/รูปพรรณเฉพาะของยานพาหนะว่าเป็นอย่างไร

เจ้าหน้าที่ทุกส่วนไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่ EOD เจ้าหน้าที่สืบสวน พนักงานสอบสวน และเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน จะต้องมีการประสานงานเพื่อให้ได้ข้อมูล นำผลการตรวจพิสูจน์ของกลางไปขยายผลหาตัวผู้ก่อเหตุต่อไป

การตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เช่น ตรวจพบ DNA ที่วงจรระเบิดอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็น DNA ของคนร้ายที่เป็นผู้ประกอบระเบิด กรณีที่ตรวจพบ DNA แต่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลจากฐานข้อมูลที่มีได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่าเป็นผู้ก่อเหตุ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรก่อเหตุ แต่ยังไม่สามารถหาข้อมูล DNA ของบุคคลผู้ต้องสงสัยดังกล่าวได้ ให้ทำการเก็บ DNA เครื่องใช้ของบุคคลผู้ต้องสงสัยดังกล่าวนั้น ซึ่งหมายถึง บิดา มารดา บุตร หรือกลุ่มเครือญาติ เพื่อนำมาตรวจเปรียบเทียบกับ DNA ที่เก็บได้จากวัตถุพยาน

การตรวจลายนิ้วมือแฝง โดยการตรวจเก็บลายนิ้วมือแฝงทั้งฝ่ามือ นิ้วมือ เพื่อนำมาตรวจเปรียบเทียบ หากตรวจพบสามารถยืนยันตัวบุคคลได้เช่นเดียวกับ DNA เนื่องจากลายนิ้วมือของแต่ละคนจะไม่ซ้ำกัน

การตรวจพิสูจน์วัตถุพยานประเภทร่องรอย (Tool Mark) คือ การตรวจเปรียบเทียบร่องรอยโดยเฉพาะ เช่น ร่องรอยการตัดเหล็กเส้น ซึ่งนำมาทำเป็นสะเก็ดระเบิด หากตรวจพบว่ามีร่องรอยที่เหมือนกัน แสดงว่าผู้ต้องหาใช้เครื่องตัดเหล็กเครื่องเดียวกัน ข้อมูลดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปยังกลุ่มผู้ก่อเหตุได้

การจัดทำผังข้อมูลและความเชื่อมโยงของกลุ่มผู้ก่อเหตุในพื้นที่ เช่น ข้อมูลของครอบครัว ภรรยา บุตร กลุ่มเครือญาติ ยานพาหนะ การติดต่อสื่อสาร (โทรศัพท์ ช่างวิทยุสื่อสาร) รวมถึงการจัดเก็บข้อมูล DNA และการเก็บลายนิ้วมือแฝง ทั้งฝ่ามือและนิ้วมือ ประกอบกับผลการซักถามผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ (ศูนย์พิทักษ์สันติ) เพื่อไว้เป็นฐานข้อมูลในการนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับคดีอื่นๆ

การตรวจสอบข้อมูลการสื่อสาร ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุของเป้าหมายที่ตองสงสัย รวมถึงข้อมูลการสื่อสารทั้งหมดในพื้นที่เกิดเหตุและตามเส้นทางที่เข้ามาก่อเหตุและหลบหนี เช่น เบอร์โทรศัพท์ของผู้ต้องสงสัย ผู้จดทะเบียน/ผู้ใช้ซิมการ์ดโทรศัพท์ หรือเครื่องโทรศัพท์ที่นำมาใช้กับซิมการ์ดดังกล่าว เพื่อคัดแยกบุคคลทั่วไปที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ กับกลุ่มผู้ก่อเหตุตามเส้นทางที่กล่าวมา

การขยายผลจากวัตถุพยาน ยกตัวอย่างเช่น ดินระเบิด สายไฟ วงจร IC Timer วงจร DTMF วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ แบตเตอรี่ เป็นต้น เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาว่ามาจากที่ใด หน่วยงานใดมีและเบิกใช้ หรือจำหน่ายจากที่ใด เพื่อสืบเสาะไปยังร้านค้าที่เป็นผู้จำหน่ายอุปกรณ์ดังกล่าว เช่น

โทรศัพท์มือถือ ตรวจสอบหมายเลขประจำเครื่องโทรศัพท์ (IMEI) และหมายเลขประจำซิมการ์ด (IMSI) เพื่อให้ทราบว่าเป็นโทรศัพท์มือถือที่ที่ซื้อจากภายในหรือนอกประเทศ และวิทยุสื่อสารที่ใช้ในการจุดระเบิด เพื่อให้ทราบถึงแหล่งจำหน่าย ความถี่ โดยกำหนดรหัสเพื่อการติดต่อเฉพาะ (Code DTMF) ที่กลุ่มผู้ก่อเหตุใช้ในการจุดระเบิดและใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน เป็นการตีกรอบพื้นที่ที่มีการจำหน่าย และเจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องขยายผลถึงรหัส Code DTMF ซึ่งจะบ่งบอกถึงย่านความถี่ และรหัสลับที่ใช้จุดระเบิดและตัวผู้ประกอบวัตถุระเบิดในแต่ละพื้นที่ เช่น กรณีที่ได้ผลซักถามจากผู้ต้องสงสัย ตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ว่าเป็นกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่ อ.เมือง อ.โคกโพธิ์ อ.หนองจิก จว.ปัตตานี และจากการสืบสวนทางเทคนิค ทราบว่า ผู้ต้องสงสัยคนดังกล่าวก่อเหตุระเบิดโดยการใช้การจุดระเบิดด้วยวิทยุสื่อสาร ในย่านความถี่ ๑๖๗.๗๐ โดยใช้ Code DTMF หมายเลข ๖ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถสันนิษฐานได้ว่า กลุ่มผู้ก่อเหตุในพื้นที่ ๔ อำเภอของ จว.ปัตตานี ที่กล่าวมานั้น อาจใช้คลื่นความถี่ในการก่อเหตุเดียวกันกับข้างต้น ทำให้สามารถระบุถึงกลุ่มผู้ประกอบระเบิดว่ามาจากพื้นที่ใดหรือเป็นบุคคลเดียวกันที่ประกอบระเบิดลูกอื่นๆ รวมทั้ง จัดโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในแต่ละพื้นที่โดยแยกเป็นจังหวัดได้

การซักถามผู้ต้องสงสัย เมื่อได้มีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ให้เจ้าหน้าที่สืบสวนประสานกับเจ้าหน้าที่ซักถาม ในการจัดทำหลักฐานบันทึกคำรับสารภาพของผู้ต้องสงสัย โดยทำการซักถามต่อหน้าผู้เฝ้าระวัง หรือญาติพี่น้อง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือว่าเป็นคำรับสารภาพจากผู้กระทำความผิด โดยมีได้มีการบังคับขู่เข็ญหรือทำร้ายร่างกายในการให้การ มีการสืบสวนขยายผลตามคำรับสารภาพ เพื่อนำไปสู่การตรวจยึดของกลางที่ใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดหรือวัตถุพยานเพื่อยืนยัน คำรับสารภาพ ตลอดจนการนำชี้จุดที่ก่อเหตุ ทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยเจ้าหน้าที่ซักถามได้จัดทำโครงสร้างของกลุ่มผู้ก่อเหตุประเภทต่างๆ เช่น กลุ่มมือปืน กลุ่มเกี่ยวกับระเบิด (กลุ่มประกอบระเบิด กลุ่มวางระเบิด) เป็นต้น โดยแยกเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทั้งในระดับ จังหวัด/เขตทหาร(KAM) โซน/เขตทหารย่อย(Zon) อำเภอ/กองร้อย(Kompi) หมวด(Platong) หมู่(Regu) ชุดปฏิบัติการย่อย(Rkk) หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพหรือเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีโดยจะต้องแจ้งความคืนหน้าด่านการซักถามให้เจ้าหน้าที่สืบสวนและพนักงานสอบสวน ทราบด้วยทุกครั้ง เพื่อจะได้ทำการขยายผลและนำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนการสอบสวน

การทำรายงานการสืบสวน จะต้องมีการบันทึกหลักฐาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ ในการออกไปปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง เช่น ก่อนเกิดเหตุให้มีการลงประจำวันเมื่อได้รับข้อมูลว่าผู้ก่อเหตุหรือพยานวัตถุอยู่ที่ใด จะได้นำกำลังเข้าไปตรวจสอบเพื่อดำเนินการจับกุมหรือตรวจยึด ขณะเกิดเหตุพบผู้ใด หรือหลักฐานใด จะต้องทำหลักฐานการควบคุมตัวหรือตรวจยึด โดยมีเจ้าบ้านหรือเจ้าของทรัพย์สิน นำชี้และทำหลักฐาน หลังเกิดเหตุ เช่น การตรวจสอบเส้นทางที่ผู้ก่อเหตุหลบหนี และตรวจเก็บกล้องวงจรปิดหรือการสอบปากคำพยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ และที่สำคัญเมื่อได้พยานหลักฐานใดมาแล้วนั้น เจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องนำส่งพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินการสอบสวนตรงตามแนวทางของการสืบสวน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นหลักปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่จะต้องพึงปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุระเบิดขึ้น โดยจะขอยกตัวอย่างเหตุการณ์ระเบิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้ใช้หลักปฏิบัติที่กล่าวมาโดยเคร่งครัดจนเกิดผลการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพคือ เมื่อวันที่ ๑๔-๑๖ พ.ค.๒๕๕๘

เกิดเหตุคนร้ายลอบวางระเบิดในเขตเทศบาลนครยะลา จำนวน ๔๕ จุด มีการปฏิบัติหลังได้รับแจ้งเหตุ ดังนี้ ผบก.ภ.จว.ยะลา ได้เรียกกำลังพลของ กก.สส.ภ.จว.ยะลา สภ.เมืองยะลา และ ก.ปพ.ศขต. และเจ้าหน้าที่งานสืบสวนคดีสำคัญ (ศปก.ตร.สน.) ที่ผู้วิจัยเป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้บริหารเหตุการณ์ เพื่อประชุมวางแผน เนื่องจากจุดเกิดเหตุมีจำนวนหลายจุด และเกิดเหตุอย่างต่อเนื่องจึงได้จัดแบ่งกำลังเพื่อออกตรวจสอบแจ้งให้ประชาชนเข้าไปในที่พักอาศัย ห้ามออกมาโดยเด็ดขาด เพื่อเป็นการคัดแยกประชาชนกับกลุ่มผู้ก่อเหตุ และป้องกันอันตรายของประชาชน จากนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จึงร่วมกันเข้าทำการตรวจสอบจุดเกิดเหตุทุกจุด โดยยึดหลักปฏิบัติในการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุระเบิดอย่างเคร่งครัด

จากการจัดเก็บวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ พบว่า วัตถุระเบิดเป็นชนิดและรูปแบบเดียวกัน แบ่งตามภาชนะบรรจุได้เป็น ๒ ประเภทคือ แบบโลหะทรงกลมมีก้านต่อเพื่อเสียบในเสาไฟฟ้าแบบกระป๋องสี่สเปร์ย จุดชนวนด้วยโทรศัพท์มือถือทั้งหมด และไม่มีสะเก็ดระเบิด

จากการสอบถามเจ้าของร้านขายของชำร้านหนึ่ง ซึ่งให้การว่ามีผู้ต้องสงสัย คาดว่าน่าจะเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ก่อเหตุทำที่มาซื้อสินค้าและลอบนำระเบิดมาวางภายในร้าน เจ้าของร้านสามารถจดจำใบหน้าของบุคคลดังกล่าวได้จำนวน ๑ คน เจ้าหน้าที่สืบสวนจึงนำภาพถ่ายของบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงตามคำบอกเล่าของเจ้าของร้าน และอยู่ในโครงสร้างของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่ให้เจ้าของร้านดู และสามารถยืนยันตัวบุคคลต้องสงสัยได้ ๑ คน คือ นายอัศดุลฟาริต สะกอ ซึ่งต่อมาพนักงานสอบสวน สภ.เมืองยะลา จึงได้สอบสวนปากคำและยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอหมายจับ ต่อมาศาลจังหวัดยะลาอนุมัติหมายจับ ตามหมายจับที่ ๑๗๕/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๑๘ พ.ค.๒๕๕๘

จากการตรวจสอบกล้องวงจรปิดทั้งหมด สามารถจับภาพกลุ่มผู้ร่วมก่อเหตุได้ทั้งสิ้นจำนวน ๒๒ จุด ผู้ร่วมก่อเหตุจำนวน ๓๕ คน ใช้นานพาหนะในการก่อเหตุจำนวน ๒๔ คัน แยกเป็นรถจักรยานยนต์จำนวน ๒๑ คัน และรถยนต์จำนวน ๓ คัน โดยสามารถตรวจสอบเส้นทางการเข้ามาก่อเหตุ ขณะที่ลงมือก่อเหตุ และเส้นทางหลบหนีไว้ได้ จึงได้ทำรายงานการสืบสวนและทำการตรวจสอบ ค้นหา ผู้ก่อเหตุและรถคันก่อเหตุ จนพบรถยนต์คันที่ผู้ก่อเหตุใช้ก่อเหตุจำนวน ๒ คัน นำมาจอดทิ้งไว้บริเวณนอกเขตเทศบาลนครยะลา จึงตรวจยึดนำส่งพนักงานสอบสวนไว้เป็นของกลาง เมื่อตรวจสอบพบว่า รถยนต์ทั้ง ๒ คัน เป็นรถที่ถูกโจรกรรมมาจากพื้นที่ อ.รีโอเสาะ จ.นราธิวาส

จากผลการตรวจพิสูจน์ของกลางประเภทต่างๆ ในที่เกิดเหตุสามารถตรวจพบ DNA จากวัตถุระเบิด จำนวน ๓ ราย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประวัติในฐานข้อมูลที่มี จากรถยนต์คันที่ ๑ จำนวน ๒ ราย เมื่อเปรียบเทียบกับประวัติในฐานข้อมูลที่มีเช่นกัน จากรถยนต์คันที่ ๒ จำนวน ๕ ราย ตรวจพบประวัติในฐานข้อมูลจำนวน ๑ ราย คือ นายสุกรี นิเลาะ ซึ่งตรวจสอบแล้ว ไม่มีความเกี่ยวข้องกับรถยนต์คันดังกล่าวแต่อย่างใด เชื่อได้ว่าเป็นผู้ร่วมก่อเหตุในคดีนี้ พนักงานสอบสวน สภ.เมืองยะลา จึงได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอหมายจับ และศาลจังหวัดยะลาอนุมัติหมายจับ ตามหมายจับที่ ๒๒๖/๒๕๕๘

จากการขยายผลจากวัตถุพยานประเภทต่างๆ ในที่เกิดเหตุ ดังนี้ โทรศัพท์มือถือที่ใช้ก่อเหตุพบว่า เป็นโทรศัพท์มือถือยี่ห้อซัมซุง รุ่นฮีโร่ โดยสังเกตจากร่องรอยของฉลากซึ่งมีจำหน่ายในประเทศมาเลเซีย ท่อเหล็กภาชนะบรรจุระเบิด เป็นท่อเหล็กดำหรือท่อแป๊ป ขนาดประมาณ ๕ นิ้ว มีวางจำหน่ายทั่วไปตามร้านค้าเหล็ก อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นองค์ประกอบของวงจรระเบิด ไม่พบว่ามีจำหน่ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่มีการจำหน่ายแบบแยกชิ้นที่กรุงเทพฯ

จากการตรวจสอบข้อมูลการใช้โทรศัพท์ในบริเวณที่เกิดเหตุและบริเวณใกล้เคียง พบหมายเลขโทรศัพท์ต้องสงสัย นำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ หาความเชื่อมโยงกับกลุ่มเครือข่าย ในฐานข้อมูล สามารถจำแนกกลุ่มผู้ร่วมก่อเหตุในคดีนี้ออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่ ชุดปัตตานี ชุดตลาดเก่า ชุดตลาดเมืองใหม่ ชุดปล้นรถยนต์รือเสาะ และชุดปล้นรถยนต์บันนังสตา และทำการตรวจสอบ เบอร์โทรศัพท์ต้องสงสัยว่ามีส่วนร่วมในการก่อเหตุ โดยมีการนำไปตรวจสอบข้อมูลการจดทะเบียน และผู้ใช้งาน ตลอดจนตำแหน่งการใช้งานเบอร์โทรศัพท์ดังกล่าว จนสามารถได้ข้อมูลผู้ต้องสงสัย ว่ามีผู้ใดร่วมกันก่อเหตุ และทราบเส้นทางที่ผู้ก่อเหตุใช้ในการกระทำความผิด จึงนำข้อมูลจากกล้องวงจรปิด ตามเส้นทางมาตรวจสอบและทำรายงานการสืบสวนยืนยันการกระทำความผิด

ผู้วิจัยในฐานะ หัวหน้างานสืบสวนคดีสำคัญ ศปก.ตร.สน. มีการประชุมเร่งรัด ติดตาม ความคืบหน้าของคดี และวางแผนในการเข้าปิดล้อมตรวจค้น เพื่อจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ผลการดำเนินการสามารถควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ได้จำนวน ๓๓ คน เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการซักถาม และผู้ต้องสงสัยบางส่วนได้ให้การรับสารภาพว่า ได้ร่วมกันก่อเหตุระเบิดในคดีนี้จริง และให้การชี้ชัดทอดถึงผู้ร่วมก่อเหตุรายอื่นๆ จึงได้นำมาขยายผลการซักถาม บันทึกคำให้การ จัดทำรายงานการสืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อขออนุมัติหมายจับศาลจังหวัดยะลา อนุมัติหมายจับตาม ป.วิอาญาฯ จำนวน ๑๐ คน และกันไว้เป็นพยานจำนวน ๒ คน

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนงานได้กระทำตาม ขั้นตอน ด้วยความละเอียด รอบคอบ ทำให้มีผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถนำไปสู่การรู้ตัวกลุ่มผู้ร่วมก่อเหตุ ศาลอนุมัติออกหมายจับกลุ่มผู้ร่วมก่อเหตุเป็นจำนวนมาก และจะต้องมีการสืบสวนอีกต่อไปอย่างต่อเนื่องจนสามารถติดตามจับกุมกลุ่มผู้ร่วมก่อเหตุในคดีนี้ทั้งหมดมา ดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมา ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑. ผู้บัญชาการเหตุการณ์ในที่เกิดเหตุต่างๆ เช่น พื้นที่เขตเทศบาลมี หัวหน้าสถานี ตำรวจเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ พื้นที่นอกเขตเทศบาล มีหัวหน้าหน่วยทหารในพื้นที่เป็นผู้บัญชาการ เหตุการณ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลให้การบริหารสถานที่เกิดเหตุ การตรวจเก็บพยานหลักฐาน และกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาด ประสิทธิภาพ

๒. การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับสถานที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิด (มีทั้งทหาร ตำรวจ) หน่วยพิสูจน์หลักฐาน หน่วยที่ทำหน้าที่สืบสวน รวมทั้งหน่วยของทหารที่มีอำนาจหน้าที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีการแยกการบังคับบัญชากันอย่างชัดเจน ไม่สามารถที่จะบูรณาการการทำงานร่วมกันได้ ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ

๓. ไม่มีเอกภาพในการจัดการกระบวนการเก็บกู้วัตถุระเบิดของเจ้าหน้าที่ EOD ซึ่งมีทั้งหน่วยของทหารและตำรวจ มีการแย่งกันเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจพยานหลักฐาน ไม่ครบถ้วน หรือมีการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไว้โดยไม่ส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน ทำให้พยานหลักฐานบางส่วนขาดหายไปไม่เข้าสู่สำนวนการสอบสวน เช่น ไม่มีการตรวจเก็บ DNA

ลายนิ้วมือแฝง หรือไม่มีการสืบสวนขยายผลจากองค์ประกอบของวัตถุระเบิด เช่น วงจร IC TIME วงจร DTMF สายไฟ โทรศัพท์มือถือ วิทยุสื่อสาร แบตเตอรี่ที่มีบาร์โค้ด เป็นต้น

๔. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วน ไม่ว่าจะป็น เจ้าหน้าที่ EOD เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่ซักถาม และพนักงานสอบสวน ยังขาดความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์น้อย เนื่องจากการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้ง ถูกกลุ่มผู้ก่อเหตุกระทำจนเป็นเหตุให้เสียชีวิตและบาดเจ็บ และเมื่อเจ้าหน้าที่ชุดใหม่มาปฏิบัติหน้าที่จะต้องหาประสบการณ์ในการทำงาน และใช้ระยะเวลาจนกว่าจะมีความชำนาญ จึงเป็นเหตุให้ไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๕. เครื่องมือในการเก็บกู้วัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และอุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสาร มีจำนวนไม่เพียงพอและล้าสมัย ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ประสิทธิภาพ หรือเกิดปัญหาความล่าช้าในการจัดหา ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ดังกล่าวในกรณีที่เกิดการชำรุดเสียหาย

๖. การรวบรวม จัดเก็บ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่ได้จากการตรวจที่เกิดเหตุในแต่ละพื้นที่ไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุระเบิดที่เกิดขึ้น และบางหน่วยงานมีการปิดบังข้อมูลบางส่วน จึงทำให้ข้อมูลขาดการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยอย่างแท้จริง

๗. ขาดเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาอิสลามและสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาอาหรับ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม มักไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่รัฐ ยกตัวอย่างเช่น การให้ปากคำของพยานบุคคลในที่เกิดเหตุ ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เป็นต้น

๘. กล้องวงจรปิด (CCTV) มีปริมาณไม่เพียงพอ ไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ หรือถูกทำลาย การเชื่อมโยงเหตุการณ์ (ก่อน ขณะ หลังเกิดเหตุ) นั้น มีบางช่วงบางตอนขาดหายไป ทำให้การประติดประต่อเหตุการณ์ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งคุณภาพของกล้องวงจรปิดมีความละเอียดต่ำ ภาพที่ได้จากกล้องฯ ไม่มีความชัดเจน ไม่สามารถยืนยันตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ในการก่อเหตุ ทำให้พยานหลักฐานที่ใช้พิจารณาคดีในชั้นศาลมีน้ำหนักไม่เพียงพอ หรือไม่สมารถที่จะสืบสวนขยายผลให้มีประสิทธิภาพได้

๙. ไม่สามารถหาภาพความเชื่อมโยงเหตุการณ์การกระทำความผิดของผู้ก่อเหตุได้จากกล้องวงจรปิดบางส่วน ซึ่งมีการติดตั้งกล้องฯ ที่ไม่สามารถบันทึกภาพได้ เรียกว่า กล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการติดตั้ง เพื่อเป็นการหลอกว่าในบริเวณนั้นมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้ เพื่อเป็นการป้องปรามการก่อเหตุเพียงเท่านั้น

๑๐. ข้อมูลทางเทคนิคในการติดต่อสื่อสารและการประสานกับบริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ เพื่อขอข้อมูลการใช้โทรศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ สำหรับนำมาวิเคราะห์ตามแนวทางการสืบสวนทางเทคนิคมีความล่าช้าและไม่ทันต่อเหตุการณ์

๑๑. ขาดเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข้อมูลทางเทคนิค

๑๒. การบังคับใช้กฎหมายในภาคปกติ เช่น ป.อาญาฯ ป.วิอาญาฯ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอาชญากรรมที่มีความรุนแรง

เกินกว่าอาชญากรรมปกติทั่วไป มีลักษณะเป็นการก่อการร้าย โดยมีเงื่อนไขการนับถือศาสนาและมีการปลุกฝังแนวคิดในการแบ่งแยกดินแดน ที่แตกต่างจากทุกพื้นที่ในประเทศ

๑๓. ปัจจุบันกฎหมายมิได้มีอำนาจให้กระทำการเบิกความลับหลังจำเลย
๑๔. การเบิกความข้อมูลทางเทคนิค ทำให้ผู้ก่อเหตุทราบถึงการสืบสวนของเจ้าหน้าที่
๑๕. การเบิกความของพยานในคดี มีความเกรงกลัวการไม่ได้รับความปลอดภัย
๑๖. เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจเก็บวัตถุพยาน เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวัตถุพยาน หรือพยานหลักฐานอื่นในที่เกิดเหตุ เป็นเหตุให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง ทำให้ศาลไม่รับฟังพยานหลักฐานชั้นนั้นๆ
๑๗. เจ้าหน้าที่ขาดแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหา

๑. จัดให้มีการอบรม สัมมนา พัฒนาการความรู้ ให้กับผู้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ทั้งในส่วนของการตรวจและทหาร ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ อีกทั้งเพิ่มทักษะและประสบการณ์ในขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุและการจัดเก็บพยานหลักฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนหลังเกิดเหตุ
๒. จัดให้มีผู้บริหารเหตุการณ์เพียงหนึ่งเดียว เพื่อบูรณาการการทำงานของเจ้าหน้าที่ในทุกภาคส่วนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้การทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีหน่วย EOD ของตำรวจ หรือทหารฯ เข้าร่วมปฏิบัติการกิจเดียวกัน ให้ผู้บริหารเหตุการณ์สั่งการให้เจ้าหน้าที่ EOD ของหน่วยใดหน่วยหนึ่งเข้าปฏิบัติ หรือให้แบ่งพื้นที่ให้แต่ละหน่วยเข้าปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นต้น และทำตามขั้นตอนกระบวนการการตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจเก็บพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด
๓. ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะงานอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนองค์ความรู้ พัฒนาความรู้ความสามารถให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุระเบิดในพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในสืบสวนติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุ และลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ ในกรณีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลจนขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานนั้น จึงควรให้มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่เดิมเป็นครูพี่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์และความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่
๔. ผู้บังคับบัญชาควรจัดหาและจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงเครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษที่ใช้ในการเก็บกู้หรือทำลายวัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย
๕. ควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิด เพื่อให้มีการเชื่อมโยง สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานได้อย่างแท้จริง เช่น จัดให้มีเจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม การนำเบอร์และเครื่องโทรศัพท์ที่เคยใช้ในการก่อเหตุมาก่อเหตุซ้ำ

๖. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาอิสลามและสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษายาวี ในทุกส่วนราชการให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและให้เกิดความไว้วางใจให้กับประชาชนในพื้นที่

๗. จัดหากล้องวงจรปิด (CCTV) ให้มีจำนวนเพียงพอ ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยง พื้นที่ที่เป็นจุดอ่อนแหลมต่อการก่อเหตุระเบิด และกล้องฯ ที่มีคุณภาพ (ความละเอียดสูง) เพื่อให้ภาพที่ได้มามีความชัดเจนสามารถใช้ยืนยันตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ก่อเหตุ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ติดตามพฤติกรรมของผู้ก่อความรุนแรงทั้ง ก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ อันจะเป็นประโยชน์ในการใช้พิจารณาคดีชั้นศาลได้

๘. จัดสรรงบประมาณในการเปลี่ยนกล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) ให้เป็นกล้องฯ ที่สามารถใช้งานได้จริง เพื่อเป็นการป้องกันเหตุและเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนหลังเกิดเหตุ

๙. ควรแก้ไขระเบียบข้อกฎหมายบางฉบับที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเรียกข้อมูลทางเทคนิค เพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานดำเนินคดี หรือใช้ในการสืบสวนได้ทันต่อเหตุการณ์

๑๐. จัดให้มีการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่สืบสวนทุก ภูมิภาค และสภ.ต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ให้มีทักษะหรือความชำนาญในการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลทางโทรศัพท์มือถือของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย ทั้งจากทักษะประสบการณ์ส่วนตัวและความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์

๑๑. การเบิกความข้อมูลทางเทคนิคในชั้นศาล เห็นควรให้มีการนำสืบพยานในทางลับ เพื่อมิให้มีกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงทราบถึงวิธีการในการสืบสวนทางเทคนิคของเจ้าหน้าที่และออกกฎหมายรองรับเพื่อให้ศาลรับฟังมาประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๑๒. ควรจัดให้มีการสืบพยานล่วงหน้า เพื่อแก้ปัญหาในการเผชิญหน้าในศาลระหว่างพยานกับผู้ก่อเหตุ ซึ่งอาจเกิดความเกรงกลัวการไม่ได้รับความปลอดภัย รวมทั้ง จะต้องจัดกำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอคุ้มครองความปลอดภัยพยานตลอดเวลา

๑๓. เห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมายคดีความมั่นคงแยกจากคดีอาญาทั่วไป เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้อำนาจ ศาล อัยการ และพนักงานสอบสวน ในกรณีรวบรวมพยานหลักฐานให้ศาลรับฟังในการพิจารณาคดีได้ ยกตัวอย่างเช่น

๑๓.๑ เปลี่ยนการกระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบพยานหลักฐาน ให้ฝ่ายจำเลยเป็นผู้นำสืบ เพื่อหักล้างความผิดของตนเอง

๑๓.๒ การสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญาทั่วไป มีทั้งก่อนและหลังฟ้อง แต่จะเน้นไปในด้านการสืบพยานหลังฟ้อง เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำขอ โดยแสดงว่ามีเหตุพิเศษจำเป็น ก็ให้ศาลสั่งให้มีการสืบพยานในทันที

๑๓.๓ กำหนดให้พยานหลักฐาน เช่น คำรับสารภาพ การดักฟังข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การขอหรือให้ข้อมูลทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถรับฟังประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๑๓.๔ ควรจัดให้มีการเบิกความลับหลังจำเลยได้ ยกตัวอย่างเช่น การเบิกความข้อมูลทางเทคนิค หากมีการเบิกความต่อหน้าจำเลย ทำให้กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงทราบถึงวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ สามารถนำข้อมูลมาปรับใช้ในการกระทำความผิดครั้งต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงการ

จับกุมของเจ้าหน้าที่ เช่น ผู้ก่อเหตุทราบถึงการสืบสวนทางเทคนิคโดยข้อมูลทางโทรศัพท์ จึงหลบเลี่ยงโดยการเปิดใช้เบอร์และเครื่องเฉพาะกิจเพื่อก่อเหตุเพียงครั้งเดียว การที่ผู้ก่อเหตุหลีกเลี่ยงการจดทะเบียนการใช้โทรศัพท์โดยการให้ญาติ/บุคคลอื่น จดทะเบียนแทน หรือใช้เอกสารของบุคคลอื่นไปจดทะเบียน

๑๓.๕ ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอข้อมูล การรับถ่ายโอนข้อมูลทางโทรศัพท์ และแจ้งให้บริษัทผู้ให้บริการระงับการใช้เบอร์โทรศัพท์ที่ก่อเหตุ

๑๔. จะต้องวางกรอบในการตรวจเก็บพยานหลักฐานให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น โดยจะต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ หรือตรวจเก็บพยานหลักฐานโดยเด็ดขาด เช่น เจ้าหน้าที่ทหารที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายการศึกษาทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานไป โดยไม่ทำหลักฐานการตรวจเก็บ ส่งผลให้คุณค่าในวัตถุพยานขาดหายไป จนทำให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง และพยานหลักฐานชิ้นนั้นไม่สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๑๕. การสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เพิ่มเงินประจำตำแหน่งให้กับพนักงานสอบสวน ให้ค่าตอบแทนงานสอบสวนทางคดีความมั่นคงแตกต่างจากงานคดีอาญาปกติ การให้สิทธิวิภูคุณในการเลื่อนตำแหน่ง และจัดสรรงบประมาณในการเดินทางให้กับเจ้าหน้าที่มาเบิกความชั้นศาลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องในกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด และได้เสนอแนะรูปแบบ แนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะนำไปสู่การได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีคุณภาพสามารถใช้พิสูจน์ความผิดในตัวผู้ก่อเหตุในการพิจารณาคดีในชั้นศาลให้ได้รับโทษตามกฎหมายอย่างถึงที่สุด

สรุป

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ทราบถึงปัญหาการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้น มีสาเหตุของความขัดแย้งมาจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน เนื่องจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านต่างๆ ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกดขี่ข่มเหง จนลุกลามก่อให้เกิดกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน มีการบ่มเพาะและปลูกฝังอุดมการณ์ให้เยาวชนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โฆษณาชวนเชื่อสร้างข่าวลือ เพื่อหวังผลให้ประชาชนเกลียดชังและไม่ให้ความร่วมมือ อันเป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านอำนาจรัฐโดยชัดแจ้ง รวมทั้ง การจับอาวุธเข้ามาต่อสู้และสร้างสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หนึ่งในปัญหาที่สำคัญและจะต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนคือ ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกเลือกปฏิบัติ อีกทั้ง การได้รับความยุติธรรมในเรื่องคดีต่างๆ ที่สืบเนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงในพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ ความเข้าใจในการบังคับกฎหมาย มักจะมีการร้องเรียนเสมอว่าเป็นการจับกุมโดยมิชอบ ไม่มีการตั้งข้อหาและฝ่ายความมั่นคงไม่สามารถพิสูจน์ข้อหาหรือความผิดนั้นได้ ทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกเชิญตัวต้องถูกคุมขังถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายที่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่รัฐล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการประกอบเข้ากับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กระทำความผิด รวมไปถึง การรวบรวมพยานหลักฐานที่ครบถ้วน สมบูรณ์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน แม้ว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีการนำกฎหมายพิเศษมาใช้ในการจัดการกับผู้ก่อความไม่สงบ แต่การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงพนักงานสอบสวนไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่คุณภาพมาใช้ประกอบสำนวนการสอบสวนเพื่อฟ้องผู้ต้องหาได้ ส่วนใหญ่จะเป็นพยานบอกเล่าซึ่งไม่เป็นที่น่าเชื่อถือและสามารถกลับคำให้การในชั้นศาล

ส่งผลให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้ จึงทำให้ต้องมีการเพิ่มและพัฒนาประสิทธิภาพในกระบวนการสืบสวน หลังเกิดเหตุ เพื่อที่จะนำไปสู่การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในชั้นศาลที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มปรากฏชัดขึ้นตั้งแต่รุ่งเช้าของวันที่ ๔ ม.ค.๒๕๔๗ เมื่อกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงลอบเผาโรงเรียนใน จว.นราธิวาส (๒๐ แห่ง ใน ๑๑ อำเภอ) และบุกปล้นปืนของหน่วยกองพันพัฒนาที่ ๔ (ค่ายนราธิวาสราชนครินทร์ อ.เจาะไอร้อง จว.นราธิวาส) หลังจากนั้นได้มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาในห้วง ๑๓ ปีที่ผ่านมา ผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่มียุทธวิธีในการก่อเหตุกระทำต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนผู้บริสุทธิ์ รวมถึงสถานที่ต่างๆ ทั้งของทางราชการและเอกชน เช่น การลอบยิง การลอบวางระเบิด การลอบวางเพลิง เป็นต้น แต่ทว่าการลอบวางระเบิดที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งนั้น มักจะสร้างความเสียหายมากมายมหาศาล เป็นการกระทำต่อเป้าหมายได้โดยตรง สร้างความสูญเสียต่อชีวิตทรัพย์สิน สิ่งปลูกสร้าง สร้างความหวาดกลัว และทำลายขวัญของประชาชนในพื้นที่ อีกทั้ง ยังเป็นการทำลายบรรยากาศการค้าการลงทุน สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนเงินที่ประเมินค่าไม่ได้ จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ผู้ก่อความรุนแรงมักนิยมใช้ระเบิดแสวงเครื่องในการก่อเหตุ เนื่องจากใช้จำนวนผู้ก่อเหตุไม่มาก ใช้งบประมาณในการจัดหาและประกอบระเบิดน้อย แต่เกิดผลเสียหายในวงกว้าง เป็นการทำลายอำนาจรัฐโดยตรงจึงเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องพยายามศึกษา เรียนรู้ ยุทธวิธี และรูปแบบของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรง เพื่อให้เข้าใจยุทธวิธีของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรง เป็นการทำลายการริเริ่มทางยุทธวิธี และการกำหนดยุทธวิธีตอบโต้ที่เหมาะสมทั้งทางการเมืองและการทหาร อันจะเป็นการป้องกันและลดความสูญเสียเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้น ดังคำกล่าวของ “ซุนวู” นักปราชญ์จีนที่กล่าวไว้ว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งมิพ่าย” นำไปสู่การศึกษารวบรวมข้อมูลที่ทำให้ทราบถึงบทเรียนการก่อเหตุระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มักจะใช้ในการก่อเหตุ ยกตัวอย่างเช่น ยุทธวิธีการวางระเบิดแบบเร่งด่วน การก่อเหตุระเบิดชุดลาดตระเวนเส้นทาง การลวงเพื่อก่อเหตุซ้ำ การใช้ยานพาหนะประกอบเป็นระเบิด การใช้ทุ่นระเบิดหรือกับดัก การก่อเหตุระเบิดในท่อลอดใต้ผิวถนน การก่อเหตุบริเวณเส้นทางรถไฟ การใช้ระเบิดขวางแบบแสวงเครื่อง การวางระเบิดเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมซ้ำๆ และการพัฒนาการซ่อนพรางวัตถุระเบิด เป็นต้น

ในกระบวนการพิจารณาคดีระเบิดในชั้นศาล สิ่งที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ก่อเหตุระเบิดได้นั้น คงหนีไม่พ้นการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์รวมถึงการแสวงหาพยานหลักฐาน จากกระบวนการสืบสวนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการสืบสวนถูกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ประเภทที่ ๑ การสืบสวนทั่วไป หรือการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ เป็นการสืบสวนเพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในทางที่จะนำมาใช้ในการประกอบการพิจารณาคดี เช่น การทำผังเครือข่ายของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบและสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ว่ามีแนวโน้มที่จะไปก่อเหตุที่ไหนหรือไม่ และหากเกิดเหตุระเบิดขึ้นในพื้นที่ สามารถนำผังเครือข่ายที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ในการตีกรอบเพื่อหาผู้ต้องสงสัยได้ และประเภทที่ ๒ การสืบสวนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วหรือการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานในชั้นต้น เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า มีเรื่องราวเป็นอย่างไร มีสาเหตุมาจากสิ่งใด รวมถึง การสืบค้นสถานที่เกิดเหตุ ว่ามีอะไรตกหล่นหรือผู้ก่อเหตุ

ทั้งร่องรอยใดไว้ พอที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในการกระทำความผิด จนสามารถทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอต่อศาลพิพากษาลงโทษผู้ก่อเหตุได้ เช่น ภาพที่ได้จากกล้องวงจรปิด บริเวณสถานที่เกิดเหตุหรือใกล้เคียง ทำให้เจ้าหน้าที่สืบสวนทราบถึงเส้นทางและพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุ ทั้งก่อน-ขณะลงมือก่อเหตุ และเส้นทางที่ใช้ในการหลบหนี สำหรับการศึกษาคำนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้น ไปยังการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด เนื่องจากการสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นกลไกสำคัญ เปรียบเสมือน กับเข็มทิศที่จะใช้เป็นเครื่องมือนำทางไปสู่จุดมุ่งหมาย หากใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพต่ำ การเดินทางไปสู่ จุดมุ่งหมายก็มีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนสูง แต่หากใช้เข็มทิศที่มีคุณภาพดีก็เท่ากับ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดย่อมลดน้อยลงไปด้วย ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่หน่วยเก็บกู้และทำลายวัตถุ ระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่ซักถาม และพนักงานสอบสวน ควรจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความชำนาญเฉพาะงานอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนความรู้ และพัฒนาความรู้ให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุระเบิดในพื้นที่ เพื่อเป็นการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ ทุกคนจะต้องมีการปฏิบัติงานให้มีการประสานสอดคล้องกัน เพื่อได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ครบถ้วน สมบูรณ์ จักนำไปสู่การพิสูจน์เพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด ติดตาม จับกุม ผู้ก่อเหตุมาดำเนินคดี และส่งให้ ศาลพิจารณาคดีพิพากษาลงโทษผู้ก่อเหตุตามฐานความผิดนั้นๆ และการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องเป็นไป อย่างละเอียดรอบคอบ รัดกุม และเป็นธรรม จึงจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น เชื่อถือ และเป็นที่ยศรัทธา ของประชาชนในพื้นที่ อันเป็นส่วนที่จะนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

จากการรับฟังความเห็น เสียงสะท้อน จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เก็บกู้ และทำลายวัตถุระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่สืบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เจ้าหน้าที่ซักถาม พนักงานสอบสวน และประสบการณ์ของผู้วิจัย สามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปสภาพปัญหาของการสืบสวนหลังเกิดเหตุ ระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสามารถแยกออกได้ ดังนี้

๑. ด้านข้อกฎหมาย

๑.๑ การบังคับใช้กฎหมายในภาคปกติ เช่น ป.อาญาฯ ป.วิอาญาฯ ยังไม่มี ประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอาชญากรรมที่มีความ รุนแรงเกินกว่าอาชญากรรมปกติทั่วไป มีลักษณะเป็นการก่อการร้าย โดยมีเงื่อนไขการนับถือศาสนา และมีการปลุกฝังแนวคิดในการแบ่งแยกดินแดน ที่แตกต่างจากทุกพื้นที่ในประเทศ

๑.๒ ปัจจุบันกฎหมายมิได้ให้อำนาจกระทำการเบิกความลับหลังจำเลย

๑.๓ การเบิกความข้อมูลทางเทคนิคต่อหน้าจำเลย ทำให้ผู้ก่อเหตุทราบถึงการ สืบสวนของเจ้าหน้าที่

๑.๔ การเบิกความของพยานในคดี มีความเกรงกลัวการไม่ได้รับความปลอดภัย

๒. ด้านการประสานงาน

๒.๑ การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับสถานที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิด (มีทั้งทหาร ตำรวจ) หน่วยพิสูจน์หลักฐาน หน่วยที่ทำหน้าที่ สืบสวน รวมทั้งหน่วยของทหารที่มีอำนาจหน้าที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีการแยกการบังคับบัญชา

กันอย่างชัดเจน ไม่สามารถที่จะบูรณาการการทำงานร่วมกันได้ ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ

๒.๒ การรวบรวม จัดเก็บ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่ได้จากการตรวจที่เกิดเหตุในแต่ละพื้นที่ ไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุระเบิดที่เกิดขึ้น จึงทำให้ข้อมูลขาดการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยอย่างแท้จริง ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุมีประสิทธิภาพน้อยลง

๒.๓ ข้อมูลทางเทคนิคที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร และการประสานกับบริษัทผู้ให้บริการทางโทรศัพท์มือถือ เพื่อขอข้อมูลการใช้โทรศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ สำหรับนำมาวิเคราะห์ตามแนวทางการสืบสวนทางเทคนิคมีความล่าช้าและไม่ทันต่อเหตุการณ์

๓. ด้านเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ ผู้บัญชาการเหตุการณ์ในที่เกิดเหตุต่างๆ เช่น พื้นที่เขตเทศบาลมี หัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ พื้นที่นอกเขตเทศบาลมีหัวหน้าหน่วยทหารในพื้นที่เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลให้การบริหารสถานที่เกิดเหตุ การตรวจเก็บพยานหลักฐาน และกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ

๓.๒ เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่งานพิสูจน์หลักฐาน พนักงานสอบสวน มีจำนวนไม่เพียงพอ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ซักถามขาดความรู้ความเข้าใจ ในการตั้งประเด็นคำถาม บางครั้งอาจจะไม่ครบถ้วนทุกประเด็น อาจจะส่งผลให้รูปแบบขั้นตอน และวิธีในการซักถาม ไม่เป็นมาตรฐาน ขาดการเชื่อมโยงของพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ส่งผลเสียต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๓.๓ การขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่บางส่วนถูกกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่กระทำการเป็นเหตุให้เสียชีวิต และบาดเจ็บ (ทุพพลภาพ) เมื่อเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ลงมาปฏิบัติหน้าที่จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญ

๓.๔ เจ้าหน้าที่ที่เข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น ไม่สวมใส่เครื่องป้องกันส่วนบุคคล เช่น ไม่สวมถุงมือ ไม่ใช้ผ้าปิดจมูก เป็นต้น ก่อนเข้าทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ทำให้พยานหลักฐานเกิดการปนเปื้อนและประโยชน์ที่ได้จากพยานหลักฐานลดลง การที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถปิดกั้นหรือรักษาสถานที่เกิดเหตุได้ทันท่วงที อาจจะส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ กล่าวคือ วัตถุพยานอาจถูกทำลายได้รับความเสียหาย หรือมีพยานหลักฐานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเพิ่มมาในสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

๓.๕ เจ้าหน้าที่ที่สามารถใช้ภาษาอาหรับในการสื่อสารได้ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม หากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นชาวมุสลิม สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาอาหรับอาจจะส่งผลให้เกิดความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่ ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน

ขยายผล เช่น การให้ปากคำของพยานบุคคลในที่เกิดเหตุ ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เป็นต้น

๓.๖ ขาดเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญในการวิเคราะห์ข้อมูลทางเทคนิค

๓.๗ เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจเก็บวัตถุพยาน เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวัตถุพยานหรือพยานหลักฐานอื่นในที่เกิดเหตุ เป็นเหตุให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง ทำให้ศาลไม่รับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้นๆ

๔. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์

๔.๑ เครื่องมือในการเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และอุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสาร มีจำนวนไม่เพียงพอและล้าสมัย ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ประสิทธิภาพ หรือเกิดปัญหาความล่าช้าในการจัดหา ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ดังกล่าวในกรณีที่เกิดการชำรุดเสียหาย

๔.๒ กล้องวงจรปิด (CCTV) ที่ติดตั้งในจุดที่ล่อแหลมหรือจุดเสี่ยงที่ผู้ก่อความรุนแรงจะลอบก่อเหตุระเบิดนั้น มีไม่เพียงพอไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่หรือถูกทำลาย หรือมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) ที่ไม่สามารถบันทึกภาพได้ ทำให้การเชื่อมโยงเหตุการณ์ (ทั้งก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ) ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งคุณภาพของกล้องวงจรปิดมีความละเอียดต่ำ ส่งผลให้ภาพที่ได้จากกล้องฯ ไม่มีความชัดเจน ทำให้ไม่สามารถยืนยันตัวบุคคล หรือยานพาหนะที่ใช้ในการก่อเหตุได้ ส่งผลให้พยานหลักฐานที่ใช้พิจารณาคดีในชั้นศาลมีน้ำหนักไม่เพียงพอหรือไม่สามารถสืบสวนขยายผลให้มีประสิทธิภาพได้

๕. ปัญหาด้านอื่น ๆ

๕.๑ ไม่มีเอกภาพในการจัดการกระบวนการเก็บกู้วัตถุระเบิดของเจ้าหน้าที่ EOD ซึ่งมีทั้งหน่วยของทหารและตำรวจ มีการแย่งกันเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือมีการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไว้โดยไม่ส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน ทำให้พยานหลักฐานบางส่วนขาดหายไปไม่เข้าสู่สำนวนการสอบสวน เช่น ไม่มีการตรวจเก็บ DNA ลายนิ้วมือแฝง หรือไม่มีการสืบสวนขยายผลจากองค์ประกอบของวัตถุระเบิด เช่น วงจร IC TIMER วงจร DTMF สายไฟ โทรศัพท์มือถือ วิทยุสื่อสาร แบตเตอรี่ที่มีบาร์โค้ด เป็นต้น

๕.๒ การได้มาซึ่งวัตถุพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้พยานหลักฐานไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในการพิจารณาคดีชั้นศาลได้ ยกตัวอย่างเช่น ผลการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ของผู้ต้องหา แต่ไม่ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนมีการตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุและไม่ทำการตรวจยึดเป็นของกลางทางคดี เป็นต้น

๕.๓ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดแรงจูงใจ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมาย และอำนวยความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เห็นควรมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข โดยสามารถแยกได้ ดังนี้

๑. ด้านข้อกฎหมาย

๑.๑ ควรแก้ไขระเบียบข้อกฎหมายบางฉบับที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเรียกข้อมูลทางเทคนิค เพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานดำเนินคดี หรือใช้ในการสืบสวนได้ทันต่อเหตุการณ์

๑.๒ เห็นควรให้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความมั่นคง เพื่อบังคับใช้เฉพาะพื้นที่แยกจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป เป็นการเพิ่มอำนาจให้ ศาล อัยการ และพนักงานสอบสวน ในกรณีรวบรวมพยานหลักฐานให้ศาลรับฟังในการพิจารณาคดีได้ ยกตัวอย่างเช่น

๑.๒.๑ เปลี่ยนภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบพยานหลักฐาน ให้ฝ่ายจำเลย เป็นผู้นำสืบ เพื่อหักล้างความผิดของตนเอง

๑.๒.๒ การสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญาทั่วไป มีทั้งก่อนและหลังฟ้อง โดยจะเน้น ไปในด้านการสืบพยานหลังฟ้อง แต่เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำขอแสดงความจำนงว่ามีเหตุพิเศษจำเป็น ก็ให้ศาลสั่งให้มีการสืบพยานก่อนฟ้องในทันที

๑.๒.๓ กำหนดให้พยานหลักฐาน เช่น คำรับสารภาพ การดักฟังข้อมูลการติดต่อสื่อสาร และการขอหรือให้ข้อมูลทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถรับฟังประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๑.๒.๔ ให้มีการเบิกความลับหลังจำเลยได้ ยกตัวอย่างเช่น การเบิกความข้อมูลทางเทคนิค หากมีการเบิกความต่อหน้าจำเลย ทำให้กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงทราบถึงวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ สามารถนำข้อมูลมาปรับใช้ในการกระทำความผิดครั้งต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ เช่น ผู้ก่อเหตุทราบถึงการสืบสวนทางเทคนิคโดยข้อมูลทางโทรศัพท์ จึงหลบเลี่ยงโดยการเปิดใช้เบอร์ และเครื่องเฉพาะกิจเพื่อก่อเหตุเพียงครั้งเดียว การที่ผู้ก่อเหตุหลีกเลี่ยงการจดทะเบียน การใช้โทรศัพท์โดยการให้ญาติ/บุคคลอื่น จดทะเบียนแทน หรือใช้เอกสารของบุคคลอื่นไปจดทะเบียน

๑.๒.๕ ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอข้อมูล การรับถ่ายโอนข้อมูลทางโทรศัพท์และแจ้งให้บริษัทผู้ให้บริการระงับการใช้เบอร์โทรศัพท์ที่ก่อเหตุ

๒. ด้านการประสานงาน

ควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิด เพื่อให้มีการเชื่อมโยง สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานได้อย่างแท้จริง ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น จัดให้มีเจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม การนำเบอร์และเครื่องโทรศัพท์ที่เคยใช้ในการก่อเหตุมาก่อเหตุซ้ำ

๓. ด้านเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ จัดให้มีการอบรม สัมมนา พัฒนาองค์ความรู้ ให้กับผู้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ทั้งในส่วนของตำรวจและทหาร ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ให้มีความรู้

ความเข้าใจ อีกทั้งเพิ่มทักษะและประสบการณ์ในขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและการจัดเก็บพยานหลักฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนหลังเกิดเหตุ

๓.๒ จัดสรรกำลังพลในแต่ละภาคส่วนให้มีเพียงพอต่อความต้องการและควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนองค์ความรู้ ความชำนาญเฉพาะงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพัฒนาความรู้ ความสามารถให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุระเบิดในพื้นที่ อันจะเป็นการลด ความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน

๓.๓ ควรจัดให้มีครูพี่เลี้ยงปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ ในกรณีที่มีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพล เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ทักษะ และความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๓.๔ กำชับ สั่งการ ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามขั้นตอนการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุการจัดเก็บพยานหลักฐาน เพื่อป้องกันมิให้พยานหลักฐานเกิดการปนเปื้อน ถูกทำลายได้รับความเสียหายจนทำให้พยานหลักฐานนั้นเสื่อมค่า หรือไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

๓.๕ กำชับให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการตรวจเก็บและรวบรวมพยานหลักฐานปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย เช่น ให้นำพนักงานสอบสวนทำบัญชีของกลาง สำหรับพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจยึดจากสถานที่เกิดเหตุทุกชนิด เพื่อให้พยานหลักฐานดังกล่าวสามารถรับฟังได้ในชั้นศาล

๓.๖ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาอิสลามและสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาอาหรับในทุกส่วนราชการให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและให้เกิดความไว้วางใจให้กับประชาชนในพื้นที่

๓.๗ จัดให้มีการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่สืบสวนทุก ภ.จว. และ สภ.ต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ที่มีทักษะหรือความชำนาญในการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลทางโทรศัพท์มือถือของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย ทั้งจากทักษะประสบการณ์ส่วนตัวและความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์

๔. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์

๔.๑ จัดหากำลังวงจรปิด (CCTV) ให้มีจำนวนเพียงพอ ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงจุดต่อแหลมต่อการก่อเหตุระเบิด และกล้องฯ ที่มีคุณภาพ (ความละเอียดสูง) เพื่อให้ภาพที่ได้มามีความชัดเจนสามารถยืนยันตัวตนบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ก่อเหตุ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ติดตามพฤติกรรมของผู้ก่อความรุนแรงทั้ง ก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ อันจะเป็นประโยชน์ในการใช้พิจารณาคดีชั้นศาลได้

๔.๒ จัดสรรงบประมาณในการเปลี่ยนกล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) ให้เป็นกล้องฯ ที่สามารถใช้งานได้จริง เพื่อเป็นการป้องกันเหตุและเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนหลังเกิดเหตุ

๔.๓ ผู้บังคับบัญชาควรจัดหา และจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงเครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษที่ใช้ในการเก็บกู้หรือทำลายวัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย

๕. ปัญหาอื่นๆ

๕.๑ จัดให้มีผู้บริหารเหตุการณ์เพียงหนึ่งเดียว เพื่อบูรณาการการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้การทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีหน่วย EOD ของตำรวจ หรือทหารฯ เข้าร่วมปฏิบัติการกิจเดียวกันให้ผู้บริหารเหตุการณ์สั่งการให้เจ้าหน้าที่ EOD ของหน่วยใดหน่วยหนึ่งเข้าปฏิบัติ หรือให้แบ่งพื้นที่ให้แก่หน่วยเข้าปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นต้น และทำตามขั้นตอนกระบวนการตรวจเก็บพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด

๕.๒ จะต้องวางกรอบในการตรวจเก็บพยานหลักฐานให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น โดยจะต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุหรือตรวจเก็บพยานหลักฐานโดยเด็ดขาด เช่น เจ้าหน้าที่ทหารที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายการศึกษา ทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานไป โดยไม่ทำหลักฐานการตรวจเก็บ ส่งผลให้คุณค่าในวัตถุพยานขาดหายไป จนทำให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง และพยานหลักฐานชิ้นนั้นไม่สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๕.๓ การสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เพิ่มเงินประจำตำแหน่งให้กับพนักงานสอบสวน ให้ค่าตอบแทนงานสอบสวนทางคดีความมั่นคงแตกต่างจากงานคดีอาญาปกติ การให้สิทธิวิภูคุณในการเลื่อนตำแหน่ง และจัดสรรงบประมาณในการเดินทางให้กับเจ้าหน้าที่มาเบิกความชั้นศาลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการวิจัยสภาพปัญหาการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาทำการวิเคราะห์จะพบว่า ปัญหาด้านข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาด้านรองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุอย่างถ่องแท้ อีกทั้ง ยังขาดแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ เครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษ รวมถึง กล้องวงจรปิด มีไม่เพียงพอและล้าสมัย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรให้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความมั่นคง เพื่อบังคับใช้เฉพาะพื้นที่ แยกจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป การกำหนดให้พยานหลักฐานบางชนิด เช่น คำรับสารภาพ การดักฟังข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การขอหรือให้ข้อมูลทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสาร ให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ นอกจากนี้ควรจัดสรรกำลังพลในแต่ละภาคส่วนให้มีเพียงพอต่อความต้องการ ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร จัดให้มีการฝึกอบรม เพื่อทบทวนองค์ความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง ควรมีการสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ให้ค่าตอบแทนงานสอบสวนทางคดีความมั่นคงแตกต่างจากคดีอาญาปกติ และการให้สิทธิวิภูคุณในการเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น ควรจัดหาและจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงเครื่องมือหรืออุปกรณ์พิเศษและกล้องวงจรปิด ให้มีความทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์และรู้ตัวผู้กระทำผิด ติดตามจับกุมดำเนินคดี และส่งให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้ก่อเหตุตามกระบวนการของกฎหมาย อันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- สง่า ดวงอัมพร. การสืบสวนสอบสวน ภาควิชากฎหมายวิธีบัญญัติ. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.
- แสวง ธีระสวัสดิ์, พลตำรวจเอก. หลักการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กรมตำรวจ, ๒๕๓๐.
- อาชวันต์ โชติกเสถียร และคนอื่นๆ. คู่มือตำรวจหลักสูตรการสืบสวน. กรุงเทพมหานคร : กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย

- กรกฎ ทองชะโชค, อภิวัฒน์ สมานธิ และ ธีรพร ทองชะโชค. “แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินคดีความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์บัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๘.
- การุณย์ บัวเผื่อน. “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ด้านการสืบสวนในสถานีตำรวจนครบาล”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.
- ณัฐพร เพราะสุนทร. “การเพิ่มประสิทธิภาพและบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๔.
- พรรณงาม เก้าธรรมสาร. “ความสัมพันธ์สยาม-ปัตตานี จากธนบุรีสู่รัตนโกสินทร์”. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.
- ภูชิต มหาพรหม. “การพัฒนารูปแบบการสืบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจนครบาล”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕.
- สมณ์ พรหมรส. “กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงของชาติ”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๔.
- สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ. “การส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาจากการประเมินผลโครงการทักษิณพัฒนา”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๙.

อุเทน ทองแดง. “การตรวจพิสูจน์สารระเบิด RDX ในปริมาณน้อยบนมือ และวัตถุของผู้ต้องสงสัย โดยเทคนิค GC-MS”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

กฎหมาย

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๕๒, ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘, หน้า ๕๙๘.

“ประมวลกฎหมายอาญา”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๓ ตอนที่ ๙๕ ฉบับพิเศษ, ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๙, หน้า ๑.

“พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๕๔๘”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๒๒ ตอนที่ ๕๘ ก, ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๘, หน้า ๑.

“พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๓๘๘, ๑๓ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๗.

“พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๕๑”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๒๕ ตอนที่ ๓๙ ก, ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๑, หน้า ๓๓.

“พระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๐๔ ตอนที่ ๒๕๔ ฉบับพิเศษ, ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๐, หน้า ๑.

“พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พุทธศักราช ๒๕๓๕”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๐๙ ตอนที่ ๓๙, ๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๕, หน้า ๒๑.

“พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พุทธศักราช ๒๔๙๐”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๖๔ ตอนที่ ๔๒, ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐, หน้า ๕๕๖.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

ความช่วยเหลือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายกองรักษาความปลอดภัยทางการทูต, สำนักงาน. กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา. “การสืบสวนหลังเกิดระเบิด”. (Post Blast Investigation Course) คู่มือแนะนำสำหรับผู้ร่วมการฝึกอบรม, ๑๙๙๕.

ศูนย์ควบคุมและต่อต้านวัตถุระเบิด ศูนย์ปฏิบัติการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า. “บทเรียน การก่อเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”. คู่มือการปฏิบัติการ, ๒๕๕๙.

ภาษาต่างประเทศ

Nadler, Leonard and Nadler, Zeace. Corporate Human Resource Development. New York : Van Nostrand Reinhold, 1980.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลตำรวจเอก สุชาติ ธีระสวัสดิ์
วัน เดือน ปีเกิด	๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๔
ประวัติการศึกษา	๑. มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รุ่นที่ ๙๗ ๒. นักเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ ๓๖ ๓. ปริญญาโท สังคมศาสตร์ สาขาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.๒๕๓๓) ๔. หลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูง รุ่นที่ ๒๕ สถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ (พ.ศ.๒๕๔๘)
ประวัติการทำงาน โดยย่อ	ปี ๒๕๒๖ รอง สวส.สภ.อ.เมืองนครศรีธรรมราช ปี ๒๕๓๐ นว.ผบก.น.เหนือ ปี ๒๕๓๒ นว.ผบช.น. ปี ๒๕๓๔ สว.ผ.๓ บก.สส.น.เหนือ ปี ๒๕๓๗ สว.ผ.๒ กก.๒ ป. ปี ๒๕๔๑ ผกก.กก.สส.น.๓ ปี ๒๕๔๒ ผกก.กก.สส.น.๖ ปี ๒๕๔๕ ผกก.อก.บก.น.๓ ปี ๒๕๕๐ ผบก.ประจำ สำนักงานผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายอำนวยการประจำ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปี ๒๕๕๒ ผบก.ศฝร.ภ.๓ ปี ๒๕๕๒ ผบก.กต.๓ จต. ปี ๒๕๕๕ รอง ผบช.ศชต. ปี ๒๕๕๗ ผบช.ประจำสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทำหน้าที่นายตำรวจประสานงานสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๕๗ จตร.(สบ ๘) ปี ๒๕๕๘ ผู้ช่วย ผบ.ตร.
ตำแหน่งปัจจุบัน	ที่ปรึกษา (สบ ๑๐) (ด้านความมั่นคงและกิจการพิเศษ) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การทหาร

เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรง
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัย พลตำรวจเอก สุชาติ วีระสวัสดิ์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๕๙
ตำแหน่ง ที่ปรึกษา (สบ ๑๐) (ด้านความมั่นคงและกิจการพิเศษ)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส รวม ๓๓ อำเภอ (รวมถึง ๔ อำเภอ ของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อ.จะนะ อ.เทพา อ.นาทวี และ อ.สะบ้าย้อย) มีพื้นที่ ๑๐,๙๒๗ ตารางกิโลเมตร ประชากร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ รวมทั้งสิ้น ๑,๙๗๒,๘๙๖ คน เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน ๑,๖๓๔,๖๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๖ เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๓๕,๗๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๑ เป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์และอื่นๆ จำนวน ๒,๕๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๓ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๘) เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางสังคมของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและเปราะบางต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน มีความซับซ้อนและมีความละเอียดอ่อน (สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ, ๒๕๓๙) ซึ่งพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) ประกอบด้วย กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีสถานีตำรวจในสังกัดจำนวน ๕๑ สถานี และอีก ๘ สถานีของ ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลา ของกองบัญชาการตำรวจภาค ๙ (บช.ภ.๙) รวมสถานีตำรวจทั้งสิ้น ๕๙ สถานี ขึ้นกับกองบังคับการยุทธการกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.)

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่รุ่งเช้าของวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ เมื่อกลุ่มโจรก่อการร้ายลอบเผาโรงเรียนในจังหวัดนราธิวาส คืนเดียว ๒๐ แห่ง ใน ๑๑ อำเภอ และบุกปล้นปืนของหน่วยทหารกองพันพัฒนาที่ ๔ ค่ายนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส สังหารทหาร ๔ ศพ ได้ปืนไป ๓๖๐ กระบอก หลังจากนั้นได้มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้ใช้ยุทธวิธีในการก่อเหตุกระทำต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งสถานที่ต่างๆ ทั้งของทางราชการและเอกชน โดยมุ่งให้เกิดความบาดเจ็บ สูญเสีย ทั้งต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน สร้างความหวาดกลัวทำลายบรรยากาศการค้าการลงทุน สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนเงินที่ประเมินค่ามิได้ การก่อเหตุรุนแรงดังกล่าวเป็นการทำลายและต่อต้านอำนาจการบริหารงานของรัฐ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแบ่งแยกดินแดน เนื่องจากมีเชื้อชาติและศาสนา

ที่แตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยใช้ช่วงเวลาสั้นๆหนึ่งของประวัติศาสตร์กล่าวคือ มีการนำเอาประวัติศาสตร์ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่สยามยกกองทัพมาปราบปรามเมืองปัตตานีถึง ๒ ครั้ง เมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๒ และ พ.ศ.๒๓๓๔ โดยกองทัพเรือจากกรุงเทพฯ สมทบกับกองทัพเมือง นครศรีธรรมราชและสงขลา เข้าปราบปรามเมืองปัตตานี สงคราม ๒ ครั้งนี้ได้รับการบันทึกและผลิตซ้ำ เป็นประวัติศาสตร์ของคนในพื้นที่ด้วยมุมมองและความรู้สึกที่แตกต่างออกไปจากหลักฐานของ ฝ่ายสยาม เป็นประวัติศาสตร์ที่ขมขื่นและเป็นบาดแผลของเมืองปัตตานี (พรรณงาม เก้าธรรมสาร, ๒๕๕๒: ๓๕) มาบรรยาย และปลุกกระตมความคิดจนเกินจริงและรวมถึงประเด็นต่างๆ ที่ประชาชนไม่ได้รับความ เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาเป็นเงื่อนไขสร้าง ความเกลียดชังให้เกิดขึ้น สร้างอุดมการณ์และ ความคิดให้กับแนวร่วมของขบวนการว่าเมืองปัตตานีรวมทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอใน จังหวัดสงขลา เคยเป็นรัฐมลายูปัตตานีที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน และถูกประเทศสยามหรือรัฐไทยในอดีต ไปรุกรานยึดครองเป็นการสนับสนุนขบวนการก่อความไม่สงบในการปฏิวัติเพื่อสร้างรัฐปัตตานีดารุสลาม ที่เป็นรัฐอิสลามบริสุทธิ์ รวมทั้งปลุกฝังความคิดให้กับแนวร่วมที่ชักจูงหรือชักชวนมาได้ให้ร่วมเข้า ขบวนการเพื่อต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานของรัฐ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ให้การสนับสนุนหรือร่วมมือกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนผู้บริสุทธิ์มีความ เคารพศรัทธาต่อศาสนาที่ต่างกันก็เป็นเหยื่อต่อการกระทำด้วยความรุนแรงของผู้ก่อเหตุดังกล่าว โดยอ้างความชอบธรรมให้กับแนวร่วมหรือผู้ร่วมขบวนการว่าเป็นการกระทำด้วยความรุนแรงต่อผู้ รุกราน และบิดเบือนหลักธรรมทางศาสนาที่อ้างว่าการกระทำรุนแรงต่อผู้รุกรานนั้นไม่เป็นความผิด เป็นความชอบทางศาสนา รวมถึงการก่อเหตุด้วยความรุนแรงโหดร้ายเพื่อพยายามให้คนส่วนใหญ่ใน พื้นที่รวมถึงประชาชนที่นับถือศาสนาเดียวกันที่มีความเป็นกลาง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยกับการกระทำรุนแรง แต่ก็ไม่กล้าที่จะไปต่อต้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วย หรือไม่กล้าที่จะให้ความร่วมมือกับฝ่ายรัฐ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเกือบ ๑๓ ปี ยุทธวิธีย่อยที่ผู้ก่อความรุนแรงนิยมใช้มาก คือ การก่อเหตุโดยใช้วัตถุระเบิด ทั้งวัตถุระเบิดมาตรฐาน และวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผล มากที่สุด ในการกระทำต่อเป้าหมาย สร้างความบาดเจ็บ สูญเสียต่อชีวิตบุคคล ทำลายทรัพย์สิน สิ่งก่อสร้าง สร้างความหวาดกลัว การก่อเหตุระเบิดโดยเฉพาะระเบิดแสวงเครื่องใช้ผู้ก่อเหตุไม่มาก และใช้เงินในการจัดหา และประกอบระเบิดน้อย แต่เกิดผลเสียหายในวงกว้าง และเป็นการต่อต้าน อำนาจรัฐโดยตรง สื่อสัญลักษณ์ว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถปกป้องคุ้มครองตนเองและประชาชนได้ อำนาจรัฐไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปลอดภัย รัฐไม่สามารถรักษาความสงบสุขได้ อันเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐบาล

จากสถิติการก่อเหตุในช่วงระยะเวลา ๑๓ ปี ที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ - เดือน ต.ค. ๒๕๕๙) มีเหตุระเบิด รวมทั้งสิ้น ๓,๙๓๐ เหตุ เป็นเหตุระเบิด จำนวน ๓,๔๖๗ ครั้ง ระเบิด ๔๖๓ ครั้ง ของจำนวนการก่อเหตุทั้งหมด การก่อเหตุระเบิดสร้างความเสียหายในแต่ละครั้งมากมายมหาศาล หากจับกุมผู้ก่อเหตุระเบิดมาลงโทษได้จะเป็นการเรียกความศรัทธา ความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่น จากประชาชน และทำให้แนวร่วมหรือกระบวนกรที่จะก่อเหตุระเบิดลดจำนวนน้อยลง นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานที่รัดกุม เป็นต้นน้ำของการนำผู้ก่อเหตุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตาม กฎหมาย และได้รับการลงโทษในที่สุด อีกทั้งภาครัฐสามารถลบคำครหาหรือการใส่ร้ายป้ายสีจากฝ่าย ตรงข้ามที่มักจะปล่อยข่าวลือว่าผู้ก่อเหตุที่จับกุมได้นั้นคือ “ผู้บริสุทธิ์” หรือเรียกว่า “แพะรับบาป”

จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รูปแบบการก่อเหตุด้วยการใช้วัตถุระเบิด โดยเฉพาะระเบิดแสวงเครื่อง เป็นเหตุที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุเพื่อจะเชื่อมโยง ระหว่างตัวระเบิดกับผู้ก่อเหตุเพื่อพิสูจน์หรือยืนยันผู้ก่อเหตุได้น้อย การดำเนินการติดตามจับกุมตัวผู้ก่อเหตุมาลงโทษสามารถจับกุมผู้ก่อเหตุได้น้อย เนื่องจากในการสืบสวนหลังเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น พบว่ายังมีปัญหาหลายประการ ดังนี้

๑. การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับที่เกิดเหตุ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยเก็บกู้และตรวจสอบวัตถุระเบิด (EOD) มีหน้าที่ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เก็บกู้วัตถุระเบิด เก็บรวบรวมหลักฐาน วัสดุที่ใช้ในการประกอบระเบิด วัตถุต้องสงสัยตลอดจนการทำให้พื้นที่เกิดเหตุและบริเวณใกล้เคียงให้มีความความปลอดภัย และออกรายงานในฐานะผู้ชำนาญการที่เกี่ยวข้องกับการตรวจ โดยหลังจากหน่วย EOD ทำพื้นที่ให้มีความปลอดภัยและตรวจเก็บหลักฐานแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานตรวจเก็บวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องกับเหตุวัตถุระเบิด หรือวัตถุพยานอย่างอื่น หรือในเหตุคดีอื่นๆ ด้วยให้เป็นไปตามหลักสากลที่กระบวนการยุติธรรมยอมรับ เช่น การตรวจเก็บลายนิ้วมือแฝง สารพันธุกรรม (DNA) ในที่เกิดเหตุ หรือวัตถุพยานต่างๆ เช่น ชิ้นส่วนในการประกอบและจุดระเบิด นอกจากนี้ในแต่ละหน่วยที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บกู้วัตถุระเบิด การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การสืบสวน ยังประกอบไปด้วยหน่วยงานหลักและหน่วยงานย่อยที่มีอำนาจหน้าที่ทับซ้อนกันอยู่หลายหน่วยงาน เช่น หน่วย EOD มีทั้งตำรวจ ซึ่งแยกเป็นหน่วย EOD ของภูธรจังหวัดแต่ละจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (ศวบ.ศปก.ตร.สน.) ศชต. และหน่วย EOD ของในส่วนทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ หรือหน่วยพิสูจน์หลักฐาน มีทั้งศูนย์พิสูจน์หลักฐาน ๑๐ วิทยาการจังหวัดของแต่ละจังหวัด ศูนย์นิติวิทยาศาสตร์ รวมทั้งหน่วยสืบสวน ซึ่งมีทั้งงานสืบสวนของ สภ.พื้นที่ งานสืบสวนภูธรจังหวัด งานสืบสวนของ ศชต. งานสืบสวนคดีความมั่นคง รวมทั้งหน่วยทหารที่มีอำนาจหน้าที่อยู่ในพื้นที่เช่นกัน

๒. ผู้ปฏิบัติงานหน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิดและเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน บางส่วนขาดความรู้ ความชำนาญและมีประสบการณ์น้อย เนื่องจากมีการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งถูกกลุ่มผู้ก่อเหตุกระทำการเป็นเหตุให้เสียชีวิต และบาดเจ็บ เมื่อเจ้าหน้าที่คนใหม่มาปฏิบัติหน้าที่ต้องหาประสบการณ์ในการทำงาน และใช้ระยะเวลาจนกว่าจะมีความชำนาญ จึงเป็นเหตุให้ไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่

๓. เครื่องมือในการเก็บกู้วัตถุระเบิดไม่เพียงพอ ไม่ทันสมัย ถูกทำลายจนเกิดความเสียหาย ใช้งานไม่มีประสิทธิภาพ หรือเกิดปัญหาล่าช้าในการจัดหาเครื่องมือเก็บกู้วัตถุระเบิดได้ในเวลาอันรวดเร็ว

๔. การจัดเก็บข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จากการตรวจที่เกิดเหตุในแต่ละจังหวัด ไม่มีการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างแท้จริง โดยไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำการรวบรวมข้อมูลเหตุระเบิดที่เกิดทุกพื้นที่

๕. เอกภาพในการบริหารเหตุการณ์ เนื่องจากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบไปด้วยกำลังหลายหน่วยงาน ที่มีหน้าที่เก็บกู้และสืบสวนขยายผลเกี่ยวกับเหตุระเบิด เช่น หน่วย EOD สืบสวน ทหารพราน หน่วยข่าว ฯลฯ แยกการบังคับบัญชาจึงไม่สามารถที่จะบูรณาการร่วมกันได้ ทำ

ให้การตรวจเก็บและพิสูจน์หลักฐานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

๖. ในกระบวนการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ หลังเกิดเหตุระเบิดนั้น บางครั้งจำเป็นต้องมีการทำลายวัตถุระเบิด เช่น ใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง ฉีดเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อความปลอดภัยกับเจ้าหน้าที่และสถานที่เกิดเหตุโดยรอบ ทำให้พยานหลักฐานที่คาดว่าจะได้รับในสถานที่เกิดเหตุ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือแฝง หรือ DNA เกิดความเสียหาย ไม่เพียงพอต่อการพิสูจน์ตัวผู้กระทำความผิดได้

๗. พยานบุคคล โดยส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากเกรงว่าจะไม่ปลอดภัย

๘. กล้องวงจรปิดไม่เพียงพอ ถูกทำลาย หรือไม่มีประสิทธิภาพที่จะยืนยันตัวบุคคล หรือยานพาหนะ เพื่อเชื่อมโยงไปหาผู้กระทำความผิดได้

๙. วัตถุพยานที่ได้จากการสืบสวนทางเทคนิค เช่น ขาดผู้ชำนาญการในการวิเคราะห์ ข้อมูลความล่าช้าในการให้ข้อมูลของบริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ รวมทั้งทำให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงทราบถึงวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ และไม่สามารถนำมาเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้เนื่องจากปัญหาข้อกฎหมาย

๑๐. อำนาจหน้าที่ในการตรวจเก็บวัตถุพยาน เป็นเหตุให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานเสียหาย

ดังนั้นจากสภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการสืบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน จากเหตุระเบิด ผู้วิจัยซึ่งเคยปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นเวลานาน จึงเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด นำไปสู่การพิสูจน์เพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด ติดตามจับกุมดำเนินคดี และส่งให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้ก่อเหตุ ตามกระบวนการของกฎหมายอันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อนำความสงบมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้โดยเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางและนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ให้กับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณาแก้กฎหมายให้เป็นกฎหมายพิเศษ เพื่อบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

๑. เป็นการวิจัยแนวทางการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาจากรูปแบบหรือยุทธวิธีการก่อเหตุระเบิดในรูปแบบต่างๆ ของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิด ซึ่งจะนำไปสู่การพิสูจน์ให้รู้ตัวผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งนำเสนอส่งพยานหลักฐานแก่ศาลในการพิจารณาลงโทษตามกฎหมาย

๒. วิจัยเฉพาะเหตุการณ์ที่เปิดเผยได้เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

แหล่งข้อมูลเพื่อการวิจัย

๑. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม มีการเก็บข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เจ้าหน้าที่หน่วยเก็บกู้และตรวจสอบวัตถุระเบิด (EOD) เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน และเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน เป็นต้น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) การสังเกตการณ์ และประสบการณ์ตรงของผู้ทำการวิจัย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านงานสืบสวน รวมทั้งเคยปฏิบัติราชการอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นระยะเวลานาน

๒. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยจากเอกสารและรายงานอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) เอกสารส่วนราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเหล่านั้นมาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษาวิจัย แล้วนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการสืบสวนเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปและวิเคราะห์ ตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการสืบสวนหลังเกิดเหตุระเบิดของผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีการนำเสนอการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัย

สรุปปัญหา

๑. ด้านข้อกฎหมาย

๑.๑ การบังคับใช้กฎหมายในภาคปกติ เช่น ป.อาญาฯ ป.วิอาญาฯ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอาชญากรรมที่มีความรุนแรงเกินกว่าอาชญากรรมปกติทั่วไป มีลักษณะเป็นการก่อการร้าย โดยมีเงื่อนไขการนับถือศาสนา และมีการปลูกฝังแนวคิดในการแบ่งแยกดินแดน ที่แตกต่างจากทุกพื้นที่ในประเทศ

๑.๒ ปัจจุบันกฎหมายมิได้ให้อำนาจกระทำการเปิดความลับหลังจำเลย

๑.๓ การเปิดความข้อมูลทางเทคนิคต่อหน้าจำเลย ทำให้ผู้ก่อเหตุทราบถึงการสืบสวนของเจ้าหน้าที่

๑.๔ การเปิดความของพยานในคดี มีความเกรงกลัวการไม่ได้รับความปลอดภัย

๒. ด้านการประสานงาน

๒.๑ การทำงานที่ไม่ประสานสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เข้าจัดการกับสถานที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิด (มีทั้งทหาร ตำรวจ) หน่วยพิสูจน์หลักฐาน หน่วยที่ทำหน้าที่สืบสวน รวมทั้งหน่วยของทหารที่มีอำนาจหน้าที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีการแยกการบังคับบัญชากันอย่างชัดเจน ไม่สามารถที่จะบูรณาการการทำงานร่วมกันได้ ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ

๒.๒ การรวบรวม จัดเก็บ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่ได้จากการตรวจที่เกิดเหตุในแต่ละพื้นที่ ไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุระเบิดที่เกิดขึ้น จึงทำให้ข้อมูลขาดการเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยอย่างแท้จริงทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุมีประสิทธิภาพน้อยลง

๒.๓ ข้อมูลทางเทคนิคในการติดต่อสื่อสารและการประสานกับบริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ เพื่อขอข้อมูลการใช้โทรศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุ สำหรับนำมาวิเคราะห์ตามแนวทางการสืบสวนทางเทคนิคมีความล่าช้าและไม่ทันต่อเหตุการณ์

๓. ด้านเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ ผู้บัญชาการเหตุการณ์ในที่เกิดเหตุต่างๆ เช่น พื้นที่เขตเทศบาลมี หัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ พื้นที่นอกเขตเทศบาลมีหัวหน้าหน่วยทหารในพื้นที่เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลให้การบริหารสถานที่เกิดเหตุ การตรวจเก็บพยานหลักฐาน และกระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ

๓.๒ เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่งานพิสูจน์หลักฐาน พนักงานสอบสวน มีจำนวนไม่เพียงพอ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ซักถามหาความรู้ความเข้าใจ ในการตั้งประเด็นคำถาม บางครั้งอาจจะไม่ครบถ้วนทุกประเด็น อาจจะส่งผลให้รูปแบบขั้นตอน และวิธีในการซักถาม ไม่เป็นมาตรฐาน ขาดการเชื่อมโยงของพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ส่งผลเสียต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๓.๓ การขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่บางส่วนถูกกลุ่มผู้ก่อความรุนแรงในพื้นที่กระทำการเป็นเหตุให้เสียชีวิต และบาดเจ็บ (ทุพพลภาพ) เมื่อเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ลงมาปฏิบัติหน้าที่จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญ

๓.๔ เจ้าหน้าที่ที่เข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ยกตัวอย่างเช่น ไม่สวมใส่เครื่องป้องกันส่วนบุคคล เช่น ไม่สวมถุงมือ ไม่ใช้ผ้าปิดจมูก เป็นต้น ก่อนเข้าทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ทำให้พยานหลักฐานเกิดการปนเปื้อนและประโยชน์ที่ได้จากพยานหลักฐานลดลง การที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถปิดกั้นหรือรักษาสถานที่เกิดเหตุได้ทันทั่วทั้งที่ อาจจะส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ กล่าวคือ วัตถุพยานอาจถูกทำลาย ได้รับความเสียหาย หรือมีพยานหลักฐานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเพิ่มมาในสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

๓.๕ เจ้าหน้าที่ที่สามารถสื่อสารภาษาอารบิกได้ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม หากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นชาวมุสลิม สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาอารบิกอาจจะส่งผลให้เกิดความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่ ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนขยายผลเช่น การให้ปากคำของพยานบุคคลในที่เกิดเหตุ ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการซักถามปากคำผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เป็นต้น

๓.๖ ขาดเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญในการวิเคราะห์ข้อมูลทางเทคนิค

๓.๗ เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจเก็บวัตถุพยาน เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวัตถุพยาน หรือพยานหลักฐานอื่นในที่เกิดเหตุ เป็นเหตุให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง ทำให้ศาลไม่รับฟังพยานหลักฐานชิ้นนั้นๆ

๔. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์

๔.๑ เครื่องมือในการเก็บกู้วัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และอุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสาร มีจำนวนไม่เพียงพอและล้าสมัย ไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หรือเกิดปัญหาความล่าช้าในการจัดหา ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการชำรุดเสียหาย

๔.๒ กล้องวงจรปิด (CCTV) ที่ติดตั้งในจุดที่ล่อแหลมหรือจุดเสี่ยงที่ผู้ก่อความรุนแรงจะลอบก่อเหตุระเบิด มีไม่เพียงพอไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่หรือถูกทำลาย หรือมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) ที่ไม่สามารถบันทึกภาพได้ ทำให้การเชื่อมโยงเหตุการณ์ (ทั้งก่อนขณะ และหลังเกิดเหตุ) ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งคุณภาพของกล้องวงจรปิดมีความละเอียดต่ำ ส่งผลให้ภาพที่ได้จากกล้องฯ ไม่มีความชัดเจน ทำให้ไม่สามารถยืนยันตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ในการก่อเหตุได้

ส่งผลให้พยานหลักฐานที่ใช้พิจารณาคดีในชั้นศาลมีน้ำหนักไม่เพียงพอหรือไม่สามารถสืบสวนขยายผลให้มีประสิทธิภาพได้

๕. ปัญหาด้านอื่นๆ

๕.๑ ไม่มีเอกภาพในการจัดการกระบวนการเก็บกู้วัตถุระเบิดของเจ้าหน้าที่ EOD ซึ่งมีทั้งหน่วยของทหารและตำรวจ มีการแย่งกันเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือมีการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไว้โดยไม่ส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน ทำให้พยานหลักฐานบางส่วนขาดหายไปไม่เข้าสู่สำนวนการสอบสวน เช่น ไม่มีการตรวจเก็บ DNA ลายนิ้วมือแฝง หรือไม่มีการสืบสวนขยายผลจากองค์ประกอบของวัตถุระเบิด เช่น วงจร IC TIMER วงจร DTMF สายไฟ โทรศัพท์มือถือ วิทยุสื่อสาร แบตเตอรี่ที่มีบาร์โค้ด เป็นต้น

๕.๒ การได้มาซึ่งวัตถุพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้พยานหลักฐานไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในการพิจารณาคดีชั้นศาลได้ ยกตัวอย่างเช่น ผลการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ของผู้ต้องหา แต่ไม่ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนมีการตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุและไม่ทำการตรวจยึดเป็นของกลางทางคดี เป็นต้น

๕.๓ เจ้าหน้าที่ขาดแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

๑. ด้านข้อกฎหมาย

๑.๑ ควรแก้ไขระเบียบข้อกฎหมายบางฉบับที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเรียกข้อมูลทางเทคนิค เพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานดำเนินคดี หรือใช้ในการสืบสวนได้ทันต่อเหตุการณ์

๑.๒ เห็นควรให้มีการออกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความมั่นคงแยกจากคดีอาญาทั่วไป เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้อำนาจ ศาล อัยการ และพนักงานสอบสวน ในกรณีรวบรวมพยานหลักฐานให้ศาลรับฟังในการพิจารณาคดีได้ ยกตัวอย่างเช่น

๑.๒.๑ เปลี่ยนภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบพยานหลักฐาน ให้ฝ่ายจำเลย เป็นผู้นำสืบ เพื่อหักล้างความผิดของตนเอง

๑.๒.๒ การสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญาทั่วไป มีทั้งก่อนและหลังฟ้อง โดยจะเน้น ไปในด้านการสืบพยานหลังฟ้อง แต่เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำขอแสดงความจำนงว่ามีเหตุพิเศษจำเป็น ก็ให้ศาลสั่งให้มีการสืบพยานก่อนฟ้องในทันที

๑.๒.๓ กำหนดให้พยานหลักฐาน เช่น คำรับสารภาพ การดักฟังข้อมูล การติดต่อสื่อสาร และการขอหรือให้ข้อมูลทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารให้มีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถรับฟังประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๑.๒.๔ ให้มีการเบิกความลับหลังจำเลยได้ ยกตัวอย่างเช่น การเบิกความข้อมูลทางเทคนิค หากมีการเบิกความต่อหน้าจำเลย ทำให้กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงทราบถึงวิธีการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ สามารถนำข้อมูลมาปรับใช้ในการกระทำความผิดครั้งต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ เช่น ผู้ก่อเหตุทราบถึงการสืบสวนทางเทคนิคโดยข้อมูลทางโทรศัพท์ จึงหลบเลี่ยงโดยการเปิดใช้เบอร์และเครื่องเฉพาะกิจเพื่อก่อเหตุเพียงครั้งเดียวการที่ผู้ก่อเหตุหลีกเลี่ยงการจับกุม

ทะเบียน การใช้โทรศัพท์โดยการให้ญาติ/บุคคลอื่น จดทะเบียนแทน หรือใช้เอกสารของบุคคลอื่น ไปจดทะเบียน

๑.๒.๕ ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอข้อมูล การรับถ่ายโอนข้อมูลทาง โทรศัพท์และแจ้งให้บริษัทผู้ให้บริการระงับการใช้เบอร์โทรศัพท์ที่ก่อเหตุ

๒. ด้านการประสานงาน

ควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ และแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิด เพื่อให้มีการเชื่อมโยง สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน ได้อย่างแท้จริง ทำให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น จัดให้มี เจ้าหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม การนำเบอร์และเครื่องโทรศัพท์ที่เคยใช้ในการก่อเหตุมาก่อเหตุซ้ำ

๓. ด้านเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ จัดให้มีการอบรม สัมมนา พัฒนาองค์ความรู้ ให้กับผู้บังคับบัญชาที่ทำหน้าที่ เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ทั้งในส่วนของตำรวจและทหาร ในการบริหารสถานที่เกิดเหตุ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ อีกทั้งเพิ่มทักษะและประสบการณ์ในขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและการจัดเก็บ พยานหลักฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนหลังเกิดเหตุ

๓.๒ จัดสรรกำลังพลในแต่ละภาคส่วนให้มีเพียงพอต่อความต้องการและควรจัดให้มีการ พัฒนาบุคลากร จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อทบทวนองค์ความรู้ ความชำนาญเฉพาะงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการสืบสวนหลังเกิดเหตุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพัฒนาความรู้ ความสามารถ ให้รู้เท่าทันกับรูปแบบและยุทธวิธีของผู้ก่อเหตุระเบิดในพื้นที่ อันจะเป็นการลด ความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน

๓.๓ ควรจัดให้มีครูพี่เลี้ยงปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ชุดใหม่ ในกรณีที่มีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพล เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ทักษะ และความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติหน้าที่

๓.๔ กำชับ สั่งการ ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามขั้นตอนการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การจัดเก็บพยานหลักฐาน เพื่อป้องกันมิให้พยานหลักฐานเกิดการปนเปื้อน ถูกทำลายได้รับความเสียหาย จนทำให้พยานหลักฐานนั้นเสื่อมค่า หรือไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้

๓.๕ กำชับให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการตรวจเก็บและรวบรวมพยานหลักฐาน ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย เช่น ให้พนักงานสอบสวนทำบัญชีของกลาง สำหรับพยานหลักฐาน ที่ได้รับการตรวจยึดจากสถานที่เกิดเหตุทุกชนิด เพื่อให้พยานหลักฐานดังกล่าวสามารถรับฟังได้ในชั้นศาล

๓.๖ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาอิสลามและสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษายาวี ในทุกส่วนราชการให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเข้าใจและให้เกิดความไว้วางใจให้กับประชาชนในพื้นที่

๓.๗ จัดให้มีการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่สืบสวนทุก ภ.จว. และ สภ.ต่างๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ให้มีทักษะหรือความชำนาญในการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล ทางโทรศัพท์มือถือของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย ทั้งจากทักษะประสบการณ์ส่วนตัวและความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์

๔. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์

๔.๑ จัดหากล้องวงจรปิด (CCTV) ให้มีจำนวนเพียงพอ ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยง จุดต่อแหลมต่อการก่อเหตุระเบิด และกล้องฯ ที่มีคุณภาพ (ความละเอียดสูง) เพื่อให้ภาพที่ได้มา มีความชัดเจนสามารถใช้ยืนยันตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่ใช้ก่อเหตุ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ติดตาม พฤติกรรมของผู้ก่อความรุนแรงทั้ง ก่อน ขณะ และหลังเกิดเหตุ อันจะเป็นประโยชน์ในการใช้พิจารณา คดีชั้นศาลได้

๔.๒ จัดสรรงบประมาณในการเปลี่ยนกล้องวงจรปิดหลอกสายตา (Dummy CCTV) ให้เป็นกล้องฯ ที่สามารถใช้งานได้จริง เพื่อเป็นการป้องกันเหตุและเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนหลังเกิดเหตุ

๔.๓ ผู้บังคับบัญชาควรจัดหา และจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงเครื่องมือหรือ อุปกรณ์พิเศษที่ใช้ในการเก็บกู้หรือทำลายวัตถุระเบิด อุปกรณ์สำหรับตรวจพิสูจน์ของเจ้าหน้าที่พิสูจน์ หลักฐาน เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งจัดหา อุปกรณ์การควบคุมการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย

๕. ปัญหาด้านอื่นๆ

๕.๑ จัดให้มีผู้บริหารเหตุการณ์เพียงหนึ่งเดียว เพื่อบูรณาการการทำงานของ เจ้าหน้าที่ ทุกภาคส่วนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้การทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีหน่วย EOD ของตำรวจ หรือทหารฯ เข้าร่วมปฏิบัติการกิจเดียวกันให้ ผู้บริหารเหตุการณ์สั่งการให้เจ้าหน้าที่ EOD ของหน่วยใดหน่วยหนึ่งเข้าปฏิบัติ หรือให้แบ่งพื้นที่ให้แก่ หน่วยงานเข้าปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นต้น และทำตามขั้นตอนกระบวนการการตรวจสอบที่เกิดเหตุ การตรวจเก็บพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด

๕.๒ จะต้องวางกรอบในการตรวจเก็บพยานหลักฐานให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบเท่านั้น โดยจะต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานที่ เกิดเหตุหรือตรวจเก็บพยานหลักฐานโดยเด็ดขาด เช่น เจ้าหน้าที่ทหารที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎอัยการศึกฯ ทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานไป โดยไม่ทำหลักฐานการตรวจเก็บ ส่งผลให้คุณค่าในวัตถุพยานขาดหายไป จนทำให้ห่วงโซ่ในการครอบครองวัตถุพยานไม่ต่อเนื่อง และพยานหลักฐานชิ้นนั้นไม่สามารถนำมาใช้ ประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้

๕.๓ การสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น เพิ่มเงินประจำตำแหน่งให้กับพนักงานสอบสวน ให้ค่าตอบแทนงาน สอบสวน ทางคดีความมั่นคงแตกต่างจากงานคดีอาญาปกติ การให้สิทธิวิญญูณในการเลื่อนตำแหน่ง และจัดสรรงบประมาณในการเดินทางให้กับเจ้าหน้าที่มาเบิกความชั้นศาลในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้